

පරිවෘත්තීය සම්ප්‍රදායේ ධර්මය

සිවුචන වෙළුම

කටුකුරුන්ගේ සදාචාරය හිඳිනු

පොත්ගැල්ලේ ධර්මයට ධර්මයක් මාධ්‍ය භාරය

**පොත්ගුල්ගල ධර්ම ග්‍රන්ථ ධර්ම ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරයේ
විශේෂ නිවේදනය**

2013.07.07 දින අභිනවයෙන් පිහිටුවා ගන්නා ලද 'පොත්ගුල්ගල ධර්ම ග්‍රන්ථ ධර්ම ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරය' මගින් පූජ්‍ය කටුකුරුන්දේ ඤාණානන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් මේතාක් සම්පාදිත සහ ඉදිරියට සම්පාදනය කරනු ලබන සියලුම ධර්ම ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශයට පත් කෙරෙන බවත් මින් පසු උන්වහන්සේගේ කිසිදු ග්‍රන්ථයක් කොළඹ ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් ප්‍රකාශයට පත් නොකරෙන බවත් අප පාඨක පිරිස වෙත මෙයින් දන්වා සිටිමු.

මෙයට

සසුන් ලැදි

පොත්ගුල්ගල ධර්ම ග්‍රන්ථ ධර්ම ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරය

පටිච්ච සමුපපාද ධර්මය
විශේෂ 'පහන් කණුව දෙසුම්' වෙළුමකි.

සිවුවන වෙළුම - ප්‍රථම මුද්‍රණය
(16-20 දෙසුම්)

කටුකුරැන්දේ ඤාණනන්ද හිතපු

ISBN - 978-955-41497-3-1

මොරගොල්ල වත්ත
ඉඹුල්ගස්දෙනිය

ප්‍රකාශනය
පොත්ගල්ල ධර්ම ග්‍රන්ථ ධර්ම ශ්‍රවණ මාධ්‍ය නායක
2014

ධර්ම දානයකි

මුදලට විකිණීම සපුරා තහනම් වෙයි.

පොත ලබාගත හැකි ස්ථාන:

1. අනුර රූපසිංහ මහතා - 27, කොළඹ විදිය, මහනුවර.
2. ස්ටැන්ලි සුරියාරච්චි මහතා - 25, කඩවිදිය, දේවාලේගම.
3. ඩී. ටී. වේරගල මහතා - 422, වැලිපාර, තලවතුගොඩ.
4. හේමමාලා ජයසිංහ මිය
29/8, පැඟරිවත්ත මාවත, මිරිහාන, නුගේගොඩ.
5. සංජීව නවරත්න මහතා
අංක 308/17 බී, කිරිවත්තුවු පාර, මාගම්මන, හෝමාගම.
6. හේමා රූපසිංහ මිය - 26, හැව්ලොක් පාර, ගාල්ල.
7. එස්. ඒ. ලයනල් මහතා
140/19, රුහුණසිරි උද්‍යානය, හක්මණ පාර, මාතර.
8. සිරිමා විජේරත්න මිය - ඇලපාත, රත්නපුර.
9. ඒ.ජී. සරත් ව්‍යුරත්න මහතා
සමන්, ඇරැවුල හන්දිය, කණ්ඩලම පාර, දඹුල්ල.
10. වෛද්‍ය පී. වීරසිංහ මහතා
බණ්ඩාර බුලංකුලම, ලංකාරාම පාර, අනුරාධපුර.
11. ජේ.ඒ.ඩී. ජයමාන්න මහතා
ජයමාන්න වත්ත, ලබුයාය, කුරුණෑගල පාර, කුලියාපිටිය.
12. ආර්.ඒ. චන්දි රණසිංහ මිය
ස්ටුඩියෝ 'වායා', රෝහල හන්දිය, පොළොන්නරුව.

වෙබ් අඩවිය: www.seeingthroughthenet.net

මුද්‍රණය:

කොලට ප්‍රින්ටර්ස්

17/2, පැඟරිවත්ත පාර, ගංගොඩවිල, නුගේගොඩ.

දුරකථනය: 011-4 870 333

'යො පටිච්චසමුප්පාදං පසසති-
සො ධම්මං පසසති
යො ධම්මං පසසති -
සො පටිච්ච සමුප්පාදං පසසති''

''යමෙක් පටිච්ච සමුප්පාදය දකීද-
හේ ධම්මය දකියි.
යමෙක් ධම්මය දකී ද
හේ පටිච්චසමුප්පාදය දකියි.''

“කතමො ච භික්ඛවෙ පටිච්චසමුප්පාදො?

ජාති පච්චයා භික්ඛවෙ ජරා මරණං.

උප්පාදා චා තථාගතානං

අනුප්පාදා චා තථාගතානං

ධීතාව සා ධාතු

ධම්මධීතතා ධම්මනියාමතා ඉද්දසච්චයතා

තං තථාගතො අභිසම්බුජ්ඣති අභිසමෙති

අභිසම්බුජ්ඣන්තො අභිසමෙත්තො

ආචික්ඛති

දෙසෙති

පඤ්ඤාපෙති

පට්ඨපෙති

විචරති

විහජති

උත්තානිකරොති

පසස්ථානිචාන

* * * * *

මහණෙනි, පටිච්චසමුප්පාදය යනු කීම?

උපත නිසාය මහණෙනි, දීර්ඝ සහ මරණය

තථාගතවරු උපදනේ හෝ වේවා

තථාගතවරු නුපදනේ හෝ වේවා

ඒ ධම්මාකුච සිටියේමය.

ධම් සපිතිතාව, ධම් නියාමතාව, ඉද්දසච්චයතාව.

එය තථාගත තෙම අවබෝධ කරගනියි, වටහා ගනියි.

අවබෝධ කරගෙන, වටහාගෙන,

කියාදෙයි

දෙසයි

පණවයි

පිහිටුවයි

විචරණය කරයි

බෙදා දක්වයි

ලිහිල් කොට දක්වයි

‘බලවු’ යයි කියයි.

පටුන

	පිටු
හැඳින්වීම	vi
ප්‍රකාශක නිවේදනය	viii
අමා ගඟ	x
16. 'සුඛං වා යදි වං දුක්ඛං' (වේදනානුපසස්සනාවෙන් නිවන) පාදක සටහන්	01
17. 'තණහාදුතියො පුරිසො' (තණහා මැහුම්කාරියගේ ගැටය) පාදක සටහන්	26
18. 'උපාදාන පච්චයා භවො' (අල්ලාගත් තැන භවය) පාදක සටහන්	52
19. 'යං කිඤ්චි දුක්ඛං සමෙහාති' (ආහාර හතරේ ගැඹුර) පාදක සටහන්	77
20. 'යෙ මෙ පුඛෙඛි වියාකංසු' (වතීමානයේම පටිච්චසමුප්පාදය දැකින්න) පාදක සටහන්	102

හැඳින්වීම

තථාගත සම්මාසම්බුදු රජාණන් වහන්සේ සම්බෝධී ලාභයෙන් අනතුරුව තමන් වහන්සේ ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරගත් ශාඛන ප්‍රණීත අතකතාවචර ධර්මයේ ගම්භීරතාවට සිත යෙදූ විට කෙලෙස් හරිත ලෝකයාට දැකීමට දුෂ්කර වූ ගැඹුරු තැන් දෙකක් දුටු සේක. එකක් 'ඉදසුච්චයතා' නම් වූ පටිච්චසමුප්පාදයයි. අනෙක සියලු සංස්කාරයන්ගේ සන්සිඳීම, සියලු උපධීන් අත්හැර දැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම, විරාගය, නිරෝධය නම් වූ නිබ්බානයයි.

පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයේ ගම්භීරත්වය නිසාම සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් සියවසක් ගත වීමට පෙර පැන නැගී විවිධ බෞද්ධ නිකායයන් අතර විවිධාකාර අථි විචරණ ඒ පිළිබඳව ඉදිරිපත් කෙරුණි. වචනයක් වශයෙනුත්, දර්ශනයක් වශයෙනුත් භාරතීය දර්ශන සම්ප්‍රදායයන්ට 'අමුත්තකු' වූ පටිච්චසමුප්පාදය හඳුනා ගැනීමට දැරූ දාර්ශනික ප්‍රයත්නවල ප්‍රතිඵල වශයෙන් එකිනෙකට විරුද්ධ විග්‍රහ විචරණ අථිකථන රැගත් ප්‍රකරණ ග්‍රන්ථ රාශියක් බිහිවිය. එක් එක් බෞද්ධ නිකාය තම තමන් ගත් දෘෂ්ටි කෝණයට අනුව පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය විග්‍රහ කරන්නට විය. එනිසාම බුද්ධ දේශනාවට අනුකූල වූ නිවැරදි අර්ථකථනය කුමක්ද යන්න නිගමනය කිරීම දුෂ්කර කාර්යයක් වී ඇත.

මේ වාතාවරණය තුළ සුත්‍රාගත බුද්ධ දේශනා ඇසුරින් පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය විචරණ කරමින් අප විසින් දැනට පවත්වාගෙන යනු ලබන 'පහන් කණුව පටිච්චසමුප්පාද දේශනා මාලාව' මෙසේ වෙළුම් වශයෙන් මුද්‍රණද්වාරයෙන් නිකුත් කිරීමට තීරණය කළෙමු. මෙයට විසි වසරකට පමණ පෙර මිනිරිගල නිස්සරණ වනයේ යෝගාවචර සඟ පිරිස හමුවේ අප විසින් පවත්වන ලද, 'නිවන' දෙසුම් පෙළ 'නිවනේ නිවීම' නමින් වෙළුම් එකොළොසකින් නිකුත්ව ඇති අතර එහිදී ද නිවන ශීඝ්‍රයෙන් පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය තරමක් දුරට

විවරණය වී ඇත. ඒ ග්‍රන්ථමාලාව හා අපගේ අනෙකුත් පොත පත කියවූ ඇතැමෙක් 'පටිච්චසමුප්පාදය' ශීර්ෂ කොට ගෙන වෙනම කෘතියක් සම්පාදනය කරන මෙන් ඇරැයුම් කළහ. මෙම විශේෂ පහත් කණුව දෙසුම් පෙළ ග්‍රන්ථයක් බවට පත් වීමෙන් ඒ ඉල්ලීමද ඉටුවනු ඇතැයි සිතමු. 'නිවන' දෙසුම් පෙළෙහිදී පටිච්චසමුප්පාදය විවරණය කිරීමට අප යෙදූ උපමා රූපක වඩාත් පැහැදිලිව ඉදිරිපත් කිරීමට මෙය අවස්ථාවක් කර ගතිමු.

දෙස් විදෙස් වැසි සැදහැවත් පරිත්‍යාගශීලී විශාල පිරිසකගේ නොමසුරු ආධාරයෙන් 'අමාගහ' දිනෙන් දින පුළුල් වෙමින් ගලායයි. එයින් ජනිත පුණ්‍ය ශක්තිය ඔවුන්හට පරම ශාන්ත නිව්‍යාණාවබෝධය පිණිස උපනිශ්‍රය සම්පතක්ම වේවා!

මෙම දෙසුම් පිටපත් කරදෙන සිරිමා විජේරත්න, කුසුමා විලේගොඩ යන මහත්මීන්ට ද, අපගේ පොතපත ශෝභන ලෙස මුද්‍රණය කරදෙන කොලිටි ප්‍රින්ටර්ස් සමාගමේ සී. ජයසෝම මහතා ඇතුළු සැමට ද අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව හිමිවේ.

මෙයට
සසුන් ලැදි,
කටුකුරුන්දේ ඤාණහඳු හිඤ්ඤ

පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහත් කණුව'
කන්දේගෙදර
දේවාලේගම

(2558) 2014 ජූලි

පොත්ගුල්ගල ධම් ග්‍රන්ථ ධම් ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරයේ

ප්‍රකාශක නිවේදනය

දේවාලේගම, කන්දේගෙදර පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනවාසී පූජ්‍ය කටුකුරුන්දේ ඤාණනාද ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් සම්පාදිත සියලුම ධම් ග්‍රන්ථ හා දේශික ධම් දේශනා පිරිසිදු ධම් දානයක් වශයෙන්ම ධම් පිපාසික ලෝකයාහට ප්‍රදානය කිරීම උන්වහන්සේගේ අභිමතාථීයයි. ශ්‍රී දත්ත ධාතුන් වහන්සේ වැඩ වෙසෙන ඓතිහාසික මහනුවර පුරවරය කේන්ද්‍රකොටගෙන අභිනවයෙන් පිහිටුවා ගන්නා ලද 'පොත්ගුල්ගල ධම් ග්‍රන්ථ ධම් ශ්‍රවණ මාධ්‍යභාරය' එම උදාරතර අරමුණ ඉටු කිරීමට ඇප කැපවී සිටියි.

මේතාක් කොළඹ කේන්ද්‍රකොටගෙන පවත්වා ගෙන යන ලද 'ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය' තුළින් මින් ඉදිරියට උන්වහන්සේගේ ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණය නොකෙරෙන අතර එයට අදාළව පැවති ග්‍රන්ථ මුද්‍රණය හා බෙදාහැරීම පිළිබඳ කාසිභාරයත්, මේතාක් මහනුවර 'ධම් ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරය' මගින් ඉටුකරන ලද ධම් දේශනා සංයුක්ත තැටිගත කිරීම සහ (seeingthroughthenet.net) වෙබ් අඩවිය පවත්වා ගෙන යාමත් මෙම පොත්ගුල්ගල ධම් ග්‍රන්ථ ධම් ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරයේ වගකීම වනු ඇත.

දෙස් විදෙස් වැසි ධම්කාමී පාඨක ශ්‍රාවක විශාල පිරිසක් වෙනුවෙන් ක්‍රියාත්මක වන මෙම පුළුල් ධම් දාන වැඩ පිළිවෙලට දායකවීමට කැමති පින්වතුන්හට පහත සඳහන් බැංකු ගිණුමට තම ආධාර මුදල් යොමුකිරීමට අවස්ථාව ඇති අතර ඒ පිළිබඳ සියලු විමසීම් පහත සඳහන් ලිපිනයට යොමු කිරීම මැනවි. ආධාර යොමු කිරීමට මෙම ගිණුම හැර සම්පත් බැංකුවේ වෙනත් ගිණුමක් ගොමැති බව අප පාඨක පිරිස දැනුවත් කිරීම් වශයෙන් සඳහන් කරමු.

මෙයට,
සසුන් ලැදි
පොත්ගුල්ගල ධම් ග්‍රන්ථ ධම් ශ්‍රවණ මාධ්‍යභාරය

ආධාර මුදල් යොමු කිරීම:

පොත්ගල්ගල ධර්ම ග්‍රන්ථ ධර්ම ශ්‍රවණ මාධ්‍යභාරය

ගිණුම් අංක: 100761000202

සම්පත් බැංකුව - මහනුවර

මෙම ධර්ම දාන වැඩපිළිවෙලට ආධාර එවීම පිළිබඳ විමසීම්:

අනුර රූපසිංහ, 27, කොළඹ වීදිය, මහනුවර.

දුරකථන අංක: 0777-801938

ඊමේල් ලිපිනය: pothgulgala@seeingthroughthenet.net

අමා ගග

මහවැලි ගඟ උතුරට හැරවීමෙන් පසු එතෙක් නිසරු මුඩු බිම් ලෙස පැවති පෙදෙස්වල සිදුවූයේ ඉමහත් වෙනසෙකි. පිපාසයට පැන් බිඳක් නොලබා සිටි ගොවිහු පෙදෙස පුරා නිහඬව ගලා යන සිසිල් දිය දහරින් පිනා ගියහ. මැලවුණු ගොයම සරුව නිල්වන්ව කරලින් බර විය. මල් පලින් ගැවසීගත් තුරු-ලිය බලා සැනසෙන පෙදෙස් වැසියෝ තුටු කඳුළු වගුළහ.

දහම් අමා ගඟ “උතුරට” හැරවීමේ වැඩ පිළිවෙළක් මෙයට තෙවසරකට පෙර ඇරඹුණි. දහම් පත-පොත තබා “එදා-වේල” සඳහා වත් විය පැහැදුම් කිරීමට වත්-කමක් නැත්තෝ, නිහඬව නොමිලයේ ගලායන අමිල දහම් අමා දිය දහරින් සදහම් පිපාසය සන්සිඳුවා ගත්හ. අරිටු මිසඳිටු හැර, සැදැහැයෙන් සරුව, ගුණ නුවණින් බරව පිළිවෙන් මඟට නැමී ගත්හ. ලොවී - ලොවුතුරු මල් පල නෙලා ගනිමින් හද පුරා පිරි බැනියෙන් නන් අයුරින් සොම්නස පළකළහ.

“ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය” නමින් දියත් කළ මෙම ධම්දාන වැඩපිළිවෙල සඳහා අපගෙන් වැයවුනේ පිරිසිදු ධම්දාන සංකල්පය පමණි. අමාගඟ “උතුරට” හැරවුවෝ සසුන් ගුණ හඳුනන පරිත්‍යාගශීලී සැදැහැවත්හුමය. “නිවනේ නිවීම” පොත් පෙළ එළි දැක්වීමෙන් නොනැවිති “පහන් කණුව ධම්දේශනා” පොත් පෙළෙහි “බර පැන” දැරීමටත්, දෙස් - විදෙස්වල දහම් පිපාසිතයින් උදෙසා අප අතින් ලියැවෙන අනිකුත් පොත - පත ඒ අයුරින්ම එළි දැක්වීමටත් ඔවුහු උත්සුක වූහ. “දෙන දේ පිරිසිදුවම දීමේ” අදහසින් අමිල වූ දහම ඊට නිසි ශෝභන මුද්‍රණයකින්ම ධම්කාමීන් අතට පත් කිරීමට පියවර ගත්හ. මුද්‍රිත පිටපත් සංඛ්‍යාව අවසන්වනු හා සමගම “නැවත මුද්‍රණ” පළකිරීමෙන් දහම් අමා ගඟ වියළී යා නොදීමට දැඩි අදිටනකින් ඇප කැපවූහ.

“පොත් අලෙවිය” පිළිබඳව මෙකල බහුලව දක්නට ලැබෙන වාණිජ සංකල්පයට පිටුපා, තහංචිවලින් තොරව, තමන් අතට නොමිලයේම පත් කැරෙන “දහම් පඩුර” තුළින් ධම්දාන සංකල්පයෙහි අගය වටහා ගත් බොහෝ පාඨක පින්වත්හු තමන් ලද රස අහරක්, නෑ-හිතවතුන් සමග බෙදා-හදා ගන්නාක් මෙන් නොමසුරුව අන් දහම් ලැදියනටද දී ධම් දානයට සහභාගී වූහ. ඉනුදු නොනැවිති, ශක්ති පමණින් “ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණභාරයට” උරදීමටද ඉදිරිපත්වූහ, ඇතැමෙක් ලොකු කුඩා දහම් පොත් මුද්‍රණය කරවීමේ හා නැවත-නැවත මුද්‍රණය කරවීමේ බරපැන ඉසිලීමට පවා පසුබට නොවූහ.

සම්බුදු සසුන මේ ලක් පොළොවෙහි පවතින තාක් මේ දහම් අමාගඟ ලෝ සතුන් සිත් සනහමින් නොසිඳී ගලා යේවා යනු අපගේ පැතුමයි.

“සබ්බදානං ධම්මදානං ජිනාති”

පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහන් කණුව'
කන්දේගෙදර, දේවාලේගම
2000 ජුනි 05 (2544 පොසොන්)

මෙයට,
සසුන් ලැදි
කටුකුරුන්දේ ඤාණනැරු හිසු

16 වන දේශනය

(පහන් කණුව ධර්ම දේශනා අංක 198)

නමෝ තසස භගවතෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධාසස

සුඛං වා යදිවා දුකං - අදුකම්සුඛං සභා
අපකාමකඤ්ඤා ච - යං කිඤ්චි අපථි වෙදිනං
එතං දුකඛනති කඤ්ඤාන - මොසධම්මං පලොකිතං
චුසස චුසස වයං පසසං - එවං තප්ථ විරජ්ජති
වෙදනානං ඛයා හික්ඛු - නිච්ජාතො පරිනිබ්බතො¹
(ද්වයතානුපසස්නා සුත්ත, සුත්ත නිපාත)

සැදහැවත් පින්වතුනි,

සසර දුකින් මිදිලා නිවන් සුවය වෙත ළඟා වීම බෞද්ධයාගේ ප්‍රතිපදාවේ ඉලක්කය හැටියට සාමාන්‍යයෙන් සැළකෙනවා. දුක සැප පිළිබඳ ප්‍රශ්නයේ දී නිරායාසයෙන්ම අපේ අවධානය වේදනාව ගැන යොමු වෙනවා. වේදනාව සම්බන්ධයෙන් ඉතාමත්ම ගැඹුරු දැහීනයක් ඇතුළත් මේ මාතෘකා කළ ගාථා දෙක අපි අද මේ දහසයවෙනි පටිච්චසමුප්පාද දේශනාවට මාතෘකා කර ගන්නේ පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයේ අංග දොළහ ඇතුළත වේදනාවට හිමි තැන සාකච්ඡා කිරීමේ මූලාරම්භයක් වශයෙනුයි. සුත්ත නිපාතයේ ද්වයතානුපසස්නා සූත්‍රයේ දැකින්නට ලැබෙන මේ ගාථා දෙකත් බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළේ සමුදය වය කියන ද්වයතාව ඉස්මතු කර දැක්වීමට යි. අපේ පටිච්චසමුප්පාද දේශනා කීපයකදීම අපි මේ සූත්‍රය ආශ්‍රයෙන් විචරණ මාර්ගීය පාදා ගත්තා. දැන් මේ අවස්ථාවෙන් වේදනාව පිළිබඳ විචරණ මාර්ගීය පාදා ගැනීමට උපකාර වෙන පාඨයකින්මයි බුදු රජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලාට මේ ගාථා දෙක හඳුන්වලා දුන්නේ. "මහණෙනි, මැනවින් ද්වයතානුපසස්නාවේ යෙදීමේ තවත් ක්‍රමයක් තිබිය හැකිදැයි අසන්නවුන් ඇතොත් තිබිය හැකියයි කිව යුතුයි.

කෙසේද තිබිය හැක්කේ? යම්තාක් දුකක් හටගනීද ඒ සියල්ල වේදනාව ප්‍රත්‍යයෙනි. මේ එක අනුපසුනාවකි. වේදනාවන්ගේ නිරවශේෂ විරාග නිරෝධයෙන් දුකෙහි හට ගැනීමක් නැත. මේ දෙවෙනි අනුපසුනාවයි. මහණෙනි, යම් හිඤ්චක් අප්‍රමාදීව කෙලෙස් තවන විර්යයෙන් යුක්තව මේ දායනානුපසුනාවේ සිත යොදනවා නම් ඒ හිඤ්චට එල දෙකකින් එකක් බලාපොරොත්තු විය හැකියි. මෙලොවම රහත් එලය හෝ උපාදාන යමක් ඉතිරිව ඇතොත් අනාගාමී එලය. මේ විදියට හඳුන්වලා තමයි බුදු රජාණන් වහන්සේ අර ගාථා දෙක වදාළේ. මේ ගාථාවල අර්ථය අපි දැන් බලමු.

සුඛං වා යදි වා දුකං - අදුකම්මසුඛං සහා
 අජකධනඤ්ඤා ඛනිඤ්ඤා ව - යං කිඤ්චි අපිච්චි වේදනං

සැප හෝ, දුක් හෝ, නොදුක් නොසුව සමඟින් ඇතුළතත් පිටතත් යම්කිසි වේදයිතයක් ඇද්ද

එතං දුකධනි ඤ්ඤාන - මොසධම්මං පලොකිතං
 මෙය මුළා කරවන ස්වභාවය ඇති බිඳෙන සුඵ දෙයකැයි දැන
 චුසස චුසස වයං පසසං - එවං තඤ්ඤා විරජජනි

ස්පඤ්ඤාක් පාසා එහි ගෙවියාම දකින්නේ මෙසේ ඒ වේදනාවන්හි කලකිරෙන්නේය.

වේදනානං ඛයා හිඤ්ච - නිවජානො පරිනිබ්බනො'
 වේදනාවන්ගේ ඤයවීමෙන් හිඤ්ච
 තාඤ්ඤා කුසගින්න නැතිව පිරිනිවීමේ වෙයි.

ඔන්න ඕකයි මේ ගාථා දෙකේ අර්ථය. ඉතින් මෙයින් අපට ජේනවා මේ ගාථා වලින් බුදු රජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ සැප දුක් නොදුක් නොසුව සියලුම වේදනාවන් ඒවායේ, මුළා කරන සුඵ, බිඳෙන සුඵ, ස්වභාවය නිසා දුකක්ම බවත් ඒ සියලු වේදනාවන්ගේ ඤයවීම පිරිනිවීම බවත්ය. දැන් අපි පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයට කිට්ටු කරලා මේ වේදනාව පිළිබඳව හඳුනාගන්න බලමු. මේ පින්වතුන් කොතෙකුත් අහලා

තියෙනවා අවිජ්ජා සංඛාරා ආදී පටිච්චසමුප්පාදයේ අංග දොළහ. ඒවා අතර වේදනාව ගැන සඳහන් වන්නේ මෙහෙමයි 'එසූ පච්චයා වේදනා, වේදනා පච්චයා තණ්හා' කලින් අවසථාවක අපි මේ පින්වතුන්ට මතක් කළා මේ පටිච්චසමුප්පාදයේ එක අංගයක් විචරණය කරන්න නම් ඊට කලින් තියන අංගයත්, පිටි පස්සෙන් තියන අංගයත් සම්බන්ධ කර ගන්න ඕන බව. මොකද අපි උපමාවට කිව්වේ දම් වැලක එක පුරුකක් විත්තියකින් පෙන්නුම් කරන්න යනව නම් ඒක දම්වැලක පුරුකක් බව පෙන්නුම් කරන්න ඉස්සරහ තියන පුරුකේ භාගයකුත් පස්සෙන් තියන පුරුකේ භාගයකුත් පෙන්නුම් කරන්න වෙනවා. උපමාවකට මම ඒ කිවුවෙ. ඒ අනුව මෙතනදීත් අපට එසූ එක පැත්තකින් වේදනාවේ අතික් පැත්තෙන් තණ්හාව. ඒ දෙක ගැනත් යමක් කියන්න ඕන. අපි කලින් දේශනාවේදී ප්‍රකාශ කළේ ස්පඨිය ගැනයි. ඒකේදීත් අපි මතුකළා පටිච්චසමුප්පාද විග්‍රහයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ ස්පඨිය හය ආකාරයකට විග්‍රහ කළා.² වක්ඛු සමඵසූ සොන සමඵසූ ආදී වශයෙන්, ඒ වගේම මේ වේදනාව පිළිබඳව කියනකොට ඒත් හය ආකාරයකින් බුදුරජාණන් වහන්සේ විග්‍රහ කරනවා. මහණෙනි, මේ වේදනාව හය ආකාරයයි. කොහොමද වක්ඛු සමඵසූ ජා වේදනා, සොන සමඵසූ ජා වේදනා, සානසමඵසූ ජා වේදනා, ජ්වහා සමඵසූ ජා වේදනා, කාය සමඵසූ ජා වේදනා, මනෝ සමඵසූ ජා වේදනා, වක්ඛුසමඵසූයෙන් උපන් 'ජා' කියලා කියන්නේ උපන්නා වූ වේදනා සොන සමඵසූයෙන් උපන්නාවූ වේදනා. ඒ ආකාරයෙන් හිතාගන්න, ඇස, කන, නැහැය, දිව, කය, මන, කියන ඒවා ආශ්‍රිතව ඇතිවන වේදනා එහෙම හඳුන්වලා දීලා තියනවා. ඇත්ත වශයෙන් වේදනාව පිළිබඳ ඉතාමත්ම ගැඹුරු විග්‍රහයක් දකින්න ලැබෙන්නේ මැදුම් සඟියේ වූලවෙදලල සූත්‍රයේ³. මේ වූලවෙදලල සූත්‍රයේ නිදානය හැටියට කියන්න තියෙන්නේ විසාඛ කියන අනාගාමී උපාසකතුමා ධම්මදිනනා කියන රහත් මෙහෙණින් වහන්සේගෙන් ගැඹුරු ප්‍රශ්න මාලාවක් අහනවා. ඒවාට බොහොම වාක්‍ය අන්දමින් ධම්මදිනනා තෙරණියන් වහන්සේ පිළිතුරු දෙනවා. ඒ සාකච්ඡාව අවසාන හරියේදී විසාඛ උපාසකතුමා වේදනාව ගැන ප්‍රශ්න කීපයක් යොමු කරනවා. ඒවායි දැන් මෙතෙක්දී අපි ඉදිරිපත් කරන්න යන්නේ. ඉස්සෙල්ලාම අහනවා ආර්යාවෙනි, වේදනා කියක් තියනවද වේදනාව කී වැදැරුමද කියලා. ඒකට ධම්මදිනනා තෙරණියන් වහන්සේ

කෙටියෙන් ප්‍රකාශ කරනවා වේදනා තුනක් තියනවා සුඛ වෙදනා, දුකට වෙදනා, අදුකම්පසුඛා වෙදනා. ඊළඟට විසාඛ උපාසකතුමා අහනවා මොකක්ද මේ සුඛ වෙදනා කියන්නේ-හරියට නොදන්නවා වගේ ඒක ගැන හැඳින්වීම බලාපොරොත්තුවෙන්. සුඛා වෙදනා, සැප වේදනාව කියන්නේ මොකක්ද, දුක් වේදනාව මොකක්ද නොදුක්නොසුව වේදනාව මොකක්ද? ධම්මදිනනා තෙරණියන් වහන්සේ මෙහෙමයි පිළිතුරු දෙන්නේ. යම් කිසි කායික හෝ චෛතසික සුවදායක වේදයිතයක් තියනවද ඒක සුඛා වෙදනා, සැප වේදනාව, කායික හෝ චෛතසික සුව දායක නොවන වේදයිතයක් තියනවද ඒක දුකට වෙදනා, දුක් වේදනාව කායික හෝ චෛතසික දුකට දායකත් නොවන සුවදායකත් නොවන වේදනාවක් ඇතොත් ඒක අදුකම්පසුඛ නොදුක් නොසුව වේදනාව ඔන්න එහෙම හැඳින්වුවා. ඔන්න ඊළඟට විසාඛ උපාසකතුමා තව ප්‍රශ්නයක් අහනවා. මේ සැප වේදනාවේ තියන සැපය මොකක්ද? දුක මොකක්ද? පිළිතුර ඇහෙන කොට තේරුම් ගන්න පුළුවන් මේ පින්වතුන්ට, සැප වේදනාව පිළිබඳව කියන කොට ඒකේ තියන සැපය මොකක්ද, දුක මොකක්ද, දුක් වේදනාව පිළිබඳව ඒකේ තියන සැපය මොකක්ද, දුක මොකක්ද, නොදුක් නොසුව වේදනාව පිළිබඳව තියන සැපය මොකක්ද දුක මොකක්ද, රහත් මෙහෙණින් වහන්සේ පිළිතුරු දෙනවා සැප වේදනාව පිළිබඳව-පාලි වචනයෙන් කිය වෙන්නේ මෙහෙමයි-ධීතිසුඛා විපරිණාම දුකට. ඒකේ තේරුම සැප වේදනාව තියනකම් සැපයි. වෙනස් වෙනකොට දුකයි.

දුක් වේදනාව පිළිබඳව මෙහෙමයි ප්‍රකාශ කරන්නේ ධීතිදුකට විපරිණාම සුඛා, දුක් වේදනාව තියනකම් දුකයි, වෙනස් වෙනකොට සැපයි. නොදුක් නොසුව වේදනාව පිළිබඳව මෙන්න මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනවා 'ඤාණසුඛා අඤාණ දුකට, නොදුක් නොසුව වේදනාව පිළිබඳව අවබෝධය, ඥානය, සැපයක්, අනවබෝධය, අඥාන බව දුකක්. ඔන්න හැඳින්වීම. ඊළඟට විසාඛ උපාසකතුමා අහනවා ප්‍රශ්නයක් සැප වේදනාවට යටින් මොකක්ද තියන අනුසය ධර්මය. මේ පින්වතුන් අතර අනුසය කියන වචනය නොපුරුදු අය ඉන්න පුළුවන්. අපි ඉස්සෙල්ලා හැඳින්වීමක් කරමු. මේ ධර්මයේ කෙලෙස් ගැන කථා කරන කොට වචන තුනක් යෙදෙනවා. කෙලෙස් වල නිදිගත් අවසථාව තමයි 'අනුසය' අවදි

උන අවසාව පරිශුද්ධාන, ඒ අවදි වෙලා ශික්ෂා පදයක් කඩාගෙන යන අවසාව විනිකකම. අනුසය, පරිශුද්ධාන, විනිකකම, කියලා කෙලෙස් පිළිබඳව වචන තුනක් තිබෙනවා. දැන් මෙතන අනුසය ගැන කථාව. සුඛ වේදනාව පිළිබඳව තියන අනුසය මොකක්ද, දුක් වේදනාව පිළිබඳව තියන අනුසය මොකක්ද? නොදුක් නොසුව වේදනාව පිළිබඳව තියන අනුසය මොකක්ද? ඔන්න රහත් මෙහෙණින් වහන්සේ පිළිතුරු දෙනවා. ඇවැත්නි, විසාඛ සැප වේදනාවට යටින් රාගානුසය තියනවා හැගිලා. දුක් වේදනාවට යටින් පටිඝානුසය තියෙනවා. නොදුක් නොසුව වේදනාවට යටින් අවිඤ්ඤා අනුසය තියෙනවා. ඊළඟට අහනවා විසාඛ උපාසකතුමා ප්‍රශ්නයක්. ආර්යාවෙනි, හැම සැප වේදනාවකටම යටින් රාගානුසය තියනවද, හැම දුක් වේදනාවකටම යටින් පටිඝානුසය තියෙනවද, හැම නොදුක් නොසුව වේදනාවකටම යටින් අවිඤ්ඤා අනුසය තියෙනවද? ඉස්සෙල්ලා ඒකට පිළිතුරු දෙන්නේ ධම්මදින්නා තෙරණියන් වහන්සේ. නැහැ ඇවැත්නි, විසාඛ හැම සැප වේදනාවකටම යටින් රාගානුසය නැහැ. හැම දුක් වේදනාවකටම යටින් පටිඝානුසය නැහැ. හැම නොදුක් නොසුවවේදනාවකටම යටින් අවිඤ්ඤානුසය නැහැ. ඒක විස්තර වෙනවා ඉදිරියට අහන ප්‍රශ්න වලින්. ඊළඟට විසාඛ උපාසකතුමා අහනවා සැප වේදනාව පිළිබඳව කුමක්ද ප්‍රභාණය කළ යුත්තේ, දුක් වේදනාව පිළිබඳව කුමක්ද ප්‍රභාණය කළ යුත්තේ, නොදුක් නොසුව වේදනාව පිළිබඳව කුමක්ද ප්‍රභාණය කළ යුත්තේ. ඔන්න පිළිතුරු ධම්මදින්නා තෙරණියන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා. සැප වේදනාව පිළිබඳව රාගානුසය ප්‍රභාණය කළ යුතුයි. දුක් වේදනාව පිළිබඳව පටිඝානුසය ප්‍රභාණය කළ යුතුයි. නොදුක් නොසුව වේදනාව පිළිබඳව අවිඤ්ඤානුසය ප්‍රභාණය කළ යුතුයි. ඊළඟට අහනවා ප්‍රශ්නයක් විසාඛ උපාසකතුමා හැම සැප වේදනාවක් පිළිබඳවම රාගානුසය ප්‍රභාණය කළ යුතුද හැම දුක් වේදනාවක් පිළිබඳවම පටිඝානුසය ප්‍රභාණය කළ යුතුද, හැම නොදුක් නොසුව වේදනාවක් පිළිබඳවම අවිඤ්ඤානුසය ප්‍රභාණය කළ යුතුද, එතනදී පිළිතුරක් දෙනවා කෙටියෙන් කියනවා නම් නැහැ ඇවැත්නි හැම සැප වේදනාවක් හෝ දුක් වේදනාවක් හෝ නොදුක් නොසුව වේදනාවක් පිළිබඳවම එහෙම අනුසය ප්‍රභාණය කරන්න ඕන නැහැ කියලා අමුතු විස්තරයක් දෙනව. සුවිශේෂී කාරණා තුනක් පෙන්නුම් කරනවා.

යම් කිසි හිඤ්ඤාවක් කාමයන්ගෙනුත් අකුසල ධර්මයන්ගෙනුත් සිත මැත් කරගෙන විතකක විචාර සහිත විවේකයෙන් හටගත් ජීවි සුඛ සහිත ප්‍රථම ධ්‍යානයට සම වදිනවා. ඒ ප්‍රථම ධ්‍යානය තුළ රාගානුසයක් නැහැ. ඒ ප්‍රථම ධ්‍යානය ලබා ගැනීමෙන් රාගය නැති වෙනවා. අන්න එතකොට එතන සුවිශේෂ දෙයක්. ඒ කියන්නේ ප්‍රථම ධ්‍යානයේ ජීවි සුඛය තිබුණට එතන රාගානුසය නැහැ. දෙවනුව පටිසය පිළිබඳව අමුතු දෙයක් ප්‍රකාශ කරනවා. යම් කිසි හිඤ්ඤාවක් කල්පනා කරනවා කවදානම් මම ඒ ආර්යයන් වහන්සේලා දැන් එළඹ වාසය කරන - එතන අරහත්ඵල සමාධිය ගැනයි කියන්නේ - අනුත්තර විමෝක්ෂ කියලයි කියන්නේ අනිම්මත, අප්‍රාණිහිත, සුඤ්ඤත, කියන ඒ විමෝක්ෂ තත්ත්ව මා කවදා නම් ලබා ගනිමි ද කියල ආශාවක් බලාපොරොත්තුවක් ඇති වෙනවා යම් කිසි යෝගාවචර හිඤ්ඤාවක් තුළ, ඒක ධර්මයේ හඳුන්වන්නේ නෙකඛමම සිත දොමනස්ස⁴ කියලා⁴ ගෙහසිත දෝමනස්ස නොවෙයි, නෙකඛමමසිත දොමනස්ස. ඊළඟට ධම්මදිනනා තෙරණියන් වහන්සේ වදාරණවා. එබඳු ඒ දෝමනස්සය යටින් පටිසයක් නැහැ. ඒක සුවිශේෂ දෙයක්. මේ තත්ත්වය කවදා නම් ලබාගනිමිද කියක එක තුළින් දෝමනස්සයක් ඇති වෙනවා. තාම ලබා ගත්තේ නැහැනේ. නමුත් එතන පටිසයක් නැහැ. ඒක පැහැදිලියි නේ. ඊළඟට තුන්වෙනි කාරණය කියනවා. යම් කිසි හිඤ්ඤාවක් සැප දුක් සොම්නස් දොම්නස් වලින් හිත මැත් කරගෙන නොදුක් නොසුව සභාවය ඇති වතුර්ථ ධ්‍යානයට සතර වෙනි ධ්‍යානයට සමවදිනවා. ඒක යටින් අවිජ්ජානුසය නැහැ. ඒක නොදුක් නොසුව වේදනාව නමුත් එයට යටින් අවිජ්ජානුසය නැහැ. ඒක සුවිශේෂ අවසථාවක්.

ඔය ටික ප්‍රකාශ කළාට පස්සේ විසාඛ උපාසකතුමා අමුතු විදියේ ප්‍රශ්නයක් අහනවා. ආර්යාවෙනි, සැප වේදනාවේ පටිභාගය මොකක්ද, ඕක ටිකක් තේරුම් කරන්න වෙනවා. ටිකකට හිතන්න පළ දෙකක් ඇති දෙයක-පොල් ගෙඩිය කියල හිතමු. ඒකේ අනිත් පළව එහෙම නැත්නම් දෙබෑ යම්කිසි දෙයක අනිත් බෑය කියන එකයි පටිභාග කියන වචනයේ අර්ථය-කෙලින්ම ඉස්සරහින් තියන එක. එතකොට ඉස්සෙල්ලා අහන ප්‍රශ්නය සැප වේදනාවේ පටිභාගය මොකක්ද, ඒකට රහත් මෙහෙණින් වහන්සේ පිළිතුරු දෙනවා සැප වේදනාවේ පටිභාගය - අනික් පළව - දුක්

වේදනාව. ඊළඟට අහනවා දුක් වේදනාවේ පටිභාගය මොකක්ද, ඒකට පිළිතුරු දෙනවා දුක් වේදනාවේ පටිභාගය සැප වේදනාව. ඔන්න ඒ දෙක අතරේ එක්තරා විදියකට සම්බන්ධයක් තියනවා. ඊළඟට අහනවා නොදුක් නොසුව වේදනාවේ පටිභාගය මොකක්ද. ඒක අමුතු දෙයක්. නොදුක් නොසුව වේදනාවේ පටිභාගය අවිජ්ජාව.

ඔන්න ඒකෙන් තව ප්‍රශ්න මතුකර ගන්නවා විසාබ උපාසකතුමා. අවිජ්ජාවේ පටිභාගය මොකක්ද? ඒකේ අනිත් පළව මොකක්ද විජ්ජාව. විජ්ජාවේ පටිභාගය මොකක්ද විමුක්තිය. විමුක්තියේ පටිභාගය-අනිත් පළව-මොකක්ද, 'නිබ්බාන', ඒක කිව්වට පස්සේ විසාබ උපාසක තුමා තවත් ඇතට අහනවා. නිබ්බානයේ පටිභාගය මොකක්ද? එතෙක්දී රහත් මෙහෙණින් වහන්සේ කියනවා "උපාසක තුමනි, ඇවැත්නි, ඔබ මේ ප්‍රශ්නවල කෙළවර අල්ල ගන්න බැරිව සීමාව ඉක්මවලා ගියා, නිවනින් කෙළවරයි ඔක්කොම බුහමවරියාව. එතනින් කෙළවරයි. ඒ ප්‍රශ්නයම වැරදියි." නමුත් මේ කාරණය තුළින් ගැඹුරින් මේ පින්වතුන්ට හිතනකොට ජේතවා සැපත් දුක් අතරෙයි ලෝකයා ඉන්නේ. නොදුක් නොසුව කියන මැද තත්වය තුළින් විමුක්තිය මතු වෙන්නේ.

එතකොට සැපයේ පටිභාගය දුකයි. දුකේ පටිභාගය සැපයි. නමුත් නොදුක් නොසුව වේදනාවේදී ඒක යටට ගැඹුරට යනවා. ඒක යටින් තියන අවිජ්ජාව ඉවත් කරනකොට විජ්ජාව මතුවෙලා. විජ්ජාව ඉවත් කරන කොට විමුක්තිය මතු වෙලා. විමුක්තියෙන් නිවන. එතනම ඉවරයි. ඉතින් මේකට අදාල තවත් වටිනා සූත්‍රයක් තියනවා වේදනා සංයුක්තයේ සලල කියන සූත්‍රය.⁵ ඒකේදී බුදු රජාණන් වහන්සේ කෙලින්ම මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනවා. අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනයා කියලා කියන්නේ පින්වතුනි ධර්මය නොදත් පුද්ගලයා, ධර්මය නොදත් පෘථග්ජනයා දුක් වේදනාව ස්පර්ශ කරන ලද්දේ, දුක් වේදනාව ආවහම, කාම සුඛය ගැන සතුට ඇතිකර ගන්නවා. මොකද ඒකට හේතුව අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනයා කාම සුඛය හැර දුක් වේදනාවෙන් නික්මීමක් මිදීමක් දකින්නේ නැහැ.

ඒවාගේම එතන කියවෙනවා අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනයාට අදුක්ඛමසුබ වේදනාව පිළිබඳව අවිද්‍යාව තියනවා. මෙන්න මේක තේරුම් කරන්න ගිහිල්ලා අපි යම් අවස්ථාවක මේ පින්වතුන්ට වෙන දේශනාවකදී

පෙන්නුවා සී සෝ පැදිල්ල. සීසෝ එක කියන්නේ ඉස්සර පොල් පිත්ත පැදිල්ල වගේ එකක්. දැන් ඒකට ඉංග්‍රීසි වචනයක් පාවිච්චි කරනවා. සීසෝ එක කියලා. එතකොට සාමාන්‍ය ලෝකයා පෘථග්භන ලෝකයා සැපත් දුකක් අතර සීසෝ පදිමින් ඉන්නේ, 'සීසෝ' එක මැද තියන නොදුක් නොසුව ගැන දන්නෙත් නැහැ. ඔන්න ඕක නිසා තමයි සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ ඇත්ත වගයෙන් සතිපට්ඨානයට බැහැලා වේදනානු පසසනාවට ගිය ආර්ය ශ්‍රාවකයා පමණයි නොදුක් නොසුව වේදනාව පවා හඳුනාගන්නේ. සාමාන්‍ය ලෝකයා ඒක දන්නෙත් නැහැ. ඔවුන්ට මධ්‍යස්ථ වේදනාවක් නැහැ. අර දෙක අතරෙයි යන්නේ.

ඒක අටුවාවෙන් දක්වනවා මුව පද උපමාවකින් අටුවාවාරීන් වහන්සේලා. යම් තැනිතලාවක ගල් තලාවක් තියෙනවා. මුවෙක් මේ ගල්තලාවට එක පැත්තකින් ඇවිල්ලා ගොඩ වෙලා අනික් පැත්තෙන් බැහැල යනවා. ගල් තලාවේ දෙපැත්තම අඩි පාරවල් තියනවා. ගල් තලාවේ අඩි පාරවල් නැහැ. ගල් තලාව වගෙයි අන්න නොදුක් නොසුව වේදනාව. ඒක ප්‍රකට නැහැ සාමාන්‍ය ලෝකයාට. නමුත් එතනයි විමුක්තිය තියෙන්නේ. ඔන්න එතෙත්දී අපි දැන් මේ දෙකයි මැදයි ආව නිසා අපි බොහොම අවසාවල උපකාර කරගත්තු සූත්‍රයක්. අලුතෙන් ආව අයට කෙටියෙන් කියමු මජ්ඣම ඉකුය. ⁶ අපි බොහොම උපකාර කර ගත්තා අපේ දේශනාවලදී. මහ පුදුම සූත්‍රයක්.

බරණුස ඉසිපතනයේ බුදු රජාණන් වහන්සේ වැඩ වසන අවසාවක පිණ්ඩපාතයෙන් පස්සේ සඵචිරයන් වහන්සේලා පිරිසක්, බුදු රජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ ප්‍රභේළිකා විදියේ ගැඹුරු ගාථාවක් සූත්‍ර නිපාතයේ මෙතෙතයා පඤ්ඤයේ ⁷ තියෙන. ඒක එළියට අරගෙන හරියට මේ කාලේ සම්මන්ත්‍රණයක් වගේ ඒකෙන් ප්‍රශ්න හතරක් මතුකර ගත්තා.

යො උභතෙන විදිඛාන
 මජ්ඣම මනනා න ලිප්පති
 තං බ්‍රුමි මහා පුරිසොති
 සොධ සිඛනිමච්චගා

යමෙක් කොන් දෙක තේරුම් අරගෙන ප්‍රඥාවෙන් මැද නොඇලේද ඔහුට මම මහා පුරුෂයායයි කියමි. ඔහු මේ ලෝකයේ මැනුම්කාරිය ඉක්මවා ගියේ වේ.

මේකෙන් ප්‍රශ්න හතරක් සංඝයා වහන්සේලා මතුකර ගත්තා. මොකක්ද පළමුවෙනි කොන? මොකක්ද දෙවෙනි කොන? මොකක්ද මැද? කවුද මැනුම්කාරිය? ඔය ප්‍රශ්න හතරට සුවිර හික්කුන් වහන්සේලා හය නමක් විවරණ දුන්නා මහ පුදුම විවරණ. ඒ හැම එකක්ම කමටහන් වගෙයි. අන්තිමට බුදු රජාණන් වහන්සේ ළඟට මේ විවරණ හය අරගෙන ගියහම බුදු රජාණන් වහන්සේ හයම අනුමත කළා. හයම හරි. එබඳු ඒ ගැඹුරු විවරණ. මෙතෙන්දී අපි ගනිමු තුන්වන විවරණය - අපට අදාළ හැටියට. මේ ප්‍රශ්නය පිළිබඳව කථා කළ තුන්වෙනි සුවිරයන් වහන්සේ අර කොන් දෙකයි මැදයි තේරුවේ මෙහෙමයි. එක කොනක් සැප වේදනාව, දෙවෙනි කොන දුක් වේදනාව, මැද නොදුක් නොසුව වේදනාව. මැනුම්කාරිය තණ්හාව. දැන් ඔන්න හිතා ගන්න එතකොට සාමාන්‍ය ලෝකයා සැපත් දුකත් අතර කරකැවෙන්නේ මොකද තණ්හාව නිසයි. තණ්හාව ගැටලනවා. තණ්හාව නොදුක් නොසුව වේදනාව අමතක කරලා අර දෙක ගැටලනවා. ඔන්න තණ්හාව මැනුම්කාරිය හැටියට කරන වැඩේ හොරෙන්, නොදුක් නොසුව වේදනාව අප්‍රකටව තියලා අර දෙක ගැටලනවා. ඒකෙන් අපි කිව්වේ 'සීසෝ' පැදිල්ල යන හැටි ලෝකේ අර මැද තියන විමුක්තිය නොදන.

ඊළඟට අපි ඒවගේම ඉතාම වැදගත් සූත්‍රයක් ගනිමු මේ දේශනාවට උපකාර වන. ඒත් වේදනා සංයුත්තයේ තියෙන්නේ. එසසමුලක සූත්‍රය.⁸ ඒකේදී බුදු රජාණන් වහන්සේ මෙන්න මෙහෙමයි ආරම්භ කරන්නේ. මහණෙනි වේදනා තුනක් තියනවා. ඒවා පිළිබඳ පාලි වචන කියන්න වෙනවා. අමුතු වචන කීපයක් බුදු රජාණන් වහන්සේ මේ වේදනාව පිළිබඳව හඳුන්වන්න යොදනවා තිසෙසා ඉමා හිකඩවෙ වේදනා, එසසජා එසසමුලකා, එසසනිදානා, එසසපච්චයා. වේදනා තුනක් තියනවා ස්පඨියෙන් හටගත්, ස්පඨිය මුල් කොටගත්, ස්පඨිය නිදාන කොට ගත්, ස්පඨිය ප්‍රත්‍යය කොටගත්. මොනවද - සැප, දුක්, නොදුක් නොසුව. ඒක ගැන තව විවරණය කරනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ. ඒවා හටගන්න

හැටි වදාරණවා. මහණෙනි, සැප වේදනාවකට තුඩු දෙන අන්දමේ ස්පඨයක් නිසා සැප වේදනාවක් උපදිනවා. ඒ ස්පඨය-මෙතනදී අමුතු වචනයක් යෙදෙනවා 'තජ්ජං' කියලා. ඒක විග්‍රහ කරන්න ඕන. පාරිභාෂික වචනයක් වගෙයි බැලුවහම 'තජ්ජ' කියන්නෙ පින්වතුනි. 'තත්' කියන්නේ 'එය' කියන එකනෙ. 'තජ්ජ' කියන්නේ එයින්ම උපන්, එයින්ම නිපන්. එතකොට ස්පඨය තුළින්ම නිපන් ඒ සැප වේදනාවට තුඩුදෙන ස්පඨයේ නිරෝධයෙන්, එයින්ම උපන් සැප වේදනාව නැතිවෙනවා ස්පඨය නැති වෙනකොට. ඒ කියන්නේ යම් ස්පඨයක් නිසා සැප වේදනාවක් ඇති වුනා නම් ඒ ස්පඨය නැති වෙනකොට වේදනාවත් නැති වෙනවා. ඒකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මතු කරන්නේ. ඒ සැප වේදනාව පිළිබඳව කියන්නෙ එහෙමයි. ඒ වගේම හිතාගන්න 'දුක්ඛවේදනියං හික්ඛවෙ එසුං පටිච්ච උප්පජ්ජති දුක්ඛා වේදනා' මහණෙනි දුක් වේදනාවට තුඩු දෙන අන්දමේ ස්පඨයක් නිසා දුක් වේදනාවක් ඇති වෙනවා. ඒ දුක් වේදනාවට තුඩු දෙන ස්පඨය නිරුද්ධ වීමත් හා සමඟම ඒ දුක් වේදනාවත් සංසිදෙනවා. නොදුක් නොසුව වේදනාව පිළිබඳවත් ඒ විදියටම ප්‍රකාශ කරනවා. නොදුක් නොසුව වේදනාවට තුඩුදෙන අන්දමේ ස්පඨයක් නිසා නොදුක් නොසුව වේදනාවක් ඇතිවෙනවා. ඒ ස්පඨයේ නිරෝධයෙන් එය සංසිදෙනවා.

ඔන්න අමුතු උපමාවක් දෙනවා. මේක වේදනානුපසුන්‍යාවට ඉතාමත්ම වටිනා උපමාවක් එතෙන්දී බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙන්නේ. යම් සේ මහණෙනි, ලී කැබලි දෙකක් ගැටීමෙන් උෂ්ණයක් ඇති වෙයිද, රත්වීමක් ඇති වෙයිද, ඒ ලී කැබලි දෙක වෙන් කිරීම තුළින්-අන්න එතනදිත් 'තජ්ජ' කියන වචනය යෙදෙනවා - 'යා තජ්ජා උසමා සා නිරුජ්ඣති' එයින් හට ගත්තා වූ උෂ්ණය එතෙන්දීම නැති වෙනවා. අර ඇතිල්ලීම තුළින්නෙ උෂ්ණයක් හට ගත්තෙ, රත්වීමක් හට ගත්තෙ. ඒ ලී කැබලි දෙක වෙන් කිරීමෙන් එය සංසිදෙනවා. මෙතන ගැඹුරු ධර්මයක් තියෙනවා. ඒක සිද්ධාන්තයක් හැටියට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරනවා. වේදනානුපසුන්‍යාව පිළිබඳ ඉතාමත්ම වැදගත් සිද්ධාන්තයක් එතෙන්දී මේ එසුමුලක සුත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව. ඒක ටිකක් සිංදුවක් වගෙයි. පාලි වචන නමුත් මතක තියාගන්නත් අමාරු නැහැ. මෙහෙමයි තියෙන්නෙ. 'තජ්ජං තජ්ජං එසුං පටිච්ච තජ්ජා තජ්ජා

වෙදනා උපසර්ණි. තජ්ජසස තජ්ජසස එසසසස නිරොධා තජ්ජා තජ්ජා වෙදනා නිරුජ්ඣනි' ඒ කියන්නේ 'තජ්ජං තජ්ජං එසසං පටිච්ච තජ්ජා තජ්ජා වෙදනා උපසර්ණි' අපි 'තජ්ජ' කියන වචනයට කියමු සුවිශේෂ කියලා. ටිකක් ඒකට කිට්ටුවෙන් යන සිංහල වචනයෙන් කියනව නම් කියන්න වෙන්නේ මෙහෙමයි. ඒ ඒ ස්පඨිය නිසා ඒ ඒ සුවිශේෂ වේදනාවෝ උපදිත්. ඒ ඒ ස්පඨියන්ගේ නිරෝධයෙන් ඒ ඒ සුවිශේෂ වේදනාවෝ නිරුද්ධ වෙත්' ඔන්න සාමාන්‍ය අර්ථය. අර 'තජ්ජ' කියන එක තමන්ම තේරුම් ගන්න. ඒක සුවිශේෂයි.

ඒ ඒ ස්පඨියන්ගේ ප්‍රත්‍යය නිසා ඒ ඒ වේදනා ඇති වෙනවා. ඒවා නැති වෙනකොට ඒ ඒ වේදනාවෝත් නැති වෙනවා. ඔය ධර්මතාව යට වේදනානුපසසනාව කියනවා. මොකද හේතුව සාමාන්‍ය ලෝකයාට අනිත්‍යතාව පේන්නේ නැහැනේ. අර කියාපු මැද නොතකා හරිනවානේ. ඒක නිසා සමුදය පැත්තෙමයි ලෝකයා ඉන්නේ. ඕකටත් අදාළව ආයින් අපි ගනිමු මජ්ඣම නිකායේ පළමුවෙනි විචරණය. විචරණ හයක් කියනවා කිව්වනේ. මෙතෙන්දි උපකාර වෙනවා ස්පඨිය පිළිබඳ පළමුවෙනි විචරණය. පළමුවෙන්ම ඒක පිළිබඳව පිළිතුරු දෙන සංඝයා වහන්සේලාගේ පිළිතුර තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ කෙලින්ම අනුමත කළේ. මම අර ගාථාව දේශනා කරන විට මේකයි අදහස් කළේ නමුත් අනිත් විචරණත් හරි කියලා වදාලා. මොකක්ද ඒ පළමුවෙනි විචරණය. ස්පඨිය එක කොනක්, එසස සමුදය ඒ කියන්නේ සපඨියේ හට ගැන්ම දෙවෙනි කොන. ඕක එක පාරට තේරුම් ගන්න අමාරුයි. මැද එසස නිරොධය. දැන් හිතාගන්න අර මැහුම්කාරිය කරන්නේ මොකක්ද හැම තිස්සේම මැද අමතක කරලා දැන් රෙදි පටක් මහනකොට එහෙමනේ. මැද අමතක කරලනේ හැම තිස්සේම එකතු කරන්නේ. ඒ වගේ ලෝකයාත් ස්පඨියත්, ස්පඨි සමුදයත් අතර ඉන්නේ. ස්පඨියක් යන්න යන්න තව ස්පඨියක් මතුකර ගන්නවා. ඒක මැද කියන නිරෝධය දකින්නේ නැහැ. තණ්හා මැහුම්කාරිය කරන්නේ මොකක්ද අර උපමාවට අනුව බුදුහාමුදුරුවෝ කියන්නේ ස්පඨියක් නිසා නම් වේදනාව ඇතිවෙන්නේ අර ගිනිගාන උපමාව අනුව ස්පඨිය නැතිවෙනකොට වේදනාව නැතිවෙන්න ඕන. නමුත් නැතිවෙන්න දෙන්නේ නැහැ. ලෝකයා ඉන්නේ සමුදය පසර්ණියේ. එකක් නැති වෙනකොට තව එකක්

මතුකර ගන්නවා ශීඝ්‍රයෙන්. ඉතාමත්ම ගැඹුරු දෙයක් මෙතන තියෙන්නේ. ඒක යට තියෙන්නේ අනිත්‍ය සංඥාව. යෝනිසෝ මනසිකාරයටයි ඒක අනුවෙන්නෙ අර 'තජ්ජං' කථාව. ඒ ඒ ස්පඨිය නිසා ඒ ඒ වේදනාවෝ හටගනිත්. මේ ටික මතක තියාගන්න. ඒ ඒ ස්පඨියන්ගේ නිරෝධයෙන් ඒ ඒ වේදනාවෝ නිරුද්ධ වෙත්.

දැන් සැහෙන පමණ ඒ වේදනානුපස්සනාවට අදාළ දේවල් කියවුනා. ඊළඟට අපි පසුබිමක් හැටියට මතක තියා ගනිමු මේ පින්වතුන් කවුරුත් අහල තියන පඤච උපාදානසකඤ්ඤායට බුදුරජාණන් වහන්සේ දුන්න උපමා බොහොම දෙනෙක් අහල තියෙනවා. රූපය පෙණ පිඩක්, වේදනාව දිය බුබුලු, සඤ්ඤාව මිරිඟුවක්, සංස්කාර කෙසෙල් කඳ විඤ්ඤාණය මායාව⁹. හැම එකකින්ම පෙන්නුම් කරන්නේ අනිත්‍යතාව, අනාත්ම සවභාවය නිසාර බව. වේදනාව ගැන කියාපු උපමාව ටිකක් විස්තර කළොත් මෙහෙමයි කියන්න තියෙන්නේ 'මහණෙනි, යම් සේ සරත් සමයෙහි දැඩි පොද ඇති වැස්සක් වසින කල්හි දිය මතුපිට දිය බුබුලු ශීඝ්‍රයෙන් පැන නගිමින් නිරුද්ධ වෙනවා, පැන නගිමින් නිරුද්ධ වෙනවා. ඒක දකින නුවණැති පුද්ගලයා 'යෝනිසෝ' නුවණින් දකිනවා ඒක කොයි තරම් නිස්සාරද කියලා. එතන එතනම නිරුද්ධ වෙනවා එතන එතනම නිරුද්ධ වෙනවා. ඔන්න ඕකයි එතකොට වේදනාව පිළිබඳ එහි නිසාරත්වය පෙන්න්න නුදුරුණන් වහන්සේ දීපු උපමාව. ඒකත් හිතේ පිටි පස්සෙන් තියාගන්න.

ඔන්න ඊළඟට අපි යනවා සූත්‍ර දේශනා අතර තියන සුවිශේෂ දේශනාවකට මේ වේදනානුපස්සනාවට අදාළව. මැදුම් සඟියේ නන්දකොවාද සූත්‍රය.¹⁰ ඒක අමුතුවම දේශනාවක්. ඒකේ නිදානය කිව්වොත් - බුදුරජාණන් වහන්සේ ජේතවනාරාමයේ වැඩ වාසය කරන අවසාවක - ඒ කාලයේ සිරිතක් තිබුණා බුදු රජාණන් වහන්සේගේ විනය නීතියක් අනුව සුවීර හික්කුන් වහන්සේලා අඩ මසකට වරක් හික්කුණින් වහන්සේලාට අවවාද කරන්න යා යුතුයි. ප්‍රජාපතී ගෝතමියන් ඇවිල්ල කියලා මතක් කළා, දැන් අවවාද කරන්න වෙලාව ඇවිල්ලා කියලා. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇහුවා කාගෙද වාරය. මේ වාරය නන්ද කතෙරුන් වහන්සේගේ-හික්කුන් වහන්සේලා කිව්වා. ඒ උනාට නන්ද කතෙරුන්

වහන්සේ කැමති නැහැ භික්ෂුණින් වහන්සේලාට අවවාද කරන්න යන්න කියලා. බුදුරජාණන් වහන්සේ කියනවා “නැකක යන්න ගිහිල්ලා අනුශාසනා කරන්න, භික්ෂුණින්ට ධර්ම කපා කරන්න. හොඳමයි සවාමීනි කියල නැකක සවාමීන් වහන්සේ ඒ මෙහෙණවරට-රාජකාරාමය කියන මෙහෙණින් වහන්සේලා වැඩවාසය කරන තැනට-වැඩම කලා. ඒ මෙහෙණින් වහන්සේලාත් වැඳලා ඉඳගත්තා බණ අහන්න. ඔන්න ධර්ම දේශනාව යන හැටි. පළමුවෙන්ම කිව්ව, “නැගණිවරුනි දැන් මේ” දේශනාව යන්නේ ප්‍රශ්ණෝත්තර වශයෙන්. මං අහනකොට දන්නවා නම් දන්නවා කියන්න ඕන. නොදන්නවා නම් නොදන්නවා කියන්න ඕන. සැක ඇති තැනක් තියෙනවා නම් මගෙන්ම අහන්න ඕන”. බොහොම හොඳයි කියලා සතුටු වෙලා අහන් ඉන්නවා. ඊළඟට සාමාන්‍යයෙන් කොතනත් වගේ කියන ත්‍රිලක්ෂණ දේශනාවෙන් පටන් ගන්නවා. නැගණිවරුනි, ඇස නිත්‍යද අනිත්‍යද? අනිත්‍යයි සවාමීනි, යමක් අනිත්‍ය නම් එය දුකද සැපද? දුකයි සවාමීනි, යමක් අනිත්‍ය නම් දුක නම් වෙනස්වන සුඵ නම් එයට මමය මාගේය කියන්න සුදුසුද? නැතමය සවාමීනි, ඇස ගැන ඇහුව වගේ හිතාගන්න කන නැහැය දිව කය මන කියන ඒ ආධ්‍යාත්මික ආයතන හය පිළිබඳවම එකින් එක මේ නැකක සවාමීන් වහන්සේ ප්‍රශ්න කලා. තෙරණියන් වහන්සේලා පිළිතුරු දීලා ඉවර කරන්නෙ මෙහෙමයි. අපි එහෙම පිළිතුරු දෙන්නේ මොකද කියලත් කියනවා. සවාමීනි, අපි කලින්ම ආර්ය ප්‍රඥාවෙන් යථාභූත වශයෙන් දැක්කා, ආධ්‍යාත්මික ආයතන හයම අනිත්‍ය බව.

ඔන්න ඊළඟ ප්‍රශ්න වාරය බාහිර ආයතන පිළිබඳව. නැගණිවරුනි, රූප නිත්‍යද, අනිත්‍යද? අනිත්‍යයි. ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ඵොට්ඨබ්බ, ධර්ම කියන බාහිර ආයතන ගැනත් අර විදියටම ප්‍රශ්න කරනවා. ඒවටත් අර විදියටම පිළිතුරු දෙනවා. අනිත්‍ය බවත්, අනාත්ම බවත්, එතෙන්දිත් අන්තිම කරන්න අපි මෙහෙම පිළිතුරු දෙන්නේ එකපාරම ඒකත් අපි කලින්ම දැකල තියන නිසා කියලා. ඊළඟට තුන්වෙනි ප්‍රශ්නෝත්තර වාරය, විඤ්ඤාණ හය ගැන නැගණිවරුනි, වකඛු විඤ්ඤාණය නිත්‍යද, අනිත්‍යද? අනිත්‍යයි. අනිත්‍ය නම් දුකද. ඒ විදියට හිතාගන්න විඤ්ඤාණ හයෙන් අනිත්‍යතාව ඒ විදියට මතක් කරලා දුන්නා. එතනදිත් අර මෙහෙණින් වහන්සේලා කියනවා, අපි මේක කලින්ම දැකලා තියෙනවා. ඔන්න ඊළඟට

එනවා අමුතුවම උපමා තුනක්. එතනයි මේ සූත්‍රයේ වටිනාකම තියෙන්නේ. පළමුවෙනි උපමාව මේකයි. “නැගණිවරුනි, දූල්වෙන තෙල් පහනක් තියනවා. ඒ දූල්වෙන තෙල් පහනේ තෙලුන් අනිත්‍යයි, වැටියත් අනිත්‍යයි, පහනේ දූල්ලත් අනිත්‍යයි, ආලෝකයත් අනිත්‍යයි. නමුත් යම් කෙනෙක් කියනවා නම් මේ දූල්වෙන පහනේ තෙලුන් අනිත්‍යයි, වැටියත් අනිත්‍යයි, දූල්ලත් අනිත්‍යයි, හැඳැයි ආලෝකය නිත්‍යයි සදාකාලිකයි ස්ථිරයි කියලා කියනවා නම් ඒ කීම හරිද? ඒකට උත්තර දෙන්නේ කොහොමද, මෙහෙණින් වහන්සේලා. “නැතමය ස්වාමීනි, මොකද අරවා අනිත්‍ය නම් මේකත් අනිත්‍ය වෙන්න එපායැ.” ඔන්න එතෙත්දී එළියට එනවා අර කියාපු සිද්ධාන්තය. බුදුරජාණන් වහන්සේ “තජ්ජං තජ්ජං එසුං” කියලා වදාළනෙ. අර මෙහෙණින් වහන්සේලා එක හඬින් උත්තර දෙනවා මොකද හේතුව කියලා “තජ්ජං තජ්ජං භනෙන, පච්චයං පච්චව තජ්ජා තජ්ජා වෙදනා උපපජ්ජන්ති. තජ්ජස්ස තජ්ජස්ස පච්චයස්ස නිරොධා තජ්ජා තජ්ජා වෙදනා නිරුජ්ජධන්ති.” ස්වාමීනි, මේකයි හේතුව ඒ ඒ ප්‍රත්‍යයන් නිසා ඒ ඒ වේදනාවෝ ඇති වෙත්. ඒ ඒ ප්‍රත්‍යයන්ගේ නිරෝධයෙන් ඒ ඒ වේදනාවෝ නිරුද්ධවෙත්. ප්‍රත්‍යය කියන්නේ එතන ස්පඨිය - සූත්‍රයේ එහෙම කියල නැහැ. සාමාන්‍යයෙන් හිතන්න තියෙන්නේ ඒ තෙරණියන් වහන්සේලා නිකම්ම අහන් හිටිය නොවෙයි. අපි නිදසුනකට කියතොත් එක විදියට ඉඳහන් ඉරියව්වෙන් ඉඳගෙන ඉන්නවා නම් වේදනා ආදිය එනවනෙ. අර දේශනාව ආශ්‍රයෙන් වේදනානුපස්සනාව කළා වෙන්න ඇති. එක හඬින් කිව්වා - තජ්ජං තජ්ජං - ඒ ඒ ස්පඨී නිරෝධයෙන් ඒ ඒ වේදනාවෝ නිරුද්ධ වෙත්. ඔන්න ඒ සිද්ධාන්තය මතුවුනා ඇත්ත වශයෙන් ඒක කිව්වෙ මෙහෙමයි. ඒක සම්බන්ධ කළා අර උපමාවට. උපමාවට සම්බන්ධ කළේ මෙහෙමයි.

යම් කෙනෙක් කියනවා නම් ඇස කන නාසය ආදී ආධ්‍යාත්මික ආයතන අනිත්‍යයි. නමුත් ඒවා නිසා ඇතිවන සැප දුක් ආදී වේදනා නිත්‍යයි කියලා. ඒ ප්‍රකාශය හරිද කියල ඇහුවමයි අන්න අර ටික කිව්වෙ අර උපමාවට ගලපල කිව්වෙ. එයින් පෙන්නුම් කරන්නේ අර තෙල් පහනේ උපමාව දුන්නෙ ආධ්‍යාත්මික ආයතන වන ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මන කියන එකේ අනිත්‍යතාව පෙන්නන්නයි. ඊළඟට දෙවන උපමාව දුන්න නැගණිවරුනි හරවත් ලොකු ගහක් තියනවා. ගසේ මුල

අනිත්‍යයි, කඳ අනිත්‍යයි. අනුපතර ආදියත් අනිත්‍යයි. සෙවනැල්ලත් අනිත්‍යයි. නමුත් යම් කෙනෙක් කියනවා නම් මේ ගහේ මූල අනිත්‍යයි, කඳ අනිත්‍යයි නමුත් සෙවනැල්ල නිත්‍යයි කියල ඒක හරිද? නැතමය සාමීනි, මොකද හේතුව, අරවා අනිත්‍ය නම් මේකත් අනිත්‍ය වෙන්න ඕන, ඔන්න ඒකට ගලපල කියනවා. එසේම නැගණිවරුනි බාහිර ආයතන ගැනයි ඊළඟට කියන්නේ. රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ඵොට්ඨක, ධම්ම කියන ඒවා අනිත්‍ය නම් ඒවා නිසා ඇතිවන සැපයුක් නොදුක් නොසුව ඒවාත් අනිත්‍ය වෙන්න ඕන. එහෙම කිව්වහම එතනදිත් හේතුව වශයෙන් අර 'තජ්ජං තජ්ජං' කථාව කියනවා. "තජ්ජං තජ්ජං භනෙන, පච්චයං පච්චව තජ්ජා තජ්ජා වෙදනා උප්ප ජ්ජනති. තජ්ජස්ස තජ්ජස්ස පච්චයස්ස නිරොධා තජ්ජා තජ්ජා වෙදනා නිරුජ්ජධනති." එතකොට ආධ්‍යාත්මික ආයතන හයත් බාහිර ආයතන හයත් පිළිබඳව අර 'තජ්ජ කථාව' ඉදිරිපත් කරලා තියෙන්නෙ ඒ තෙරණින් වහන්සේලාට ඒ දේශනාව කරන අතර ඒක ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙන්න ඇති. ඒක දකින්න ඇති. ඒ ගැන ඉගියක් සූත්‍රයේ නම් නැහැ.

ඔන්න ඊළඟට අමුතුවම උපමාවක් දෙනවා. නැගණිවරුනි, යම් කිසි ගව ඝාතකයෙක් හෝ ගව ඝාතකයකුගේ අත වැසියෙක් ගව දෙනක් මරලා තියුණු ගව කැත්තකින් අර ගව දෙන හම ගහනවා. මස් කැපිල මස්වලට තුවාලයක් නැති වෙන්නත් හමට තුවාලයක් ඇති නොවන ලෙසත් ඉතාම සියුම් අන්දමින්. ටිකක් හිතාගන්න බලන්න මස් කුට්ටිය එන්නෙ නැති විදියට හම වෙනම ගැලව්වා. හැබැයි ඒ දෙක අතර තියන සන්ධි නහර පමණක් කැපුවා එතකොට හිතාගන්න මැරීව්ව ගව දෙනක්නෙ. මරල ඉවරවෙලා හම ගැහුවා. අර මසට සම්බන්ධ නහර. කපලා ඔන්න ඊළඟට ඒ ගව ඝාතකයා මෙහෙම එකක් කරනව. හම එහෙම වෙත් කරලා ඉවර වෙලා ආයිමත් අර ගව දෙනගේ ශරීරය උඩ ඒක අතුරල වහල ඉවරවෙලා අර ගව ඝාතකයා කියනවා "ඔය ඉතින් ගවදෙන හිටිය හැටියටම ඔය ඉන්නෙ. වෙනසක් නැහැ. හමෙන් වැහිල තියෙනව" එහෙම කීම හරිද කියලා මෙහෙණින් වහන්සේලාගෙන් අහනවා. "නැතමය සාමීනි" කියලා පිළිතුරු දෙනවා. මොකද හේතුව හමයි මසයි අතර නහර සිදලනෙ. ඒ ටික කැපුවනෙ ගව කැත්තෙන්. එතකොට ඒ උපමාව හරි. සාමීනි වහන්සේ කියනවා නැගණිවරුනි, මම මේ උපමාවක් දුන්නේ.

ඔබට දැන් අර්ථය දෙන්නම්. ඇතුළත නියත මස් ගොඩ කියන්නේ ආධ්‍යාත්මික ආයතන හයට වෙන නමක්, පිටින් නියත හමයි කියලා කියන්නේ බාහිර ආයතන හයට වෙන නමක්. මේ දෙක සම්බන්ධ වෙලා නියත නහරින් හැඳින්වෙන්නේ නන්දිරාගයයි. නන්දිරාග කියන්නේ පින්වතුනි තණ්‍යාවට නමක්. නන්දි කියන්නේ තුටුවීම, රාග කියන්නේ ඇල්ම. එතකොට නන්දිරාගය තමයි හමන් මසත් සම්බන්ධ වෙන නහර එතකොට ඒවා කපුවා. ඒ කැපූ නිසා බැලූ බැල්මට අර හිටිය ගව දෙන වගේ පෙනුනට මොකද වෙනසක් තියෙනවා. හම ඔහේ දාලා තියෙනවා.

ඊට කලින් දේශනාවේදී අපි සඳහන් කළ කරුණු ටික සිතට නගා ගන්න පුළුවන් දැන්. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ රස තෘෂ්ණාව ගැන කියන කොට කිව්වනේ "රස පටිසංවේදී භගවා භොති, නො ව රසරාග පටිසංවේදී". භාග්‍යවතුන් වහන්සේට රස නහර ක්‍රියාත්මක වෙනවා. රස දැනෙනවා. නමුත් රස රාගය නැහැ. මේ උපමාවට කිට්ටු කරගන්න ඕන. නහර කැපුවේ නිවනෙන්. නහර තමයි නන්දි රාගය. තෘෂ්ණාව. නහර කපන්න ඕනෙ නැහැ. නන්දි රාගයයි ඉවත් කරන්නේ. අන්තිමට කියනවා ගව කැත්ත මොකක්ද. ගව කැත්ත කියන්නේ ආර්ය ප්‍රඥාවටම නමක්. ආර්ය ප්‍රඥාව නමැති ගව කැත්තෙහුයි අර එළඳෙනගේ හමයි මසයි සියුම් අන්දමින් වෙන් කරන්නේ. නහර විතරක් කපලා. බැලූ බැල්මට ඒ එළඳෙන වගේ නමුත් වෙනසක් තියෙනවා. ලෞකික ලෝකෝත්තර අතර වෙනස තේරුම් ගන්න බලන්න. අර නෙළුම් පතේ දිය බිංදුව ආදී උපමාවන්ටත් සම්බන්ධ කරන්න. ඔන්න දේශනාව ඉවර වෙන්න ළඟයි. නන්දක ස්වාමීන් වහන්සේ ඔය ටික කියලා මෙහෙණින් වහන්සේලාට මතක් කරලා දෙනවා බොජුකඩග. මෙහෙම බොජුකඩග හතක් තියෙනවා නැගණිවරුනි, සති, ධම්මවිචය, විරිය, පීති, පසුසද්ධි, සමාධි, උපෙක්ඛා. ඒ එක එකක්ම නිවනට නැඹුරු කරලා වැඩුවොත් - ඒකට වචන කීපයක් තියෙනවා. නිවනට නැඹුරු කරලා වැඩීම ගැන 'විවේක නිසිනං, විරාග නිසිනං, නිරොධ නිසිනං, වොසුග්ගපරිණාමිං' මේ එක් එක් සම්බෝජකඩගය විවේක, විරාග නිරොධ ඔක්කොම නිවනටම නම් නිවනට නැඹුරු කරලා වැඩුවොත් රහත් ඵලය ලබාගන්නට පුළුවන්. ඔය ටික කියලා නන්දක ස්වාමීන් වහන්සේ "හික්ඛුණින් වහන්සේලාට කියනවා ආ දැන් කාලෙ හරි නැගණිවරුනි, දැන් යන්න. හික්ඛුණින් වහන්සේලා

නැගිටල වන්දනා කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ ළඟට වැඩම කළා. බුදුරජාණන් වහන්සේට වන්දනා කරලා හිටගෙනම ඉන්නකොට බුදුරජාණන් වහන්සේත් කියනවා නැගණිවරුනි 'යන්න'. වැඩි කතාවක් නැහැ 'යන්න' කිව්වා. ඒ අයත් ගියා. ගියාට පස්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ උපමාවක් දෙනවා සංඝයා වහන්සේලාට 'මහණෙනි' තුදුස්වක් පෝය කියන්නේ දහ හතරවෙනි දවස. පසළොස්වක කියන්නේ පසළොස්වෙනි දවස ඔන්න උපමාව දෙන්නේ මෙහෙමයි. මහණෙනි තුදුස්වක් පෝය දවසක හද දිහා බලන කොට වැඩි දෙනෙකුට සැකයක් ඇති වෙන්නෙ නැහැ. හදේ අඩුවක් තියනවද පිරිල තියනවද කියල. ඇත්ත වශයෙන්ම අඩුවක් තියනවා. අන්න ඒ වගේ මේ පන්සියයක් හික්කුණින් වහන්සේලාට නැඟුකගේ දේශනාවෙන් සතුටක් ඇතිවුනා. නමුත් බලාපොරොත්තු ඉෂ්ට වුනේ නැහැ. එහෙම කියලා බුදු රජාණන් වහන්සේ නැඟුක සාමීන් වහන්සේට කියනවා "නැඟුක හෙටත් ගිහිල්ලා මේ දේශනාවම පවත්වන්න" කියලා. දැන් මේ කාලයේ වගේ යන්න තිබුණ නම් එහෙම උන්වහන්සේට හරිම ලෙහෙසියි. බුදු රජාණන් වහන්සේ "ඒ දේශනාවම එහෙමම හෙටත් පවත්වන්න හික්කුණින්ට" කියල වදාලා.

ඊළඟ විස්තරය පොතේ තියෙන්නෙ කෙටියෙන්. ඊළඟ දවසේ නැඟුක සාමීන් වහන්සේ පිණ්ඩපාතයේ වැඩම කරලා පිණ්ඩපාතයෙන් පස්සෙ ආයෙන් මෙහෙණවරට ගිහිල්ල හික්කුණින් වහන්සේලාත් ඉඳගත්තා. අර විදියටම මුල ඉඳලම ප්‍රශ්න කරලා අර දේශනාව සම්පූර්ණයෙන්ම අකුරෙන් අකුරටම දේශනා කළා. දේශනා කරලා ආයින් "නැගණිවරුනි, දැන් වෙලාව හරි" යයි වදාලා. හික්කුණින් වහන්සේලා නැගිටලා ගියා. අර විදියටම බුදුරජාණන් වහන්සේ ළඟට ගියා. හික්කුණින් වහන්සේලාටත් බුදුරජාණන් වහන්සේත් "හා හොඳයි යන්න" කිව්වා. ගියාට පස්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙන උපමාවක් දුන්නා සංඝයා වහන්සේලාට. මහණෙනි, පසළොස්වක් පොහොය දවසේ හද දිහා බැලුවහම වැඩි දෙනෙකුට සැකයක් නැහැ හද පිරිලද අඩු ද කියලා. පිරිලමයි. අන්න ඒ වගේ මේ හික්කුණින් වහන්සේලාගේ සතුට පමණක් නොවෙයි මනදොළත් පිරිලා. කොටින්ම කියතොත් බලාපොරොත්තු ඉෂ්ට වෙලා. එතනදි ප්‍රකාශ කරන අන්තිම වාක්‍යය මෙහෙමයි. මේ පන්සියයක් දෙනාගෙන් අඩුම අධිගමයක් ලැබූ මෙහෙණිය සෝවාන්.

මේක මහ පුදුම සිද්ධියක්. එකම දේශනාව අහලා මුල් දවසේ මාර්ග ඵල ලැබුණේ නැහැ. දෙවන දවසේ අඩුම ප්‍රතිඵල ලැබූ මෙහෙණිය සෝවාන්. එයින් අපට හිතාගන්න තියෙන්නෙ අර 'තජ්ජං තජ්ජං' වෙදනානුපසස්සනාවයි ඒකේ යට තියෙන්නේ. ඒ අතින් අමුතුවම දේශනාවක් මේක.

ඔන්න ඊළඟට අපි යන්නේ මාර සංයුතතයේ තිබෙන මාරක දේශනාවකට. පරිස්සම් වෙන්න, 'පරිස්සම් වෙන්න' කියන්නේ ඒ දේශනාව වරදවල තේරුම් අරගෙන සමහර උගත්තු අපේ ධර්මයටත් නිග්‍රහ කරනවා. සමහර අය වරදවල තේරුම් අරගෙන දිවි නසා ගන්නවා. ඔන්න ඔහොම බොහොම පටලැවිලි තියනව. නමුත් ගැඹුරු ධර්මයක් සඳහන් වෙන දේශනාවක් තමයි සංයුත් සඟියේ එන ගෝධික සූත්‍රය.¹¹ ගෝධික සාමිත් වහන්සේ පිලිබඳ සූත්‍රය. මෙහෙමයි ඒකේ තියෙන්නෙ. බුදුරජාණන් වහන්සේ රජගහ නුවර වැඩ වාසය කරන කාලයේ ගෝධික සවාමිත් වහන්සේ ඉසිගිලි පර්වතයේ එක බැවුමක කුටියක් හදාගෙන වැඩ වාසය කළා. උන් වහන්සේ බොහොම චීර්යය වඩලා - එතන පොතේ තියෙන්නේ 'සාමයික වෙනො විමුත්ති' - තාවකාලික යම්කිසි ලෞකික සමාධියක් ලබාගත්තා. බොහොම චීර්යය වඩලා ලබාගත්තු හැටියෙ මොනයි හේතුවක් නිසා හෝ ඒ සමාධියට හිත ස්පර්ශ කරනවත් එක්කම ඒ සමාධිය ගිලිහිලා ගියා. සමාධිය නැති වුනා. දෙවන වරටත් සමාධිය නැතිවුනා. තුන්වෙනි හතරවෙනි පස්වෙනි හයවෙනි වරත් සිත සමාධියට යනවා ඒකෙන් ගිලිහෙනවා. හයවෙනි වරට මේ සමාධිය ගිලිහිලා ගියාට පස්සේ ගෝධික සාමිත් වහන්සේ කල්පනා කළා. හය සැරයක්ම සමාධියෙන් පිරිහුණා. මහ පුදුම දෙයක් කල්පනා කළා. මම ගෙල කපා ගන්නවා. ගෙල කපා ගන්නවා. - ඉතින් මේ සිතිවිල්ල පොතේ සඳහන් වෙන හැටියට මෙහෙමයි -

මේ සිතිවිල්ල මාරයා දෑකලා බුදුරජාණන් වහන්සේ හමුවන්න ගිහිල්ලා එතන ගාථාවකින් දක්වනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේට බොහොම ගෞරව දක්වනවා වගේ කියවනවා. "මහා චීර්යාණන් වහන්ස ඔබ වහන්සේගේ (සේඛ කියන වචනයෙන් පෙනෙනවා ගෝධික සාමිත් වහන්සේ ඒ වෙනකොට සෝවාන් තත්ත්වයේ සේඛ පුද්ගලයෙක්

රහන්වෙලා නැහැ) සේධ තත්ත්වයේ සිටින ඔබ වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෙක් දිවි නසාගන්න හිතනවා. ඒක වළක්වාලන්න කියලා. බුදුරජාණන් වහන්සේට මේ මාරයා කියන්නේ. මාරයා කියන්නේ වළක්වන්න කියලා. මේක මහා පුදුම කතාවක්. මාරයා නොකියන දෙයක් මෙතනදී කියන්නේ, කපටිකම නිසා. තේරුම් ගන්න බලන්න. ඊළඟට එහෙම කියන අතරම ගෝධික සාමිත් වහන්සේ යම් කිසි තියුණු ආයුධයකින් ගෙල කපා ගත්තා. මේක බුදුරජාණන් වහන්සේ දෑකල මේ මාරයාගේ අභියෝගයට අමුතුවම උත්තරයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙන්නේ. මේක විවාදාපන්නයි. මහ පුදුම ගාථාවක්.

එවං හි ධීරා කුබ්බනති - නාවකඛිනති ජීවිතං
සමුලං තණ්හං අබ්බයහ - ගොධිකො පරිනිබ්බතො

බුදු රජාණන් වහන්සේ ඒකට දොස් කිව්වා නොවෙයි ප්‍රශංසා කළා 'එවං හි ධීරා කුබ්බනති' මෙහෙම තමයි ප්‍රාඥකට්ටිය වැඩ කරන්නේ, ක්‍රියා කරන්නේ. 'නාවකඛිනති ජීවිතං' ජීවිත අපේක්ෂාවකුත් නැහැ. 'සමුලං තණ්හං අබ්බයහ' තණ්හාව මුලත් එක්කම උදුරලා දාලා. මතක තියාගන්න තණ්හාවේ මුල වේදනාවනේ. එතකොට තණ්හාව මුලින් උදුරා දැමීමේදී වේදනාවත් එක්කම ඇදල දැමීම. 'සමුලං තණ්හං අබ්බයහ - ගොධිකො පරිනිබ්බතො' ගෝධික පිරිනිවන් පෑවා. මේක බොහොම විවාදා පන්නයි. ඔන්න ඊළඟට තියන ටිකත් කියමු. ඊට පස්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සිද්ධිය සංඝයා වහන්සේලාට කියලා කාලසිලා කියන ඒ ඉසිගිලි පර්වතයේ උන්වහන්සේ වැඩ සිටි තැනට වැඩම කළා සංඝයා වහන්සේලාත් එක්ක. ඇතදීම දුටුවා අර හිතූත් වහන්සේලා ගෝධික සාමිත් වහන්සේගේ ශරීරයෙන් ගෙල වෙන්වෙලා තියනවා. අමුතු සිද්ධියක් එතන තියනවා. ඒ වෙලාවේ යම් කිසි අඳුරු දුමාරයක් - පොතේ සඳහන් වෙන්නේ මෙහෙමයි - නැගෙනහිර දිසාවට යනවා බටහිර දිසාවට යනවා. උතුරට, දකුණට, අනු දිසාවලට, උඩට, යටට යනවා අඳුරු දුමාරයක්. බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලාගෙන් අහනවා.

“මහණෙනි, ජේතවද මේ අඳුරු දුමාරයක් ඒ අතට මේ අතට යනවා.” “එසේය සාමිනි”, ඔය මාරයා ගෝධික කුල පුත්‍රයාගේ විඤ්ඤාණය සොයනවා. ගෝධික කුල පුත්‍රයාගේ විඤ්ඤාණය කොහේ

පිහිටියා ද කියලා සොයනවා. ඔන්න ඊළඟට එනවා අන්තිම වාක්‍යය බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ‘අසනිට්ඨිතෙන විඤ්ඤාණෙන ගොධිකො පරිනිබ්බතො’ ගෝධික කුල පුත්‍රයා පිරිනිවන් පෑවා නොපිහිටි විඤ්ඤාණයකින්. අපේ නිවන දේශනා කියවපු පින්වතුන් දන්නවා ඇති ඔය හවයට යන හිත පිළිබඳ කියන්නේ ඒක අපි තේරුම් කරමු. දැන් සාමාන්‍ය පෘථග්ඡනයා කියන්නේ හැම තිස්සෙම අල්ලගන ඉන්න කෙනෙක්නේ. ඇදගෙන ඉන්න කෙනෙක්නේ. පඤ්ච උපාදානසකන්ධය කියන්නේ මොකක්ද? උපාදාන කියන්නේ අල්ලගන ඉන්න එකනේ. ගොඩවල් පහක් අල්ලගන ඉන්නවා. දැන් පණ අදිනවා කියලා කියන්නේ මරණ අවස්ථාවේ මාරයා අරහෙන් අදිනකොට මෙහෙන් අදිනවා. පණ අදිනවා කියලා කියන්නේ ඒකනේ. මේ මනුස්සයා කොහොම හරි මෙහේ ඉන්න බලනවා. එතකොට මාරයාට වැඩේ හරි. මාරයා කරන්නේ මොකක්ද. එහෙම මැරෙන වෙලාවේ මේ පැත්තට ඇද්දොත් - මාරයා හරි කපටියි - මාරයා ‘ඉඳා’ කියලා අතහරිනවා. ‘ඉඳා’ කියලා අතහරිනවා. අර පුද්ගලයා ගිහිල්ලා හවයේ වැටෙනවා. හවයක් එක්කම ජාතිය තියනවා, ජාතියක් එක්කම උපන් දින තැගි තියනවා. ජරා, ව්‍යාධි, මරණ. ඔන්න මරණ අවස්ථාවේදී කමේ අතහැරියේ නැත්නම් වෙනදේ. අල්ලගන හිටියොත් මාරයා දිනයි. නමුත් අත හැරියොත් මොකද වෙන්නේ? අත හැරීම තමයි ගෝධික ස්වාමීන් වහන්සේ කළේ. ඒ ටික තේරුම් ගන්න බැහැ බොහොම බටහිර උගතුන්ටත්. ඉතාම සියුම් කාරණයක්. ඉතින් ඒ අවස්ථාවේ ගෝධික ස්වාමීන් වහන්සේ තණ්හාව පමණක් නොවෙයි තණ්හාවට සම්බන්ධ වේදනාවත් අතහැරියා. හිතන්න ගෙල කපාගන්නා එක සාමාන්‍යයෙන් හිතාගන්නත් බැරි දෙයක්. උන්වහන්සේට ධර්ම ශක්තියක් මොකක් හරි තිබුණ නිසා අර සමාධිය හය සැරයක් පිරිහිලා ගියා. සමාධිය උපකාර කරගෙන විදර්ශනා වඩන්නයි බලාපොරොත්තුව තියෙන්නේ ඇත්තේ. ඒ නිසා ඊළඟට කල්පනා කළා මේ සමාධියත් එක්කම විදර්ශනාවට යන්න කියලා. අපට හිතාගන්නත් අපහසුයි.

විදර්ශනාවෙන් අන්තිමට ජයගත්ත බවයි පේන්නේ. මේවා බොහොම විවාදාපන්නයි. අපට අහන්න ලැබිල තියනවා ඇතැම් සංඝයා වහන්සේලා වරදවල මේක තේරුම් අරගෙන සියදිවි භානිකර ගත් බව. ඒ මෝඩ අදහස මොකක්ද? මට මේ ජීවිතයේ මීට එහා ඉස්සරහට යන්න

බැහැ. මට අසනීප වැඩියි. මීට වඩා හොඳ ශරීරයක් ලබාගන්න ඕන කියල හිතුවොත් මාරයට අනුවෙලා ඉවරයි. ප්‍රාර්ථනාවත් එක්ක. ඔක්කොම අතහරින්නයි ඕනෙ. දිවැස් හුල හිටවපු කට්ටිය හිටන් අවසාන මොහොතේදී අතහැරල නිවන් දුටුව කියල කියනවා. අතිශයෝක්ති සහිත නමුත් අටුවාවේ කියනවා මේ පින්වතුන් අහලත් ඇති සමහර කථා. නමුත් යම් ධර්මාවක් තියනවා. එක් යෝගාවචර ස්වාමීන් වහන්සේ නමක් කොටියා කන අතරේ එක එක මාගී එල ලබලා හදවත කනකොට රහත් වුනයි කියලා.

ඒවා සීමාන්තික උපමා. නමුත් වෙදනානුපසස්සනාව ඉතාම ප්‍රබල කම්සානයක්. අපි සමහරවිට ඒක හඳුන්වන්නේ නිවනට දුර්ග මාර්ගයක් ලෙස. කවුරුත් ඒකේ යන්නත් බයයි. නමුත් හරියට ගියොත් අන්න දිනුවා. තවත් උපමාවක් අපි කියමු. සමහර අශ්ව රේස් තියනවා. කොයි අශ්වයද දිනන්නෙ කියලා තීරණය කරන්නේ ක්ෂණික ඡයා රූපයකින්, බැලුවහම පරදින්න වගේ ගිහිල්ල අන්තිමට දිනුම් කණුව ළඟදි පොඩ්ඩක් ඉස්සර වෙනවා. අන්න ඒ වගේ දෙයක් ගෝධික ස්වාමීන් වහන්සේ කළේ. නමුත් ඕක වැරදියට තේරුම් අරගෙන යම් කෙනෙක් නිවන් දකින්න හොඳම වැඩේ බෙල්ල කපාගන්න එකය කියල හිතුවොත් අන්න වැරදියි. එහෙම කරලා තියනව ඇතැම් අය. මම එහෙම කිව්වෙ ඔය දේශනාව විවේචනයට භාජනය කරන්න පුළුවන් කෙනෙක්, වෙදනානුපසස්සනාවට අදාළ එකක් බව නොදනීම නිසයි. මෙතන මහා උග්‍ර දෙයක් තියෙන්නෙ. හිතාගන්න මාරයාගේ කඹ ඇදිල්ල. ඒ අවසාවෙ කොච්චර කිව්වත් සාමාන්‍ය පෘථග්ජනයා කරන්නේ මොකක්ද? දුක් වේදනාව ආපුවම කාම සුඛය සැපය හිතනවා එක්කො දිව්‍ය ලෝක ගැන හිතනවා. එක්කො ගෙදර තියන සැප ගැන හිතනවා. මරණ වෙලාවේ ඔන්න අල්ලා ගත්තා. මාරයා 'ඉඳා' කියල අතහරිනවා. ගෝධික ස්වාමීන් වහන්සේ කළේ මොකක්ද? ඒකෙ අනිත් පැත්ත. ඒක අපි නිවන දේශනාවලත් යම් ප්‍රමාණයකට කියලා තියනවා. මාරයා අදින කොට ගෝධික ස්වාමීන් වහන්සේ අත හැරියා. එතකොට මාරයාට මොකක්ද වෙන්නෙ. 'කොන්දම් මාරුවක්නෙ'. මාරයාගෙ පස්ස ගිහිල්ලා බිම ඇනෙන්න ඇති. අන්න ඒකයි මෙතනින් ගන්න තියන පාඩම. වේදනානුපසස්සනාවේ ඉතාම ගැඹුරු පැත්තක් අපි අපේ මට්ටමින් කියමු.

වේදනානුපසස්සනාවේ යෝගාවචරයෙකුට උපකාර වන ටික ඊළඟට තම තමන්ට අත් දකින්න පුළුවන්.

දැන් යෝගාවචරයකුට තියෙන ලොකුම බාධකයක් තමයි පර්යඤ්ඤාවේ වැඩි වේලාවක් හිඳීම. පර්යඤ්ඤා සඳහා අපි බොහෝ දෙනාට උපදෙස් දෙන්නෙත් මෙහෙමයි, ඇතැම් කෙනෙක් කියනවා විනාඩි තිහකට වැඩිය ඉන්නම බැහැ කියලා. අපි කියනවා තව විනාඩි පහක් වැඩි කරන්න. ඔහොම ඔහොම ටිකින් ටික වෙලාව වැඩි කරගෙන යම් වෙලාවක කියනව තවත් නම් ඉන්නට බැහැ කියලා. අන්න ඒ වේලාවේ තමයි මතක් කර ගන්න තියෙන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ වතුරංග සමනාගත වීර්යය¹²

‘කාමං තවොව නහාරු ව අධිච්ච අවසිසස්සතු සරීරෙ
උපසුසස්සතු මංස ලොහිතං, යං තං පුරිස ටාමෙන
පුරිසවිරියෙන පුරිසපරකකමෙන පතතබ්බං,
න තං අපාපුණිතවා විරියස්ස සන්චානං හවිසස්සති’

“ඇත්ත වශයෙන් හම නහර ඇට තිබියේවා ! මස් ලේ වියලේවා පුරුෂ ටාමයෙන්, පුරුෂ විධියෙන් පුරුෂ පරාක්‍රමයෙන් යමකට පැමිණිය හැකිද එයට නොපැමිණ විධියාගේ බහාතැබීමක් නොවන්නේය. ‘අන්න ඒ විදියට අධිෂ්ඨානයක් අරගෙන ඕන නම් කැඩිල පලව්වාට්ටේ’ කියල අර වේදනාව තියන තැනට හිත යොදල කමටහනින් නිවාඩුවක් අරගෙන ඒ වේදනාව තුළ අන්තිමට ඒකට හරියටම හිත යෙදුවොත් ඒ වීර්යය තුළ බොහෝම වැඩෙනවා. දාඩිය දායි ඇගෙන්, කමක් නැහැ ඔයට වැඩිය දේවල් වලටනෙ අපි ජීවිතේ මුහුණ දීල තියෙන්නෙ. වේදනාවන් දරාගෙන ඉන්නවා. ඕන එකක් කැඩෙනව නම් කැඩිව්වාට්ටේ. එහෙම ඉන්න කොට ඇතැම් අවස්ථාවල මහ පුදුම දේවල් වෙනවා.

අපි නොකියාම ඇතැම් යෝගාවචරයෝ ගිහි යෝගාවචරයෝ පවා මේක කරලා සාර්ථක ප්‍රතිඵල ලැබූ අය ඉන්නවා. එතකොට එහෙම දෙකක් වෙනවා. අර වේදනාව දරාගන්න බැරි තරම් පිච්චිලා පිච්චිලා ගිහිල්ලා එක පාරටම සිසිල් වෙනවා. සිසිල් වුනාට පස්සෙ

හරියටම කොන්ක්‍රීට් දැමීම වගේ. ඊට පස්සේ පැය ගානක් වුණත් ඉන්න පුළුවනි. ඒ පැත්තෙන් සමථය දියුණු වෙනවා. ඊළඟට ඒක තුළ අවබෝධය - අර වේදනානුපසස්නාවත් ඒ එක්ක යනවනේ. වේදනාව එකක් කියලා ගත්තු එක අන්න අර වැහි බිංදු උපමාව ඉබේටම තේරෙනවා ඒ වෙලාවේ. මම මේ එක වේදනාවක් කියලා අරගෙනයි මේකත් එක්ක ගැටුණේ. දැන් බලන කොට මෙතන පුපුරු ගැහිල්ලක්. එක එක පුපුරක් තුළ නාම රූප අවබෝධය තියනව. පින්වතුනි නාමරූප අවබෝධය තියනවා. අන්තිමට අපි අර නිතර යොදන වචන දෙක සනසඤ්ඤාව දියවෙලා රාසි සඤ්ඤාව මතු වෙනවා. එතන විදේශිතාව. ලෝකයා සන සඤ්ඤාව තුළයි ඉන්නේ. එකක් හැටියට ගන්නවා. ඒක ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙනවා එකක් නොවෙයි මෙතන අර දිය බුබුලු ඇති වෙලා නැති වෙනවා. අන්න බුදුහාමුදුරුවන්ගේ උපමාවත් දැක්කවෙනවා. ඒක තුළ විදේශිතාව හුගක් දුර ගිහිල්ලා. ඇත්ත වශයෙන් ඇතැම් කෙනෙක් ඒක හරියට කළොත් එක පැත්තකින් සමාධිය. අනිත් පැත්තෙන් සමහරවිට ඒ ආසනයේම රහත් වෙන්න උනත් පුළුවන්. ඔන්න වේදනානුපසස්නාව. ඒ ආශ්‍රයෙන් තමයි අතීත පොත්වල තියෙන්නේ කොටිය කන කතාන්තර. කෙසේ වෙතත් අපි තේරුම් ගන්න ඕන මේ යෝගාවචරයන්ට එන ඉතාමත්ම ප්‍රායෝගික දෙයක් මෙතන තියෙන්නේ. ඒක මතක තියාගන්න. අර ගෝධික ස්වාමීන් වහන්සේ ආදර්ශයක් හැටියට ගන්න - වැරදි විදියට නොවෙයි. දිවිනසා ගන්න කරන ආරාධනාවක් නොවෙයි. මෙතන ගන්න තියෙන්නේ තණ්හාව නසා ගන්න කරන ආරාධනයක් ලෙස. තණ්හාව නසා ගන්න ආරාධනාවක් පමණයි. මේකෙදි යම් ප්‍රයෝගික දේකුත් කියවුනා. යෝගාවචරයන්ට ප්‍රයෝජනවත් දෙයක්. මේ දේශනාව තුළින් අපි වේදනාව ගැන කිව්වේ ඒකට ස්පෘශ්‍යත් තණ්හාවත් ඉබේම සම්බන්ධ වෙනවා.

අද දින මේ දේශනාව තුළින් මේ පින්වතුන්ට තම තමන් කරන බණ භාවනාවලට යම් ජවයක් යම් ටේබරියයක් ලැබුණා නම් ඒක අපි වැදගත් හැටියට සලකනවා. මේන නිකං උගතුන්ට විතරක් ගෝචර වෙන දෙයක් හැටියට සලකන්නේ නැතිව එදිනෙදා ජීවිතයේ තම තමන්ගේ බණ භාවනාවන්ට වේදනානුපසස්නාව ළංකර ගත්තොත්

හුඟක් දුර යන්න පුළුවන්. සමථ පැත්තෙන් පර්යඛක වේලාවන් වැඩි කරගෙන සමාධියක් ලබාගන්න පුළුවන්. විදේශීය පැත්තෙන් ලෝකෝත්තර මාගීඵල ලබාගෙන මේ ජීවිතයේදීම රහත් ඵලය පවා ලබාගන්න පුළුවන්. මේ පින්වතුන්ටත් ආශීර්වාද වශයෙන් අද දින මේ විශේෂයෙන් කමටහන්වලට උපකාර වන මේ ධම් දේශනාව උපකාර කරගෙන හැකිතාක් ඉක්මනින් අපි නිතර සඳහන් කරන හැටියට ශාසන පහන නිවෙන්න කලින්-අර තෙල් පහන ගැන කිව්ව වගේ-ශාසන පහනත් දැන් නිවෙන්න ළඟයි. ඊට කලින් තම තමන් මේ සංසාරයෙන් මිඳෙන්න බලාපොරොත්තු වෙනවා නම් අර ගෝධික සොමීන් වහන්සේ වගේ ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් යෙදුනොත් තමන්ට ප්‍රතිඵල ලබාගන්නට පුළුවන්. ලබාගන්න හැකිවේවා! කියා අපි ආශීර්වාද කරනවා. අවිච්ඡේ සිට අකනිටා දක්වා යම්තාක් සත්ත්ව කෙනෙක් මෙබඳු ධම් දේශනාමය ධම් ශ්‍රවණමය කුශලය අනුමෝදන් වීමට කැමති නම් අනුමෝදන් වීම තුළින් ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් උතුම් අමා මහ නිවනින් සැනසෙත්වා කියා ප්‍රාර්ථනා කරමින් මේ ගාථා කියන්න.

එතනාවනා ව අමෙහනි...

පාදක සටහන්:

1. ද්වයනානුපසංහතා සුත්ත, සුත්ත නිපාත, 230 පිට (බු.ජ. ත්‍රි. 25)
2. විභංග සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 2-6 පිට (බු.ජ. ත්‍රි. 14)
3. චූළ වෙදල සුත්ත, මජ්ඣිම නිකාය, 1-710-716 පිටු (බු.ජ. ත්‍රි. 10)
4. සලායතන විභංග සුත්ත, මජ්ඣිම නිකාය, 3-460 පිටු (බු.ජ. ත්‍රි. 12)
5. සල සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 4-396 පිට (බු.ජ. ත්‍රි. 16)
6. මජ්ඣ සුත්ත, අංගුත්තර නිකාය, 4-186 පිට පිට (බු.ජ. ත්‍රි. 21)
7. තිස්ස මෙතෙඤ්ඤා සුත්ත, සුත්ත නිපාත, 318 පිට (බු.ජ. ත්‍රි. 25)
8. එසසමුලක සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 4-410 පිට (බු.ජ. ත්‍රි. 16)
9. ඵෙණපිණ්ඩුපම සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 3-240 පිට (බු.ජ. ත්‍රි. 15)
10. නන්දකොවාද සුත්ත, මජ්ඣිම නිකාය, 3-552 පිට (බු.ජ. ත්‍රි. 12)
11. ගොධික සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 1-220-222 පිටු (බු.ජ. ත්‍රි. 13)
12. උපඤ්ඤාන සුත්ත, අංගුත්තර නිකාය, 1-100 පිට (බු.ජ. ත්‍රි. 18)

17 වන දේශනය

(පහන් කණුව ධම් දේශනා අංක 199)

හමො තසස භගවතො අරහතො සමමා සමුදුඛසස

තණ්හා දුකියො පුරිසො - දීසමඤ්ඤාන සංසරං
ඉත්ථභාවඤ්ඤාථාභාවං - සංසාරං නාතිවතති
ඵතමාදීනවං ඤ්ඤා - තණ්හා දුකඛසස සමභවං
විතතණ්හො අනාදානො - සතො හික්ඛු පරිබ්බපේ¹

(ආයතනානුපස්සනා සුත්ත, සුත්ත නිපාත)

සැදහැවත් පින්වතුනි !

සත්ත්වයා භවයෙන් භවයට සැරිසරන්නේ තෘප්තියක් නැති සෙවිල්ලක යෙදෙමින් බව තථාගත සමමා සමුදුඛදුර්ජාණන් වහන්සේ ලෝකයාට හෙළිකර වදාළා. සසර පැවත්ම දුකක් බව නොතේරෙන්නෙත් ඒ සෙවිල්ලෙන් තෘප්තියක් ලැබිය හැකිය කියන අවිද්‍යාව නිසයි. තෘප්තියක සේයාවක් පෙන්වමින් පිටිපස්සෙන් ඉඳගෙන සත්ත්වයා පොළඹවන ඒ බලවේගය තණ්හාවයි. තණ්හාව දෙවෙනියා කරගෙන දීඝි කාලයක් සත්ත්වයා සසර සැරිසරන බව ප්‍රකාශ කෙරෙන මේ ගාථා දෙක අද අපි දහහත්වෙනි පටිච්චසමුප්පාද දේශනාවට මාතෘකා කරගෙන පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය තුළ තණ්හාව වැදගත් වෙන හැටි සාකච්ඡා කරන්නයි බලාපොරොත්තු වෙන්නේ. මේ ගාථා දෙකත් දකින්න ලැබෙන්නේ සුත්ත නිපාතයේ ආයතනානුපස්සනා සුත්‍රයේයි. මේ සුත්‍රයේ දේශනා රටාව මීට කලින් අපි පැවැත්වූ පටිච්චසමුප්පාද දේශනා ගණනාවකදීම මේ පින්වතුන්ට පැහැදිලි කරල දීල තියනවා. ආයතනාවක්

පිළිබඳ අනුපසුනාවකට තුඩුදෙන අන්දමින් ධර්ම කාරණා එකිනෙක ඉදිරිපත් කරන මේ සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ තණ්හාව පිළිබඳ දෙයතාව ඉදිරිපත් කරන්නේ මෙහෙමයි.

“මහණෙනි, මැනවින් දෙයතානුපසුනාවේ යෙදීමේ තවත් ක්‍රමයක් තිබිය හැකිදැයි අසන්නවුන් ඇතොත් තිබිය හැකියයි කිව යුතුය. කෙසේද තිබිය හැක්කේ? යම්තාක් දුකක් හට ගනී ද, ඒ සියල්ල තණ්හාව ප්‍රත්‍යයෙනි. මේ එක අනුපසුනාවකි. තණ්හාවගේම නිරවශේෂ විරාග නිරෝධයෙන් දුකෙහි හටගැනීමක් නැත. මේ දෙවෙනි අනුපසුනාවයි. මහණෙනි, මැනවින් මේ දෙයතානුපසුනාවේ යෙදීමින් අප්‍රමාදීව කෙලෙස් තවන විර්යයෙන් යුක්තව වෙසෙන භික්ෂුවකට එල දෙකකින් එකක් බලාපොරොත්තු විය හැකියි. දිටු දැමියෙහිම රහත්ඵලය හෝ උපාදාන යමක් ශේෂව ඇතොත් අනාගාමී ඵලය හෝ. මේ විදියට හඳුන්වල තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ අපි මාතෘකා කළ ගාථා දෙක වදාළේ.

තණ්හා දුකියො පුරිසො - දීඝමද්ධාන සංසරං

තණ්හාව දෙවෙනියා කරගත් පුරුෂයා දීර්ඝ කාලයක් තිස්සේ සැරිසරන්නේ

ඉපභාවඤ්ඤාභාවං - සංසාරං නාතිවතනති

‘මෙසේ’ බවත් ‘අන්සේ’ බවත් අතර තියන මේ සංසාරය නොඉක්මවයි.

ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනවා -

එතමාදීනවං ඤාතවා - තණ්හා දුකකිසස සමභවං

දුකෙහි හටගැනීම වන තණ්හාවේ මේ ආදීනවය දැන

විතතණ්හා අනාදානො - සනො භික්ඛු පරිබ්බජේ

තණ්හාව දුරු කරලා අල්ලා ගැනීමෙන් තොරව සතිමත්ව භික්ෂුව හැසිරෙන්නේය.

ඉතින් මෙන්න මේ තණ්හාව ගැන කියන කොට පළමුවෙන්ම අපි

මතක් කර ගන්න ඕන පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයේ තණ්හාව සඳහන් වන ආකාරය. මේ පින්වතුන් කවුරුත් ඒ අංග දොළහෙන් යුක්ත පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය දන්නවා. ඒකෙ මෙන්ම මේ විදියටයි සඳහන් වෙන්නේ. වෙදනා පච්චයා තණ්හා, තණහා, පච්චයා උපාදානං, තණ්හාව ඇති වෙන්නේ වේදනාව ප්‍රත්‍යයෙන්. ඒ වගේම තණ්හාව උපාදානං ප්‍රත්‍යයක් වෙනවා. ඔන්න ඔය කාරණය මතක තියාගන්න ඕන - තණ්හාවේ දෙපැත්තේ තියන ඒ ප්‍රත්‍ය දෙක. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ සංයුත් සඟියේ විභංග සංයුත්තයේ² පටිච්චසමුප්පාද විභංග සූත්‍රයේ දී තණ්හාව හඳුන්වලා දෙන්නේ හය ආකාරයකටයි. ඉන්ද්‍රිය ආරම්භණ අනුව. මොනවද හය. රූප තණ්හා, සඤ්ඤා තණ්හා, ගන්ධ තණ්හා, රස තණ්හා, ඓද්ධංග තණ්හා, ධර්ම තණ්හා. ඔය විදියට හය ආකාරයකටයි එතෙක්දී දක්වන්නේ.

නමුත් මේ පින්වතුන් වඩාත් අහල තියන ඉතාමත්ම ජනප්‍රිය හැඳින්වීම අපට ලැබෙන්නේ ධර්මවකකප්පවත්තන සූත්‍රයෙන්.³ ඔය පිරිත් කියන අහන පින්වතුන් හොඳට දන්නවා ඒකෙදී බුදුරජාණන් වහන්සේ චතුරාර්යසත්‍යය විග්‍රහයේදී දුක්ඛ සමුදය ආර්යසත්‍යය විග්‍රහ කරන්නේ තණ්හාව ආශ්‍රයෙන්. ඒ පාඨය අපි බොහෝ අවස්ථාවල මතුකරල දුන්නා මේ පින්වතුන්ට නොයෙකුත් හේතූන් නිසා. ‘යාං තණ්හා පොනොභවිකා නන්දිරාග සහගතා තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී සෙය්‍යාපීදං, කාම තණ්හා, භව තණ්හා, විභව තණ්හා’ ඒ මේ තණ්හාව ‘පොනොභවිකා’ නැවත භවයක් ඇති කරවන ස්වභාවය මේ තණ්හාවේ තියනවා. ‘නන්දිරාග සහගතා’ තුටුවීම ඇලීම සහිත ‘තත්‍රතත්‍රාභිනන්දිනී’ ඒ ඒ තැන සතුටු වන ස්වභාවය ඇති. ඔන්න තණ්හාව හඳුන්වන ඒ පද තුන. ඊළඟට තියනවා කාම තණ්හා, භව තණ්හා, විභව තණ්හා. කාම තණ්හා කියන්නේ පඤ්ඤාමයන්ට කාම වස්තූන්ට ඇති තණ්හාව. භව තණ්හා කියන එක කෙටියෙන් කියතොත් ඔය ශාස්ත්‍රික දෘෂ්ටි ආදියේ කියන ආකාරයට ආත්මයක පැවැත්ම දිගට දිගට පවත්වා ගැනීමට තියන තණ්හාව. විභව තණ්හාව කියල කියන්නේ ඒත් ආත්මයක් පිළිබඳ හැඟීම හා සම්බන්ධතයි. උච්චේද වාදය හා සම්බන්ධ ආත්මයක විනාශය, මරණින් මතු විනාශය සිදුවේය යන කරුණ - අන්න ඒ පිළිබඳ තණ්හාව. ධර්මවකකප්පවත්තන සූත්‍රයේ තණ්හාව ගැන ඒ විදියට හැඳින්වෙනවා. නමුත් විශේෂ කාරණයක්

මතු කරනවා මේ පින්වතුන්ට හිත යොදන්න. අංගුත්තර නිකායේ තික නිපාතයේ තිසායතන සූත්‍රයේදී⁴ මේ අපේ බුදුරජාණන් වහන්සේම මේ විදියට ප්‍රකාශ කරනවා.

“කතමඤ්ච හිකඛවෙ දුකඛ සමුදයං අරිය සච්චං” මහණෙනි දුකඛ සමුදය ආර්යසත්‍යය කුමක්ද කියලා ඉදිරිපත් කරන්නේ තණහාව නොවෙයි. අර අංග දොළහකින් සමන්විත පටිච්චසමුප්පාදයයි. ‘අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං’ ඔය විදියටයි දක්වන්නේ. ඉතින් කෙනෙකුට මේක ගැටළුවක් වෙන්න ඉඩ තියනවා. ඇයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පරස්පර විරෝධී දේශනාවක් වගේ එකක් කළේ? අතෙත්දී ධම්මවකකප්පවතතන සූත්‍රයේදී තණහාව කියලා වදාලා දුකඛ සමුදය හැටියට. මෙතෙත්දී වදාරණවා අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා ආදී මේ අංග දොළහ. අපි මේක කොහොමද තේරුම් ගන්නේ? කෙනෙකුට හිතෙන්න පුළුවන් ඇයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දුකඛ සමුදය ගැන කියනකොට අවිජ්ජා ගැන කිව්වේ නැත්තේ කියලා. දැන් මේ පින්වතුන් හොඳින් දන්න කාරණයක්, අම්ම ගැන කියනකොට තාත්ත කෙනෙක් කොහේ හරි ඉන්න බව දන්නවනෙ. අන්න ඒ වගේ ඒ තාත්ත ගැන කියවෙන්නෙ ඔන්න අවිජ්ජා පච්චයා ආදී පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයෙන්. මම ඒක තේරුම් කරලා දෙන්නම්. මීට කලින් අපේ පටිච්චසමුප්පාද දේශනා වලදී මතුකරලා දුන්න විශේෂ කාරණය තමයි මේ පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයේ ඉතාමත්ම වැදගත් තැන අවිජ්ජා නොවෙයි. විඤ්ඤාණ නාම රූප අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රත්‍ය සම්බන්ධතාවයි. අපි දිය සුළිය කියල හැඳින්වුවේ ඒ අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රත්‍ය සම්බන්ධතාවයි. - පටිච්චසමුප්පාදයේ කේන්ද්‍රස්ථානය. එතකොට අවිජ්ජාව කියන්නේ මොකක්ද? මේ පින්වතුන්ට මෙන්න මෙහෙම තේරුම් ගත්තොත් වැඩිය පහසු වෙයි.

අවිද්‍යාව කියන අන්ධකාරය තුළ ‘සංස්කාර’ කියන ‘අඳුරේ - අතපතගැමක්’ කෙරෙනවා. ඒ අඳුරේ අතපත ගැමට අනුවෙන දෙකක් තියනවා - විඤ්ඤාණයයි නාමරූපයයි. ඔය විඤ්ඤාණ නාමරූප දෙක අතර ඇත්ත වශයෙන් තියෙන්නෙ අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රත්‍ය සම්බන්ධතාවක්. නමුත් සාමාන්‍ය ලෝකයා මේක තේරුම් ගන්නේ නැහැ. ඒ වෙනුවට

මේක දෙකක් හැටියට ගන්නවා. ඒ දෙකක් හැටියට ගැනීම නිසා තමයි ලෝභ, දෝස, මෝහ, ඇලුම් ගැටුම් මුළාවීම් ඔක්කොම තියෙන්නේ. මේක තේරුම් කරන්න ඕන උපමා අපි කොතෙකුත් කියල තියනවා. යම්තමින් මතක්කර ගැනීම සෑහෙනවා. සරලම උපමාව අපගේ නිවනේ නිවීම දේශනා ඇතුළත් පොත්වල දක්වලා තියනවා. 'ඒදණ්ඩ උඩ බල්ලා'. ඒදණ්ඩ උඩ යන බල්ලෙක් තමාගේම ඡායාව දෑකලා වෙන බල්ලෙක් කියල හිතල විටෙක වල්ගෙ හොලාවා. එහෙම නැත්නම් ගොරවා. එහෙම නැත්නම් කුතුහලයෙන් බලා, අන්න ලෝභ, දෝස, මෝහ. ඒ උපමාව තවත් නවීකරණයක් කරලා අපි ඉදිරිපත් කරලා තියනවා. දැන්, ඒක බොහෝ දෙනාට රසවත් කථාවක් බවට පත්වෙලා තියනවා - වඩා කලාත්මක අන්දමින් ඉදිරිපත් කලා නාසිසස් කථාවෙන් - ඒකේදි කිව්වේ ඒ පැරණි ග්‍රීක දේව කතාවක් ආශ්‍රයෙන්. නාසිසස් නමැති ග්‍රීක තරුණයා තමාගේ රූමත් මුහුණ කවදාවත් දෑකල නැහැ. කැලේදි පොකුණකට නැඹුරු වෙනකොට ඒකෙ පිළිබිඹුව වතුරෙ තියනව දෑකලා රැවටුනා දෙවඟනක් කියලා. රැවටිලා දෙවඟන වැළඳගන්න දින ගණනක්ම නිරර්ථක උත්සාහයක් කරලා එතනම මළා. ඒකේදි තමාගේම ඡායාව බව නොදැනීම නිසයි එහෙම වුණේ.

තවත් මේකට නොයෙකුත් උපමා අපි දීලා තියනවා. මෙතන දෙකක් පිළිබඳ හැඟීම පෙන්නුම් කරන්න, මේ පින්වතුන්ට මතක ඇති අපි ආරම්භක දේශනාවේදී අජන් සුමිත් දාම් ඇදිල්ල ගැන කිව්වා. දෙන්න එකතු වෙලා දාම් ඇදලා අන්තිමට ජය පරාජය පිළිබඳ මහ පටලැවිල්ලක් වුනා - අජන් සුමිත් දාං ඇදිල්ල. ඒ වගේමයි දැන් මේ පින්වතුන් බොහෝ දෙනා දන්න ක්‍රිකට් ක්‍රීඩාවේ පිල් දෙකක් බෙදුන හැටියේ ප්‍රත්‍ය සම්බන්ධතාව අමතක වෙනවා. ඒ වගේම තමයි සිනමා උපමාව. නා නා ප්‍රකාර උපමා අපි දීලා තියනවා. ලෝකයාට තේරුම් ගන්න බැහැ මේ අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රත්‍ය සම්බන්ධතාව. ඒක ඉතාම සියුම් දෙයක්. සාරපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ ඒක කදිමට පෙන්නුම් කලා. අර බට කෝටු මිටි දෙකේ උපමාවෙන්. බට කෝටු මිටි දෙකක් එකකට එකක් උඩින් හේන්තු වන විදියට තිව්වොත් ඒක ඇද්දහම මේක වැටෙනවා. මේක ඇද්දහම ඒක වැටෙනවා. ඔන්න අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රත්‍ය සම්බන්ධතාව. මේක දෙකකුත් නොවෙයි එකමන් නොවෙයි. මේක

තෝරන්න මම සමහරවිට ගොඩේ උපමාවක් බැරිම තැන කියනවා. විඤ්ඤාණයෙන් ඇහුවොත් තමුසෙ කවුද කියලා. නාමරූපයෙන් අහන්න යයි කියාවි. නාමරූපයෙන් ඇහැව්වොත් තමුසෙ කවුද කියල විඤ්ඤාණයෙන් අහන්නයි කියාවි. ඒ තරමට ඒ දෙක එකකට එකක් සම්බන්ධයි. නමුත් ලෝකයා ඒක දන්නේ නැහැ. අර විදියට පිල් දෙකකට බෙදෙනවා. ඔන්න ඔය විදියට ඒ කිව්වෙ - විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත් අතර අන්තර්ගත ප්‍රත්‍ය සම්බන්ධතාව.

ඊළඟට හිතල බලන්න මම මේ කියන දේ වැරදිද කියල බලන්න. නාමරූපයම තමයි ආයතන හයට බෙදිල යන්නෙ. එතකොට ආයතන හය තුළ හරියටම අර තණ්හාවේ ක්‍රියාත්මක බව හොඳට පැහැදිලි වන බව දැනටම අපි කියල තියනව රූප තණ්හා, සඳු තණ්හා, ගන්ධ තණ්හා ආදී වශයෙන්, ඇසත් රූපයත් නිසයි වකඹු විඤ්ඤාණය පහළ වෙන්නේ. අර නිසා බව අමතක වෙලා ඇස රූපය ඔස්සේ දුවනවා. කන ශබ්දය ඔස්සේ දුවනවා - දෙකක් හැටියට අරගෙන එතකොට ඒ මුළාව තමයි අන්තිමට පඤ්චඋපාදානසකන්ධය - ලෝභ, දෝස, මෝහ එකතු වෙලා පඤ්චඋපාදානසකන්ධය එකතු වෙන්නේ. මේ අපි දක්වන විග්‍රහය පොත පතේ එන ඇතැම් විග්‍රහවලට ගැලපෙන්නෙ නැති වෙන්න පුළුවන්. මොකද අටුවාවාරීන් වහන්සේලා වෙහෙසෙනවා අවිද්‍යාවේ මූල හේතුව සොයන්න. අවිද්‍යාවේ මූල හේතුවක් සෙවිල්ල අවශ්‍ය නැහැ. අවිද්‍යාව තමයි තාත්ත - වෙන විදියකින් කියනව නම් - එතකොට අවිද්‍යා පසුබිම තුළ කෙරෙන සංස්කරණයෙන් විඤ්ඤාණ නාමරූප දායතාව මතුවනවා. එතන ඉඳලා දෙකක් හැදුනා - දෙකක් හැටියට ගත්ත ලෝකයා. එතැන ඉඳලා තමයි තණ්හාව ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. ඒක නිසා සම්මේදධි සුත්‍රය ආදී ඇතැම් තැන්වල කියවෙන්නේ 'අචෙච්ඡි තණ්හං ඉධ නාම රූපෙ' තණ්හාව කපා හරින්නේ මේ නාමරූපය පිළිබඳවයි. එතකොට මේ නාමරූපයම තමයි අර සලායතන හැටියට බෙදිලා යන්නේ. ඒ ඊක ඒ පිළිබඳව සැහෙයි කියල හිතනවා. පරස්පර විරෝධීත්වයක් මෙතන නැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේ පටිච්චසමුප්පාද දේශනාව ඉදිරිපත් කළ ඇතැම් තැන්වල දුක්ඛසමුදය ආර්ය සත්‍යය හැටියට කෙලින්ම සඳහන් වෙන්නේ පටිච්චසමුප්පාදයයි. දැන් අපි කිව්වෙ තණ්හාවෙ පසු බිමයි. කොටින්ම පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය තුළ

නියෙන්නෙ, තණ්හාවෙ පසු බිමයි - අවිද්‍යා පසුබිමයි. ඒක අර විදියට දිය සුළියට හැරිලා අන්තිමට ඒක තුළින් අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රත්‍යාව ලෝකයට වැටහෙන්නෙ නැහැ. ලෝකයා හැම තිස්සෙම ඉන්නේ කොන් දෙකක් අන්ත දෙකක් - තුළ - ඒ තුළින් ඇලීම් ගැටීම් මුළාවීම් ඇති වෙනවා. අවසාන ප්‍රතිඵලය දුක - පඤ්චඋපාදාන සකඤ්ඤා ගෙතීම. වතුරාධීසනය දේශනාවේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ දුකට සමුදය ආර්ය සත්‍යය කියල කිව්වේ තණ්හාවයි. ඊළඟට දුකට නිරෝධය ගැන කියනකොට ඒත් අවිද්‍යාව සඳහන් කළේ නැහැ.

‘තසසා යෙව තණ්හාය අසෙස විරාග නිරොධො වාගො පටිනිසසගො මුත්ති අනාලයො’ ආදී වගයෙන් එම තණ්හාවගේම නිරවශේෂ විරාග නිරෝධය දුකට නිරෝධයයි. කෙනෙක් අහන්න පුළුවන් කෝ අවිද්‍යාව කියල. ඊළඟට මේ කියාපු නිත්‍යයන්හ සූත්‍රයේ දුකට නිරෝධය දක්වන්නේ අර පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයේ පටිලෝම වාරයෙන් ‘අවිජ්ජායතෙව අසෙස විරාග නිරොධා සංඛාරා නිරොධො’ ආදී වගයෙන්. අවිද්‍යාව නිරුද්ධ කරනකොට අනිත් ඔක්කොම නිරුද්ධ වෙලා යනවා. ඇත්ත වගයෙන් ත්‍රිපිටකයේ ඉතාමත්ම සවිස්තර විග්‍රහය නියෙන්නේ දුකට සමුදය ආර්යසත්‍යය පිළිබඳව දීඝ නිකායේ මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ.⁶ එතනදී බුදුරජාණන් වහන්සේ තණ්හාව ඇතිවන තැනත්, රිංගාගෙන හැංගිලා ඉන්න තැනත් ප්‍රකාශ කරනවා. මෙන්න මේ විදියට ‘සා ඛො පන එසා තණ්හා කඤ්ඤා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති කඤ්ඤා නිවිසමානා නිවිසති’ සංඝයා වහන්සේලා අමතලා ප්‍රශ්නයක් හැටියට ඉදිරිපත් කරනවා. තේරුම් කරන්න කලින් ඒ මේ තණ්හාව - තණ්හා කියන වචනය පාලි භාෂාවේ සත්‍රී ලිංගිකයයි. ඒක අපට උපකාර වෙනවා ‘අම්මා’ කියන කථාවත් එක්ක. ඇත්ත වගයෙන් ඇතැම් සූත්‍රවල කියනවා ‘තණ්හා ජනෙති පුරිසං’⁷ කියලා. පුරුෂයා උපදවන්නේ තණ්හාවයි. තණ්හාව තමයි අම්මා. මෙතනදීත් ‘සා ඛො පන එසා තණ්හා’ කියන එක පැරණි ක්‍රමයට ලිංග භේදය සැලකිල්ලට ගෙන කියනව නම් මෙහෙම කියන්න ඕන. ඒ මේ තණ්හාව ‘තෙමෝ’ උපදින්නී කොතනක උපදීද? ‘නිවිසමානා’ කියන වචනයේ තේරුම පින්වතුනි ‘වැදගෙන හැංගිලා ඉන්නවා. රිංගාගෙන ඉන්නවා’ කියල කියන්නත් පුළුවනි. ‘වැදගෙන සිටින්නී’ කියල කියමු. එතකොට උපදින්නී

කොතැනක උපද්ද. වැදගෙන සිටින්නී කොතනක වැදගෙන සිටීද. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ පිළිතුරු දෙනවා 'යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එතෙසා තණ්හා උප්පජ්ජානා උප්පජ්ජති. එඤ්ඤා නිවිසමානා නිවිසති' ලෝකයේ යමක් ප්‍රිය නම්- මේ වචන දෙක මතක තියාගන්න. 'පිය රූපං' කියල කියන්නේ පින්වතුනි 'රූප' කියල එතන යෙදිල තියෙන්නේ පාලි භාෂාවේ හැටියට ප්‍රිය සභාවය කියන එකයි. යමක් ප්‍රිය සභාවය ඇද්ද 'සාතරූපං' කියන වචනයත් ටිකක් තෝරන්න අමාරුයි. 'සාත' කියල කියන්නේ සුවදායක නැත්නම් මිහිරි කියල සාමාන්‍යයෙන් කියන්න පුළුවන්.

එතකොට මෙහෙම හිතා ගන්න. උපදින තැනනෙ මේ කියන්නෙ. යමක් ලෝකයේ ප්‍රිය සභාවය ඇද්ද, සුවදායක සභාවය ඇද්ද අන්න එතනයි තණ්හාව උපදින්නෙන් හැංගිලා ඉන්නෙත්. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ විග්‍රහ කරනවා මේ විදියට. 'කිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං' මොකක්ද ලෝකේ පියරූප සාතරූප? ඔන්න එතන දීඤ්ඤා ලැයිස්තුවක් උන්වහන්සේ දෙනවා. පළමුවෙන්ම මෙන්න මේ විදියටයි ආරම්භ කරන්නේ. 'චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එතෙසා තණ්හා උප්පජ්ජානා උප්පජ්ජති එඤ්ඤා නිවිසමානා නිවිසති' ඇස ලෝකයාට ප්‍රියයි මිහිරියි එතනයි තණ්හාව උපදින්නෙන් එතනයි තණ්හාව ලැගගෙන හැංගිලා ඉන්නෙත්. ඊටගාගෙන ඉන්නෙත්.

එතන ඉඳිලා මම කෙටියෙන් කියන්නම් තේරුම් ගන්න. ඇස කන නැහැය දිව කය මන කියන ආධ්‍යාත්මික ආයතන හය තුළත් තණ්හාව උපදිනවා. හැංගිලා ඉන්නවා. ඊළඟට දෙවනුව කියවෙනවා බාහිර ආයතන හය - රූප, සද්ද, ගන්ධ, රස, ඵොට්ඨබ්බ, ධම්ම. ඒවත් ප්‍රියරූපයි සාතරූපයි. ප්‍රිය සභාවයක් තියනවා ලෝකයාට. ඒ නිසා එතනත් හැංගිලා ඉන්නවා. එපමණක් නොවෙයි. ඊළඟට කියනවා ඒ දෙක නිසා ඇතිවන චක්ඛුචිඤ්ඤාණය සොතචිඤ්ඤාණය ආදී චිඤ්ඤාණ හයත් ලෝකයාට ප්‍රිය සභාවයක් තියනවා. සුවදායක සභාවයක් තියනවා. එතනත් හැංගිලා ඉන්නවා. තණ්හාව උපදින්නෙන් එතනයි. ඊළඟට කියනවා ඒ දෙක නිසා ඇතිවන චක්ඛුසම්ඵස්ස, සොතසම්ඵස්ස සාත සම්ඵස්ස ආදී වශයෙන්. සපර්ශ හය තුළත් තණ්හාව හැංගිලා ඉන්නවා.

ඊළඟට කියනවා වකුසුසම්ඵසසභා වෙදනා ඒ ස්පඨය නිසා ඇති වෙන වෙදනාව තුළත් තණාව හැංගිලා ඉන්නවා. ඊළඟට කියනවා රූප සඤ්ඤා සද්ද සඤ්ඤා ගන්ධ සඤ්ඤා ආදී වශයෙන්. ඒ සඤ්ඤාව තුළත් ඒ තණාව හැංගිලා ඉන්නවා. ඊළඟට කියනවා රූප සංවේතනා සද්ද සංවේතනා. සංවේතනා කියන්නේ පින්වතුනි රූපය ගැන හිතීම ඒකත් ප්‍රියරූපයි ලෝකයා කැමතියි රූපය ගැන හිතන්න. ශබ්දය ගැන හිතන්න. එතනත් හැංගිලා ඉන්නවා. ඔන්න ඊළඟට කියනවා මහා පුදුම දෙයක් ඒක තේරුම් ගන්නත් අමාරුයි. 'රූපතණා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එසෝසා තණා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති' මහ පුදුම කියමනක් ඒක. ලෝකයාට රූප තණාවත් ප්‍රියයි, රූප තණාවත් සුව දායකයි. ඒනිසා එතනත් තණාව ලැගගෙන ඉන්නවා. තණාව දෙවරක් කියවෙනවා. මේක හිතාගන්නත් බැරි දෙයක්. ලෝකයාට රූප තණාව ශබ්ද තණාව ඒකත් ප්‍රියයි. තණාව තුළත් තණාව තියනවා. කොහොමද වැඩේ! රූප තණාව, සද්ද තණාව තුළත් තණාව තියෙනවා. උපදිනවා. ඒක තුළත් හැංගිලා ඉන්නවා. ඊළඟට කියනවා රූප විතකෙකා, රූප විතර්කයත් ඒ වගේම ප්‍රිය සභාවයක් ගන්නවා. රූප ගැන හිතන්නත් කැමතියි. ඊළඟට රූප විචාරො. ඔය දැන් මම කිව්වේ දසවිධ විග්‍රහයක් මහා සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ ඔය විදියට තණාව ඇතිවෙන තැනත් ලැගගෙන ඉන්න තැනත් දක්වනවා. ඊළඟට නිරෝධය පිළිබඳව මේ විදියට කියනව. ටිකක් කිව්වහම ඇති තේරුම් ගන්න බලන්න. 'සා ඛො පනෙසා තණා කඝ්ථ පභියමානා පභියති කඝ්ථ නිරුජ්ජධමානා නිරුජ්ජධති' ඒ තණාව කොතනද ප්‍රභිණ වන්නේ? කොතනද නිරුද්ධ වන්නේ? ඒත් අර විදියටමයි. යම් තැනක ඇතිවුනා නම් - 'යං ලොකෙ පිය රූපං සාතරූපං එසෝසා තණා පභියමානා පභියති. එඝ්ථ නිරුජ්ජධමානා නිරුජ්ජධති' - ඒ තැන්වලම තමයි මේක නැති වෙන්නේ. මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ ඒ විදියට සවිස්තර විග්‍රහයක් තියනවා.

ඊළඟට අපි යමු වටිනා සූත්‍රයක් තියනවා 'මජ්ඣිම' සූත්‍රය කියලා. අංගුත්තර නිකායේ ඒකක නිපාතයේ.⁸ කීප වරක් අපි ඒක ගැන සාකච්ඡා කරල තියනවා. තණාව ගැන කියනකොට අපට ඒ ගැන විශේෂයෙන් සඳහන් කරන්න වෙනවා. ඒ සූත්‍රය ගැන නිදාන කථාව කියනකොට මේ පින්වතුන්ට මතක් වෙයි. බරණැස ඉසිපතන මිගදායේ භාගාවතුන්

වහන්සේ වැඩ වාසය කරන අවසාවක සථවිර භික්ෂූන් වහන්සේලා පිරිසක් පිණිසානගෙන් පස්සේ මණඩලමාලයේ රැස්වෙලා ධම් සාකච්ඡාවක් - සම්මන්ත්‍රණයක් - ආරම්භ කලා. එතනදී සාකච්ඡා කරන්න එළියට ගත්තේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙත්තෙය්‍ය පඤ්ඤයේ දේශනා කළ එක්තරා ගාථාවක් - ටිකක් ගැටළු වගේ ප්‍රභේදිකා ගාථාවක් -

යො උභතො විදික්ඛාන
මජ්ඣෙ මනතා න ලිප්පති
තං බ්‍රෑමී මහා පුරිසොති
සොධ සිඛ්ඛනි මච්චගා

යමෙක් කොන් දෙක තේරුම් අරගෙන 'මජ්ඣෙ මනතා න ලිප්පති' මැද ප්‍රඥාවෙන් නොඇලේද 'තං බ්‍රෑමී මහා පුරිසොති' ඔහුට මම මහා පුරුෂයා යයි කියනවා 'සොධ සිඛ්ඛනි මච්චගා' ඒ පුද්ගලයා මැහුම්කාරිය ඉක්මවා ගියේ වේ.

මේ ගාථාව ඉදිරිපත් කරලා අර සථවිර භික්ෂූන් වහන්සේලා ඒක තුළින් ප්‍රශ්න හතරක් මතුකර ගන්නවා. මේ ගාථාවේ තියෙන පළවෙනි අන්තය මොකක්ද? දෙවෙනි අන්තය මොකක්ද? මැද මොකක්ද? මැහුම්කාරිය කවුද? ඔන්න ඔය මාතෘකා උඩ හය නමක් ඒ සභාව ඇමතුවා. එයින් පළවෙනි සථවිර භික්ෂූන් භික්ෂූන් වහන්සේ මෙන්න ඉදිරිපත් කලා මතයක් තමන්ට තේරෙන හැටියට. පළවෙනි කොන ස්පඨියයි-එසසයයි - දෙවෙනි කොන එසස සමුදයයි ස්පඨිය හටගැනීමයි. මැද එසස නිරෝධයයි. ඊළඟට තණ්හාවේ ක්‍රියාකාරිත්වයත් උන්වහන්සේ ඒ එක්කම ප්‍රකාශ කරනවා 'තණ්හා හි නං සිඛ්ඛනි තසස තසෙසව භවසස අභිනිබ්බතතියා' තණ්හාව මැහුම්කාරිය කියලා කියන්නේ මොකද? තණ්හාව තමයි භවයට මැහුම දමන්නේ. අපි කෙටියෙන් කියමු ඉතිරි ටික. දෙවෙනි සොමිත් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරන විග්‍රහය. එක කොනක් අතීතය. දෙවෙනි කොන අනාගතය. මැද වර්තමානය. මැහුම්කාරිය නැවත තණ්හාවයි. ඒක නම් පහසුවෙන් හිතා ගන්න පුළුවන් අපේ සිතුවිලි වැඩ කරන ආකාරයට. අපි අතීතයත් අනාගතයත් තුළනේ ඉන්නේ. වර්තමානය අපි දන්නේ නැහැනෙ තියන බව. ඒක කෙරෙන්නේ තණ්හාව තුළින් ගැටලුමෙන් ඊළඟ විවරණය කෙටියෙන්

කිවිවොත් එක කොතක්, සැප වේදනාව දෙවන කොත දුක් වේදනාව, මැද නොදුක් නොසුව වේදනාව. ඒකත් දැනෙන්නෙ නැහැනෙ අපට ඒකටත් හේතුව තණ්හාවමයි. තණ්හාව තමයි මැහුම්කාරිය.

ඊළඟ එකේ නාමය එක කොතක් රූපය දෙවෙනි කොත විඤ්ඤාණය මැද ආයෙමත් සිබ්බනී තණ්හාව. මැහුම්කාරිය මැහුම දමනවා නාමයත් රූපයත් අතර. ඊළඟට කියනවා ආධ්‍යාත්මික ආයතන හය - ඇස කන නාසය දිව කය මන කියන - ඒ ආයතන හය එක අන්තයක්. අනික් අන්තය බාහිර ආයතන හය රූප සඳු ගැටුම රස ඵොට්ඨබ්බ ධම්ම කියන ඒවා. මැද විඤ්ඤාණය. එතෙත්දිත් අර මැහුම්කාරිය මැද නොතකා හැරලා ගැටලනවා. අන්තිමට කියනවා සකකාය කියන්නේ පඤ්චඋපාදාන සකකායයි. එක කොතක් සකකාය දෙවෙනි කොත සකකාය සමුදය පඤ්චඋපාදාන සකකායේ හටගැනීම. මැද සකකාය නිරෝධය. මොහොතක් පාසා මේ පඤ්චඋපාදාන සකකාය නැති වෙන්න නොදී ගැටලන්නේ කවුද? අන්න සිබ්බනී තණ්හාව. තණ්හාව තමයි ගැට ලන්නේ. ඔය විදියට විග්‍රහයන් හයක් දක්වනවා. ඒක තුළින් අපට ජේනවා තණ්හාවගේ ක්‍රියාකාරිත්වය. අපි ඇතැම් අවස්ථාවල මේ තණ්හාව මේ කාලේ හැටියට තෝරන්න මහන මැසීම උපමාවට ගත්තා. මහන මැසීමේ ඉඳිකටුව යට යන, යන වාරයක් පාසා හොරෙන්ම ගැටලනවානේ යටි තුළ - තණ්හාවටම අයිති දෙයක් මේ ගැට ලෑම. ඒ 'තත්‍රතත්‍රාභිනඤ්ඤි' කියනකොට හිතට ගන්න පුළුවන් ඔය ඉඳිකටුව යට යන හැටි. නඤ්ජිරාග සහගතා ආදී වශයෙන් කියන්නේ ඔය මැහුම්කාරියගේ වැඩය. ඔය විදියට තණ්හාවගේ ක්‍රියාකාරිත්වය හොඳට හෙළිවෙනවා ඒ මජ්ඣිම නිකායෙන්. තව විදියකින් විග්‍රහ කරනව නම් මේ ගාථාවේම එන කියමනක් දක්වන්න පුළුවන් මේ පින්වතුන්ට නොපැහැදිලි නිසා තේරුම් කරන්ට උත්සාහ කරන්නේ, පළවෙනි ගාථාවේ කියවෙනවා. 'තණ්හා දුකියො පුරිසො දීඝමද්ධාන සංසාරං - ඉත්භාවඤ්ඤාභාවං සංසාරං නාතිවත්තති' මේ සංසාරයේ ස්වභාවය දක්වල තියෙන්නේ 'මෙසේ බවත්' 'අන්සේ බවත්' අතරේ තියන එකක් හැටියට. ඔක තේරුම් කරන්න වෙනවා. පින්වතුන් හිතන්න සත්ත්වයෙක් මේ ලෝකේ උපන්නා කියලා. වෙන කොහේ හරි ලෝකෙක ඉඳලා තිරිසන් ලෝකෙ ඉඳලයි කියල හිතමු. මෙතෙත්ට උපන්නට පස්සේ ඒ

පොඩි එකා වටපිට බලන කොට, ඇහෙන් බලන කොට, කනෙන් අහන කොට, එයාට 'මෙතන' කියල තැනක් ආව ඊට පස්සෙ. 'මෙසේ බව' කියල දෙයක් ලැබුණා. ඊට පස්සේ යම් දෙයක් 'මෙසේ' කියල ගත්ත හැටියෙම එතන ඉඳලම 'අන්සේ බවට' පරිවර්තනය වෙනවා.

ඒක මහ පුදුම දෙයක්. භවයේ ස්වභාවයම භවය කියලා කියන එක. උපදානය නිසා වෙනදෙයක්. යමක් අල්ලා ගත්තා නම් එතනම ඉඳලා තමයි ඒකේ අනිත්‍යතාව පටන් ගන්නේ. ඕක තේරුම් කරන්න හරි අමාරුයි. තමන්ම හිතලා බලන්න. අපි සමහර වෙලාවට මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනවා, - 'දෙයක්' වෙලයි 'අන් දෙයක්' වෙන්නේ. යමක් දෙයක් උන අවස්ථාවේ ඉඳල තමයි ඒක වෙනස් වෙන්න පටන් ගන්නේ. ඒකට අපි පුංචි උපමාවක් දෙන්න බලමු. මේ උපමාවේ යම් යම් අඩුපාඩු තියෙන්න පුළුවන්. මේ පින්වතුන් ගෙදර පොඩි එකාට සෙල්ලම් බඩුවක් ගන්න යනවා ජ්‍යෙෂ්ඨික් බඩු තියන සාප්පුවකට, ඔක්කොම ජ්‍යෙෂ්ඨික් බඩු. නමුත් ඔන්න ඒ දරුවට ගැලපෙන මොකක් හරි සෙල්ලම් බඩුවක් ඒකට සල්ලි ගෙවලා ගත්තා. ඒකට එතකොට වටිනාකමකුත් එනවා. දැන් ඔන්න අලුත් බඩුවක් ගෙදරට ගෙනාවා. අර පොඩි එකා අරක කැඩුව හැටියේ ඒක එතන ඉඳලා 'අඤ්ඤා' භාව තමයි, ඒක 'දෙයක්' උනානේ. මුදලට ගත්තු දේ. ඔය පුංචි උපමාවක් දුන්නේ. ඒවගේ ඒක 'දෙයක්' බවට පත්වීමට ධර්මයේ යෙදෙන වචනයක් තියනවා - මඤ්ඤා. මඤ්ඤා කියල කියන්නේ 'හඟිනවා', ඒක දෙයක් කියල හඟිනවා. ඉතාමත්ම පෞද්ගලික හැඟීමක්. මේක මට උපකාර වන දෙයක්, ඒ විදියට 'දෙයක්' කියලා ගත්තු තැන ඉඳලම ඒක වෙනස් වෙන්න පටන් ගන්නවා. ඒකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ සම්බෝධිය ලැබූ අවස්ථාවේ මහ පුදුම සංවේගාත්මක ප්‍රකාශයක් කළේ'

**'අඤ්ඤාභාවී භවසතො ලොකො
භවපරෙනො භවමෙවාහිනඤ්ඤි'**

මේ භවයේ ස්වභාවයම අන්සේ බවට පරිවර්තනය වීමයි. නමුත් ඒ භවයට ලෝකයා ඇලිල ඉන්නව. ඒ භවයම පතනවා. එතකොට ඒ ටික කරන්නේ අර තණහා මැහුම්කාරියයි. ඔන්න යමක් නැතිවුනා කියල හිතමු. ඊට පස්සේ 'ආ නෑ නෑ අර අතන තියෙන්නේ එහා එක්'

ඒක ගන්න කියල ඒ ටික කරන්නේ තනුතනුහිනඤ්ඤි 'තණ්හා පොනොභවිකා' කියන වචන අර්ථවත් වෙන්නේ අන්න ඒ නිසයි. පුනර්භවය කියන එක අර්ථවත් වෙන්නේ මරණ අවසානවේ පමණක් නොවෙයි. මොහොතක් පාසා සිදුවෙන බව හිතාගන්න. 'පුනර්භව' කියන වචනය දැක්කහම හිතන්නේ. මේ මරණයෙන් පස්සේ උපත. මොහොතක් පාසා- සමහර එකක් 'දෙයක්' වෙනවා. ඒක වෙනස් වෙනවා. ඊළඟට ඒක වෙනස් වුන හැටියේ ඒක අමතක කරලා තව එකක් අල්ලනවා, තව එකක් අල්ලනවා. ඔන්න ඒක කරන්නේ තණ්හාවෙන් - නොපෙනෙන හැටියට. අන්න 'තනුතනුහිනඤ්ඤි' මහ පුදුම එකක්. 'මෙසේ බවත්' 'අන්සේ බවත්' අතර තමයි සත්ත්වයා සංසාරේ ගමන් කරන්නේ, ජීවිතයෙන් ජීවිතයට පමණක් නොවෙයි හවයෙන් හවයට පමණක් නොවෙයි. හවයක් තුළ - හවයක් තුළ ඉතාමත්ම සියුම් අන්දමින් සිදුවෙනවා. අන්න ඒ අන්දමින් සලකා ගන්න ඉස්ථභාව අඤ්ඤාථාභාවය තෝර ගන්නයි ඔය ටික කිව්වෙ.

ඒ පිළිබඳව තව දුරටත් කියනව නම් ධම්ම පදයේ තණ්හා වගයේ බොහොම වටින ගාථා තියනවා. අවාසනාවකට වගේ සමහර ගාථාවල අර්ථය යටපත් වෙව්ව බවයි අපට පෙනෙන්නේ. එක ගාථාවක් අපි මතුකර ගනිමු. -

තසිණාය පුරකඛතා පජා
 පරිසප්පනති සසොව බාධිතො
 සංයොජනසංගසතතා
 දුකඛමුපෙනති පුනප්පුනං විරාය¹¹

මේකේ තේරුම 'තසිණාය' කියන්නේ තණ්හාවටම නමක්. 'තසිණාය පුරකඛතා පජා' කියන්නේ මේ සත්ත්ව ප්‍රජාව තණ්හාව විසින් පෙරටු කරගෙන ඉන්නවා. ඒ කියන්නේ තණ්හාව පිටුපස්සෙන් තියනවා. ඊළඟට ඒ ප්‍රජාව ගැන මොකක්ද කියන්නේ? 'පරිසප්පනති සසොව බාධිතො, උගුලකට බැඳුනු භාවෙක් වගේ. අටුවාවේ 'පරිසප්පනති' කියන වචනය තෝරන්නේ උගුලක පටලැවුණු භාවෙක් වගේ බිය වෙනවා කියලා 'භායනති' කියලා. නමුත් මෙතෙක්දී වටිනා

අර්ථයක් යටපත් වෙලා. භාවා උපමාවට ගත්තේ මොකද? භාවාට පුළුවන් ඇතට පනින්න. ටීකකට හිතන්න භාවාගේ පසු පය වැලක උගුලක අහුච්ඡා කියලා. උඟ දන්නේ නැහැ අහුවෙව්ව බව. උඟ ඇතට පනිනවා. පැනල බලනකොට වැලට අහුවෙලා ඉවරයි. ආයින් ඒක බැරිඋනහම වෙන පැත්තකට පැනල බලනවා. තව පැත්තකට පනිනවා. කොච්චර ඇතකට පැත්තත් භාවා ඒකට අහුවෙලා. ඒ වගේ තමයි අන්න තණනාවේ සංයෝජනය. ‘සංයෝජනසංගසන්නා’ තණනාවේ සංයෝජනයට ඇලීලා ඒ සංයෝජනය නිසා ‘දුකඛං උපෙනති පුනස්සුනං විරාය’ නැවත නැවතත් සත්ත්වයා දුකට පැමිණෙනවා. කොටින්ම කියනොත් අනාගාමී නොවුනොත් බුහම ලෝකෙට ගියත්, අර තණනා උගුල නිසා ආයින් හැරිල එනව මෙහාට. අන්න ඒ තරම් ප්‍රබලයි ඒ තණනාව. ඒ තණනා සංයෝජනය ඉතාම ප්‍රබල බව මේ ධම්මපද ගාථාවේ හොඳට මතු කරල තියනව. මේ පින්වතුන් හොඳට දන්න ගාථාවක්.

යථාපි මූලෙ අනුපද්දවෙ දළෙන
 ජනෙනාපි රුකෙඛා පුනරෙව රුහති
 එවමපි තණනානුසයෙ අනුහතෙ
 උප්පජ්ජති දුකඛමිදං පුනස්සුනං

‘යථාපි මූලෙ අනුපද්දවෙ දළෙන’ යම්සේ මූල නොසිඳිනනාක්, මූලට උපද්‍රවයක් නොවී තිබෙන තාක්, ‘ජනෙනාපි රුකෙඛා පුනරෙව රුහති’ උඩින් කපල කප්පාදු කරල තිබුණත් නැවත නැවතත් ගහක් වැඩෙනව වගේ ‘එවමපි තණනානුසයෙ අනුහතෙ’ තණනා අනුසය උපුටලා නොදමනනාක් ‘උප්පජ්ජති දුකඛමිදං පුනස්සුනං’ නැවත නැවත මේ දුකම උපදිනවා. අර භාවගේ කථාව වගේ තමයි. ඉතින් මේක තුළින් පෙන්වනවා තණනාව කොතරම් ප්‍රබල දෙයක්ද කියලා. හැම දෙයක්ම මේ අවසථාවේ කියනව නොවෙයි. නමුත් ඒ වටිනා ගාථාවල අර්ථය මතුකරන්නයි උත්සාහ කරන්නේ. මේ සමහර ගාථාවල අර්ථය හරියට එළියට ඇවිල්ල නැති නිසා.

ර්ලඟට අපි තව පැත්තක් බලමු. තණනාව ගැන කියවෙන වටිනා සූත්‍රයක් තියනවා. අපි කිව්වනේ තණනාව උපාදානයට ප්‍රත්‍ය වෙන බව. ඇතැම් තැන්වල තණනාවම උපාදානයක් හැටියට දක්වලත් තියනවා. ඔන්න ඒකට අපි නිදර්ශනයක් කියනව නම්-මේක හුඟක් විවාදාපන්න

සූත්‍රයක් - සංයුත් සඟියේ තියනවා. 'කුතුහලසාලා සූත්‍රය' කියලා එකක්¹². මෙහෙම කෙටියෙන් කියමු වච්ඡගොත්ත කියන පරිබ්‍රාජකයා බුදුරජාණන් වහන්සේ හමුවෙන් ඇවිල්ලා එක දවසක් ප්‍රශ්නයක් ඉදිරිපත් කරනවා. මොකක්ද ප්‍රශ්නය? පූරණකසෂප, මකඛලීගොසාල අජිතකෙසකම්බලී ආදී ඒ ඡටි ශාස්තෘවරු තම තමන්ගේ ශාසනයේ සාමාන්‍ය ශ්‍රාවකයා මිය ගියහම ඒ අය උපදින තැනක් තියෙනවා. ඒ ශාසනයේ උතුම් තත්ත්වයට පරම තත්ත්වයට පත්වුණ. ශ්‍රාවකය මිය ගියහම ඒ අය උපදින තැනක් කියනවා. මේ හවත් ගෞතමයන් සාමාන්‍ය ශ්‍රාවකයින් උපදින තැන කියනවා. නමුත් අර විමුක්ත පුද්ගලයා පිළිබඳව, ඉහළ තත්ත්වයට ගිය පුද්ගලයා පිළිබඳව හවත් ගෞතමයන් ඒ අය උපන්න තැන කියන්නේ නැහැ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේට මේ පැමිණිලි කරන්නේ. ඒ වෙනුවට බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහෙම පාඨයක් වදාරණවා කියලා මේ වච්ඡගොත්ත කියන්නේ ...

'අවෙජ්ජි තණං වාවතයි සඤ්ඤාජනං සමමා මානාහිසමයා අනතමකාසි දුකඛසු'

වච්ඡගොත්තගෙන් කියවුණු ඒ දේ මේ කාලේ සාමාන්‍ය බෞද්ධයෙක් වත් දන්නේ නැහැ. 'අවෙජ්ජි තණං' කියන්නේ විමුක්ත පුද්ගලයා ගැන උපන්න තැන කියන්නේ නැහැ. මෙව්වරයි ප්‍රකාශ කරන්නේ 'තණාව කපා හැරියා 'වාවතයි සඤ්ඤාජනං' සංයෝජන කොකු අනිත් පැත්තට හැරෙව්වා. 'සමමා මානාහිසමයා අනතමකාසි දුකඛසු' මානය හරියට තේරුම් ගැනීම තුළින් දුක කෙළවර කළා. ඔන්ත බුදුරජාණන් වහන්සේ විමුක්ත පුද්ගලයා පිළිබඳව කියන එක. ඉතින් මේක වච්ඡගොත්තට ගැටළුවක්. එයා කියනවා මට මේක නිසා - කංධා - සැකයක් විමතියක් ඇති වුණා භාග්‍යවතුන් වහන්ස. බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරණවා- "හරි. එහෙම කියපු එක හරි. විමතියක් සැකයක් ඇතිවිය යුතු තැන ඇතිවෙන්න ඕන." ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ තේරුම් කරන්නේ මෙහෙමයි.

'සඋපාදානසු ඛාහං වච්ඡ උප්පත්තිං පඤ්ඤාපෙම් නො අනුපාදානසු'

මම උපාදාන සහිත වූවහුටයි, උපාදානයක් තියන කෙනාටයි උත්පත්තියක් පෙන්වාලන්නේ. උපාදානයක් නැති වූවහුට උත්පත්තියක් පෙන්වන්නේ නැතෙයි කියන එකයි ඒ කිව්වේ. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ යම්කිසි උපමාවක් දෙනවා. 'යම් සේ වච්ඡ ගින්නක් - 'සඋපාදානො ජලනි' එතන ගින්නට යොදන වචනය 'උපාදාන සහිත' ඒක තෝරන්න අවශ්‍යයි. උපාදාන කියන වචනය පාලි භාෂාවේ, දැන් කාලේ ඉන්ධන ද්‍රව්‍ය යන තේරුමෙන් යෙදෙනවා. කොටින් කියනව නම් ගින්නක් නිකම් දූල්වෙන්නේ නැහැ. ගින්න මොකක් හරි අල්ල ගත්තහමනේ දූල් වෙන්නේ. දර හෝ වෙනත් ඉන්ධන ද්‍රව්‍යයක් අල්ලගත්තහම තමයි ගින්න දූල් වෙන්නේ. මෙතනදී බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරනවා 'සඋපාදානො' ඒ කියන්නේ උපාදාන සහිතවමයි ගින්නක් දූල්වෙන්නේ. 'නො අනුපාදානස්ස' උපාදානයක් නැතිව නොවේ. උපාදානය නැතිව ගින්නක් දූල්වෙන්නේ නැ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ ගින්නේ උපමාවයි දුන්නේ. ඒක ආශ්‍රයෙන් වච්ඡගොතන ඊළඟට අමුතු ප්‍රශ්නයක් අහනවා. 'භවත් ගෞතමයීනි, යම්කිසි විදියකින්- 'අච්චි' කියල කියන්නේ ගිනිසිලක්. යම්කිසි ගිනිසිලක් සුළගින් තල්ලු වෙලා දුරට යනවා. මේ පින්වතුන් හිතාගන්න කැලෑවල තියන ලැව් ගින්නක් ගැන. ඒවගේ දෙයක් ගිනිසිලක් සුළග ඇවිළිලා ඇත තියන ගහකට උනත් තල්ලු කරනවා. අන්න ඒ උපමාවයි දෙන්නේ. එතකොට ගිනිසිලක් - සුළගින් තල්ලු කරනු ලැබ ඇතට යන්නේද, ඒ අවසානවේ භවත් ගෞතමයීනි මොකක්ද උපාදානය හැටියට දක්වන්නේ? එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරනවා ඒ අවසානවේ උපාදානය වාතයමයි සුළගමයි උපාදානය. හුළග අල්ලලයි කියලා කියන්නේ අපි. හුළග අල්ලල තමයි ඒ ගිනිසිල ඇතට ගියේ. ඔන්න ඊළඟට ඒක ආශ්‍රයෙන් වච්ඡගොතන ඉදිරිපත් කරනවා අමුතු ප්‍රශ්නයක්. භවත් ගෞතමයීනි, යම් අවසානවක සත්ත්වයා මේ කය බහා තබලා වෙන කයකට - ඔන්න එතන තියෙනව ගැටළු තැනක් - පැමිණියේ වෙයිද, ඒ සූත්‍රයේ සඳහන් වෙන්නේ මෙහෙමයි 'අකුකුතරං කායං අනුප්පතො හොති' 'අකුකුතරං' කියන්නේ පින්වතනි 'එක්තරා' එතකොට එක්තරා කයකට පැමිණිලා යම් කිසි සත්ත්වයෙක් මේ කය බහා තැබුවා කියන්නේ මේ කය අතහැරලා එක්තරා කයකට පැමිණියේ වෙයිද. ඒ අවසානවේ භවත් ගෞතමයීනි මොකක්ද උපාදානය හැටියට දක්වන්නේ. බුදුරජාණන්

වහන්සේ වදාරණවා ඒ අවස්ථාවේ මම තණ්හාවම උපාදානය කියල කියනවා. එතකොට තණ්හාවේ ක්‍රියාකාරීත්වය කොයි තරම් ගැඹුරුද කියල පේනවා. තණ්හාවම උපාදානය හැටියට දක්වනවා. නමුත් පින්වතුනි, අවාසනාවකට වගේ මේ උපමාවක් මේ ජේදයත් වරදවා තේරුම් ගැනීම නිසා පසු කාලීන කට්ටිය සේරම අහන්නේ අන්තරා භවයක් ගැන.

අන්තරා භව වාදය වැරදි බව අපි නොයෙක් පොත්වල පෙන්වල දීලා තියෙනවා. ඒක ඇති වුණේ කොහොමද. එකක් මේ උපමාව වැරදියට තේරුම් ගැනීම. මේ උපමාවේදී වච්ඡගොතන අහන්නේ භව දෙකක් අතර පරතරයක් නොවේ. එක භවයකින් අනිත් භවයට සම්බන්ධවන ආකාරයයි. ඊළඟට මෙතන තියනවා සියුම් කාරණයක්. ඒක භාෂාව හා සම්බන්ධ එකක්. තේරුම් ගන්න බලන්න. සූත්‍ර දේශනා සමහරවිට අතින් අත යාමේදී ‘පාඨ’ පිළිබඳ ගැටළු ඇතිවුණා. සමහරවිට එක පොතක එක පාඨයක් තව පොතක තව පාඨයක්. ඔය කියාපු අන්තරා භව වාදය අල්ලගත්ත කට්ටිය මෙහෙමයි ගත්තේ. දැන් අපි කිව්වනේ ‘අනුඤ්ඤා’ කියන පාඨයේ තේරුම පැමිණියේ වේද, යන්නයි. ‘අනුඤ්ඤා’ කිව්වොත්. ඒකෙ අතින් පැත්ත ‘අනුඤ්ඤා’ කියන්නේ නූපන්නේ වේද? අන්තරා භව කාරයෝ තෝරන්නේ කොහොමද, යම්කිසි සත්ත්වයෙක් මේ කය බහා තබනවා. අනිත් කයට උපන්නේ නැද්ද, තාම උපන්නේ නැහැ. ‘අනුඤ්ඤා’, ඒ අතරතුර මොකක්ද උපාදානය? කියන විදියටයි මේ ගොල්ලො තෝරන්නේ. නමුත් අපි පෙන්වල දුන්නා මෙතන අඤ්ඤාතරං කියලා විශේෂ වචනයක් යෙදෙන බව. අඤ්ඤාතරං කියන්නේ පින්වතුනි ‘එක්තරා’, දැන් හිතල බලන්න එක්තරා කියන වචනය අපි යොදන්නේ නිතරම ඇති දෙයක් පිළිබඳවනේ. නැති දෙයක් ගැන ‘එක්තරා’ කියල කියන්නේ නැහැනේ. ඇති දේවල් වලින් එකක් තෝරලා. එතන ‘අඤ්ඤා’ කියල යෙදෙනව නම් අන්න ඒක හරි. හරි සියුම් කාරණයක් මෙතන. කොහොම නමුත් එව්වර දුර යන්න ඕන නැහැ. මෙතනදී වච්ඡ අහන්නේ භවයෙන් භවය ඇදෙන හැටි. මේ ගොල්ලො ඒක තුළ පරතරයක් ඇති උනයි කියලා අන්තරා භවයක් හදාගෙන දිගින් දිගට වාද විවාද කළා පසුගිය කාලයේ ඔය සූත්‍ර හරියට තේරුම් නොගැනීම නිසා. කෙසේ හෝ අපට එක

කාරණයක් පැහැදිලි වෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙතෙන්දී පෙන්නුම් කරනවා මරණ අවසානවේදී තණ්හාවම උපාදානය වන බව. ඒ ටික අපට විවිධ පැතිවලින් පෙන්නුම් කරනවා. තණ්හාවට වෙන නමක් තියනව 'භවනෙති' කියලා. යමක 'නෙත්තිය' කියලා කියන්නේ නෙරා යන එකනෙ. 'භව නති' කියලත් කියනවා 'නැමිලා'. දැන් ඔන්න හිතන්න මේ වගේ වැහි කාලවල වෙන දෙයක්නෙ-කවුරුහරි ඔය කණ්ඩියක් කපනවා කණ්ඩියක් කපල මුදුණින් නෙත්තියක් තියනවා. වැස්ස හැටියේ කඩාගෙන වැටෙනවනෙ. ඒ වගේ භවයේ නෙත්තිය තමයි තණ්හාව. ඇයි හේතුව? අඩුවක් තියනවනෙ - 'උගනො ලොකො අතිතො තණ්හාදාසො' කියලා වදාරණවා.¹³

මේ ලෝකයේ හැම තිස්සෙම මොකක්දෝ අඩුවක් තියනවා. 'අතිතො' කියන්නේ තෘප්තියක් නැහැ. තණ්හාවට දාස වෙලා. රට්ඨපාල සූත්‍රයේ තියෙන්නේ 'උගනො ලොකො අතිතො තණ්හා දාසො'. මේ ලෝකයාට නිතරම මොකක්දෝ අඩුවක් තියනවා. මහා කෝට්ඨිකියකුගෙන් ඇහුවත් මොකක්දෝ අඩුවක් තියනවා 'අතිතො' කියන්නේ තෘප්තියක් නැහැ. තණ්හාවට දාසයෙක්. එතකොට තණ්හාවට භවනෙති කියන්නේ තණ්හාවම ප්‍රමාණවත් භවයක් හදන්න. ඒක තුළ අර නෙත්තිය තියන නිසාම කොතෙත්ට හරි භවයකට වැටෙනවා. ඒකෙනුත් හිතාගන්න පුළුවන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇයි මේ තණ්හාවම උපාදානයයි කිව්වේ. එකක් දෙකක් නොවෙයි කාරණා කීපයක්ම ඒක තුළ තියනවා. ඊළඟට අපි හිතමු තණ්හාව නැති කිරීම පිළිබඳව. තණ්හාව නැති කිරීම පිළිබඳව හිතා බලනකොට නිවන හඳුන්වන ඇතැම් තැන්වල නිවනට කියන්නේ තණ්හකය. 'තණ්හකයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං' තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීමම නිවන හැටියට ගන්නවා. තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීමයි. එතකොට දැන් මේ කාලේ බොහොම උගත්තු අහන ප්‍රශ්නයක් තමයි තණ්හාව කියන්නෙ ආසාවනෙ. එතකොට නිවන් දකින්න ආසා කිරීමත් තණ්හාවක්නෙ. ඔය බොහෝ දෙනා අහන ප්‍රශ්නයක්. එතනත් තණ්හාවනෙ. කොහොමද මේක විසඳන්නේ? තණ්හාව කියන්නේ ආසාව නම් නිවනට ආසා කිරීමත් තණ්හාවක්නේ. මේක විසඳගන්න බොහොම හොඳ සූත්‍රයක් තියෙනවා.¹⁴ ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ කොසඹූ නුවර සොමිනාරාමයේ වැඩවාසය කරන අවසානවක එක්තරා හික්‍ෂුණියක් එක්තරා පුරුෂයකුට කිව්වා ගිහිල්ලා මා වෙනුවෙන් ආනන්ද ස්වාමීන්

වහන්සේට වන්දනා කරලා මෙහෙම කියන්න. අසවල් හික්කුණිය දැඩිව ගිලන්ව ඉන්නවා ආනන්ද සාමීන් වහන්සේ වඩින සේක්වා. 'ආනන්ද සාමීන් වහන්සේ ආරාධනාව අනුව ආවා මේ හික්කුණිය බලන්න. මෙහෙණවරට උන්වහන්සේ වඩිනව දැකලම මේ හික්කුණිය මොකද කළේ, හිසේ ඉඳලම පොරවගෙන ඇඳේ හාන්සි වුනා - හොර ලෙඩක්. ආනන්ද හාමුදුරුවන් ගැන පිළිබඳ සිතක් ඇතිව කරපු දෙයක් - තේරුම් ගන්න පුළුවන්නෙ මේ පින්වතුන්ට. ආනන්ද සාමීන් වහන්සේට කොයි ආකාරයෙන් නමුත් තේරුණා මේ තැනැත්තියගේ යටි අදහස. ඒකට ගැලපෙන කදිම දේශනාවක් පැවැත්වුවා. ඇත්ත වශයෙන් ඒ මෙහෙණියගේ වැඩේ නිසා අපට වටිනා ධර්ම දේශනාවක් අහන්න අවසරාව ලැබුණා. මේ විදියටයි ආනන්ද හාමුදුරුවෝ වදාරන්නේ වගන්ති හතරක් ඉස්සෙල්ලා ඉදිරිපත් කරනවා දේශනාවේ සාරය හැටියට.

'ආහාර සමභූතො අයං භගිනි කායො,
 ආහාරං නිස්සාය ආහාරො පහාතඛෙබ්බා.
 තණ්හා සමභූතො අයං භගිනි කායො,
 තණ්හං නිස්සාය තණ්හා පහාතඛෙබ්බා.
 මාන සමභූතො අයං භගිනි කායො,
 මානං නිස්සාය මානො පහාතඛෙබ්බා.
 මෙථුන සමභූතො අයං භගිනි කායො,
 මෙථුනෙව සෙතු සාතො වුතො හගච්ඡා.

ඊට පස්සේ එක එකක් ගැන ආනන්ද සාමීන් වහන්සේ විග්‍රහ කරනවා. තෝරනව නම් මෙහෙමයි ගන්න තියෙන්නේ. 'ආහාර සමභූතො අයං භගිනි කායො' නැගණිය මේ කය ආහාරය නිසා හට ගත්තක්, 'ආහාරං නිස්සාය ආහාරො පහාතඛෙබ්බා, ආහාරයම උපකාර කරගෙන ආහාරය ප්‍රභාණය කළ යුතුයි, තණ්හා සමභූතො අයං භගිනි කායො' මේ කය ඇති වෙලා තියෙන්නේ තණ්හාව නිසා. නමුත් තණ්හාව උපකාර කරගෙන තණ්හාව නැති කරන්න ඕන. පරස්පර විරෝධී වගේ. ඊළඟට කියනවා 'මාන සමභූතො අයං භගිනි කායො' නැගණිය මේ කය ඇතිවෙලා තියෙන්නේ මාන්තයෙන් නමුත් මාන්තයම උපකාර කරගෙන මාන්තය නැති කරන්න ඕන. අවසානයේ

කියන්නේ මොකක්ද ටිකක් අමුතු එකක්. 'මෙටුන සමහුතො අයං හගිනි කායො, මේ කය මෙටුනය නිසා ඇති වෙච්ච එකක්. ඇත්ත වශයෙන් ඒකෙදි නම් කියන්නෙ නැහැ 'මෙටුනං නිසසාය' කියලා. ඒකෙදි කියන්නේ 'මෙටුනෙව සෙතු සාතො වුතො හගච්චා' භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙටුනය පිළිබඳව නම් අර වගේ නොවෙයි කියල තියෙන්නේ. 'සෙතු සාත' කියල කියන්නේ පින්වතුනි, පාලම බිඳ දූමීමක්, කඩා බිඳ දූමීමක්. සම්බන්ධතා නැති කිරීමක්. එතකොට මෙටුනය පිළිබඳව නම් කියන්නේ එහෙමයි. ඊළඟට තෝරනවා ආනන්ද සාමීන් වහන්සේ, ආහාර සමහුතො අයං හගිනි කායො. මේ පින්වතුන්ට ඒක පහසුවෙන් වටහා ගන්න පුළුවන්. යම්කිසි හික්කුචක් ජීවත් වෙන්න ඕන නිසා - ආහාරය නැතිව බැහැනෙ. නිගණ්ඨයො වගේ නොකා නොබී ඉන්න බැහැනෙ - ආහාරය ගන්නවා නමුත් ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරලා 'නෙව දවාය - න මදාය - න මණ්ඩනාය, ආදී වශයෙන්. ඒකට කියන්නේ 'ඤාණ සංවරය' කියලා.¹⁵ ආහාරය ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා කරමින් ආහාරය ගන්නවා. ඒකත් භාවනාවක් බවට පත්වෙනවා. අපි කොතෙකුත් කියල තියනවනෙ මේ ආහාරය ක්‍රීඩාව සඳහා නොවේ. විනෝදය සඳහා නොවේ, හුදෙක් මේ කය පවත්වාගෙන බ්‍රහ්මචරිය වාසය සඳහායි කියලා. එහෙම කියලා ආනන්ද සාමීන් වහන්සේ කියනවා එබඳු හික්කුච 'අපරෙත සමයෙන' පසු කලෙක ආහාරයම උපකාර කරගෙන ආහාරය ප්‍රහාණ කරනවා.

ඊළඟට තණ්හා සමහුතො කියන එකත් ටිකක් තෝරුම් ගන්න අමාරුයි. ඒක ආනන්ද සාමීන් වහන්සේ තෝරන්නෙ මෙහෙමයි. යම්කිසි හික්කුචකට අහන්න ලැබෙනවා අසවල් නම ඇති හික්කුච රහත් වුණා කියලා. ආශ්‍රව ක්‍ෂය කරලා රහත්වුණා කියලා. මේ හික්කුච වහන්සේ කල්පනා කරනවා ඒ හික්කුච වහන්සේ එහෙම රහත් වුණා. කචදා නම් මමත් රහත්වීම ලබන්නද, උන්වහන්සේ එහෙම බලාපොරොත්තුවක් ඇති කර ගන්නවා. ඒක තණ්හාව බව පිළිගන්න ඕන. නමුත් ඒ හික්කුච ඒ කියාපු තණ්හාව, ඒ ආසාව, උපකාර කරගෙන යම් දවසක උත්සාහවන්න වෙලා අර රහත් තත්ත්වයට පත්වෙනවා. මාන සමහුතො කියන එකත් ටිකක් ඒ වගෙයි. යම්කිසි හික්කුචකට අහන්න ලැබෙනවා අහවල් නම ඇති හික්කුච රහත් වුණා කියලා.

එතකොට ඒ හිඤ්ච කල්පනා කරනවා අර කියන නම ඇති හිඤ්චත් රහත් වුණා. එතන අමුතු පාලි වචනයක් යෙදෙනවා. ‘කිම්ඛන පන අහං’ ‘ඇයි මට බැරි?’ එතන මානයනේ තියෙන්නේ. අපි කියමු ඒ රහත් වෙච්ච හිඤ්චත් වහන්සේ කිසිම උගත්කමක් නැති සමහරවිට අඩු කුලයක හිඤ්චත් වහන්සේ නමක්. මේ හාමුදුරුවෝ කල්පනා කරනවා ‘හා එයාට පුළුවන් නම් ඇයි මට බැරි’ එතන මාන්තය තියනවා. ඒ මාන්තය උපකාර කරගෙන යම් දවසක උන්වහන්සේට පුළුවන් රහත් වෙන්න. ඒ කාරණා ටික තේරුම් කරලා දුන්නා. ඊළඟ කාරණයට නම් විචරණයක් දුන්නේ නැහැ. ආනන්ද සාමීන් වහන්සේ. මෙච්චරයි කිව්වේ ‘මෙටුනෙව සෙතු සාතො වුතො හගචතා’ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙටුනෙව පිළිබඳව නම් කියලා තියෙන්නේ අර වගේ නොවේ. ඒක පිළිබඳව සම්බන්ධතා කඩාදමන්න කියලයි. ඒක කිව්ව හැටියේ අර හිඤ්චණිය ඇඳෙන් පැනලා වැඳ වැටිලා ආනන්ද සාමීන් වහන්සේගෙන් සමාව ඉල්ලනවා. මගේ මෝඩකමට මුළාව නිසා අකුසල් නිසා මම එහෙම ආරාධනයක් කලා කියලා. ඒ සුත්‍රයේ එහෙමයි සඳහන් වන්නේ. නමුත් ඒ තුළින්, ඒ තැනැත්තියගේ හොර ලෙඩේ තුළින්, අපට හොඳ වටිනා බණක් මතුවුණා. එහෙමයි අපට හිතාගන්න තියෙන්නේ. නමුත් අපි එහෙම කිව්වට මොකද අවාසනාවකට වගේ ඇතැම් බෞද්ධ නිකායයන් මේක වරදවා තේරුම් ගත්තා. මේ පින්වතුන් ඒව ගැන වැඩිය දන්නේ නැහැ. තන්ත්‍රවාදය කියලා එක්තරා බෞද්ධ නිකායක් තිබුණා. ඒ ගොල්ලන් මේක වරදවා අරගෙන ‘මෙටුනං නිසාය මෙටුනං පජ්හති’ වගේ අදහසක් ගත්තා. ඕව කියන්නත් හොඳ නැහැ. අසභ්‍ය විදියේ දේවල්. නමුත් මෙටුනෙව උපකාර කරගෙන මෙටුනෙව නැති කරන්න පුළුවන් කියන ඒ වැරදි දෘෂ්ටිය ගත්තා. ඒවා අපට වැඩක් නැහැ.

ඊළඟට මේ වගේම වටිනා සූත්‍රයක් තියනවා⁶ මේ කාරණයම හෙළිකරන. ආනන්ද සාමීන් වහන්සේ තමයි එතනදීත් දේශකයා. ඒත් කොසඹෑ නුවර සෝමනාරාමයේදී. මෙහෙමයි සඳහන් වෙන්නේ. උණණාහ කියන බ්‍රාහ්මණයා දවසක් ආනන්ද සාමීන් වහන්සේව හමුවෙන්න ඇවිල්ලා අහනවා ‘කවර අර්ථයක් සඳහාද භවත් ගෞතමයින් වෙත ඔබ වහන්සේලා බ්‍රහ්මචරියාව ආරක්‍ෂා කරන්නේ?’

උණණාහ බෞද්ධයෙක් නොවෙයි. කුතුහලයට අහන්නේ. ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ පිළිතුරු දෙනවා. 'ඡන්දය ප්‍රභාණය කිරීමටයි මේ ශාසනයේ මේ පිළිවෙත් පුරන්නේ. එතකොට අහනවා මේ ඡන්දය ප්‍රභාණය කිරීමට මේ සාසනයේ යම් කිසි මාර්ගයක් ප්‍රතිපදාවක් තියනවද? ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ වදාරණවා 'තියෙනවා මොකක්ද මාර්ගය - ප්‍රශ්නයක් බලාපොරොත්තු වෙන විදියට ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ පිළිතුරු දුන්නේ - එතෙන්දී දක්වන්නේ ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ මාර්ගය හැටියට ඉඳිපාද හතරයි. ඉඳිපාද ගැන මේ පින්වතුන් සමහරවිට දන්නවා ඇති ඡන්ද, විරිය, චිත්ත විමංසා, ඡන්ද සමාධි පධාන සංඛාර සමන්තාගතං ඉඳිපාදං භාවෙති' ඔය විදියටයි කියන්නේ. යම්කිසි හික්කුණක් ඡන්ද සමාධිය මුල කරගෙන යම් උත්සාහයක් දරනවා. ඔය විදියටයි ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ විස්තර කරන්නේ සතර ඉඳිපාද වැඩිමේනුයි කෙනෙක් ඡන්දය නැති කරන්නේ. එතන පරස්පර විරෝධී කියමනක්. එතකොට අර බමුණා මේක නම් කරන්න පුළුවන් වැඩක් නොවෙයි. 'ඡන්දෙනෙව ඡන්දං පඡහිස්සතිති තෙනං ධානං විජ්ජති' ඡන්දයෙන්ම ඡන්දය නැති කරන්න කොහොමද ඒක ගැලපෙන්නෙ නැහැනෙ. ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ සරල උපමාවක් දෙනවා. "බමුණ ඔබට මේ ආරාමයට එන්න යම් ඡන්දයක් තිබුණා නේද. ඒ ඡන්දය ආරාමයට ආවට පස්සෙ නැතිවුණා නේද," එහෙමයි කිව්වා. ඊළඟට ආරාමයට එන්න යම් විරියයක් තිබුණා නේද, ඒ විරියය නැතිවුණා නේද ආවට පස්සෙ. එහෙමයි කිව්වා. චිත්ත කියලා කියන්නේ යම් අධිෂ්ඨානයක් තිබුණා නේද. ඒකත් ආවට පස්සෙ නැතිවුණා නේද. ඊළඟට විමංසා සමහරවිට එන පාර සොයලා ඒ ගැන විමසලා බලන ඒ ප්‍රඥාව ආවට පස්සේ සංසිදුන නේද.

අන්න ඒ වගෙයි යම්කිසි හික්කුණක්, අර ඉඳිපාද හතර උපකාර කරගෙන අවසානයේ දැන් අපි කිව්වනේ තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීමයි කියලා ඉලක්කය, අනිත් ලෞකික ඉලක්ක නම් එකක් ඉෂට කර ගන්න කොට තව එකක් මතු වෙනවා. ඔන්න ඔතනයි වෙනස තියෙන්නෙ. ලෞකික ඉලක්ක කියලා කියන්නේ තණ්හාවෙන් මතුකර දෙන ඉලක්ක. තණ්හාව තව තව වඩන ඉලක්ක. නමුත් මෙතනදී ඉලක්කය මොකක්ද? නිවන කියන එකට යෙදෙන වචනය 'තණ්හකඛයො'. තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීමට

යොදන ඒ විරියය යම් තැනකදී කෙළවර වෙනවා. මීට කලින් මේවට නොයකුත් උපමා දීලා තියනවා මේ පින්වතුන්ට. එතකොට අර තර්ක කාරයින්ට අර විදියට කියන්න බැහැ නිවනට ආශාවත් ආශාවක් කියලා. ඇත්ත කාරණය පිළිගන්න ඕන. මෙතන තියෙන්නේ මැදුම් පිළිවෙතයි. ඒක නොයෙකුත් ආකාරයෙන් අපි පෙන්නල දුන්නා සැඬ පහරකින් එතර වීම ආදියෙන්. මේ මැදුම් පිළිවෙත තුළ තියන මූලධර්මය ප්‍රායෝගික සාපේක්ෂක කියන ටිකක් ගැඹුරු වචන වලින්. මේක ඔක්කොම අහක දාන්නෙන් නැහැ. නිගණ්ඨයො කළේ තණාවෙන් මිඳෙන්න කියලා ආහාර නොගෙන සිටියා. ඇඳුමේ ගැටේත් ලිහල දම්මා. නිර්වසනුව සිටියා. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ අන්තයට ගියේ නැහැ අන්තිමට ඒ අවබෝධයට ආවට පස්සෙ. ඒ වෙනුවට අන්න අර කියාපු ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාව යෙදුවා ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාව තුළින් මැදුම්පිළිවෙත. ඒවා නැතුව බැහැ. අන්න ඒ වගෙයි සංසාරෙ තත්ත්වය. මේ සැඬ වතුරෙන් එතර වීම කියන එක බොහොම පරිස්සමින් යා යුතු ගමනක්. ඒකමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මැදුම් පිළිවෙත යෙදුවේ. ඒකටම අයිතියි මෙන්න මේ කියාපු 'තණනං තිස්සාය තණනා පහාතඛ්ඛා' කියන එක. තණනාව උපකාර කරගන්න වෙනවා. වෙනස තියෙන්නේ එතනයි. අනික් ලෞකික අර්ථ එකක් සංසිඳෙන කොට, එකක් සම්පූර්ණ වෙනකොට, තව එකක් මතුවෙනවා. නමුත් නිවනින් ඔක්කොම කෙළවර වෙනවා. නිවන කියන්නේ මොකක්ද? අපි කිව්ව අර සියදෝරිස් නිවන වගේ දෙයක් නොවෙයිනෙ. 'තණනකඛ්ඛයො' කියන්නේ තණනාව ක්‍ෂය කිරීම. බුදුරජාණන් වහන්සේ වතුරාසී සත්‍යය දේශනාවේදී දුකඛ සමුදය හැටියට පෙන්නුවෙන් 'තණනා පොනොභවිකා' ආදී වගයෙන්, දුකඛ නිරෝධය පෙන්නුවෙන් 'තස්සා යෙව තණනාය අසෙස විරාග නිරොධො වාගො පටිනිසසගගො මුත්ති අනාලයො' වෙන දෙයක් නොවේ තණනාව ක්‍ෂය කිරීමමයි.

ඒ වගේම මතක තියාගන්න. අපි කිව්වනේ වච්ඡගොතන පරිබ්‍රාජකයා අහපු ප්‍රශ්නයෙන්ම ඉබේම කියවුණානේ එතන බුදුරජාණන් වහන්සේ විමුක්ත පුද්ගලයාගේ උපත ගැන කිව්වේ මෙව්වරයි. නියම වචනෙ එතනයි තියෙන්නෙ 'අච්ඡව්ඡ් තණනං' තණනාව කපා හැරියා 'වාචනතයි සංකොඤ්ඤාජනං' මේ සංයෝජන බැමි අනිත් පැත්තට

හැරෙව්වා කියලා හිතා ගන්න. මේ සංයෝජන බැමි එකකට එකක් සම්බන්ධ වන හැටි සාමාන්‍ය උපමාවකින් දක්වනවා නම් දූන් ඔය රේල් පෙට්ටි ගැන හිතමු. රේල් පෙට්ටි අමුණන්තේ යම් කිසි කොක්කක් දාලා. ඒ කොක්ක අතින් පැත්තට හැරෙව්වහම සම්බන්ධයක් නැහැනේ. සංයෝජන කියන එක එහෙම හිතාගන්න. කොකු අතින් පැත්තට හැරෙව්වා. හව බැමි. ඒ වගේම සමමා මානාභිසමයා ඒක ගැඹුරු කියමනක්. මේ සංසාරේ දිගින් දිගට යන්නේ ඒකනෙ. මානයම උපකාර කරගෙන මානය නැති කරන්න කියන්නෙ අවසාන ඉලක්කය තමයි, අවසාන තුරුම්පුව තමයි මාරයාගේ 'අසම්මානය' කියන එක. 'වෙම්' කියන මානය. හවය පිළිබඳ තියන ඉතාම සියුම් ඇල්ම. ඒක ඉවත් නොකරන තාක් - දූන් ධර්මය කියවපු අය දන්නව ඇති - අනාගාමි වෙන්නෙ බ්‍රහමලෝක වලට යන්නෙ එතන ඒ සිංග විතරක් තියන අය. රූපරාග අරූපරාග මාන උද්ධව අවිජ්ජා කියන තැන තියෙන්නේ සියුම් අන්දමින් 'වෙම්' කියන මානය. ඒකත් අන්තිමට ප්‍රභාණය කරන්න වෙනවා. තණතාවට තියන වැදගත් තැනයි කිව්වෙ. අම්ම නිසයි. එව්වරයි හිතන්න තියෙන්නේ.

අර කාරණය බොහෝ දෙනා පටලවා ගෙන තියෙන්නේ - පට්ඨසමුප්පාදයත් මේකත් අතර සම්බන්ධය. ඒක නිසාම තමයි ඇතැම් අය, හිඤ්ඤා වගේ අපේ අටුවාලාච්ඡන් වහන්සේලාත් හිතනවා අවිද්‍යාවේ මූල හේතුව මොකක්ද? අවිද්‍යාවට මූල මොකක්ද එහෙම හිතන්න ඕන නැහැ. අවිද්‍යා අඳුර තුළ කෙරෙන අතපන ගෑම තමයි 'කාය සංඛාරො, වචි සංඛාරො, විතත සංඛාරො' කියන ඒ සංස්කාර. ඒ සංස්කරණය තුළ ඇති වෙනවා විඤ්ඤාණයයි නාම රූපයයි කියල දෙකක්. ඒ දෙක තමයි දිය සුළිය හැටියට අපි දැක්වුවේ. 'අඤ්ඤාමඤ්ඤා පච්චයතාව' තේරුම් නොගැනීම නිසා ලෝකයා සථාවරයක් ගන්නවා. ඒක නොයෙකුත් විදියට කතී, කම්, හැටියට අල්ල ගන්න දෙයක් තියනවා. දූන් උපාදානය තුළ ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ ඒකනෙ. ඒක තව ටිකක් තේරුම් ගන්න නම් මේ පින්වතුන්ට හිතාගන්න පුළුවන් මිරිඟුව ගැන අපි කොතෙකුත් කියලා තියන. තේරුම් ගන්න උපකාර වෙන්න හිතාගන්න තැනිතලාවක ඒ ඒ තැන්වල ඇතින් ඇතින් කණු හිටවල තියනවා. එතකොට මුවා හිතාගන්නවා අන්න අතන තමයි වතුර

තියෙන්නෙ කියලා. පළමුවෙනි කණුව ලඟට දුවනවා. දුවල බලනකොට එතන නැහැ. ඊළඟ කණුව ලඟට දුවනවා. ඔන්න ඔය විදියට පෙන්නුවේ තණහා පොනොහවිකා ඒකෙ ක්‍රියාත්මක බව පෙන්වන්නේ ඒ විදියට මේ තණහාව විසින් ඉස්සරහට තල්ලු කරල යවනවා. මේ හැම එකකින්ම අපි තේරුම් ගන්න ඕන. මේ ධර්මයේ තිබෙන ගැඹුර. මහ පුදුම ධර්මයක් මේක. ඉලක්කය තේරුම් ගන්න ඕන. බොහෝ දෙනා නිවන හැටියට හවයක් පතන්නේ. අපි මතු කරල දුන්නා පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය තේරුම් කිරීම ආදී අවසාචල මේ ධර්මයේ විශේෂත්වය තියෙන්නේ අවසානයේ සියලු දුකබසානකය නැති කිරීමට නම් අර කියාපු හව රාගයත් නැති කරන්න ඕන - පැවැත්ම කියන හැඟීමත්, එහෙම නැත්නම් අනාගාමී වුනත් ඒත් යමක් ඉතිරි වෙලා තියනවා. ඒ තරම් සියුම් දෙයක් මෙතන තියෙන්නේ.

ඉතින් මේ පින්වතුන්ට මේ කියාපු ටික තම තමන්ගේ සිත්වලට අරගෙන ඒවා භාවනාවට උපකාර කරගෙන විශේෂයෙන් තණහාවේ ආදීනව පක්ෂය බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නල දීලා තියෙනවා. තණහාව උපදින තැන්, ඒවා ප්‍රභීණ වෙන තැන්, අන්න ඒව ගැන සැලකිලිමත්ව ක්‍රියා කළොත් කවුරුත් බලාපොරොත්තු වන උත්තමාර්ථය වන 'තණහකධයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං' කියන ඒ අර්ථයට මේ පින්වතුන්ට පැමිණෙන්නට පුළුවන්කම තියෙනවා. ඒ නිසා මේ පින්වතුන් මෙතෙක් මේ ඇසූ දේශනාවේ ප්‍රායෝගික අර්ථය උපයෝගී කරගෙන තම තමන්ගේ බණ භාවනාවන් මුදුන් පමුණුවාගෙන මේ ජීවිතය තුළම සෝවාන් සකදාගාමී ආදී ඒ මාර්ගඵල ප්‍රතිවේධයෙන් උතුම් අමාමහ නිවනින් සැනසීමට මේ ධර්ම දේශනාව හේතු වාසනා වේවා කියා ප්‍රාර්ථනා කරනවා. අවිච්චේ සිට අකනිටා දක්වා යම්තාක් සත්ත්ව කෙනෙක් මෙබඳු ධර්ම දේශනාමය ධර්ම ශ්‍රවණමය කුසලයක් අනුමෝදන් වීමට කැමති නම් අනුමෝදන් වීම තුළින් ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් උතුම් අමා මහ නිවනින් සැනසෙන්නවා කියා ප්‍රාර්ථනා කරමින් මේ ගාථා කියන්න.

එතනාවතා ව අමෙහභි...

පාදක සටහන්:

1. ද්‍රව්‍යතානුපසස්‍යනා සුත්ත, සුත්ත නිපාත, 230 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 25)
2. විභඩ්ධ සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 2-6 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
3. ධම්මවකකපපවත්තන සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 5(2) - 270 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 17-2)
4. තිස්ථායතන සුත්ත, අංගුත්තර නිකාය, 1-316 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 18)
5. සමීද්ධි සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 1-22 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 18)
6. මහාසතිපට්ඨාන සුත්ත, දීඝ නිකාය, 2-478-496 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 8)
7. පට්ඨම-දුතිය-තතිය ජනෙති සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 1-68 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 13)
8. මජ්ඣේ සුත්ත, අංගුත්තර නිකාය, 4-186 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 21)
9. ලොකවොලොකන සුත්ත, උදාන පාළි බුද්දක නිකාය 1-192 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 24)
10. තණ්හා වග්ග ධම්මපද, බුද්දක නිකාය, 1-110 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 24)
11. තණ්හා වග්ග ධම්මපද, බුද්දක නිකාය, 1-108 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 24)
12. කුතුහල සාලා සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 4-700 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 16)
13. රඨපාල සුත්ත, මජ්ඣිම නිකාය, 2-440 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 11)
14. භික්ඛුනී සුත්ත, මජ්ඣිම නිකාය, 2-440 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 11)
15. සීල නිද්දෙස, විසුද්ධි මග්ග - 6 (භේ.මු)
16. බ්‍රාහ්මණ සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 5(2) - 30 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 2)

18 වන දේශනය

(පහන් කණුව ධම් දේශනා අංක 200)

හමො තසස හගවතො අරහතො සමමා සමුදුඛසස

උපාදාන පච්චයා හවො-භුතො දුකඛං නිගච්ඡති
ජාතස්ස මරණං හොති - එසො දුකඛස්ස සමහවො
තසමා උපාදානකඛයා - සමමදඤ්ඤාය පණ්ඨිතා
ජාතිකඛයං අභිඤ්ඤාය - නාගච්ඡන්ති පුනඛවං!

සැදහැවත් පින්වතුනි !

සසර පැවැත්මේ රහස හෙළිකර ගැනීමට ඇත අතීතයේ පටන්ම නොයෙකුත් ආගම් ශාස්තෘවරු නොයෙකුත් දෘෂ්ටි මතවාද ඉදිරිපත් කළා. පැවැත්මේ මූලික හේතුව දෙවියන්ට බ්‍රහ්මයන්ට පවරා දීමට පවා ඇතැම් ශාස්තෘවරු උත්සාහ දැරුවා. ඒ සියලුම දෘෂ්ටි මතවාද ප්‍රතිකේෂ්ප කරමින් තථාගත සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ ලොවටම හෙළිකර වදාළ පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයට අනුව පැවැත්මේ මූලික හේතුව උපාදානයයි. ඒ බව පැහැදිලිවම ප්‍රකාශ කෙරෙන ගාථා දෙකකුයි අද අපි මේ දහඅටවෙනි පටිච්චසමුප්පාද දේශනාවට මාතෘකාව හැටියට තෝරා ගත්තේ. අපේ පටිච්චසමුප්පාද දේශනා කීපයකටම මාතෘකා සපයා දුන්න සුත්ත නිපාතයේ ද්වයතානුපස්සනා සුත්‍රයේමයි මේ ගාථා දෙකක් සඳහන් වෙන්නේ. ඒ සුත්‍රයේ දේශනා රටාව මේ පින්වතුන්ට මීට කලින් අවසථාවල කියල ඇති. බුදුරජාණන් වහන්සේ සමුදය නිරෝධය කියන ඒ ද්වයතාව හිතට කාවදින අන්දමින් එක එක ධම් ඉදිරිපත් කරමින් විග්‍රහ කරන සුත්‍රයක්. ඒකෙදි උපාදාන කියන ඒ පටිච්චසමුප්පාද අංගය පිළිබඳ සමුදය නිරෝධය කියන දෙපැත්ත පළමුවෙන්ම බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ විදියටයි හඳුන්වල දෙන්නේ. 'මැනවින් ද්වයතානුපස්සනාවේ යෙදීමේ තවත් ක්‍රමයක් තිබිය හැකි දැයි අසන්නවුන් ඇතොත් තිබිය හැකි යැයි කිව යුතුය. කෙසේද තිබිය

හැක්කේ? යම්තාක් දුකක් හටගනීද ඒ සියල්ල උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙනි. මේ එක අනුපසස්‍යනාවකි. උපාදානයන්ගේ නිරවශේෂ විරාග නිරෝධයෙන් දුකෙහි හටගැනීමක් නැත. මේ දෙවෙනි අනුපසස්‍යනාවයි. මැනවින් මේ දායනානුපසස්‍යනාවේ යෙදෙන, අප්‍රමාදීව කෙලෙස් තවන විර්යයෙන් යුක්තව වෙසෙන හික්‍ෂුවකට එල දෙකකින් එකක් බලාපොරොත්තු විය හැකියි. දිට්‍රදුමියෙහිම රහත්ඵලය හෝ උපාදාන යමක් ශේෂවී ඇත්නම් අනාගාමී ඵලය.' එහෙම ප්‍රකාශ කරලා තමයි අර ගාථා දෙක වදාළේ.

'උපාදාන පච්චයා භවො' - උපාදානය නමැති අල්ලා ගැනීම නිසයි භවය නමැති පැවැත්ම තිබෙන්නේ.

'භූතො දුකං නිගච්ඡති' - පැවැත්මක් ඇත්තා දුකට පැමිණෙයි.

'ජාතස්ස මරණං හොති' - උපන්නහුට මරණය වෙයි.

'එසො දුකධස්ස සමභවො' - මේ දුකෙහි හට ගැනීමයි.

'තස්මා උපාදානකධයා' - එනිසා උපාදාන ක්‍ෂය කිරීමෙන්

'සමමදඤ්ඤාය පණ්ඩිතා' නුවණැත්තෝ මැනවින් අවබෝධ කරගෙන

'ජාතිකධයං අභිඤ්ඤාය' - උපතේ ක්‍ෂයවීම විශිෂ්ට ඥානයෙන් දැනගෙන

'නාගච්ඡන්ති පුනඤ්චං' - පුනර්භවයකට නොපැමිණෙත්.

ඒ ගාථා දෙකෙහි අර්ථයයි මේ. උපාදාන කියන වචනය අපි ඉස්සෙල්ලාම තේරුම් ගන්න බලමු. පටිච්චසමුප්පාදයේ අංග දොළහ අතර උපාදාන කියන වචනය සඳහන් වන ආකාරය මේ බොහෝ පින්වතුන් දන්නවා. 'තණ්හා පච්චයා උපාදානං - උපාදාන පච්චයා භවො' අපි කලින් සඳහන් කළා මේ පටිච්චසමුප්පාදයේ එක එක අංගයක් විග්‍රහ කිරීමේදී ඒකේ දෙපැත්තේ තියන අංග දෙකත් සිහියට නගාගත යුතු බව. එතකොට තණ්හා ප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය, උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය. ඊළඟට මේ උපාදාන කියන එකත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පටිච්චසමුප්පාද විග්‍රහයේදීම ප්‍රශ්න කරල සංඝයා වහන්සේලාට තේරුම් කරල දෙනව² 'කතමඤ්ඤ භික්ඛවෙ උපාදානං' කියලා උපාදාන හතරක්. කාමුපාදානං, දිට්‍ඨුපාදානං, සීලබ්බතුපාදානං, අත්තවාදුපාදානං. කාමයන් අල්ලා ගැනීම, දිට්‍ඨි අල්ලා ගැනීම ශීලව්‍ය අල්ලා ගැනීම. ආත්මවාදයක් අල්ලාගැනීම. මේ උපාදාන කියන වචනය ගැනත් හිතන්න වටිනවා. ඒකේ නිරුක්ති

ආශ්‍රයෙන්. 'උප' කියන උපසර්ගී පදයේ සාමාන්‍යයෙන් තියෙන්නේ සමීපාර්ථය, කිට්ටුවීම. ඇතැම් විට 'උපෙහි උපාදියනි' කියලත් සඳහන් වෙනවා. ළංවෙලා අල්ලා ගැනීම. ඇත්ත වශයෙන් අල්ලාගෙන සිටීම වගේ දෙයක් මෙතන තියෙන්නේ. ඒ අල්ලා ගැනීම අතින් නොවෙයි සිතින් කරන්නේ.

ඉතින් මේ උපාදානය ගැන කියන කොට මේ පින්චතුන්ට පහසුවෙන්ම සිහියට නැඟෙනවා ඇති නිතර අහන්න ලැබෙන පඤ්චඋපදානසංකය. උපාදාන ගොඩවල් පහ - රූප, වේදනා, සංකෘතිය, සංඛාර, විඤ්ඤාණ. මේ ගොඩවල් පහ තමයි අපි කිට්ටුවෙලා අල්ලගෙන ඉන්නේ 'එතං මම, එසොභමසමි, එසො මෙ අත්තා' මේක මගේ රූප ආදිය, මේ මම තමයි. මේ මගේ ආත්මය කියල දැඩිව අල්ලගෙන ඉන්නේ ඔය පහ. එක්තරා අවස්ථාවකදී මැදුම් සඟියේ මහා පුණණම සූත්‍රයේ³ එන හැටියට හද එළිය ඇති රාත්‍රියක බුදුරජාණන් වහන්සේ අවසර දුන්නා සංඝයා වහන්සේලාට ප්‍රශ්න අසන්න. එක සාමිනි වහන්සේ නමක් මේ උපාදානයත් උපාදාන සංකයත් පිළිබඳව ප්‍රශ්න දෙකක් අහනව. පළමුවෙන්ම අහන්නේ මේ පඤ්ච උපාදානසංකයේ 'කිංමුලකා' මෙකෙ මුල කුමක්ද කියලා. ඒකට බුදුරජාණන් වහන්සේ දුන්න පිළිතුර 'ඉමෙ ඛො භික්ඛු පඤ්චඋපාදානසංකයා ඡන්දමුලකා' මේ පඤ්ච උපාදානසංකයට මුල ඡන්දයයි. ඡන්දය කියනකොට තණතාව ඉබේටම කියවෙනවා. ඡන්දය කියන්නේ කැමැත්ත කියන එකයි. ඊළඟට අමුතු ප්‍රශ්නයක් මේ භික්ෂුන් වහන්සේ අහනවා ඒක එකපාරටම තෝරා ගන්නත් කෙනෙකුට අමාරු වෙන්න පුළුවන්. 'සාමිනි මේ උපාදානයත් පඤ්ච උපාදානසංකයත් එකක්මද? එහෙම නැත්නම් පඤ්ච උපාදානසංකයෙන් වෙන්වූ දෙයක්ද උපාදානය? ඔන්න අමුතු ප්‍රශ්නයක්. බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙන පිළිතුර මහණ, උපාදානයත් පඤ්ච උපාදානසංකයත් එකක්මත් නොවෙයි. පඤ්ච උපාදානසංකය උපාදානයෙන් වෙන්වූ දෙයකුත් නොවෙයි. ඔන්න ඊළඟට උත්තරේ දෙනවා. පඤ්ච උපාදානසංකය පිළිබඳව යම් ඡන්දරාගයක් තියනවා නම් අන්න ඒකයි උපාදානය. ඒක මතක තියාගන්න. එතකොට පඤ්ච උපාදානසංකය පිළිබඳව තියන ඡන්දරාගයයි ඒකෙ තියන උපාදාන තත්ත්වය.

ඔන්න අපි ඊළඟට යමු 'උපාදාන පච්චයා භවො' කිව්වනේ. භව

කියන වචනයක් තේරුම් ගන්න බලමු. හව කියන වචනයේ තේරුම පැවැත්ම කියන එකයි සාමාන්‍ය අදහස. නමුත් හව කියන වචනය ඇහෙන කොට බොහෝ දෙනාට එකපාරටම ලෝකයක් මතක් වෙනවා. කාම ලෝක, රූප ලෝක, අරූප ලෝක. මේ ලෝක පිළිබඳ හැඟීමයි හිතට එන්නේ. මේකෙ හිතට තියන සම්බන්ධය සාමාන්‍යයෙන් කෙනෙකුට ප්‍රකට නැහැ. ඒක නිසා වෙන්ව ඇති ආනන්ද සාමීන් වහන්සේ එක් අවසාවක බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් අහන්නේ⁴.

‘හවො හවොති හනො වුවච්චි. කිත්තාවතා නුබො හනො හවො හොති?’ මේ හව හව කියලා කියනව. කෙනෙකින්ද සාමීනි මේ හව කියල කියන්නේ. ඔන්න එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙන පිළිතුර - මේ විදියටයි ප්‍රකාශ කරන්නේ. ආනන්ද කාම ධාතුවක - එතන කාමධාතූ කියල කියන්නේ අපි හිතාගන්න ඕන කාමහව හෝ කාම ලෝකය කියල - කාම ධාතුවක එහෙම නැත්නම් කාම ලෝකයක විපාක දෙන්න උපකාරවෙන අන්දමේ කමියක් නැත්නම් ආනන්ද කාම හවයක් දැක්විය හැකිද? නැතමය සාමීනි, ඒක අනුවම බුදු රජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා අන්න ඒ නිසා ආනන්ද - ඔන්න විශේෂ වචන කිහිපයක් - කම්මං, බන්තං, විඤ්ඤාණං ඛිජං, තණ්හා සිනෙහො’ කමිය කෙතයි, විඤ්ඤාණය ඛිජයයි, තණ්හාව දිය සිරාවයි, අවිද්‍යාවෙන් වැසුණු තණ්හාවෙන් බැඳුණු සත්ත්වයින්ගේ විඤ්ඤාණය කාමධාතුවක කාම ලෝකයක ඉපදීමට. එතකොට කාම ලෝකයක ඉපදීමට හේතු වෙන්නේ කමී නමැති කෙතේ විඤ්ඤාණ ඛිජය තණ්හාව දිය සිරාව කරගෙනයි, දෙවෙනි ප්‍රශ්නයක් අර වගේමයි. ආනන්දය රූප ධාතුවක-ඒ කියන්නේ රූප ලෝකයක-විපාක දෙන අන්දමේ කමියක් නැත්නම් රූප හවයක් දැක්විය හැකිද? නැතමය සාමීනි, අන්න එතෙත්දින් අර විදියටම පිළිතුරු දෙනවා අවිද්‍යාවෙන් වැසුණු තණ්හාවෙන් බැඳුණු සත්ත්වයින්ට කමිය කෙතයි. විඤ්ඤාණය ඛිජයයි, තණ්හාව සිය සිරාවයි විඤ්ඤාණය පිහිටීමට අර රූප ලෝකයේ. ඒ වගේම හිතාගන්න අරූප ලෝකය පිළිබඳවත්. අරූප ලෝකයක ඉපදීමට හේතුවන කමියක් ඇත්නම් තමයි අරූප හවයක් ගන්නේ. කොටින්ම ඒ පටිච්චසමුප්පාද විග්‍රහයේදීම හව කියන එකක් බුදු භාමුදුරුවෝ තෝරන්නේ ‘තයො මෙ

හිකඩවෙ හවා' මහණෙනි හව තුනක් තියනවා. කාමහවො, රූපහවො, අරූපහවො. ඒ විදියට තේරුම් ගන්න.

අපි දැන් හව ගැන කිව්වා. ඊළඟට මෙතන තියනව 'භූතො දුක්ඛං නිගච්ඡති, කියල. 'භූත' කියන්නේ මොකක්ද? 'හවයට පැමිණි තැනැත්තා' හවයක් ඇත්තා. එකම ගාථාවෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ. 'උපාදාන පච්චයා හවො - භූතො දුක්ඛං නිගච්ඡති' හවයට වැටුණු කෙනා, පැවැත්මක් ලබාගත්තු තැනැත්තා හඳුන්වන්නේ 'භූත' කියලා. එයා දුකට පැමිණෙනවා. කොහොමද දුකට පැමිණෙන්නේ? එතනදී සළකාගන්න හවයක් කියන එක තුළ තියනවා ඉපදීමකුත් මරණයකුත්, හවයේ ආරම්භය උපතයි. අවසානය මරණයයි. ජාති, ජරා මරණ කියන දෙක ඒකෙන් ඉබේම ගමය වෙනවා. 'භූතො දුක්ඛං නිගච්ඡති' කියලා කියන්නේ හවයක් ලැබුව නම් එයාට ජාතියක් තියනවා. ජරා මරණයක් තියනවා. මේ ජාති ජරා මරණ කියන දෙක ඇඳුන්තක්. මේක වෙන්කරන්න බැහැ. හැම ශාස්තෘඥවරයෙක්ම බැලුවේ ජරා මරණ ජාතියෙන් වෙන්කර ගන්න. සදාකාලික උපතක්. ඒක කවදාවත් හරියන්නේ නැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේ සලල සූත්‍රයේත් ප්‍රකාශ කරල තියෙනවා.⁵ 'නහි සො උපකකමො අත්ථි-යෙන ජාතා නමීයරෙ, ජරමපි පත්ථා මරණං - එවං ධම්මාහි පාණිනො'.

කිසිම උපක්‍රමයක් නැහැ උපන්නාවූ අයට නොමැරී ඉන්න. ජරාවට පත්වෙලා හරි මැරෙනවාමයි. ඔන්න එතකොට මෙයින් අපට ජේතව උපාදානය කියන කොට ඒක තුළම හවයත් ඉබේමම තේරෙනවා. හවය කියන එකත් අදහස් වෙනව. හවය කියන එකත් අදහස් වෙනව නම් ඒ එක්කම ජාති ජරාමරණ දෙකත් තියනවා. ඒක නිසා තමයි ගාථාව ඉවර වෙන්නේ 'එසො දුක්ඛස්ස සමභවො' ඔන්න එතනම දුකේ හට ගන්නමයි. ඒ කිව්වේ සමුදය පැත්තෙන. ඊළඟ ගාථාවේ කියන්නේ 'තසමා එමනිසා උපාදානය ඤය කිරීමෙන් 'සමමදඤ්ඤාය පණඛිතා' නුවණැත්තෝ නුවණින් හරියාකාර තේරුම් අරගෙන 'ජාතිකකියං අභිඤ්ඤාය' ඔන්න අමුතු වචනයක් තියෙනව. ඒකත් අපි ඉදිරියට විග්‍රහ කරන්න යනව. 'ජාතිකකියං අභිඤ්ඤාය' කියන්නේ උපතේ ඤයවීම, උපතේ නැති බව, උපත නැති බව විශිෂ්ට ඥානයෙන් දැනගෙන 'නාගච්ඡන්ති පුනඛභවං' නැවතත් පුනර්භවයකට එන්නේ නැහැ. මේ

කාරණය ගැන හිතල බලනකොට මේ පටිච්චසමුප්පාද දේශනා මාලාවක් නිසා මේ පින්වතුන්ට නිතර කියන්ට සිදුවුණා දැනට නිතර අහල කියවල පුරුදු පටිච්චසමුප්පාද දේශනාවෙ තියනවා අනුලෝම වාරයක් පටිලෝම වාරයක්. අනුලෝම වාරය ආරම්භ වෙන්නෙ මෙහෙමයි. ‘අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාම රූපං කියල ආරම්භ වෙලා ඉවරවෙන්නේ මෙහෙමයි ජාති පච්චයා ජරාමරණං සොක පරිදෙව දුකඛ දොමනස්ස උපායාසා සමභවන්ති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකඛ්ඤ්ඤාස්ස සමුදයො හොති.’

අර ටික නොකිව්වත් හිතාගන්න අවසාන වෙන්නේ ‘ජාති පච්චයා’ ජාතිය ප්‍රත්‍යය කරගෙන ජරාමරණ සොක පරිදෙව දුක් දොමිනස් ඔක්කොම හට ගන්නවා. මෙහෙමයි තනිකර දුක් ගොඩක් වන මේ පඤ්ච උපාදානස්සකඤ්ඤා දුක් ගොඩ හටගන්නේ කියන අනුලෝම වාරය. ඔන්න පටිලෝම වාරය අනිත් පැත්තට කියන්නෙ කොහොමද ‘අවිජ්ජායතෙව අසෙස විරාග නිරොධා’ අවිජ්ජාවගේම නිරවශේෂ විරාග නිරෝධයෙන් සංඛාරා නිරොධො, සංඛාර නිරොධා විඤ්ඤාණ නිරොධො, විඤ්ඤාණ නිරොධා නාමරූප නිරොධො ඔන්න ඔහොම ගිහිල්ල ඒත් ඉවර වෙන්නෙ ජාති නිරොධා ජරාමරණ සොක පරිදෙව දුකඛ දොමනස්ස උපායාසා නිරුජ්ඣන්ති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකඛ්ඤ්ඤාස්ස නිරොධො හොති. ඔන්න නිරොධ පැත්ත.

ජාතිය නිරුද්ධ වෙනකොට ජරාමරණ, සොක, පරිදෙව දුකඛ දොමනස්ස ඒවාත් නිරුද්ධ වෙනවා. මෙසේ මුළුමහත් දුකඛස්සකඤ්ඤා නිරුද්ධ වෙනවා. නමුත් පින්වතුනි අමුතුව විදියේ පටිච්චසමුප්පාද දේශනාවක් තියෙනවා. ඒකත් බුද්ධ වචනයක්. මේ කියාපු අනුලෝම පටිලෝම වාරය වෙනුවට අනුලෝම වාරය තුළින්ම නිවන් කරා යන මහ පුදුම දේශනාවක්. ඒක සංයුත් සඟියේ අභිසමය සංයුත්තයේ ‘උපනිස සූත්‍රය’ නමින් හැඳින්වෙනවා.⁶ අර කියාපු පටිච්චසමුප්පාද දේශනා තුළ ඍණාත්මක බවක් දකින බටහිර උගතුන් මේක බොහොම ප්‍රියකරනව උපනිස සූත්‍රය. මොකද ඒකෙ දිගටම අනුලෝම වාරය එකතු වෙමින් එකතු වෙමින් ගිහිල්ල අන්තිමට නිවනින් කෙළවර වෙනවා. ඒ දේශනාවට මූලාරම්භය වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරන

උපමාව අර අනිකුත් පටිච්චසමුප්පාද දේශනාවල දැකින්න ලැබෙන උපමාවමයි. ඒ ටික සිංහලෙන් කිව්වොත් 'යම්සේ මහණෙනි කඳු මුදුනක දැඩි පොද ඇති වැස්සක් වසින කල්හි වැසිදිය පහත් බිම් අනුව ගලා යන්නේ කඳු බෑවුම් පැළි විවර කුඩා දිය අගල් පුරවා ලන්නේද කඳු බෑවුම් පැළි විවර කුඩා දිය අගල් පිරුනාහු කුඩා වළවල් පුරවද්ද, කුඩා වළවල් පිරුනාහු මහ වළවල් පුරවද්ද, මහ වළවල් පිරුනාහු කුඩා ගංගා පුරවද්ද, කුඩා ගංගා පිරුනාහු මහා ගංගා පුරවද්ද, මහා ගංගා පිරුනාහු මහා සමුද්‍රය පුරවද්ද එසේම මහණෙනි කියලා ඔය විදියටයි පටිච්චසමුප්පාද අංග මාලාව ඉදිරිපත් කරන්නේ. මේ විදියටයි ඒක යන්න. ඒ ටික පළමුවෙන්ම කියමු. මේ පින්වතුන්ට සම්පූර්ණ අර්ථය නොතේරුනත් ඒක යන ආකාරය දැනගන්න.

මේ විදියටයි පටිච්චසමුප්පාද දේශනාව විස්තර වෙන්නෙ.

'එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ අවිජ්ජුපනිසා සංඛාරා, සංඛාරුපනිසං විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණුපනිසං නාමරූපං, නාමරූපුපනිසං සලායතනං සලායතනුපනිසො එසෙසා, එසසුපනිසා වෙදනා, වෙදනුපනිසා තණ්හා, තණ්හුපනිසං උපාදානං, උපාදානුපනිසො භවො, භවුපනිසා ජාති, ජාතූපනිසං දුක්ඛං...' ඔන්න ඊළඟට එනව මේ පින්වතුන් කැමැති පැත්තක් 'දුක්ඛුපනිසා සද්ධා, සද්ධුපනිසං පාමොජ්ජං පාමොජ්ජුපනිසා පීති, පීතූපනිසා පසසද්ධි, පසසද්ධුපනිසං සුඛං, සුඛුපනිසො සමාධි, සමාධුපනිසං යථාභුතඤ්ඤාණදසසනං, යථාභුතඤ්ඤාණදසසනුපනිසා නිබ්බිදා, නිබ්බිදුපනිසො විරාගො, විරාගුපනිසා විමුක්ති, විමුක්තූපනිසං ඛයෙ ඤ්ඤාණං' ඔන්න දේශනාව හරි අමුතුයි. මොකද අනුලෝම පටිලෝම දෙකක් නැහැ. දිගටම අනුලෝම වශයෙනුයි යන්න. සන්ධිසථානය දුක. නමුත් අවාසනාවකට වගේ මට කියන්න සිද්ධවෙනවා ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ පරිවර්තනයේදී අර 'උපනිසා' කියන වචනය පෙළේ තිබුණට මොකද සිංහලට පරිවර්තනය කරල තියෙන්නේ ඒ වෙනුවට පච්චය කියන වචනය දාල. ඒ තුළින් සිංහල පාඨකයින්ට අර 'උපනිසා' කියන විශේෂ වචනයේ වටිනාකම ගිලිහිලා යනවා. අපි පරිවර්තනය කළොත් උපනිසා සූත්‍රය මෙන්න මේ විදියටයි වෙන්නේ. පරිවර්තනයේදී පාලිය නොතේරුනත් මේ සූත්‍රයේ විශේෂත්වය තේරෙනවා.

මූලින් දැක්වූ සූත්‍රය පටන් ගන්නේ අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාණය ඔය ආදී වශයෙනි.

දැන් මේ සූත්‍රය පරිවර්තනය කරන්න වෙන්නේ ව්‍යාකරණානුකූලව

සංස්කාරයෝ	අවිද්‍යාව උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තාහ.
විඤ්ඤාණය	සංස්කාරයන් උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
නාමරූපය	විඤ්ඤාණය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
සළායතනය	නාමරූපය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
සපඨිය	සළායතනය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
වේදනාව	සපඨිය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
තණ්හාව	වේදනාව උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
උපාදානය	තණ්හාව උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
භවය	උපාදානය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
ජාතිය	භවය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
දුක්ඛය	ජාතිය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.

එහෙම කියල එතන ඉඳල යන්නේ අර විදියට.

ශ්‍රද්ධාව	දුක්ඛය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
ප්‍රමෝදය	ශ්‍රද්ධාව උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
ප්‍රීතිය	ප්‍රමෝදය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
පසසඳධිය	ප්‍රීතිය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
සුඛය	පසසඳධිය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
සමාධිය	සුඛය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
යථාභූතඤ්ඤාණ	දසසනය සමාධිය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
නිබ්බිදාව	යථාභූතඤ්ඤාණ දසසනය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
විරාගය	නිබ්බිදාව උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.
විමුක්තිය	විරාගය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.

බයෙ ඤාණං නම් වූ ආශ්‍රවක්‍ෂය ඤාණය විමුක්තිය උපනිශ්‍රය කොට ඇත්තේය.

විකක් හරි මේ පින්වතුන්ට තේරෙන්න ඇති දැන් මෙතන තියන ව්‍යාකරණානුකූල ප්‍රශ්නය. එක පාරටම තේරෙන්නේ නැති වෙන්න

පුළුවන්. මෙතන අමුතු දෙයක් තියෙන්නෙ. ඒකයි අර විදියට පරිවර්තනය කෙරෙන්නෙ. අපි ඒකෙ හේතුව ටිකක් අඟවන්නම්. මේ පින්වතුන් දන්නවා අංග දොළහ පටිච්චසමුප්පාදයේ ‘පච්චයා’ කියන වචනය නොවෙනස්ව යනවා. ‘අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං’ ආදී වශයෙන්. ඒ නිසා අපට බය නැතිව ඒ විදියටම පරිවර්තනය කරන්න පුළුවන්. නමුත් උපනිස කියන වචනය අර විදියට අපි පරිවර්තනය කළේ මොකද, උපනිස කියන වචනය වර නැගෙනවා ඊළඟට තියන වචනයේ විභක්තිය අනුව ලිංගය අනුව වචනය අනුව. ව්‍යාකරණ දන්න පින්වතුන් දන්නවා වචනයක් විශේෂණ වශයෙන් යෙදෙන කොටත් ඒ වචනය ලිංග වචන විභක්ති අනුව වෙනස් වෙනවා. ඒකයි අපි කිව්වේ අවිජ්ජුපනිසා සංඛාරා කියන එක පරිවර්තනය කරන්න වෙන්නෙ සංස්කාරයෝ අවිද්‍යාව උපනිග්‍රය කොට ඇත්තාන. ඊළඟට සංඛාරූපනිසං විඤ්ඤාණං කියන එක පරිවර්තනය කරන්න වෙන්නෙ විඤ්ඤාණය සංස්කාරයන් උපනිග්‍රය කොට ඇත්තේය. අන්න එතනින් ජේතවනේ ඒ විතරක් නොවෙයි අර කිව්වේ සත්‍රී ලිංග පුරුෂ ලිංග යන ඒවත් පරණ සිංහල විදියට පරිවර්තනය කළොත් දැක්විය යුතු ආකාරයට නිදර්ශනයක් කියමු. වෙදනුපනිසා තණහා කියන එක අපට පරිවර්තනය කරන්න වෙන්නෙ පරණ සිංහලෙන් කිව්වොත් තණහා නොමෝ වේදනාව උපනිග්‍රය කොට ඇත්තීය. ඔන්න දැන් තේරෙනව ඇති අපි මෙහෙම පරිවර්තනය කළේ මොකද කියල. කොටින්ම උපනිස කියන වචනය වරනැගෙනවා, පච්චයා කියන වචනය වරනැගෙන්නෙ නැහැ. ඒ විතරක් නොවෙයි. බොහෝ දෙනා දන්නෙත් නැති පැත්තක් තියනවා. උපනිස කියන වචනය අපි නිරන්තරයෙන් යොදනවා. මේ පින්වතුන් දන්නවා උපනිග්‍රය සම්පත්තිය ගැන. උපනිසා කියන වචනයේ තේරුම ‘සමීපව ඇසුරු කිරීම’ කියන එකයි. මෙතනදී බුදුරජාණන් වහන්සේ පච්චයා කියන වචනය නොයොදා ඇයි උපනිසා කියන වචනය යෙදුවේ කියන එකත් ගැටළුවක්.

මේක තේරුම් කරන්න අපි පුංචි අටුවාවක් හැටියට ඉදිරිපත් කරනවා මේ අවසාවේ අංගුත්තර නිකායේ ඡකක නිපාතයේ - ඒ කියන්නේ හයවෙනි නිපාතයේ - තියන ඉතාමත්ම වටිනා සූත්‍රයක්. කලින් අපි ඒ ගැන සඳහන් කළා ‘නිබ්බධික පරියාය’ සූත්‍රය කියලා⁷.

මේ නිබේධිත පරියාය සූත්‍රයේ වටිනා ධර්ම කාරණා රාශියක් සඳහන් වෙතවා. එක තැනකදී බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලා අමතලා කියනව ‘කතමොව භික්ඛවෙ දුක්ඛස්ස විපාකො’ මහණෙනි, දුකෙහි විපාකය කුමක්ද? දුකෙහි විපාකය කුමක්ද කියල ඉතිරි කොටස සිංහලෙන්ම කියන්නම්, යම්කිසි දුක්කිත් මැවුණු, යම්කිසි දුක්කිත් අවුරාගත් සිත් ඇති පුද්ගලයෙක් එහි ප්‍රතිඵලය වශයෙන් ශෝක කරයි. ක්ලාන්ත වෙයි. වැළපෙයි, ලෙහි අත් ගසාගෙන හඬයි. ‘සමමාහං ආපජ්ජති’ මූලාවට පත්වෙයි. ඊළඟට කියනවා තව පැත්තක්. ඒ වගේම ඇතැම් කෙනෙක් අර වගේම දුක්කිත් අවුරාගත් සිත් ඇතිව හඬන වැලපෙනවා වෙනුවට වෙන දෙයක් කරනව. මොකක්ද කරන්නේ?

‘බහිද්ධා පරියෙට්ඨි ආපජ්ජති, කො එකපදං දච්චදං ඡානාති ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නිරොධායාති’ බැහැර සෙවිල්ලට වැටෙනවා. “ඒ පුද්ගලයා කවුද මේ දුක් නිරුද්ධ කරන්න එක පදයක් දෙපදයක් දන්නේ?” අන්න එහෙම සෙවිල්ලට වැටෙනවා. එහෙම කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ හකුළුවා දක්වනවා මහ පුදුම සිද්ධාන්තයකින් ‘සමමාහ වෙපකං වාහං භික්ඛවෙ දුක්ඛං වදාමි පරියෙට්ඨි වෙපකංවා’ මහණෙනි, මම කියනවා දුක් කියන එකේ විපාක දෙකක් තියනවා. එක්කො සමමාහය කියන මූලාව. එහෙම නැත්නම් සෙවිල්ල. දැන් මේ පින්වතුන්ගේ සිත්තුළ පටාචාරා කිසාගෝතමී වැනි අය රඟපානවා ඇති. එතකොට දෙපැත්තම අහුවෙනවා. දැන් හිතාගන්න පටාචාරාවට අර විදියට සාමී පුරුෂයා නැතිවුනා. දරුවො නැතිවුනා. මව්පියො නැතිවුනා. අන්තිමට පටාචාරාව පිස්සියක් වෙලා ගල්මුල් පහරවල් ලබමින් දිව්වා. දුවනකොට කවුදෝ කල්‍යාණ මිත්‍රයෙක් - නම් සඳහන් නැහැ - ලෝකයේ ඉන්න ශ්‍රේෂ්ඨතම කල්‍යාණ මිත්‍රයන් වහන්සේ දෙසට යොමු කළා. ඒකේ ප්‍රතිඵලය මේ පින්වතුන් දන්නවා. රහත් මෙහෙණින් වහන්සේ කෙනෙක් උනා. ඒ වගේම තමයි කිසා ගෝතමින්.

මේ උමතු ගැහැනියන් සීතල දරු මළ කුණක් කරගහගෙන බෙහෙත් භෝයමින් යනවා. ගල්මුල් ගැහැව්වෙ නැතිවත් ඒ තැනැත්තිටත් හිතා වෙන්න ඇති කට්ටිය. කවුදෝ කල්‍යාණ මිත්‍රයෙක් ඒත් බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙතට යොමු කළා. ඒකේ ප්‍රතිඵලය රහත් වීමයි. එතකොට දැන් තේරෙනවා සමමාහයයි, සෙවිල්ලයි, දෙකම

තියනවා. එතකොට ඇයි 'වා' කියල කිව්වෙ. ඒක විකල්ප අර්ථයක්. 'පව්වය' නම් ඒකාන්ත අර්ථයක්. පව්වය කියන වචනයේ තියනවා ඒකාන්ත අර්ථයක්. ජාති පව්වයා හික්කවෙ ජරා මරණං, 'උප්පාදා වා තථාගතානං අනුප්පාදා වා තථාගතානං ධීතාව සා ධාතු' ඔන්න ඔය විදියට කියනවා. ජාති ප්‍රත්‍යයෙන්මයි ජරා මරණය. බුදුවරු උපන්නත් නැතත්, ඒක වෙනස් කරන්න බැහැ. නමුත් මෙතෙක්දී බුදු රජාණන් වහන්සේ කිව්වා විපාක දෙකක් තියනවා කියල. විපාක කියන්නේ ප්‍රතිඵලය. එක්කෝ මුළාවට වැටෙනවා දුක තුළින්. කෙනෙක් දුක නිසා මුළාවට වැටෙනවා. එහෙම නැත්නම් සෙවිල්ලට වැටෙනවා.

ඉතින් පින්වතුනි වැඩි කාලයක් අර මුල් එකට තමයි අපි වැටුණේ. මුළාවට - මොකද හේතුව කල්‍යාණ මිත්‍රයෙක් නැහැ. එතකොට සෙවිල්ල - කවුද එක පදයක් දෙපදයක් දන්නෙ කියල සොයාගෙන ගියත්. ඒකට උත්තර දෙන්න කෙනෙක් නැහැ. බුදුකෙනෙක් පහළ වෙන තුරු. ඒක තේරුම් ගන්න. එයින් අපට ජේතවා කිසාගෝතමී පටාචාරා වරිත තුළින් සාමාන්‍ය ලෝකයාගේ ප්‍රතිචාරය තමයි - විපාකය තමයි අර මුළාවට වැටීම - ඒක යට තියෙන්න පුළුවන් අර කියු උපනිශ්‍රය සම්පත්තියක්. අපට නොපෙනෙනා බුදුන් වහන්සේට පෙනෙන යම් කම් ශක්තියක් ඇතුළත වෙන්න පුළුවන්.

නමුත් මෙතන උපනිසා කියල කියන්නෙ ඇත්ත වශයෙන් 'ඇසුරු කරගෙන'. 'දුක ඇසුරු කරගෙන පවතිනවා' ප්‍රතිඵල දෙකක්. එක්කො මුළාව නැත්නම් සෙවීම. අර සෙවිල්ලෙ ප්‍රතිඵල ටික තමයි මෙතන කියවුනෙ. ඒක තුළින් ශ්‍රද්ධාව ඇතිවුණා. ශ්‍රද්ධාව තුළින් ප්‍රමෝදය. ප්‍රමෝදයෙන් ප්‍රීතිය. ප්‍රීතියෙන් පසුසද්ධිය කියන සන්සුන් බව. පසුසද්ධිය තුළින් සුඛය. සුඛය තුළින් සමාධිය. සමාධිය තුළින් යථාභුක්ඤාණස්සන කියන යථාතත්ත්වය අවබෝධ වීම. ඒ තුළින් නිබ්බිදාව, ඒ තුළින් විරාගය. ඒ තුළින් විමුක්තිය කියන නිවන. විමුක්තිය නිසා 'බයෙ ඤාණය' නිදහස් වීම කියන සියල්ල වටහා ගැනීමේ නුවණ ලැබෙනව. ඔන්න ඒ නිසා ඇත්ත වශයෙන් බොහෝ බටහිර උගතුන් මේ දේශනාවට කැමතියි.

එක්තරා නූතන උගතෙක්⁸ මේ දේශනාව හඳුන්වල තියෙන්නෙ වක්‍රාකාර පටිච්චසමුප්පාද දේශනාව නමින්. 'වක්‍රාකාර' මොකද අනුලෝම

පටිලෝම දෙක වෙනුවට අනුලෝම වාරයෙන්ම කෙළවර වෙනවා. රවුමක් වගේ. ඒක විශේෂ දෙයක් - මේ පින්වතුන් කවුරුත් තේරුම් ගන්න. උපනිස සූත්‍රය දන්නව කවුරුත් කියවල තියෙනවා. නමුත් ඔය ගැඹුර තේරෙන්නෙ නැති නිසා තමයි 'පවචය' කියන්නෙන් 'උපනිස' කියන්නෙන් දෙකම එකය කියල පරිවර්තනය කරල තියෙන්නෙ. අදවත් තේරුම් ගන්න. එතකොට උපනිසා කියන එක තුළ අපට ජේතව යම්කිසි විකල්ප අර්ථයක්. ඒක නිසා තමයි අවිද්‍යාව ඇසුරු කොට කියන වචනය කිව්වෙ, අර ඒකාන්ත ප්‍රත්‍ය සම්බන්ධතාව නොවෙයි.

හොඳයි ඒක එහෙම කිව්ව කියලා හිතමු. ඔන්න එතකොට උපනිස සූත්‍රයෙන් ඒක අපට හිතාගන්න පුළුවන්. ඊළඟට ඒකෙ අවසාන ප්‍රතිඵලය මොකක්ද? අර රහත් මෙහෙණින් වහන්සේලා අවබෝධ කරගත්තෙ මොකක්ද? ජාතිකතිය, උපත ක්‍ෂයවීම. දැන් අපට පිළිගන්න වෙනවා උපාදානය තුළින් භවය එනව නම්, භවය තුළ අනිවාර්යයෙන් ජාති ජරා මරණ දෙක තියෙනවා නම්, වෙන කරන්න දෙයක් නැහැ. නැති කරන්න වෙනවා උපත. උපත නැති කරන්න වෙනවා. අන්න එයටයි ජාතිකතිය කියල කියන්නෙ. උපත නැති කිරීමයි. මේ භවය වඩන, භවයට ඇලුම් කරන විශාල පිරිසක්, නිවනට අකමැති ඒකයි. එහෙම නැත්නම් ඒක 'සියදෝරිස් නිවනක්' කරගන්නවා. පිළිගන්න වෙනවා යම් අවස්ථාවක ජරාමරණයට කැමති නැත්නම් උපත විතරක් තියාගන්න බැහැ. උපතත් නැති කරගන්න ඕන.

උපත නැති කරගන්නේ කොහොමද? උපාදානය නැති කිරීමෙන්. අල්ලා ගැනීම-අර, කිවුව ජන්ද රාගය-නැතිඋන අවස්ථාව, තණ්හාව නැතිඋන අවස්ථාව. කොහෙන් කිව්වත් මේ සූත්‍ර දේශනාවේ තියන ගැඹුර ඒ අනුව මේ පින්වතුන්ට සලකාගන්න පුළුවන්. ඒ අනුව අපි තව පැත්තක් බලමු. දැන් අපි කිව්ව නේද උපත නැතිවීම-ජාතිකතිය කියන උපතේ ක්‍ෂයවීම-විශිෂ්ට ඥානයෙන් දැන ගත්ත කියල. කොහොමද ඒක දැනගන්නෙ? ආයි උපදින්නෙ නැති කෙනෙක් කියන එක. කොහොමද කෙනෙක් දැනගන්නෙ මේ ජීවිතය තුළ? කරන්න පුළුවන් වැඩක්ද? හැබැයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මොන හේතුවකින් හරි 'නඤ්ඤානි පුත්තඤ්ඤානි' කිව්වා. නැවත පුනර්භවයක් නැතෙයි කිව්වා. ඒ වගේම රහතන් වහන්සේලා ගැන කියනකොට සඳහන් වෙනවා 'බිණා ජාති වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං' ආදී වගයෙන් 'ජාතිය ක්‍ෂය විය'. ජාතිය කියන උපත

ක්ෂය උන බව කොහොමද දැනගන්නේ? ඔන්න එතනයි ගැටළුව තියෙන්නේ. බොහෝ දෙනාට තෝර ගන්න බැරිව දැගලන වටිනාම නිවන පිළිබඳ සූත්‍රවල අර්ථය ගන්න තියෙන්නේ ඔතනින්. අපි කියමු ඕකට සාධක වන හොඳ සූත්‍රයක් ඉතිවූතක පාලියේ තියනව පින්වතුනි 'අජාන සූත්‍රය' කියල එකක්.' ඒක අපි ඉස්සෙල්ල පාලියෙන්ම කියමු. ඒක කියන ආකාරය දැනගන්නත් එක්ක 'අත්ථි භික්ඛවෙ අජානං අභුතං අකතං අසඞ්ඛනං - නො වෙ තං භික්ඛවෙ අභවිස්ස අජානං අභුතං අකතං අසඞ්ඛනං නයිධ ජාතස්ස භුතස්ස කතස්ස සඞ්ඛනස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායෙථ'

මහා අවධාරණාත්මක කියමනක් එතන තියෙන්නේ. සාමාන්‍ය ලෝකයා නොසිතන දෙයක් තියනවයි කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ අවධාරණය කරනවා. මොකක්ද? ඔන්න ඒක තේරේවි මේක පරිවර්තනය කරනකොට.

'අත්ථි භික්ඛවෙ අජානං අභුතං අකතං අසඞ්ඛනං' මහණෙනි, නූපන්, නොහටගත්, නොකළ, සකස් නොකළ තත්ත්වයක් ඇත. ඊළඟට කියනව 'නො වෙ තං භික්ඛවෙ අභවිස්ස අජානං, අභුතං, අකතං, අසඞ්ඛනං' මහණෙනි ඒ කිව්ව නූපන්, නොහටගත්, නොකළ, සකස් නොකළ තත්ත්වයක් නැතිනම් - නයිධ ජාතස්ස භුතස්ස කතස්ස සඞ්ඛනස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායෙථ. මේ ලෝකය තුළ මේ හවයේදීම දිටුදුමියෙහිදීම උපන් හටගත් කළ සකස්කළ තත්ත්වයෙන් නිස්සරණයක් දැක්විය නොහැක'. ඊළඟට ඒකේ අනිත් පැත්ත වදාරණවා 'යස්මා ච බො භික්ඛවෙ අත්ථි අජානං අභුතං අකතං අසඞ්ඛනං තස්මා ජාතස්ස භුතස්ස කතස්ස සඞ්ඛනස්ස නිස්සරණං පඤ්ඤායති' යම් හෙයකින් මහණෙනි, ඒ නූපන්, නොහටගත්, නොකළ, සකස් නොකළ, තත්ත්වයක් තිබේද, ඒ නිසාම මේ දැන් තිබෙන ජාත භුත උපන් හටගත් සකස් කළ තත්ත්වයෙන් නික්මීමක් ඇත. මේක තේරුම් ගන්න උත්සාහ කරන්න. ඇයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේක දෙවරක් කිව්වේ? ඒ මේ අතට පෙරළල කිව්වේ? සාමාන්‍ය ලෝකයා හිතන්නේ නැහැ. මෙහෙම තත්ත්වයක් තියෙනවා කියල. ඒ නිසා තමයි නිවන පිළිබඳව අපේ දේශනා මාලාවේ මතුකරලා දැක්වුවේ. ලෝකයාට තේරුම් ගන්න බැහැ. හව තෘෂ්ණාව

නිසා. මෙතන කියවෙන්නේ එල සමාජනීය තුළ රහතන් වහන්සේලා හව නිරෝධය තුළින් අත්දකින ජාති නිරෝධය. සලායතනය තුළින් නම් හවයක් ඇතිවෙන්නේ, සලායතන නිරෝධය තුළින් හව නිරෝධය අත්දකිනවා උන්වහන්සේලා ලෝකයෙන් වෙන්වූ අවසානවේ. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ රහතන් වහන්සේලාගේ අවසාන සිත ඒ එලසිතයි.

ඔය නිසා තමයි මේ කවුරු කොහොම කිව්වත් නිවනට 'තාණං ලෙනං, දීපං, සරණං පරායණං'¹⁰ කියල කියන්නේ. ආරක්ෂාව, දිවයින, ලෙන, පිහිට, ඔය හැටියට හඳුන්වන්නේ ඔන්න ඔය කියාපු ප්‍රත්‍යක්ෂයයි. මොකද රහතන් වහන්සේලා බුදුරජාණන් වහන්සේලා විවේක අවසානවල හිත දාන්නේ අර කිව්ව හව නිරෝධ තත්ත්වයට. ඒකයි කිව්වේ 'හව නිරොධො නිබ්බානං' කියල. නිවන කියන්නේ හව නිරෝධයමයි. හවය ගින්නක් නම් හව නිරෝධය නිවීමක්නේ. එතකොට හව නිරෝධ තත්ත්වයට හිත දැමීමෙහි උන්වහන්සේලාට හෙණ ගැහුවත් ඇහෙන්නේ නැහැ. ඕවා අපි කියලා ඇති, හෙණ ගැහුවත් ඇහෙන්නේ නැත්තේ ලෝකයෙන් වෙන් වෙලානේ ඒ වෙලාවේ. ඒ වෙලාවට ඒ හිතේ තියන වටිනාකම මොකක්ද? ඇත්ත අවබෝධ කරගත්ත. ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත්ත ජාතියේ කෙළවර. හවය කෙළවර නම් ජාතියත් කෙළවරයි. ජරා මරණයත් කෙළවරයි. ඕක ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත්ත. ඒක කියන්නයි අපි මේ ටික කිව්වේ. ඒ සූත්‍රය අවසාන කරන ගාථාවත් ඉතාමත් වටිනවා. ඒකේ සාරාංශය වගේ ඉතිවුත්තක පාළියෙහි එන මේ සූත්‍රය තියෙන්නේ.

- ජාත භුතං සමුප්පන්නං - කතං සංඛිතමද්ධුවං
- ජරාමරණසංසාරානං - රොගනිධිං පහඞ්ගුරං
- ආභාරනෙත්තිප්පහවං - නාලං තදභිනන්දිතුං
- තසස නිසසරණං සන්නං - අතකකාවචරං ධුවං
- අජාතං අසමුප්පන්නං - අසොකං චිරජං පදං
- නිරොධො දුකධිමමානං - සංඛාරූපසමො සුඛො

මේ ගාථා දෙකේ අර්ථය මෙහෙමයි.
 ජාත භුතං සමුප්පන්නං - කතං සංඛිතමද්ධුවං

මේ ලෝක තත්වයයි කියන්නේ. උපන් හටගත් කළ සකස්කළ - ඒ කියන්නේ පටිච්චසමුප්පන්න කියන අදහසයි. පටිච්චසමුප්පන්න වශයෙන් හටගත්, කතං සඛිඛත මද්ධුවං - කළ සකස් කරන ලද, අද්ධුවං කියන්නේ අස්ථිර. 'ජරාමරණසංඝාතං' ජරාමරණ හා එකට බැඳුණු 'රොගනිඬං පහඹුරං' - රෝගවලට කැදල්ලක් වූ, බිඳෙන සුලු, ඒක කොහොමද සකස් උනේ කියලත් කියනව. 'ආහාරනෙත්තිප්පභවං' - නෙත්ති කියන්නේ තණහාව. ආහාර තණහාව නිසයි මේක ඇතිඋනේ - මේ භවය. 'නාලං තදහිනඤ්ඤං' - ඒ පිළිබඳව සතුටුවීමට සුදුසු නැහැ. වටින්නේ නැහැ. 'තසස නිසසරණං සන්නං - අතකතාවචරං ධුවං' - ඒ තත්වයෙන් නික්මීම නම් වූ නිවන හඳුන්වන හැටි ඔන්න. 'අතකතාවචරං ධුවං' තකීයට අහුවෙන්නේ නැති ස්ථිර තත්වයක්. මොකක්ද ඒ? 'අජාතං අසමුප්පන්නං අසොකං විරජං පදං' නූපන්නාවූ හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හට නොගත්තාවූ නිශ්ශෝකී නික්ලේශී තත්වයයි නිවන, ඊළඟට ඉවර කරන්නේ 'නිරොධො දුකඛධම්මානං' සියලුම දුකඛ ධම්මයන්ගේ නිරෝධය - සඛිඛාරූපසමෝ සුඛො සංස්කාරයන්ගේ සංසිදීම සැපතකි. ඒක නිසා තමයි අපි නිතර මතක් කරන්නේ නිවන හඳුන්වන පද මාලාවේ ඉස්සෙල්ලාම සංස්කාර සංසිදීම ගැන කියනවා. 'එතං සන්නං එතං පණිතං යදිදංසඛබ්බසංඛාරසමථො සඛ්ඛපධි පටිනිසසගො තණහකඛයො විරාගො නිරොධා නිබ්බානං' එයින් අපට ජේතවනේ සංස්කාර සංසිදෙන කොට අනිත් ඒවත් අර කියාපු භවයත් නිරුද්ධයි. සංස්කාර උඩනේ ඒක පවතින්නේ. ඊළඟට අපි මේකට තව ටිකක් එකතු කරන්න-කාරණාව මේකයි අසංඛත තත්වය. අසංඛතයත් 'දෙයක්' කරගෙන සමහරු, ඒකනේ පුදුමේ කියන්නේ. අසංඛත කියන වචනේ යොදල තියෙන්නේ මොකටද? අර සංඛතයෙන් මිදුණු තත්වයනේ ප්‍රත්‍යක්ෂයක් හැටියට. ඒකත් දැන් අසංඛත ලෝකයක් කරගෙන නිවනත් ලෝකයක් කරගෙන. එබඳු තත්වයක්. මේ ධම්ම කුලම වෙච්ච විපර්යාස. ඒ අවබෝධය තමයි අපි පෙන්වුවේ. ඒ ප්‍රත්‍යක්ෂය අනිදස්සන විඤ්ඤාණය, නමිත්. එක්තරා විඤ්ඤාණයක් තියනවා නාමරූපයක් පෙන්වුම් කරන්නේ නැති. නාමරූපය කියන්නේ මුළුමනත් ලෝකයම. සලායතන නිරෝධය කියල

කියන එක, වෙන විදියකින් කිව්වොත්. ඒ අනිදස්සන විඤ්ඤාණ තත්ත්වය ප්‍රකාශ කෙරෙන - අපි නිවන දේශනාවලත් විශේෂයෙන්, සමහර පසුගිය දේශනාවලත් කියන්න ඇති - විශේෂයෙන්ම තෝරා ගන්න බැරුව තිබුණ ඔය අනිදස්සන විඤ්ඤාණ කතාව, අපි පෙන්නුව වෙනම ලෝකයක් කියලා හිතුව තැන, ලෝකයක් නොවෙයි භවය නිරුද්ධවීම පිළිබඳ මෙලොවම ලබන ප්‍රත්‍යක්ෂයක් කියල. ඉතින් ඒකයි රහස. ඒකත් අපි කියමු. ඒකයි ඔන්න දැන් මේ පින්වතුන්ට මේ පටිච්චසමුප්පාද දේශනාව නිසා අමතක නොවන දෙයක් දැන් පළවෙව්ව පොතෙන් පිට කවරෙ තියෙන්නෙ බටකෝටු මිටි දෙකක් එකකට එකක් හේත්තු කරල තියෙනවා උඩින්. පළමුවන වෙළුම දැන් පිටවෙල තියෙන්නෙ. එකක් ඇද්දම අනික් එක වැටෙනවා ඒක ඇද්දහම අනික් එක වැටෙනවා. සාරිපුත්ත ස්‍රෝතව්‍යවහරණේ මේ උපමාව දීලා තියෙන්නෙ විඤ්ඤාණ නාමරූප දෙකේ අඤ්ඤාමඤ්ඤා පව්වයතාව පෙන්නුම් කරන්නයි. ඒක පිළිබඳව ඉතාමත්ම වටිනා ගැඹුරු සූත්‍රයක් අපි විග්‍රහ කරල පෙන්නුම් කළා. ඉතාම ගැඹුරු සූත්‍රයක් මහා නිදාන සූත්‍රය.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔය කියාපු අඤ්ඤාමඤ්ඤාපව්වයතාව විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත් අතර හේතුප්‍රත්‍යය සම්බන්ධය හකුළුවල දක්වන පාඨය ඉතාමත්ම ගැඹුරුයි. අර්ථවත්. ඒක මෙහෙමයි තියෙන්නෙ.

'එතතාවතා බො ආනන්ද ජායෙථ වා ජීයෙථ වා
 මීයෙථ වා වචෙථ වා උපපජ්ජෙථ වා. එතතාවතා
 අධිච්චන පථො එතතාවතා නිරුත්තිපථො එතතාවතා
 පඤ්ඤානිපථො එතතාවතා පඤ්ඤාවචරං.
 එතතාවතා වට්ඨං වට්ඨති ඉස්සන්තං පඤ්ඤාපනාය
 යදිදං නාමරූපං සහ විඤ්ඤාණෙන.¹¹

පරිවර්තනය මෙහෙමයි. "ආනන්දය මේ තාක් දුරටය කෙනෙක් උපදනේ හෝ දිරනේ හෝ මියෙන්නේ හෝ චුතවන්නේ හෝ නැවත උපදනේ. ඊළඟට තව පැත්තක් කියනවා. මේ තාක් දුරටය අධිච්චන මාර්ගයක්, නිරුත්ති මාර්ගයක් ප්‍රඥප්ති මාර්ගයක්. ඔය වචන තුන තුළ තියනවා පින්වතුනි, භාෂාව තර්කය පිළිබඳ රහස. මේ තාක් දුරටය අධිච්චන මාර්ගයක්, නිරුත්ති මාර්ගයක්, ප්‍රඥප්ති මාර්ගයක් දක්විය

හැක්කේ. ඊළඟට තව එකක් කියනවා. 'එතනාවතා පඤ්ඤාවචරං' ප්‍රඥාවට බැසගත හැක්කේ මෙතෙන්ට පමණයි. ප්‍රඥාවට ඉන් එහාට යන්න බැහැ. ප්‍රඥාවට බැසගත හැක්කේ මේ දෙක අතරට පමණයි කියන එකයි ඔය කියන්නේ.

ඔන්න ඊළඟට එනව අපි දියසුළිය ගැන උපමාව දක්වන්ට හේතුව. 'එතනාවතා වටං වටටති ඉස්ථතං පඤ්ඤාපනාය යදිදං නාමරූපං සහ විඤ්ඤාණෙන' මෙතෙකින්ද ආනන්දය වටටයක් කරකැවෙන්නේ. මේ 'වටට' කතාවෙන් තමයි අපි, දියසුළි උපමාවෙන්, මේ කාරණය පැහැදිලි කළේ. ඒක සූත්‍රවල හැරලා තියන එකක් අපි මතු කරල ගත්තේ. අපි හදාපු එකක් නොවෙයි. මේතාක් දුරටය වටටයක් කරකැවෙන්නේ දිය සුළියක් කරකැවෙන්නේ. මොකක් අතරද 'නාමරූපං සහ විඤ්ඤාණෙන' නාමරූපය විඤ්ඤාණයත් සමඟින්. අන්න එතනින් ඉවර වෙන්නේ. එතකොට නාමරූපයත් විඤ්ඤාණයත් එකට යනතාක් පමණයි - ඒක හොඳට තේරුම් ගන්න බලන්න. නාමරූපයත් විඤ්ඤාණයත් එකට යනතාක් පමණයි - කෙනෙකුට උපදින්න මැරෙන්න දිරන්න චුතවෙන්න නැවත උපදින්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඒතාක් දුරට පමණයි භාෂාවට තර්කයට හපන්කම් දක්වන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ඒතාක් දුරට පමණයි-ඒ දෙක අතරට පමණයි-ප්‍රඥාවගේ බැස ගැනීම. ඊට එහාට යන්න බැහැ ප්‍රඥාවට. ඊළඟට ඒතාක් දුරටයි මුළු මහත් වටටය සංසාර දියසුළිය කරකැවෙන්නේ. මොකක්ද ඊළඟට එන වචන දෙකයි වැදගත්. 'නාමරූපං සහ විඤ්ඤාණෙන' - නාමරූපයත් විඤ්ඤාණයත් අතර. අපි නොයකුත් ආකාරයෙන් මේ පින්වතුන්ට 'නාසිසස්' උපමාව, 'ඒදණඩ උඩබල්ල' ආදී උපමා වලින් පෙන්නුවා දෙකක් ගැන, අවයනයක් ගැන. ඒ අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයනාව නොදැනීමේ තමයි මුළාව. ඒක නිසානෙ අපි කිව්වේ ක්‍රිකට් ක්‍රීඩා, දාම් ක්‍රීඩා ඔක්කොම වෙන්නේ අර ඒ ගොල්ලො පිල් දෙකකට බෙදුන නමුත් ඇත්ත වශයෙන් මේ දෙක අඤ්ඤාමඤ්ඤාපච්චයනාවක් බව වටහා නොගැනීම තමයි අවිද්‍යාව. ඒ වටහා නොගැනීම තුළින්, අමතක කිරීම තුළින්, ඇතිවන සංස්කරණය-සංස්කාර තුළින් තමයි දෙකක් කරල පිල් දෙකක් බෙදිල ඒ නාමරූප විඤ්ඤාණ දෙකේ සම්බන්ධය තුළින් තමයි සලායතනයක් ආයතන හයක් එළියට එන්නේ. එතනත් දෙකක් තියනවානේ. ඇහැයි, රූපයයි, කනයි, ශබ්දයයි. අපි ඕව කියල

තියනවනෙ. එතන ඉඳල පටන් ගන්න එක තමයි අන්තිමට ස්පඬු, තණකා වේදනා වශයෙන් දිගින් දිගට යන්නෙ. අන්තිමට දුක කෙළවර.

ඔය රහසයි අර කියාපු පුදුම දේශනාවේ තියෙන්නේ 'මෙතෙකින් මය ආනන්ද' - එතකොට යම් වෙලාවක මේ සන්ධිය බිත්ද නම්, යම් වෙලාවක මේක තේරුම් අරගෙන - මේ පින්වතුන්ට මතක් කරගන්න පුළුවන් විපසයි බෝසනාණන් වහන්සේ යොනිසෝ මනසිකාරය විහිදුවේ අග කෙළවර ඉඳලනෙ. 'කිං පච්චයා ජරාමරණං' ජරා මරණයට හේතුව මොකක්ද, 'ජාතිය'. ඔහොම ඔහොම ගිහිල්ල අන්තිමට අතෙත්දි නැවතුනානේ. නාම රූපයට හේතුව බැලුව විඤ්ඤාණය, විඤ්ඤාණයට හේතුව බැලුව නාමරූප. ඊට එහාට යන්න බැහැ. ඒ දෙක අතරෙයි හොරේ තියෙන්නෙ. ඒ දෙක අතර තියන සම්බන්ධතාව අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධතාව - අඤ්ඤාමඤ්ඤා සම්බන්ධතාව - තේරුම් නොගැනීම තුළින් අර සකකාය දිට්ඨිය නිසා ආත්මය හැටියට ගන්නවා. ඒ අවිද්‍යාව තුළින් පිල් දෙකක් බෙදෙනවා. දැන් හිතාගන්න අර අජිත් - සුමිත් කොයි තරම් හොඳ යාළුවෝ දෙන්නෙක්ද අර දාම්පෙන තුළින් පටලැවිල්ල වුණේ. ටිකකට හිතා ගත්තා අපි දෙන්නා පිල් දෙකක්. ඔන්න ඔය විදියේ දෙයක් ලෝකයේ තියෙන්නේ. නාසිසස් තමන්ගෙ හෙවනැල්ල දෙවගනක් කියල හිතා ගත්ත. ඔන්න ඔතන තමයි සකකාය දිට්ඨිය. දැන් හිතාගන්න මුළාව ඔය දෙක තුළයි තියෙන්නෙ. යම් වෙලාවක ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරගන්නොත් නාමරූපය අසත්‍ය දෙයක් හැටියට තේරුම් ගන්නොත්, හෙවනැල්ලක් පමණයි. ඒකනේ අපි වචන වලට නිරුක්ති දුන්නේ. නාමරූපයේ රූපය, නමට රූපයක්, නාමමාත්‍ර රූපයක්, නාමරූපයේ නාමය නාම ස්වරූපයක්. එතන 'නාම' කියන්නේ ලෝකයේ සම්මත නාම නොවේ. වේදනා සඤ්ඤා චේතනා එසස මනසිකාර කියන ඒ නාම ධර්ම ටිකයි. ඒක නමට නමක්. අපි එහෙම කියමු. නමට නමක්. අර රූප කියල කියන්නෙ මහා භූත ධර්ම හතර ආශ්‍රයෙන් රූප සඤ්ඤාවක් ගත්ත. ඒකයි අපි කිව්වේ ඒක නාමමාත්‍ර රූපයක්. ඔය දෙක හරියාකාරව වටහා නොගැනීම නිසා අර විඤ්ඤාණ මායාව තුළයි මේ ක්‍රීඩාව යන්නෙ. සංසාරේ 'තමා-අනුන්' කියල දෙකක් හදාගෙන. තමාත් ලෝකයත් කියල දෙකක් හදාගෙන ඔය ප්‍රශ්නය යන්නෙ දිගට ඔන්න ඔතනයි මහා නිදානය. මහා නිදාන සුත්‍රයට මහා නිදානය කිව්වේ ඔය නිසයි.

ඊළඟට මේක ප්‍රත්‍යක්‍ෂයක් වෙන හැටිත් අපි ටිකක් විස්තර කරන්න බලමු. වටිනා ගාථා තියනව අතන මෙතන. විශේෂයෙන්ම

සුභ නිපාතයේ තියනව මහ ගැඹුරු ගාථා. සමහරු ඒවා ගැන හිතන්නෙවත් නැහැ. මුනි සූත්‍රය එවැන්නක්¹².

සංඛාය වස්තූනි පමාය ඛිජං
සිනෙහමස්ස නානුප්පවෙවෙජ්
ස වෙ මුනි ජාතිඛයනාදස්සී
තකකං පභාය න උපෙති සංඛං

මහා ගැඹුරු ගාථාවක්. මේ මුනිවරයා ගැන කියන්නේ, රහතන් වහන්සේ පිළිබඳව. පුදුම බුද්ධ දේශනාවක්. ‘සංඛාය වස්තූනි’ කියන්නේ පින්වතුනි, වස්තු කියන්නේ වාස්තු ඒ කියන්නේ ඉඩම්. මෙතන කෙත් කියල ගන්න පුළුවන්. කලින් කියපු දේ මතක් කරගන්න. විඤ්ඤාණය පිහිටන්න උපකාර වුණේ මොකක්ද. කමම. බෙතනං විඤ්ඤාණං ඛිජං. තණහා සිනෙහො, අවිද්‍යාවෙන් වැසුණු තණහාවෙන් බැඳුණු සත්ත්වයින්ගේ විඤ්ඤාණය කාම ලෝකයක වේවා, රූප ලෝකයක වේවා, අරූප ලෝකයක වේවා උපදින්නේ කම් කමැති කෙතන් විඤ්ඤාණ ඛිජයත් තණහා නමැති දිය සිරාවත් නිසා. අන්න ඒක ගැනයි මේ කියන්නේ ‘සංඛාය වස්තූනි’ කියල කියන්නේ ඒවා එක එකක් හරියාකාර තේරුම්ගෙන. ඔය ගාථා තෝරන්න ගියොත් වචන අනුව, අන්න එතෙන්දී වැටෙනවා.

‘පමාය ඛිජං’ අර විඤ්ඤාණ ඛිජය තේරුම් ගත්ත. ඊළඟට ‘සිනෙහමස්ස නානුප්පවෙවෙජ්’ ඒකට වතුර වක්කරන්නේ නැහැ. කෙත් හරියට හඳුනා ගත්ත. ඛිජය හරියට හඳුනාගත්ත. තවත් වතුර වක්කරන්නෙ නැහැ. එතකොට ඒකෙ ප්‍රතිඵලය මොකක්ද.

‘ස වෙ මුනි ජාතිඛයනාදස්සී
ඒ මුනිවරයා ජාතිය ඤයවීම දුටුව
‘තකකං පභාය න උපෙති සංඛං’
අන්න අතකකාවචර කථාව මතක් වෙනවා
‘තකකං පභාය’ තකීය අතහැරිය
‘න උපෙති සංඛං’ ගිණීමට නොයේ.

‘ගිණීමට නොයේ කියන්නෙ මොකක්ද? ඇත්ත වශයෙන් ලෝකයා ‘ගණන් ගන්නේ’ නැත්තේ රහතන් වහන්සේලා. මොකද ඒකට

හේතුව? ලෝකයා තව කෙනෙක් 'ගණන් ගන්නේ' උපධි සම්පත්තිය නිසානෙ. අර වත්තෙ ඉඩමෙ අයිතිකාරයා. මේ නිලතල තියන කෙනා අර වාහන තියන කෙනා. ඔය විදියටනෙ උපධි ආශ්‍රයෙන් නේ හඳුනා ගන්නෙ. රහතන් වහන්සේලා, බුදුවරුන් වහන්සේලා පඤ්ච උපාදානසකන්ධය කියන උපධි පහ - සංසාරේ දිගට උස්සගෙන ආපු පහ අතහැරියට පස්සෙ උන්වහන්සේලා ගණන් ගන්නේ නැහැ කවුරුවත්. ඒකයි සංඛං නොපෙනි කියන්නෙ අපේ භාෂාවෙන් කිව්වොත්, නමුත් ඒක ගැඹුරින් යන්නෙ. 'තකකං පභාය' ඒකත් අපි කලින් කියල තියනවා යම් ප්‍රමාණයකට-මහ ගැඹුරු පැත්තක් ඒක. ඔය 'අවාහත වස්සු' කියල කියන්නේ. බොහෝ දෙනාට ගැටළුවක්.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පිළිතුරු නොදුන් ප්‍රශ්න දහයකින් හතරක් අපි වෙන්කරලා පෙන්නුවා. තථාගතයන් වහන්සේගේ මරණින් මතු තත්ත්වය, ඒ කාලේ ශාස්තෘවරුන්ට හිතාගන්න බැරිවුණා. මොකද මෙතන නිහඬව හිටියෙ. දැන් කාලෙ උගතුන්ට උනත් තේරුම් ගන්න බැහැ. සමහර බටහිර උගතුන් කිව්ව බුදුරජාණන් වහන්සේට නොතේරුන නිසයි උත්තර නොදුන්නෙ කියල. ඒක නොවෙයි පින්වතුනි, මේකයි කාරණය, තර්කයෙන් මිදුන. තර්කය කියන එකේ උභතෝකෝටික ප්‍රශ්න තියනවා. චතුෂ්කෝටික ප්‍රශ්න තියනවා. දෙකොන් තර්ක තියනවා සතරකොන් තර්ක තියනවා. සතරකොන් තර්ක වලින් අල්ලන්න බැහැ රහත් කෙනෙකුගේ මරණින් මතු තත්ත්වය. මොකද බුදුරජාණන් වහන්සේ හෝ රහතන් වහන්සේ කෙනෙක් ආත්මයක් හැටියට අරගෙනයි අර ප්‍රශ්නය අහන්නෙ.

ඒකනිසා තමයි අපි කලින් අවසථාවක ඕව ගැන කතා කරන වෙලාවෙ කිව්වෙ. ඒ හතරම බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රතිකෂේප කරන්නේ මෙහෙමයි. තථාගත තෙම මරණින් මත්තේ 'වෙයි' කියන්නන් බැහැ. 'නොවෙයි' කියන්නන් බැහැ. 'වෙයිත් වෙයි නොවෙයිත් වෙයි' කියන්නන් බැහැ. 'වෙයිත් නොවෙයි නොවෙයිත් නොවෙයි' කියන්නන් බැහැ. තේරුම් ගන්න බලන්න. හතරටම 'ඔව්' කියන්නන් බැහැ. 'නැහැ' කියන්නන් බැහැ. දෙක එකතු කරලා කියන්නන් බැහැ. දෙක ප්‍රතිකෂේප කරල කියන්නන් බැහැ. තර්කයට අහුවෙන්නෙ නැහැ. ඒකයි 'සංඛං න

උපෙති' කියල කියන්නෙ. තථාගතයන් වහන්සේ පිළිබඳව සමහරවිට දක්වනවා 'රූප සංඛා විමුක්තො තථාගතො' මේ දේශනාවල තිබෙන දේවල් ඉතාම ගැඹුරුයි. මේවා නිකම් ආරුඪ කළ ශුන්‍යතා නොවෙයි. තථාගතයන් වහන්සේ සම්බන්ධයෙන් කියනවා.¹³ 'රූපසංඛාවිමුක්තො ඛො තථාගතො ගමභිරො අප්පමෙයො උප්පරියොගාහො සෙය්‍යථාපි මහා සමුද්දො' තථාගතයන් වහන්සේ රූප වශයෙන් ගිණිමට ගන්න බැහැ. මොකද රූප සංඛාවෙන් විමුක්තයි - අතහැරිය නිසා. පෙනුමට තියනව රූපයක් - අල්ල ගත්තෙ නැති. ඒක නිසාම ලෝකයාට මේක මහා ගැඹුරු දෙයක්. 'ගමභිරො අප්පමෙයො' ප්‍රමාණ කරන්න බැහැ 'උප්පරියොගාහො' උපමාව දෙන්නෙ හරියට මහා සමුද්‍රය වගේ. ඒක මේ මහා සමුද්‍රයට උපමා කෙරුවයි කියලයි හිතන්නෙ. නමුත් කාරණය ලෝකයාට තේරුම් ගන්න බැහැ තර්කයෙන් අල්ලන්න බැහැ. තර්කය තියෙන්නෙ අර විඤ්ඤාණ නාම රූප දෙක අතරේ. ඒක බිත්දට පස්සෙ තමයි පින්වතුනි 'අතකතාවචර' ධර්මය. ඒකයි කිව්වෙ 'අතකතාවචරංධුවං' අතකතාවචරයි, සචිරයි. තර්කය අසචිරයි. ලෝකයා ඉන්නෙ ඒක තුළ. ඒ ටික තමයි රූප සංඛා විමුක්තො කියන්නෙ. විහිළුවට ගන්න නොවෙයි මේ කියන්නෙ. අපට කියන්න සිදුවෙනවා ලෝකයේ ගණන් ගන්නෙ නැත්නම් ඒ රහතන් වහන්සේලායි. අර කිව්ව දේවල් නැහැනෙ - ගණන් ගන්න දේවල්. ඒක තමයි දැන් වෙලා තියෙන්නෙ. ලෝකයා නිවන කියන එක හඳුනා ගන්නවත් සුදානම් නැහැ. භව තෘෂ්ණාව නිසා. ඒ ගොල්ලන්ට තර්කය ඕන. විශේෂයෙන්ම විදේශිකයන්ට ඒක තෝරගන්න බැහැ, බටහිර උගතුන්ට කොච්චර පෙන්නල දුන්නත්. අන්න ඒකයි කාරණය 'රූපසංඛාවිමුක්තො ඛො තථාගතො' කියන්නේ ඒකයි. ඒකයි කියන්නේ 'සංඛං නොපෙකි වෙදගු' කියල. දැන් තේරුම් ගන්න ගාථාවේ ගැඹුරු උපමාව. 'සංඛාය වජ්ජනී' අර කෙත් තුනම හරියට තේරුම් ගත්ත. 'පමාය බීජං' මේ විඤ්ඤාණ බීජයේ යථා තත්ත්වය මායාකාරී තත්ත්වය තේරුම්

ගත්ත, ප්‍රමාණ කරගත්ත. 'සිනෙහමසස නානුප්පවෙවෙජ' මේකට දියසිරාව තණහාව වැස්සෙවුවෙ නැහැ. ඒක නිසා තමයි 'ස වෙ මුනි ජාතිධයනදසසී' ඒක නිසා ජාතිය ඤය කිරීම එතනම දුටුව. ඒ අදහස තව

නොයෙකුත් තැන්වල කියවෙනවා, සුඤ්ඤා නිපාතයෙ.

යො ජාතමුච්ඡේදන රොපයෙ-ජායනනමස්ස නානුසාවෙවෙස් ඒත් සුඤ්ඤා නිපාතයේම මුනිවරයා ගැන කියවෙන්නේ 'ජාතං උච්ඡේදනං' උපන්නාවු දෙය උගුලල දාලා 'න රොපයෙය්' තවත් ඉන්ද්‍රියන් නැහැ 'ජායනනමස්ස නානුසාවෙවෙස්' උපදින එකට ජලය වස්වන්නේ නැහැ. රහතන් වහන්සේලා ජීවත්වෙනවා. නමුත් ඒවාට වතුර වක්කරන්නේ නැහැ. තවත් කමී රැස්කරන්නේ නැහැ. ඒ කියන්නේ අර කියාපු විමුක්ත තත්ත්වයයි. භවයෙන් මිදෙන්නේ කමී කෙතේ අර කිව්ව විඤ්ඤාණ ඛිජය හරියාකාර තේරුම් අරගෙන තණ්හා දියසිරාවෙන් මිදුනහම - ඔය ටික තමයි නොයෙකුත් ආකාරයෙන් මේ සුත්‍රවල සඳහන් වෙන්නේ. මේක සාරාංශ කරල ගත්තොත්, මේ පින්වතුන් අහල ඇති 'උපාදාන පච්චයා භවො - අනුපාදා පරිනිබ්බානං' උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙනුයි භවය තියෙන්නේ. අන්තර්ගත තැන පරිනිබ්බානං'. අන්ත එතනත් ගිහිල්ලා ගිරවෙනවා බොහෝ දෙනා. පරිනිබ්බාන කියනකොට බොහෝ දෙනාට මතක් වෙන්නේ මහා පරිනිබ්බාන සුත්‍රයයි. රහතන් වහන්සේලා අපි කියමු 'මැරුණයි' කියල. ඒ අවසාව. ඒක වැරදියි. පරිනිබ්බුත කියන වචනය යොදන්නේ පින්වතුනි, අර කියාපු අරහත් ඵලය තුළ බුදුරජාණන් වහන්සේ භවයේ නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ, ජාති නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ, අවසාවයි. පරිනිබ්බුත කියන වචනය තුළ තියෙන්නේ. ඒක පටලවා ගන්න බොහෝ දෙනා පැහැදිලි සුත්‍ර පවා විකෘත කරල දක්වනවා. ඔන්න පැහැදිලි සුත්‍රයක් අපි කියමු. එක් අවසාවක බුදුරජාණන් වහන්සේම තමන් වහන්සේ ගැන ප්‍රකාශ කරල තියනවා.

'තිණේණා සො භගවා තරණාය ධම්මං දෙසෙති
සනොනා සො භගවා සමථාය ධම්මං දෙසෙති
දනොනා සො භගවා දමථාය ධම්මං දෙසෙති
පරිනිබ්බුතො සො භගවා පරිනිබ්බානාය ධම්මං දෙසෙති'¹⁵

මේක පළපුරුදු විදියට පරිවර්තනය කරන්න ගියොත් අමාරුවේ වැටෙනවා. 'තිණේණා සො භගවා තරණාය ධම්මං දෙසෙති' සංසාරයෙන් එතර වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සංසාරයෙන් එතරවීම පිණිස ධර්මය දේශනා කරනවා. 'සනොනා සො භගවා සමථාය ධම්මං දෙසෙති' ශාන්තවූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ශාන්තිය පිණිස ධර්මය දේශනා කරනවා. 'දනොනා සො භගවා දමථාය ධම්මං දෙසෙති' දාන්ත වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දමනය පිණිස ධර්මය දේශනා කරනවා. ඔන්න අන්තිම වාක්‍යය

'පරිනිබ්බුතො සො භගවා පරිනිබ්බානාය ධම්මං දෙසෙති' අපි අර්ථය ගත්තොත් පිරිනිවන් පැවට පස්සෙ කොහොමද බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කරන්නේ? හිතලා බලන්න 'පරිනිබ්බුතො සො භගවා පරිනිබ්බානාය ධම්මං දෙසෙති' කියන්නේ පින්වතුනි, පිරිනිවියාවූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිනිවීම සඳහා ධර්මය දේශනා කරනවා. ඒක තෝරා ගන්න බෑ අර විදියට ගත්තොත්. ඒ නිසා හිතාගන්න පින්වතුනි පරිනිබ්බාන කියන්නේ පින්වතුනි, අපි අර කියාපු රහතන් වහන්සේලා, ලෝකයෙන් විමුක්ත වූ උන්වහන්සේලා අර 'දිවයිනට' වඩිනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේත් ඇතැම් අවස්ථාවල අරහත් ඵල සමාපත්තියට සමවැදුනහම ලෝකයෙන් ඉවත්වෙලා හෙණ හඬ වත් ඇහෙන්න නැහැ. ඒ තත්ත්වයයි මේ කියන්නේ. පරිනිබ්බුතො සො භගවා පරිනිබ්බානාය ධම්මං දෙසෙති කියල. ඒකයි අපි කිව්වේ. මොකද හේතුව? ඇත්ත වශයෙන් අපට නැවත උත්පත්තියක් නොලැබෙන බව මේ ජීවිතයේදීම ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගන්න බැරිනම් එතන සැකය ඉතුරු වෙනවනේ. සැකය කියන්නේ අවිද්‍යාව. එතකොට අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වුණේ නැහැනේ. මේක තමයි මේ ධර්මයේ තියන වටිනාම වචනය 'දිට්ඨිමං ධම්මං'. ඒක කොන්කරනව බොහෝ දෙනා. දිට්ඨි දුම්බයේම, වෙන කිසිම ශාස්ත්‍රාචාරයකුට පෙන්වන්න බැරිවුණා මෙතනම භව නිරෝධයක්.

ජාති නිරෝධයත්, ජරා මරණ නිරෝධයත්, දුකට නිරෝධයත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නවා. ඒ නිසයි කියන්නේ 'ජාතිබයනන දසසී' ජාතිය ක්ෂය කල බව දනගන්නා. 'බිණා ජාති'. 'නාථිදානි පුනබ්බවො' කියලා උදාන ගාථාවේ කියන්නේ ඔය නිසයි. හරියට ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගන්නා තවත් උපදින්නේ නැති බව. මොකද හේතුව? ඒ කියාපු ඵලසමාපත්තිය තමයි අන්තිම සිත, රහතන් වහන්සේලාගේ. ඒක ලෝකයට තේරුම් ගන්න බැහැ. අර බන්ධනය කැඩුවනේ විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත් අතර, නමුත් ලෝකයට ජේතව ජීවත් වෙනව වගේ. ඒක තමයි සඋපාදිසෙස නිර්වාණ ධාතුව කියන්නේ. ඔය ගැන තේරුම් ගන්න බැරුව බොහෝ දෙනා-පඤ්ඤා ඉන්ද්‍රියයන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේලාත් ජීවත් වෙනවා. ආහාර ගන්නව වගේ ජේතවා. නමුත් අර විමුක්තිය එහෙමමයි. ඒ විමුක්තිය තමයි අවසාන මොහොතේ උන්වහන්සේලාට පිහිට වෙන්නේ. අද අපට ටිකක් වේගවත්ව කියන්න සිද්ද වුණා. මොකද හේතුව, මේවා බොහෝ දෙනා තේරුම් නොගැනීම නිසා ධර්මය විකෘත කරගෙන. මේකත් භවතණ්භාව වඩන ධර්මයක් බවට පත්කර ගෙන

කියනවා. මේ රටේ උගතුනුත් පිටරට උගතුනුත්. මේවා අපි නොයෙකුත් ආකාරයෙන් පෙන්නවා. කිවයුත්ත කියන්න සිදුවෙනවා. මේ කාරණා ටික ඇති මේ පින්වතුන්ට. මේ තුළින් ඊළඟට විශේෂයෙන්ම මතක්කර ගන්න තම තමන්ගේ ජීවිතවලට අර කියාපු බුද්ධ වචනය 'සමමාන වෙපකකානං හිකිවෙ දුකකිං වදාමි, පරියෙට්ඨි වෙපකකං වා' එතකොට අපි කිවවා බුද්ධෝත්පාද කාලයක පමණයි. අර විකල්පයෙන් එක පැත්තක් සම්පූර්ණ වෙන්නේ. දීර්ඝ කාලයක් සංසාරයේ දුක සම්මෝහයෙන් කෙළවර වෙනවා. බුදු කෙනෙක් කල්‍යාණ මිත්‍රයෙක් සිටි නිසාමයි අර කිවව පටාවාරා කිසා ගෝතමී වැනි අයටත්, තවත් නොයෙක් ඒ වගේ දුකට පත්වුණ අයටත්, 'දුකඛුපනිසා සද්ධා, සද්ධුපනිසං පාමොජ්ජං. කියන ඒ නිවන් මාර්ගයට අවතීර්ණ වෙන්න පුළුවන් වුණේ.

ඒ නිසා මේ පින්වතුන් කල්පනා කරගන්න ඕන මේ ලැබුණු අවසාවේ වටිනාකම. ඒකෙන් ප්‍රයෝජන අරගෙන ප්‍රායෝගික වශයෙන් ගතහැකි, මේ දේශනාව සමහරුන්ට විෂය වෙන්න පුළුවන් සමහරුන්ට 'විෂ' වෙන්න පුළුවන්. නමුත් මේ පින්වතුන් මේක විෂය කරගන්න ප්‍රායෝගික අර්ථය සලකල - ඒක තේරුම් අරගෙන සැකයක් තිබෙනවා නම් මේ ධර්මය පිළිබඳව, අර කියාපු දිට්‍රදූමියෙ කථාන්තරය පිළිබඳව, ඒ සැක දුරු කරගෙන මේ ධර්ම මාර්ගයේ අර අනුලෝම වාරය මේ පින්වතුන්ට තේරෙනව නම් දුකක් තුළ ඉන්නව කියල, එතන ඉඳල ඉදිරියට යන්න අද දින අධිෂ්ඨාන කරගන්න ඕන. මේ තාක් මේ පින්වතුන් අද රැක්ක ශීලයත්, කළ භාවනාවත්, මේ දේශනාවත්, උපකාර කරගෙන මේ ශාසන පහන නිවෙන්න කලින් අපි නිතර කියන ආකාරයට තමන්ගේ භාවනා මුදුන් පමුණුවා ගෙන සෝවාන් සකදාගාමී අනාගාමී අර්හත් මාර්ග ප්‍රතිචේදයෙන් අර කියාපු තත්ත්වයට පත්වීමට මේ දේශනාවත් උපකාර වේවා කියා අපි ප්‍රාර්ථනා කරනවා. ඒ වගේම අවිච්චියේ සිට අකනිටා දක්වා යම්තාක් කෙනෙක් මේ ධර්ම දේශනාමය ධර්ම ශ්‍රවණමය කුසලයක් අනුමෝදන්වීමට කැමති නම් අනුමෝදන්වීම තුළින් ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් උතුම් වූ අමාමහනිවනින් සැනසෙත්වා! කියන ප්‍රාර්ථනය ඇති කරගෙන මේ ගාථා කියන්න.

එතතාවතා ව අමෙහනි.....

පාදක සටහන්:

1. ද්වයතානුපසාදනා සුතන, සුතන නිපාත, 232 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 25)
2. විභංග සුතන, සංයුතන නිකාය, 2-6 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
3. මහාපුණණම සුතන, මජ්ඣිම නිකාය, 3-116 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 12)
4. අංගුත්තර නිකාය, 1-394 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 18)
5. සලල සුතන, සුතන නිපාත 182 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 25)
6. උපනිස සුතන, සංයුතන නිකාය, 2-50 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
7. නිබ්බට්ඨක පරියාය සුතන, අංගුත්තර නිකාය, 4-200-210 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 21)
8. බී. එම්. බරුලා මහතා
9. අජාන සුතන, ඉතිවුත්තක පාළි, බුද්ධක නිකාය 1-366 (බු.ජ.ත්‍රි. 24)
10. සංයුතන නිකාය, 4-664 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 16)
11. මහානිදාන සුතන, දීඝ නිකාය, 2-94 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 8)
12. මුනි සුතන, සුතන නිපාත, 64 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 11)
13. අග්ගිවච්ඡගොතන සුතන, සුතන නිපාත, 62 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 23)
14. මුනි සුතන, සුතන නිපාත, 62 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 23)
15. වුල සච්චක සුතන, මජ්ඣිම නිකාය 1-558 (බු.ජ.ත්‍රි. 10)

19 වන දේශනය

(පහන් කණුව ධම් දේශනා අංක 201)

හමෝ තසස හඟවතෝ අරහතෝ සමමා සමබුද්ධසස

යං කිඤ්චි දුකඛං සමෙහාති
සබ්බං ආහාර පච්චයා
ආහාරානං නිරොධෙන
නන්ථි දුකඛසස සමභවෝ

එතමාදීනවං ඤාතවා
දුකඛං ආහාර පච්චයා
සබ්බාහාරං පරිඤ්ඤාය
සබ්බාහාරමනිසසිනෝ

ආරොග්ගං සමමදඤ්ඤාය
ආසවානං පරිකඛයා
සංඛාය සෙවී ධම්මධෙයා
සංඛං නොපෙති වෙදගු¹

සැදහැවත් පින්වතුනි !

සත්ත්වයින්ගේ ජීවිතය රඳා පවතින්නේ ආහාරය මතයි. එහෙම නමුත් හව දුක වඩන තණහාව ආහාරය තුළ සැඟවීලා තියනවා. අන්න ඒක නිසා තරාගත සමමා සමබුදු රජාණන් වහන්සේට සිද්ධවුනා ආහාරය පිළිබඳ ඉතාමත්ම ගැඹුරු දැනුමක් ලෝකයා හමුවේ තබන්න. ඒ දැනුම කියවෙන ප්‍රකාශ කෙරෙන පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයටම අදාල ගාථා තුනක් තමයි අද අපි මේ දහනව වෙනි පටිච්චසමුප්පාද දේශනාවට මාතෘකාව හැටියට ගත්තේ. සුත්ත නිපාතයේ දායකානුපසසනා සුත්‍රයේ තමයි මේ ගාථා තුන සඳහන් වෙන්නේ. මීට කලින් පටිච්ච සමුප්පාද දේශනා කීපයකදීම අපි මේ සුත්‍රයේ දේශනා රටාව - දේශනා පිළිවෙල -

මේ පින්වතුන්ට තේරුම් කරල දීලා තියෙනවා. කෙටියෙන් සලකා ගත්තොත් සමුදය නිරොධ කියන දෙපැත්ත අනුපසාදනාවට නගලා ඒ ඒ ධර්ම කාරණා ඉදිරිපත් කෙරෙන දේශනා රටාවකුයි මේ සූත්‍රය තුළ තියෙන්නේ. මෙතෙක්දී බුදුරජාණන් වහන්සේ ආහාරය පිළිබඳව අර සමුදය නිරෝධය කියන දෙපැත්ත දායනානුපසාදනාවට නගලා මෙනෙහි කරන ක්‍රමය පළමුවෙන්ම ඉදිරිපත් කරන්නේ. හඳුන්වලා දෙන්නේ මෙහෙමයි. "මහණෙනි, මැනවින් දායනානුපසාදනාවේ යෙදීමේ තවත් ක්‍රමයක් තිබිය හැකියි අසන්නවුන් ඇතොත් තිබිය හැකියැයි කිව යුතුයි. කෙසේද තිබිය හැක්කේ? යම්තාක් දුකක් හට ගනීද ඒ සියල්ල ආහාර ප්‍රත්‍යයෙනි. මේ එක අනුපසාදනාවකි. ආහාරයන්ගේම නිරවශේෂ විරාග නිරෝධයෙන් දුකෙහි හටගැන්මක් නැත. මේ දෙවෙනි අනුපසාදනාවයි. යම්කිසි හිඤ්ඤාවක් අප්‍රමාදීව කෙලෙස් තවන විරියයෙන් යුක්තව මේ දායනානුපසාදනාවේ යෙදෙමින් වාසය කරතොත් ඒ හිඤ්ඤාවට එල දෙකකින් එකක් බලාපොරොත්තු විය හැකියි. දිට්‍ර දූමියෙහිදීම, මේ ජීවිතයේදීම, රහත් ඵලය හෝ උපාදාන යමක් ශේෂවී ඇත්නම් අනාගාමී ඵලය. මෙන්න මෙහෙම ඉදිරිපත් කරල තමයි බුදු රජාණන් වහන්සේ ඊළඟට අර ගාථා වදාළේ.

යං කිඤ්චි දුකං සමෙහානි - සබ්බං ආහාර පච්චයා
 යම්තාක් දුකක් හට ගනීද ඒ සියල්ල ආහාර ප්‍රත්‍යයෙනි.

ආහාරානං නිරොධෙන - නත්ථි දුකංසං සමහවො
 ආහාරයන්ගේ නිරෝධයෙන් දුකෙහි හටගැන්මක් නැත

එතමාදීනවං ඤ්ඤවා - දුකං ආහාර පච්චයා
 ආහාර ප්‍රත්‍යයෙන් වෙන මේ දුක ආදීනව වශයෙන් දැන

සබ්බාහාරං පරිඤ්ඤාය - සබ්බාහාරමනිසිසිනො
 සියලුම ආහාරයන් පිරිසිදු අවබෝධ කරගෙන, සියලුම
 ආහාරයන්හි නොඇලී

ආරොග්‍යං සමමදඤ්ඤාය - ආසවානං පරිකබ්‍යා
 ආශ්‍රවයන් සම්පූර්ණ වශයෙන් පරිපූර්ණ වශයෙන් ඤය කිරීමෙන්

නියම ආරෝග්‍ය තත්ත්වය අවබෝධ කරගෙන

සංඛ්‍යා සෙවී ධම්මටොයා - සංඛං නොපෙනී වෙදගු
ධම්මයේ පිහිටියා වූ ත්‍රිවිද්‍යාවේ පරතෙරට ගිය රහතන් වහන්සේ
ගිණිමට නොයේ.

ඉතින් මේ ගාථා තුනෙන් ඉදිරිපත් කරල තියන ආහාරය පිළිබඳ දර්ශනය ඉතාමත්ම ගැඹුරුයි. සාමාන්‍ය ලෝක සම්මත ආහාර ප්‍රඥප්තියට, ආහාර සංකල්පයට, වැඩිය ගැඹුරු සංකල්පයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරන බව සංයුත් සඟියේ නිදාන සංයුක්තයේ ආහාර වර්ගයේ එන ආහාර සූත්‍රය කියවන කොට කෙනෙකුට පැහැදිලි වෙනවා.² ඒකෙදි බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහෙමයි සංඝයා වහන්සේලා අමතා ප්‍රකාශ කරන්නේ 'වත්තරොමෙ හික්ඛවෙ ආහාරා භුතානං වා සත්තානං ධීතියා සමභවෙසීනං වා අනුග්ගහාය. කතමෙ වත්තරො කබලිඞ්කාරො ආහාරො ඔළාරිකො වා සුඛුමො වා, එසෙසා දුතියො, මනොසඤ්චනනා තතියා, විඤ්ඤාණං චතුපං.'

මේකේ තේරුම - 'මහණෙනි, හටගත්තා වූ සත්ත්වයින්ගේ පැවැත්මට හෝ හටගැන්මක් සොයන සත්ත්වයින්ට අනුග්‍රහය පිණිස හෝ පවතින ආහාර හතරක් ඇත. කවර සතරක්ද, රළු වූ හෝ සියුම් වූ පිඬු කොට ගන්නා ආහාරය පළමුවැන්නය. ස්පර්ශ දෙවැන්න, මනෝසංවේතනාව තුන්වැන්නය. විඤ්ඤාණය හතරවැන්නය.' ඉතින් බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා මේ ආහාර හතරටම හේතුව - නිදානය තෘණාව බව, මෙන්න මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනවා. 'ඉමෙ ච හික්ඛවෙ වත්තරො ආහාරා තණ්හා නිදානා තණ්හා සමුදයා, තණ්හා ජාතිකා, තණ්හා පභවා. මේ හතරටම හේතුව නිදානය තණ්හාවයි. සමුදය - ඒක පැනනගින තැනත් තණ්හාවයි. එහි උපතත් තණ්හාවමයි. එහි ප්‍රභව ස්ථානය පටන් ගන්නා තැනත් තණ්හාවයමයි. ඔය විදියට ආහාර හතර තණ්හාවට සම්බන්ධ කරලා පෙන්නලා තියනවා. ඒවගේම බුදුරජාණන් වහන්සේ මහ පුදුම දේශනාවක් පවත්වලා තියනවා. ඒත් නිදාන සංයුක්තයේ තියන පුත්‍ර මාංශ උපමාවකින්.³ මේ ගැන අපි යමක් සාමාන්‍ය වශයෙන් මීට කලින් දේශනාවල ප්‍රකාශ කරල තියනවා. අද කෙළින්ම පටිච්චසමුප්පාදයට එල්ල කරලා ඒක විග්‍රහ කරන්නයි

බලාපොරොත්තු වෙන්නේ. මේ පුත්‍ර මාංශ දේශනාව මහ ප්‍රබල - මනුෂ්‍යයා තුළ සංවේගයක් ඇති කරවන අන්දමේ දේශනාවක්. ඉතාමත්ම කෙටියෙන් නමුත් මහ ගැඹුරු කාරණා කීපයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරනවා කමටහන් වගේ.

මම ඉස්සෙල්ලා බුද්ධ වචනය සූත්‍රයේ එන හැටි ප්‍රකාශ කරනවා. මෙන්න මෙහෙම අපි සිංහලෙන් කියමු. 'යම්සේ මහණෙනි, අඹු සැම යුවලක් කාන්තාර මාගීයකට ඇතුල් වෙනවා. මඟට සුළු බතක් ආහාරයක්, මාර්ගෝපකරණයක් සහිතව. ඔවුන්ට ඉන්නවා එක ප්‍රිය මනාප පුත්‍රයෙක්. කාන්තාර මාගීයේ අඩක් ගියාට පස්සේ මේ දෙදෙනා ගෙනගිය ආහාරය කෙළවර වෙනවා. තව හුඟක් ඇතට යන්න මාගීය ඉතුරු වෙලත් තියනවා. ඊළඟට මේ අඹු සැම යුවල මෙන්න මෙහෙම කපා කරනවා. අපි යම් ආහාරයක් ගෙනාව නම් ඒක දැන් කෙළවර වෙලයි තියෙන්නේ. තව යා යුතු මාර්ගයකුත් තියනවා. ඒක නිසා අපි මේ අපේ එකම ප්‍රිය මනාප පුතා මරලා ඝන මසුන් කටු මසුන් සකස් කරගෙන ඒ පුත්‍රමාංශය අනුභව කරමින් අපි ඉතිරි කාන්තාර මාගීයේ යමු. එහෙම නැත්නම් අපි තුන් දෙනාටම මැරෙන්නයි සිද්ධ වෙන්නේ. එහෙම හිතල මහණෙනි, මේ අඹු සැම යුවල තමන්ගේ එකම පුත්‍රයා මරලා - එකම පුත්‍රයා මරලා - ඝන මසුන් කටු මසුන් සකස් කරගෙන ඒ පුත්‍ර මාංශය කමින් කාන්තාරයේ ඉතිරි කොටස ගෙව්වා. නමුත් ඒ පුත්‍ර මාංශය කන අතරේ මේ දෙදෙනා ලෙහි අත් ගසාගන්නවා පපුවට ගහ ගන්නවා. 'කෝ අපේ එකම පුතා, කෝ අපේ එකම පුතා' කියල. ඊළඟට බුදු රජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලාගෙන් අහනව ප්‍රශ්නයක්. 'මොකද මහණෙනි, හිතන්නේ ඒ අඹු සැම යුවල අර ඒ තමන්ගේ දරුවාගේ මාංශ ආහාරය ගත්තේ ක්‍රීඩාව, විනෝදය සඳහා ද? පොර බදන්නවුන් වගේ ශරීර ශක්තිය ඇති කර ගැනීම සඳහාද? ශරීරය හැඩ වැඩ ගැන්වීම සඳහාද? අලංකාරය සඳහාද? නැතමය සවාමීනි කියල සංඝයා වහන්සේලා පිළිතුරු දෙනවා. "මහණෙනි, ඒ මව් පිය දෙදෙනා දරුවාගේ මාංශ ආහාරයට ගත්තේ හුදෙක් - ඒ වචනය මතක තබා ගන්න - හුදෙක් කාන්තාරයෙන් එතර වීම සඳහා නොවේද? එසේමය සවාමීනි යි පිළිතුරු දෙනවා. ඒ උපමා කපාව එතනින් ඉවරයි. ඊළඟට සංඝයා වහන්සේලාට වදාරණවා මහණෙනි, අන්න ඒ අන්දමින්ය

කබලිංකාර ආහාරය නම් වූ ඒ රළු ආහාරය දැන යුත්තේ. ඒක පිරිසිදු අවබෝධ කර ගත්තොත් ඊළඟට ඒකෙ ආනිශංසත් කියනවා. පිඬුකොට ගන්නා ආහාරය හරියාකාර තේරුම් ගත්තොත් පඤ්ච කාම ගුණික රාගයත් තේරුම් ගන්නා වෙනවා. පඤ්ච කාමය හා සම්බන්ධ රාගය තේරුම් ගන්නා වෙනවා. ඒක තේරුම් ගත්තොත් ඒ ආර්ය ශ්‍රාවකයා නැවත මේ ලෝකෙට එන්නේ නැහැ අනාගාමී වෙනවා. ඉතින් ඔන්න ඔව්වරයි බුද්ධ දේශනාවේ තියෙන්නේ.

නමුත් අපට කියන්න සිද්ධ වෙනවා අවාසනාවකට වගේ අටුවාලාචීන් වහන්සේ මෙතෙක්ට එකතු කරනව ඉතාමත්ම ළාමක බොළඳ කපාන්තරයක් මේ වටිනා බුද්ධ දේශනාවේ අගය අඩුවන¹. මෙන්න මේ විදියටයි අටුවාලාචීන් වහන්සේ ලස්සන කථාව ඉදිරිපත් කරන්නේ. 'අර කාන්තාරයේ යන ඒ අශ්‍රි සැමි යුවල ආහාරය ඉවර උනාට පස්සේ මොකද කළේ? කාන්තාරයේ තියනවලු කොළ අඩු ගහක්. ඔය ගහ යට දෙන්නා ඉදගත්තලු. ඉදගෙන මෙන්න මෙහෙම සාකච්ඡා කරනවා. අර පුරුෂයා කියනවා භාර්යාවට දෑත් අපේ ආහාර ටික ඉවරයි. ඊළඟට කියනවා මේ ඉදිරි මාගීයේ මට ගොවිතැන් වෙළඳාම් ආදී රක්ෂාවල් කරල යමක් උපදවන්න ක්‍රමයකුත් නැහැ. ඒක නිසා මේ භාර්යාවට කියනවා මාව මරලා මේ දරුවන් එක්ක කාන්තාරයෙන් එතර වෙන්න කියලා. එතකොට භාර්යාව කියනවා මේ කාන්තාරයේ ඉදිරි මාගීයේ මට නුල් කටිනව වගේ රක්ෂාවක් කරන්න තැනකුත් නැහැ. ඒක නිසා ඔබ මාව මරල ඔබ දරුවන් එක්ක කාන්තාරයෙන් එතර වන්න. එතකොට ආයිමත් සවාමී පුරුෂයා කියනවා අම්මා මළොත් එහෙම දරුවා ජීවත් වෙන්නෙ නැහැ. ඒක නිසා දෑත් කරන්න තියෙන්නේ අපි ජීවත්ව සිටියොත් අපි වෙන දරුවෙක් ලබමු. මේ දරුවා මරලා අපි මස් කමින් යමු. එහෙම කියලා ඔන්න ඊළඟට මෙහෙමයි තියෙන්නේ. අම්මා තාත්තා ළඟට යැව්වලු 'පුතේ, තාත්තා ළඟට යන්න' කියලා. මට නම් මරන්න බැහැ කියලා තාත්තා අම්මා ළඟට යැව්වලු. අනේ මටත් මරන්න බැහැ කියලා. මොකද තාත්තා කියනවා මම මෙව්වර වෙහෙස මහන්සි වෙලා මේ දරුව ඇති දැඩි කළේ. අම්ම කියනවා මම මේ කෝවිල් ගානෙ ගිහිල්ලා ආයාවනා කරල දස මසක් කුසේ තියාගෙන මේ දරුව හැදුවේ. අනේ

මටත් මරන්න බැහැ කියලා. ඔහොම ඔහොම දරුවා තාත්තයි අම්මයි ළඟට යන අතරේ - මේ එක ගහයට ඉන්නෙ - එහෙම යන අතරේ දරුවා ඉබේ මැරුණුලු. ඔන්න වැඩවල හැටි. ඉබේ මැරුණුට පස්සේ ඉතින් මොකද කරන්නෙ අඩලා දොඩල අර මස් ටික කෑවලු.

බලන්න අර බුද්ධ දේශනාවේ තියන ඒ සංවේග ජනක අර්ථය එහෙම පිටින්ම නැති වුණා. නමුත් තව දුරටත් ඒකට එකතු කරන්න සිද්ධ වෙනවා. අද සිංහල පොත පත කියවන පාඨකයන්ට කියවන්න ලැබෙන ධර්ම විනය සංග්‍රහ පොත් හැම එකකම වගේ හැම-එකකම වගේ-දකින්න ලැබෙන්නේ අන්න අර බොළඳ කථාන්තරයයි. බුද්ධ දේශනාව නොවෙයි. බලන්න බුද්ධ දේශනාව යටපත් වෙන හැටි. මේ විදියට අටුවාවාරීන් වහන්සේ එහෙම එකක් ඇදගන්න ඇත්තේ මොකක් නිසාද කියලයි හිතන්න තියෙන්නෙ. උන්වහන්සේ හිතන්න ඇති මේ බුද්ධ දේශනාව මෙහෙම තිබුණොත් අම්මලා තාත්තලා දරුවෝ මරන්න පටන් ගනිවි කියලා. ඒක නොවෙයි පින්වතුනි, මහ ගැඹුරු අදහසක් එතන තියනවා. මේ ආහාරය සමස්තයක් වශයෙන් කොයි තරම් භයානකද, ආහාර තෘෂ්ණාව කියන එක, පෙන්නන්නයි ඒ උපමා කථාව එතන දක්වල තියෙන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේ. මේ පින්වතුන්ටත් තාම සැකයක් තියෙන්න පුළුවන්. ඒක නිසා අපි ඒකට තව එකක් ඇදමු.

දැන් මේ පින්වතුන් සමහරවිට කියවලා ඇති-සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ ධාතුමනසිකාරය පිළිබඳව තියනව එක්තරා උපමාවක් ගව ඝාතක උපමාවක්.⁵ ඒකෙ කියවෙනවා යම් සේ ගව ඝාතකයෙක් හෝ ගව ඝාතක අතවැසියෙක් හෝ ගවදෙනක් මරල කැබලි කරල හතරමං හංදියක තියාගන ඒ මස් විකුණනවා. ඒ විකුණන වෙලාවට ගව දෙනක් කියල හැඟීමක් ඇති වෙන්නේ නැහැ. අන්න ඒ විදියට - යෝගාවචරයාට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා - තමාගේ මේ ශරීරය මේ තිබෙන හැටියෙන්ම මේක පඨවි, ආපො, තෙජො, වායො කියන ධාතු හතරට ව්‍යවේෂදනය කරලා බලන්න කියල. ඉතින් එතන බුදුරජාණන් වහන්සේ ගව ඝාතනයට අනුබල දුන්න නොවෙයිනේ. ඒක උපමා කථාවක් පමණයිනේ. ගව ඝාතක කියන්නේ නිර්දය පුද්ගලයෙක්. එයා ගවයා

මරන්නෙන් නිර්දය හැටියට, කැබලි කරන්නෙන් නිර්දය හැටියට, විකුණන්නෙන් නිර්දය හැටියට. අන්න එහෙම නිර්දය අන්දමින් තමන් ප්‍රිය කරන ආදරය කරන මේ ශරීරය ධාතු හතරට කපලා ව්‍යවේෂදනය කරල මනසිකාරයේ යොදවන්න කියන එකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළේ. අන්න එහෙම උපමාවක් මෙතන තියෙන්නේ.

ර්ලඟට මේ පින්වතුන් සමහරට හිතන්න පුළුවන් මෙතන මේ පුත්‍ර මාංශ උපමාව දැන් ඔය නිර්මාංශ, මාංශ, කපාත් බොහොම සමාජයේ යන නිසා මෙතෙක්දී බුදුරජාණන් වහන්සේ කිව්වේ මාංශ ආහාරය ගැනයි කියල. නැහැ පින්වතුනි, සමස්තයක් වශයෙන් ආහාරයේ ඇති හයානක කම පෙන්වන්නයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ උපමාව දුන්නේ. අද උනත් හිතල බලන්න පින්වතුනි, මේ මාතෘකාව උඩ දේශනාවක් පවත්වපු අවසාවක මම මේ පින්වතුන්ට, කිව්වා, අපේ බත් පතේ තියන බත් ඇටයකට කපා කරන්න පුළුවන් නම් කියාවි කොයි තරම් ලේ කඳුළු මැද්දේද තමා උපන්නේ කියල. දැන් ඒ මදිවට පින්වතුනි ඔය රසායනික ද්‍රව්‍ය වලින් සිය දහස් ගණන් කුඩා සතුන් මරණ කෘෂිකර්මයක් යටතේ බත් ඇටයකට කපා කරන්න නොවෙයි අඩන්න පුළුවන් නම් අඩනවා. අන්න ඒ වගෙ සංවේග ජනකයි ආහාරය කියන එක, සමස්තයක් වශයෙන්. මාංශ ආහාරය පමණක් නොවේ, නිර්මාංශ ආහාරය ගැනත් කල කිරෙන්නයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ උපමාව දුන්නේ. අපි ඒක වරදවල තේරුම් ගන්න නරකයි. ඔන්න එතකොට ඒ ටික දැනට. අපට ඉදිරියටත් ඒකට අදාල දේවල් කියන්න වෙනවා. නමුත් දැනට හඳුන්වලා දෙනොත් කබලිංකාර ආහාර නම් වූ රළු හෝ සියුම් හෝ පිඩුකොට ගන්නා ආහාරය පිළිබඳ ඔහොමයි තියෙන්නේ.

ර්ලඟට ස්පඨී ආහාරය හඳුන්වන්නේ මෙහෙමයි. 'කෙසේද මහණෙනි, ස්පඨී ආහාරය දන යුත්තේ. මේකත් අරවගෙ. මහණෙනි, හම ගිහිව්ව ගව දෙනක් ඉන්නවා. 'නිව්වමා ගාවී' කියල තියෙන්නේ. හම ගිහිව්ව ගව දෙනක් කියන කොට හිතන්න නරකයි. ඔය ගව ඝාතන මඩුවේ එහෙම පිටින්ම හම ගහපු ගවදෙනක් ගැන නොවෙයි අපට හිතන්න තියෙන්නේ. එළදෙනගේ ඇගේ කොටස්වල, සමහර තැන්වල, හම ගිහිල්ලා. එතකොට එහෙම තුවාල වෙව්ව එළදෙනක්. බුදුරජාණන්

වහන්සේ මෙන් මෙහෙමයි ප්‍රකාශ කරන්නේ. ඒ හම ගිහිවිච ඵලදෙනක් බිත්තියක් ළඟ ඉන්නව නම් ඒ බිත්තියේ ඉන්න සතුන් ඒ තුවාලවලට ඇතලා ඒ ගවදෙන කාලා දානවා. ගහක් යට ගිටියොත් ගහේ ඉන්න සතුන් අර තුවාලවලට ඇතලා කාල දානවා. වතුරට බැස්සොත් වතුරේ ඉන්න සතුන් ඒ තුවාලවලට ඇතල කාල දානවා. එළිමහනේ ගිටියොත් අහසේ ඉන්න සතුන් කාල දානවා. යම් යම් තැනක මේ හම ගිහිවිච ඵලදෙන සිටිනවා නම් ඒ ඒ තැන්වලදී කාල දානවා. එවිවරයි බුදුහාමුදුරුවෝ වදාරන්නේ. එසේය මහණෙනි ස්පඨී ආහාරය දත යුත්තේ කියලා. ඊළඟට ඒක හරියට තේරුම් ගත්තොත් ඒකෙ ලැබෙන ආනිශංස ගැන වදාරණවා. ස්පඨී ආහාරය හරියට තේරුම් ගත්තොත් සැප දුක් නොදුක් නොසුව කියන වේදනා තුනම පිරිසිඳ අවබෝධ කරගත්ත වෙනවා. මේ වේදනා තුන හරි ආකාර තේරුම් ගත්තොත් ආයෙත් ආර්ය ශ්‍රාවකයෙකුට කරන්න දෙයක් නැහැ. රහත් වෙනවා. අන්ත බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ කමීසඨානයේ ශක්තිය පෙන්වුවා.

ඉතින් මේකටත් අපි පුංචි අටුවාවක් දැනට කිව්වොත් මීට කලින් අපි ප්‍රකාශ කලා උපමාවේ තියන ගැඹුර. අපි කෙටි වාක්‍යයකින් කිව්වොත් දැන් අපි දන්නවා වේදනාව කියන එක ස්පඨීය ප්‍රත්‍යය කර ගෙනයි තියෙන්නේ. ස්පඨීය රදා පවතින්නේ අපේ මේ තුනී හම උඩයි. ඒක කවුරුත් දන්නවනේ. ඔන්න හිතන්න අපේ වම් අතේ තුවාලයක් නැහැ. දකුණු අතේ තුවාලයක් තියනවා. විල්ලුද රෙද්දක් වම් අතේ ඇතුල්ලන කොට සැපක් දෙනවා. දකුණු අතට කිට්ටු කරන කොට 'උයයි' කියයි. අන්ත ඒක තේරුම් ගන්න ඕන. ඒක නිසා අපි මේක හකුළුවා දක්වුවා එක්තරා වාක්‍යයකින්. ඒ තව ටිකක් සංශෝධනය කරල කිව්වොත් මෙහෙම කියන්න පුළුවන්. හම තිබුණහම දෙනෙ සැප වේදනාවත් හම ගියහම දෙනෙ දුක් වේදනාවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ සංසන්දනය කරනවා මෙතන. එතකොට ඇත්ත වශයෙන් බලනවා නම් හම කියල කියන්නේ තුවාල වෙළුමක්. මොකද එහෙම කියන්නේ මුළු ශරීරයම වරණයක් හැටියට ගඩක් හැටියට දක්වලා තියනවා අසුභ භාවනාවේ 'ගණ්ඨ භූතො, රොග භූතො වණ භූතො' එතකොට මුළු ශරීරයම වණයක් නම් හම තුවාල වෙළුමක්නේ. තුවාල

වෙළුමක්නෙ? ඒ ඔක්කොම කියන්නෙ මොකටද? අන්න අර ස්පූරිය පිළිබඳව කලකිරීමටයි. ඒක තුළින් නිවන් දකින්න පුළුවන් නිසා-රහත්වෙන්න. ඔන්න ස්පූරිය ආහාරය.

ර්ලෙගට මනො සංවේතනා ආහාරය. 'කෙසේද මහණෙනි මනෝ සංවේතනා ආහාරය දත යුත්තේ?' ඒකටත් දෙනවා උපමාවක්. ඒකත් මහ ගැඹුරු උපමාවක්. ඔන්න පුරුෂයකුගේ උස තරම් ගැඹුරට තියනවා අගුරු වලක්. දුම්වත් දුල්ලවත් නැති මහ ගැඹුරට තියන අගුරු වලක්. එතනට එනවා ජීවත් වෙන්න කැමති මැරෙන්න අකමැති සැපයට කැමති දුකට අකමැති පුරුෂයෙක්. ඒ එක්කම ශක්තිමත් පුරුෂයින් දෙන්නෙක් ඇවිල්ලා අර මිනිහගෙ අත් දෙකින් අල්ලලා ඇදගෙන යනවා ගිනි අගුරු වල දිහාවට. එතකොට අර මනුස්සයා ඒ ගිනි වල දිහාවට ඇදිලා ගියාට මොකද ඒ පුද්ගලයාගේ හිත - මෙන්න මේ වචන සඳහන් වෙනවා. - 'වෙනනා, පඤ්ඤා, පණ්ඩි' වේතනාව ප්‍රාර්ථනාව ඉලක්කය ගිනිවලින් මැතට. ඒ අතට මේ අතට හැරෙනවා බේරෙන්න. නමුත් ඇදගෙන යනවා. එව්වරයි උපමාව. මිලෙගට බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරණවා අන්න මහණෙනි, ඒ ආකාරයෙන්ම මනෝසංවේතනා ආහාරය දත යුත්තේ. මනෝසංවේතනා ආහාරය හරිහැටි පිරිසිදු අවබෝධ කර ගත්තොත් ඒ ආර්ය ශ්‍රාවකයා කාම තණ්හා, භව තණ්හා, විභව තණ්හා කියන තණ්හා තුනම හරියාකාර අවබෝධ කර ගන්නා වෙනවා. ඒ තණ්හා තුනම හරියාකාර අවබෝධ කර ගතහොත් ඒ ආර්ය ශ්‍රාවකයාට ආයි කරන්න දෙයක් නැහැ රහත් වෙනවා. මේකෙන් අර්ථය අපට ටිකක් විවරණය කරන්න වෙනවා. අටුවාවක් දෙන්න වෙනවා. මොකක්ද මේකෙන් කියන්නේ? මොකක්ද මේ මනෝසංවේතනාවෙ තියන දුක් සවභාවය? ඒක මේ පින්වතුන්ට අපි පුංචි නිදර්ශනයක් කිව්වොත් දුන් අපි රැ නින්දට යනවා. හෙට දවසේ විශාල ණයක් ගෙවන්න සල්ලි හොයා ගන්න ඕන. නිදි දෙව් දුටු ඒවිදි? ඒ අතට යනවා මේ අතට යනවා සිතුවලි. මනෝසංවේතනා බලහත්කාරයෙන් ඇදගෙන යනවා. තව පහසු උපමාවක් කියමු. මුවා මිරිඟුව ඔස්සේ දුවන්නේ ඒ තණ්හාව නිසානෙ. වතුර ටික බොන්න ඕන නිසානෙ. අතන වතුර තියනවා කියල දුවනවා. දුවනවා. දුවනවා. වැටි වැටි දුවන්නේ. දුවන්න බැහැ. දුවන්න බැරි නමුත් බලහත්කාරයෙන්

ඇදී ඇදී යනවා. තණහාව නිසා. මනෝ සංවේතනාව ක්‍රියාත්මක වෙනකොට තෘෂ්ණාවේ ස්වභාවය තේරුම් ගන්න පුළුවන්. මනෝ සංවේතනා ආහාරය පිළිබඳව ඒ වික ප්‍රමාණවත්.

ඊට වඩා ගැඹුරු එකක් අන්තිමට එන්නේ. 'කෙසේද මහණෙනි විඤ්ඤාණ ආහාරය දත යුත්තේ?' ඒකට මෙන් මෙහෙම උපමාවක් බුදුහාමුදුරුවෝ දෙන්නේ. යම්සේ මහණෙනි, රජ කෙනෙකුගේ ඇමතිවරු හරි, අළුගෝසුවෝ හරි, මං පහරන හොරෙක් කවුරු හරි පල්හොරෙක් අල්ලගෙන ඇවිල්ලා රජ්ජුරුවන් ළඟට ගෙනත් පෙන්නවා. මෙන් දේවයන් වහන්ස සුදුසු දඬුවමක් මේ තැනැත්තාට දෙන්න කියලා. රජ්ජුරුවෝ කියනවා "එම්බල පුරුෂය, මේ හොරා අරගෙන ගිහිල්ලා උදේ වරුවේ ඔහුට දෙන්න අඩයට පහරවල් සියයක් දඬුවම හැටියට." වධකයා ඒ දඬුවම අර මනුස්සයාට දෙනවා. ඊළඟට දවල් අහනවා රජ්ජුරුවෝ, කොහොමද ඒ මනුස්සයා, තාම ජීවත්වනවායි පිළිතුරු ලැබෙනවා. එහෙනම් ආයින් අරගෙන ගිහිල්ලා දවල්ටත් දෙන්න අඩයට පහරවල් සියයක්. හැන්දෑවේ අහනවා කොහොමද අර පුද්ගලයා? තාම ජීවත් වෙනවායි කියනවා. ආ එහෙනම් ගිහිල්ලා තවත් සීයේ කසායක් දෙන්න. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලාගෙන් අහනවා. "මොකද මහණෙනි හිතන්නේ දවසට ඒ විදියේ අඩයට පහරවල් තුන්සියයක් ලබන ඒ පුද්ගලයා දුකක් විඳිනවද? "මොකද භාග්‍යවතුන් වහන්ස නොවිඳින්නේ? එක අඩයට පහරක් උනත් දුකක් දොම්නසක් ඇති කරනවා" කියල හිඤ්ඤාණ වහන්සේලා උත්තර දුන්නා. එව්වරයි උපමාව. බුදුරජාණන් වදාරණවා. අන්න මහණෙනි, ඒ ආකාරයෙන් විඤ්ඤාණ ආහාරය දත යුත්තේ. විඤ්ඤාණ ආහාරය හරියට පිරිසිදු දෑන ගත්තොත් ඒ තැනැත්තා නාම රූපය තේරුම් ගන්නා වෙනවා. නාමරූපය පිරිසිදු අවබෝධය කර ගත්තොත් ඒ ආර්ය ශ්‍රාවකයාට අමුතුවෙන් කරන්න දෙයක් නැහැ. ඔන්න විඤ්ඤාණ ආහාරය. ඒක ඔක්කෝටම වඩා අමාරුයි තේරුම් ගන්න. විඤ්ඤාණය දුකක් හැටියට පිළිගන්න කවුරුත් කැමැති නැහැ. ඔන්න ඒකටත් අපි පුංචි නිදර්ශනයක් දෙමු. මේ කාලයේ හැටියට. ඒ කාලයේ අඩයට කියලා දෙයක් තිබුණා. නමුත් මේ දවස පුරා රූපවාහිනිය නරඹන පින්වතුන්ටත් යම්කිසි ප්‍රහාර එල්ල වෙනවා. ඒකට

මේ අමුතු වචනයක් මම යොදන්නේ-තේරුම් ගන්න බලන්න කාලීන භාෂාවට අනුව. දැන් ඒ රූපවාහිනී නරඹන මේ පින්චතුන්ට උදේ දවල් හවස විදින්න වෙන්වේ අඩයට පහරවල් නොවෙයි. 'ඇඩ්' යටි පහරවල්. ඔය ව්‍යාපාරික කෙණ්‍යයෙන් ව්‍යාපාරික වධකයෝ එල්ල කරන 'ඇඩ්' යටි පහරවල් කන්න වෙනවා.

ඊළඟට අනිත් පැත්තක් හිතන්න. රාත්‍රියක නගරයේ විදියකට ඇතුල් වෙන්න. විදුලි බුබුලු තියනවා 'අපි දිහා බලන්න අපි දිහා බලන්න' අපේ ආයතනය දිහා බලන්න කියලා නොයෙකුත් උපක්‍රම වලින් අපේ අවධානය ඇදගන්න. අන්න ඒක දුකක් බවත් සාමාන්‍ය ලෝකයාට තේරෙන්නෙ නැහැ. ඒ විකැඳුණු නියත නිසානෙ. ඒ අඩයට පහරවල් කමින් දීඬි කාලයක් සංසාරයේ අපි ඇවිල්ල තියෙනවා. ඒක නාම රූපය නිසා වෙන බවත් දන්නෙ නැහැ. අපි වැඩිපුර විස්තර කරන්නේ නැත්තේ ඉතිරි හරිය යෝගාවචරයින් භාවනාමය වශයෙන් අවබෝධ කරගන්නට ඕන. එතකොට ඒ විකැඳුණු ආහාරය එහෙමයි කියලා හිතාගන්න. ඒක තේරුම් ගත්තොත් ඒත් රහත් වෙනව.

ඊළඟට අපි මේ ආහාර පිළිබඳ කථාවේ තවත් පැත්තක් මතු කරන්නට ඕන. අපි කලින් කිව්වා සත්ත්වයින්ගේ ජීවිතය රඳා පවතින්නේ ආහාරය මතයි කියල. එතකොට ඒක නැතුව බැහැ. ඒක නැතුව බැහැ. නමුත් ඔන්න ඊළඟට ගැඹුරු කාරණයක් තියෙන්නේ. මේ පින්චතුන් අහල තියනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ පවා දුෂ්කර ක්‍රියා කළා හය අවුරුද්දක් තිස්සේ. අර නිගණ්‍ය ක්‍රමයට අනුව ඒ කාලේ තිබුණේ දුකෙන්මයි මේ සූපය ලබාගන්න පුළුවන් කියන මතයයි. අත්තකිලමොනුයෝගය තමයි ඒ කාලේ රජ කළේ - ඒ කාලෙ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් අතර. ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේත් අනිත් අන්තයට ගියා ආහාර ප්‍රතිකෂේප කරලා ක්ලාන්ත වෙනකම්. අර පින්තුර වලින් එහෙම පෙන්වල තියෙන්නේ. ඊට පස්සේ උන්වහන්සේ එකේ අන්තගාමී බව දැකලා ඔන්න මැදුම් පිළිවෙතට ආවා. අන්න මැදුම් පිළිවෙත ආශ්‍රයෙනුයි මේ ධර්මයේ තියෙන්නේ විසඳුම. මැදුම් පිළිවෙත ප්‍රකාශ කරන එක්තරා සූත්‍රයක් අපි මීට කලින් කියල තියනවා. ඒක

සම්පූර්ණයෙන් කිව්ව නිසා යම්තමින් මතක් කළහම ඇති මේ පින්වතුන්ට. එක් අවස්ථාවක එක්තරා හිඤ්ඤාණයක් හොර ලෙඩ අරගෙන යම්කිසි හොර අදහසකින් ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේට ආරාධනා කළා බණක් අහන්න ලැස්ති වෙලා වගේ.⁶ ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේට මේ හොරේ තේරිලා එක්තරා දේශනාවක් පැවැත්වුවා. ඒ එක්තරා දේශනාවේ ධර්ම කාරණා හතරක් සඳහන් වෙනවා. එයින් පළවෙනි කාරණාව විතරයි අපට ඕන.

ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ මෙහෙමයි ඒ කාරණාව ඉදිරිපත් කරන්නේ. ‘ආහාර සමභූතො හගිණි අයං කායො. ආහාරං නිස්සාය ආහාරො පහාතඛො’ නැගණිය මේ ශරීරය හැදිලා තියෙන්නේ ආහාරයෙන්. ආහාරයෙන් හට ගන්නේ. නමුත් ‘ආහාරං නිස්සාය’ ආහාරයම උපකාර කරගෙන ආහාරය ප්‍රභාණය කළ යුතුයි. තේරුම් ගන්නත් අමාරුයි. මෙතනයි මැදුම් පිළිවෙත තියෙන්නේ. ඊළඟට ඒකට පුංචි විවරණයක් එතෙක්දී ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ දෙනවා. කෙසේද ආහාරය උපකාර කරගෙන ආහාරය ප්‍රභාණය කරන්නේ මේවා පින්වතුන් අහල තියනවා. හිඤ්ඤාණ වහන්සේලාට අනුදූන වදාරල තියනවා. ආහාර නොගෙන ඉන්න නොවෙයි. ආහාර ගන්නවා නම් ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කරල ගන්න. ඤාණ සංවරය තුළින් ඒක භාවනාවට හරවලා ඒකේ පරමාර්ථය තේරුම් අරගෙන ආහාර ගන්න කියලයි වදාරල තියෙන්නේ. ඒ ටික කෙටියෙන් සඳහන් වෙනවා. යම්කිසි හිඤ්ඤාවක් ආහාර ගන්න කොට මෙහෙම නුවණින් සලකනවා. ‘පටිසංඛා යොනිසො’ නුවණින් සලකලා, මේ ආහාරය මම ගන්නේ ‘නෙව දවාය, න මදාය, න මණ්ඩනය, න විභුසනය.’ මේක අර කිව්ව වගේ විනෝදය සඳහා ශරීර ශක්තිය වඩා ගැනීමට, අලංකාර කර ගැනීම් ආදිය සඳහා නොවේ. ඊළඟට කියනවා යාවදෙව අන්න වැදගත් වචනයක් යාවදෙව හුදෙක් ‘ඉමස්ස කායස්ස ධීතියා’ මේ කය පවත්වාගෙන යාමට ‘යාපනය’ යැපීම සඳහා ‘විහිංසුපරතියා’ ආහාරය සම්පූර්ණයෙන් අතහැරීම නිසා ඇතිවෙන හිංසාවෙන් බේරීමට ‘බ්‍රහ්මචරියානුශාභාය’ ආහාරය ගන්නේ ශාසන බ්‍රහ්මචරියාව - මේ නිවන් දක්වා යන ප්‍රතිපදාව - රැකීමටයි. ඊළඟට ඒවා හකුළුවල දක්වනවා ‘ඉති පුරාණඤ්ඤා වෙදනං පටිහඛාමි නවඤ්ඤා වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමි’ ඒ බඩගිනි

වේදනාව මම මේ ආහාරය ගැනීමෙන් කෙළවර කරනවා. 'නවඤ්ච වේදනං න උප්පෙදෙසාමි' පමණට වැඩිය ආහාරගෙන අලුත් වේදනාවක් ඇතිකර ගන්නෙන් නැහැ. යාත්‍රා ව මෙ හවිසානි මගේ මේ යාත්‍රාව, මගේ මේ ජීවිත ගමන නිරවද්‍යව පහසු විහරණය කියන්නේ භාවනාවට සුදුසු අන්දමින් පමණට ආහාර වැළඳීමෙන් පහසු විහරණයක් ඇතිව ජීවත්වීම. ඔන්න පරමාර්ථය සලකනවා මේකට සංඝයා වහන්සේලා එකතු කරනවා භාවනා කොටසකුත්, ඒක තියෙන්නේ මේ ආකාරයටයි. ඒකේ පරමාර්ථය දක්වන්නේ මෙහෙමයි. මේ ආහාරය තනිකර 'ධාතු මත්තකො' ධාතු මාත්‍රයක්. පටවී ආපො තෙජෝ වායො යන ධාතු වලින් සකස්වුණ එකක්. ධාතු වශයෙන් බලනකොට මේක පිරිසිදුයි නමුත් 'ඉමං පූතිකායං පඤා' මේ කුණු කයට ඇතුල් වෙලා 'අතිවිය ජගුවෂනියො ජායති'. ඉතාමත්ම පිළිකුල් සවභාවයට පත්වෙනවා. එතකොට අන්න එතන ධාතු මනසිකාරයත් තියනවා ආහාරයේ පටිකකුල සඤ්ඤාව කියන පිළිකුල් මනසිකාරයත් තියෙනවා. ඔන්න ඔය විදියට ඒක භාවනාවට නගනවා. ඒක තුළින්, අන්තිමට ධාතු මනසිකාරය තුළින් යන්නේ සුඤ්ඤතාවට. ධාතු මත්තකො 'සුඤ්ඤා' මේක ශුන්‍ය හැටියට සලකනවා.

'යථාපච්චයං පවත්තමානං ධාතුමත්තමෙවෙනං යදිදං පිණ්ඩපාතො, තදුපහුඤ්ඤාව පුගාලො ධාතුමත්තකො නිසසනො නිජ්ජිවො සුඤ්ඤා. සබ්බො පනායං පිණ්ඩපාතො අජගුවෂනියො ඉමං පූතිකායං පඤා අතිවිය ජගුවෂනියො ජායති,

'ප්‍රත්‍යය අනුව පවතින ධාතුමාත්‍රයකි මේ පිණ්ඩපාතය. එය අනුභව කරන පුද්ගලයාද සත්ත්වයෙක් ජීවයක් නොවන ශුන්‍යවූ ධාතුමාත්‍රයකි. පිළිකුල් නොවූ මේ පිණ්ඩපාතය මේ කුණුකය තුළට පැමිණ ඉතාමත් පිළිකුල් කටයුතු බවට පත්වෙයි.'

අන්න එතකොට ඒ ධාතු මනසිකාරය තුළින් ශුන්‍යතාව දක්වාම යනවා. පිළිකුල ගැන මෙතෙහි කිරීම තුළින් මෙතන කළකිරීමක් එනවා - අනහරීම. ආහාරයෙන් මිදෙනවා කියන එකේ, නිරෝධ කරනවා කියන එකේ, යට තියන තේරුම තණහාව නැති කිරීමයි. එතනයි මැදුම් පිළිවෙත තිබෙන්නේ ධර්මයේ, ඒ කාරණය තවත් පැහැදිලි වෙනවා

සබ්බාසව සූත්‍රයෙන්. ජීවිතය ගෙවන කොට සමහර දේවල් ඇතුළත් බැරි නැතුවත් බැරි තත්ත්වයක් තියනවා. ආහාරයේ ඒ තත්ත්වය බුදුරජාණන් වහන්සේ තේරුම් ගන්නා යම් අවස්ථාවක. මැදුම් පිළිවෙතට අයිති දෙයක් ඒ. ආහාරය ප්‍රතිකෂේප කරල බැහැ. ඒ වෙනුවට ඒක ප්‍රයෝජනයට අරගෙන මධ්‍යසාව ඒ කියන්නේ 'මත්තඤ්ඤ' මාත්‍රා වශයෙන් පමණ දෑන වැළඳීමෙන් තමන්ගේ නිවන් ගමන යනවා කියන එකයි එයින් ප්‍රකාශ කෙරෙන්නේ. ඒකට අදාළව තව නොයෙකුත් උපමා තියනවා ආහාරය පිළිබඳව කලකිරීමට හේතුවන. ඒකට ලොල්වීම නැති කරන විදියේ මහ පුදුම උපමාවල තියනවා. අපි කලින් සඳහන් කළා 'බුරුමධුනාලිතනං' ඵහෙම නැත්නම් 'බුරුධාරුපමො භව' ඵනි මහ පුදුම උපමාවල බුදු භාමුදුරුවෝ දෙනවා. මීට කලින් අවස්ථාවක ප්‍රකාශ කළා මේ පිළිබඳව මී පැණි කන්න කැමති කෙනෙකුට අපි දැලි පිහියක මී පැණි තවරලා දෙනවා. එතකොට ඒක ලොවින්තෙ කොහොමද දිව කපා ගන්න වෙනවනෙ. අන්න ඒ රස තෘෂ්ණාව නැති කරන්නයි බුදු භාමුදුරුවෝ එහෙම කියන්නේ. රස තෘෂ්ණාව සිදීම සඳහා නොයෙකුත් පුදුම විදියේ උපමා බුදුභාමුදුරුවෝ ප්‍රකාශ කරල තියනවා. එක් අවස්ථාවක මෙහෙම දක්වනවා 'වණසස රොපනඝාය' මේ ආහාරය ගන්නේ හරියට තුවාලයකට බෙහෙත් දානවා වගේ. තව දක්වනවා 'අකඛසසබ්බඤ්ඤානං යථා'⁹ කියල කියන්නේ කරන්නයේ රෝදය කරකැවෙන තැන බොස් ගෙඩියට. ඒකට තෙල් දානවා වගේ මේ පඤ්චස්කන්ධභාරය සංසාර කාන්තාරයෙන් එතරට ගෙනයාම සඳහා මේ වාහනයට තෙල් දානවා වගේ ආහාර පාවිච්චි කරන්නය කියලා නොයෙකුත් උපමාවල දීලා තියනවා ඒ රස තෘෂ්ණාව නැසීම සඳහා. අර පුත්‍ර මාංශ වගේම කෙනෙකුට සංවේගය ඇතිවන ආකාරයට. ඒ ආහාරයේ පිළිකුල් බව දක්වීමට ආහාරය ශරීරයට ඇතුල්වීමෙන් සිදුවන දේවල් මෙතෙහි කිරීමෙන්, ආහාරය පිළිබඳ මැදුම් පිළිවෙතක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වලා තියනවා.

ඒක මිස තරණ වගේ සූත්‍රවල තියනවා.¹⁰ සැඩ වතුරට එතෙර වෙන්න බැස්ස කෙනා බැස්සට පස්සේ නැවතුනොත් ගිලා බහිනවා. දැනටමත් ගසාගෙන යනවා. අත්තකිලමථානුයෝගය දැනටම වගෙයි ආහාර සම්පූර්ණයෙන් ප්‍රතිකෂේප කිරීම. ඊළඟට නැවතීම වගේ තමයි කාමසුබලිකානුයෝගය අනුව සීමාන්තිකව ආහාර ගැනීම. ඒ

දෙකෙන්ම වැළකීලා 'මනකැසුණු හොඹි හොජනෙ' කියල කියනවා. පමණ දූන වළදන්න කියලා ප්‍රකාශ කරනවා. ආහාර ගැනීමේදී පරිස්සම් වෙන් කියන්නේ මෙහෙමයි. 'වත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ අභුචා උදකං පිචෙ'¹¹ ආදී වශයෙන් සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරල තියෙන්නේ යෝගාවචර භික්ෂූන්ට ආහාර ගැනීමේදී බත් කටවල් හතරක් පහක් නොගෙන ඒ වෙනුවට වතුර බොන්නය කියල සැහැල්ලු පැවැත්ම සඳහා උපකාර වෙනවය පමණ දූන වැළදීම. ඒ විදියට නා නා විධ උපමා වලින් ආහාරය පිළිබඳ මධ්‍යස්ථ ප්‍රතිපත්තියක් එනන දක්වන්නේ. ඒ වගේම ආහාරය පිළිබඳ ප්‍රශ්නය කොයිතරම් වැදගත්ද කියනහොත් මේ පින්වතුන් සමහරවිට අහල ඇති හත් අවුරුදු වයසේදී රහත්වුන ඒ සෝපාක සාමණේරයන් වහන්සේට උපසම්පදාව සඳහා බුදුරජාණන් වහන්සේ අනු දූන වදාලේ ප්‍රශ්න දහයකට උත්තර දෙන්න කියලා.

පළවෙනි ප්‍රශ්නය 'සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා'¹² සෑම සත්ත්වයින්ම ආහාරය මත පවතිනවා කියන එක. ඒක දන් කාලේ විහිළුවට සමහරු ගන්නවා. නමුත් ඒක හරියාකාරව තේරුම් ගත්තොත් ඒකත් ධර්මයේ සඳහන් වෙනවා. ඒ 'සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා' කියන ඒ කාරණය හරියාකාරව තේරුම් ගත්තොත් ඒ තුළින් ආහාරය පිළිබඳව නිබ්බිදාව විරාගය නිරොධය ඇතිවෙනවා. අන්න ඒක තුළින් නිවන් දකින්න පුළුවන්. තවත් ඒ වගේම සමමාදිට්ඨි සූත්‍රයේ සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ සමමාදිට්ඨිය නා නා විධ විදියට විග්‍රහ කරනවා. එක විග්‍රහයක් දීලා තව ක්‍රමයක් තියනවද කියල ඇහුවහම තව එකක් කියනවා. එක ක්‍රමයක් තමයි¹³ යම් කිසි භික්ෂුවක් ආහාරය හරියාකාර දන්නවා නම් - දන් දන්නව මේ පින්වතුන් වතුරය¹⁴ සත්‍යය කියන කොට දුකක, සමුදය නිරෝධය මාර්ගය යන හතර කියනවා - ඔන්න ඔය ආකාරයටයි ප්‍රකාශ කරන්නේ. යම් කිසි භික්ෂුවක් ආහාරය හරියාකාරව තේරුම් ගත්තොත්, ආහාර සමුදය තේරුම් ගත්තොත්, ආහාර නිරෝධය තේරුම් ගත්තොත්, ආහාර නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාව හරියට තේරුම් ගත්තොත් එපමණකිනුත් කෙනෙක් තුළ සමමාදිට්ඨිය ඇති වෙනවා කියලා. එතකොට මේ කියාපු ටික අර්ථවත් කරගන්න පුළුවන්. ආහාරය තමයි අර සතර ආකාර ආහාරය. කබලිංකාර ආහාර නම් වූ පිඬුකොට

ගන්න ඇතුළට ගන්නා ආහාරය පමණක් නොවෙයි ස්පෛශ, මනෝසංවේතනාව, විඤ්ඤාණය කියන ඒ ආහාර හතරම හරියාකාරව තේරුම් ගැනීම එහි පවත්නා දුක් සවභාවය තේරුම් ගැනීමයි. ඊළඟට ඒක යටත් තිබෙන ඒ තණහා සවභාවය දෙවෙනි ආර්ය සත්‍යය නියෝජනය කරනවා. ඊළඟට මෙහි නිරෝධය තමයි නිවන. මාගීය තමයි ඒ මැදුම් පිළිවෙත 'පටිසංඛායෝනිසො' කියන ඤාණ සංවරය කියලත් කියනවා නුවණින් සලකා පරමාර්ථයන් සලකලා ඒ වගේම භාවනාවකට හරවාගෙන භුක්ති විදීම තුළින්.

මන්න ඊළඟට තව කාරණයක් අවසාන ගාථාවේ ටිකක් ගැඹුරු පැත්තක් කියවුනා. 'ආරොග්‍යං සමමදඤ්ඤාය - ආසවානං පරික්ඛයා, සංඛාය සෙවී ධම්මධො - සංඛං නොපෙති වෙදගු' ඒ ගාථාවේ තේරුම ආයින් මතක් කරගන්නොත් 'ආරොග්‍යං සමමදඤ්ඤාය' අපි ආහාර ගන්නේ නිරෝගීකම සඳහානෙ. නමුත් මෙතන බුදුහාමුදුරුවෝ හරි පුදුම ගැඹුරු අදහසක් කියන්නේ. ඒ කියන නිරෝගී බව නොවෙයි මෙතන කියන්නේ. නියම නිරෝගී බව මොකක්ද, නියම නිරෝගී බව රහත් බව. එතකොට. ආරොග්‍යං සමමදඤ්ඤාය නියම නිරෝගී බව තේරුම් අරගෙන 'ආසවානං පරික්ඛයා' ආශ්‍රවයන් ඤය කරලා, 'සංඛාය සෙවී ධම්මධො' ධර්මයේ පිහිටියේ, 'සංඛාය සෙවී' කියන්නෙ අර කියාපු පටිසංඛායෝනිසො පිණ්ඩපාතං පටිසෙවාමි' ආදී වශයෙන් පිණ්ඩපාතය පිළිබඳව නුවණින් සලකලා පරිභෝග කරන ඒ රහතන් වහන්සේ 'සංඛං නොපෙති වෙදගු' මන්න තියනව ගැඹුරු පැත්තක්. 'වෙදගු' කියන්නේ ත්‍රිවිද්‍යාව. බෞද්ධ සංකල්පය අනුව වෙදගු කියන්නේ බ්‍රාහ්මණයන්ගේ ත්‍රිවේදය නොවෙයි. ත්‍රිවිද්‍යාව හැටියට මේ ධර්මයේ දක්වන්නේ රහතන් වහන්සේලා ලබලා තියන තත්ත්වයක්. ඒ ත්‍රිවිද්‍යාව කෙළවරට ගිය රහතන් වහන්සේ 'සංඛං නොපෙති' ගිණිමට නොයේ. අන්න එතන කියවෙනවා ගැඹුරු කාරණයක්. එතකොට ඒ ගිණිමට නොඑන්නේ කොහොමද කියන එක ඊළඟට ටිකක් කල්පනා කරල බලමු.

ඇත්ත වශයෙන් මෙන්න මෙතනදී ආහාර හතර ගැන කියවෙන වෙනත් සූත්‍රයක් තියනවා. අපථිරාග සූත්‍රය කියලා¹⁴. ඒකෙදි ගැඹුරු උපමාවක් දෙනවා. ඒ අපථිරාග සූත්‍රයේ. මෙහෙමයි තියෙන්නේ. අර සතර ආහාර ගැන කලින්ම විස්තර කරනවා. මහණෙනි, ආහාර හතරක්

තියනවා ආදී වශයෙන්. ඒ කියාපු හතරමයි. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා යම් ශ්‍රාවකයකුට මේ ආහාර සතර පිළිබඳව- වචන තුනක් එතන සඳහන් වෙනවා. රාගයක් තිබෙනවා නම් නැදි නම් වූ සතුටුවීම තිබෙනවා නම් තණ්හාව තිබෙනවා නම් රාග, නැදි, තණ්හා, කියන මේ කෙලෙස් තියනවා නම් මේ ආහාර පිළිබඳව එහෙම නම් ඊළඟට වෙන දේ දක්වනවා. අපි හිතමු කබලිංකර ආහාරය කියලා පිඬුකොට ගන්නා ආහාරය පිළිබඳව යම් කෙනෙකුට රාගය, නන්දිය, තණ්හාව ඇතොත් ඒක උපකාර කරගෙන විඤ්ඤාණය පිහිටලා වැඩෙනවා යම් තැනක.

ඔන්න ඊළඟට මේ පින්වතුන් මේ කාලෙ බොහෝවිට නැවත උත්පත්තිය පිළිබඳ රහස සොයනවා. ගැඹුරු කාරණයක් ඔය එන්නේ. එතකොට ආහාරය පිළිබඳව අර විදියට රාගය, තුටුවීම, තණ්හාව තියනවා නම් ඒ ආහාරය පිළිබඳ විඤ්ඤාණය එතන පිහිටනවා, වැඩෙනවා. ඔන්න එතන ඉඳලා පටිච්චසමුප්පාදයට යනවා. යම් තැනක විඤ්ඤාණය පිහිටලා වැඩෙනවා නම් එතෙත්ට නාම රූපය බැහැ ගන්නවා. යම් තැනකට නාමරූපය බැහැ ගන්නවා නම් එතන සංස්කාරයන් වැඩෙනවා. යම් තැනක සංස්කාරයන් වැඩෙනවා නම් එතන මෙන්න මෙහෙම කියනවා. 'ආයතිං පුනඛවාහිනිබ්බති' නැවත පුනර්භවයක් ඇති වෙනවා. නැවත පුනර් භවයක් ඇති වෙනවා නම් එතන නැවත ජාති, ජරා, මරණ ඇතිවෙනවා. ඔතන හරිම සියුම් කාරණයක් කියන්නේ. මේ හතර ගැනම ඔය විදියට දක්වනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ අපි ඇතුළුට ගන්නා ආහාරය වේවා, ස්පඨිය වේවා, මනෝසංවේතනාව වේවා, විඤ්ඤාණය වේවා ඒවා පිළිබඳ කෙනෙකුට රාගය නැදි තණ්හා යන කෙලෙස් තියනවා නම් නැවත භවයකට යන ආකාරය. ඒ නිසාම ඒ තැනැත්තාගේ විඤ්ඤාණය එතන පිහිටනව. පිහිටල වැඩෙන කොට නාම රූපය බැහැ ගන්නවා. නාම රූපය බැහැ ගන්න කොට සංස්කාර වැඩෙනවා. සංස්කාර වැඩෙනකොට නැවත උත්පත්තියක් ඇතිවෙනවා. ඔන්න ඔය ටික සලකාගන්න හතරටම.

නමුත් ඔතන ගැඹුරු බව තියෙන්නේ ඊළඟට දෙන අමුතු උපමාවේ. ඒකට දෙන උපමාව මෙහෙමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ.

යම්සේ මහණෙනි, රජකයෙක් හෝ වික්‍රකාරයෙක් හෝ ලාකඩ රකුපාට කහපාට මදටිය පාට වැනි සායමකින් මට්ටම් වූ ලෑල්ලක හෝ බිත්තියක හෝ රෙද්දක හෝ - ඊළඟට කියවෙන ටික හොඳට සළක ගන්න. සියලු අග පසඟ සහිත සත්‍රී රූපයක් හෝ පුරුෂ රූපයක් නිමාණය කරන්නේද අන්න ඒ වගේ (දැන් අර කියාපු ටික සම්බන්ධ කරගන්න) එතකොට අර රාගය නන්දී තණ්හාව ආහාරය පිළිබඳව තියනවා නම් නැවත උත්පත්තියක් ලැබෙන ආකාරය. ඒක තුළ සිතුවම් පටයෙ වැටෙන්න වගේ - නැවත සළකා ගත්තොත් මේ පින්වතුන්ට යම්කිසි ප්‍රමාණයකට තේරුම් ගත හැකියි. අපි මව් කුසයේ කළල රූපයට කිව්වේ 'මඩ පැල්ලම' කියලනේ. ඔය 'මඩ පැල්ලමේ' සටහන එනවා සත්‍රී රූපයක් හෝ පුරුෂ රූපයක් හෝ උපදින කෙනාගේ රූපය එතනම තියනවා. මේ පින්වතුන් දන්නවානේ. ඒක මේ බුදුහාමුදුරුවෝ මහ ගැඹුරින් කියන්නේ මෙතන සිතුවම් කිරිල්ලක් වගෙයි. මෙතන රාගය ආදී ඒ කෙලෙස් තුළින් අර විඤ්ඤාණය යම් පාටක් ගැනෙනවා. ඒක තමයි අපි නාමරූපයක් කියල කියන්නේ. කොටින්ම විඤ්ඤාණයෙ වැටෙන 'නමට රූපයක්'. අර සිතුවම අදින පුද්ගලයාගේ උපමාවෙන් දෙන්නේ ඒකයි. රාගය නන්දිය තණ්හාව ඇතිතාක් ඔන්න වෙන හැටි. එතකොට ඒ විඤ්ඤාණ ආහාරය පිළිබඳව. අපි කියමු තනිකර ආහාරයට ලොල් පුද්ගලයෙක් කියල. සමහරවිට පණුවන් හැටියට උපදින්නේ එබදු අය වෙන්න ඇති ආහාර වලම. උගරන් වගේ සතුන් එහෙම ඒ තණ්හාව නිසාම ඒ ආහාරය කෙරෙහි-එතනම උපදිනවා. සමහරවිට ඒකට අදාළව. අන්න ඒක තමයි අර රූපයක් සිතුවම් කිරීම වගේ. එතන විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත් අතර සම්බන්ධකම පෙන්වුම් කරන්නේ.

කෙලෙස් නිසා අර සිත්තරාගේ උපමාව දෙන්නේ, එතනින්. ඊළඟට කියනවා ඒකේ අනිත් පැත්ත. ඒක ඊටත් වැඩිය ගැඹුරු උපමාවකින්. ඒක බොහෝ දෙනාට ගැටළුවක්. ඇත්ත වශයෙන් හරිම ගැඹුරුයි. මෙන්න මෙහෙමයි කියන්නේ. ඒකේ අනිත් පැත්ත කියනවා යම්කිසි විදියකින් ඒ කියාපු ආහාර හතරේ - කෙටියෙන් සළකාගන්න පින්වතුනි අපි ඇතුළට ගන්න ආහාරය පමණක් නොවෙයි. ස්පශීය වේවා මනෝසංවේතනා වේවා විඤ්ඤාණය පිළිබඳව වේවා - අර කියාපු රාගයත්, නඤ්ඤි, නම් වූ

සතුටත්, තණභාවත් නැතිනම් ඔන්න වෙන දේ කියනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලාගෙන්ම අහනවා උපමාවකින්. ඒ උපමාව තමයි මහ පුදුම. මහණෙනි, ඔන්න තියනවා කුටාගාර ශාලාවක්, කුළුගෙයක් තියනවා-බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා-උතුරු පැත්තෙන්, දකුණු පැත්තෙන් නැගෙනහිර පැත්තෙන් කවුළු තියනවා. එහෙම කවුළු තියන කුළුගෙයක බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලාගෙන් අහනවා, ඉර පායන කොට සූර්ය රශ්මිය කොතනටද වැටෙන්නේ කියලා. සංඝයා වහන්සේලා ප්‍රකාශ කරනවා. ස්වාමීනි අර බටහිර පැත්තේ බිත්තියටයි.”

ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ අහනවා හොඳයි බටහිර පැත්තේ බිත්තියක් නැත්නම්? එහෙම නම් පොළවටයි වැටෙන්නේ කියලා සංඝයා වහන්සේලා උත්තර දෙනවා. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ අහනවා ‘හොඳයි පොළොවත් නැත්නම්?’ පොළොව නැත්නම් තියෙන්නෙ වතුරනේ. වතුරටයි වැටෙන්නෙ කියල පිළිතුරු දෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ අහනවා හොඳයි වතුරත් නැත්නම්. සංඝයා වහන්සේලා කියනවා එහෙම නම් ස්වාමීනි ඒ හිරු එළිය කොහේවත් පිහිටන්නේ නැහැ. ‘අසනිට්ඨින’ - ඔන්න වචනය. හරි ගැඹුරු තත්වයක් ඔය තියෙන්නේ. එහෙම නම් ස්වාමීනි සූර්යයාගේ රශ්මිය කොහේවත් පිහිටන්නේ නැහැ. බිත්තියත් නැහැ. පොළවත් නැහැ. වතුරත් නැත්නම් මේක පිහිටන්නේ නැහැ. ‘අසනිට්ඨින’ ඔව්වරයි උපමාව. ඉතින් ඔන්න ඔහන තියන ගැඹුර හිතලා බලන්න පින්වතුනි. අපි මේවා යම් විදියකින් ප්‍රකාශ කරලා තියනවා ‘අනිදස්සන විඤ්ඤාණය’ කියලා. ඒකයි කිව්වේ ‘අසනිට්ඨින විඤ්ඤාණය’. රාගාදියක් නැත්නම් විඤ්ඤාණයට පිහිටන්න හැටියක් නැහැ. ‘අනිදස්සන’ කියන වචනය තෝරන කොටත් අපි බොහෝවිට දක්වල තියනවා ඒකෙදිත් දක්වනවා සිත්තරකුගේ උපමාවක්. ‘අනිදස්සන’ කියන්නේ යමක් පෙන්නුම් නොකරන විදහා නොපාන කියන අර්ථයයි. ඒකත් ඔය කකවුළුම සූත්‍රයේ උපමාවක් ආශ්‍රයෙන්¹⁵ අපි පෙන්නුවා. ඒක ගැනත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රශ්නයක් අහනවා. යම් පුරුෂයෙක් ඔය කියාපු කහපාට නිල්පාට ආදී සායම් ටිකකුත් බුරුසුවකුත් අරගෙන ඇවිල්ල කියනව මෙන්න මෙහෙම. ‘මම අහසේ රූපයක් අඳිනවා’. බුදුරජාණන් වහන්සේ අහනවා සංඝයා

වහන්සේලාගෙන් මහණෙනි, ඒක කරන්න පුළුවන් දෙයක්ද? අර මිනිහා සායම් අරගෙන ඇවිල්ල බුරුසුවක් අරගෙන කියනවා 'මම අහසේ රූපයක් අඳිනවා' ඒක කරන්න බැරි වැඩක්ය කියනවා. මක්නිසාද කියල සංඝයා වහන්සේලා තේරුම් කරනවා ඔන්න මෙතන වචන වැදගත්. 'අයංහි භනෙන ආකාසො අරුපී අනිදස්සනෝ' ස්වාමීනි මේ අහස කියන අරුපී දෙයක්, රූපී නොවෙයි. ඒ වගේම 'අනිදස්සනෝ' යමක් විදහාපාන ශක්තියක් අහසේ නැහැ. අන්න අනිදස්සන කියන එකේ තේරුම. බොහෝ දෙනාට තේරුම් ගන්න අපහසු වෙච්ච තැනක් ඔය. අනිදස්සන විඤ්ඤාණය ගැන මීට කලින් නිවන දේශනා වලදී ප්‍රකාශ කරල තියනවා.

- විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං - අනන්තං සබ්බතො පහං
- එඤ්ඤා ආපොච පඨවි - තෙජො වායො න ගාධනි
- එඤ්ඤා දීඝඤ්ඤා රසඤ්ඤා - අණු පුලං සුභාසුභං
- එඤ්ඤා නාමඤ්ඤා රූපඤ්ඤා - අසෙ සං උපරුජ්ඣති
- විඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන - එතොතං උපරුජ්ඣති¹⁶

ඔන්න ඔය ගාථාව තමයි කාලාන්තරයක් තිස්සේ තේරුම් ගැනීමට අපහසුව තිබුණේ. සමහරු ඒක තේරුවා අමුතු ලෝකයක් හැටියට. අපි පෙන්නලා දුන්නා. 'විඤ්ඤාණ අනිදස්සනං' විඤ්ඤාණයක් තියනවා. විමුක්ත විඤ්ඤාණය නාම රූපයක් පෙන්නුම් කරන්නේ නැහැ. එතකොට නාමරූපයට ඇතුළත් දේවල් තමයි ඊළඟට කියන්නේ. 'අනන්තං' අර සුර්ය රශ්මිය වැටෙන්න තැනක් නැහැනේ. ඒ වගේ 'අනන්තං සබ්බතො පහං - එඤ්ඤා ආපොච පඨවි තෙජො වායො න ගාධනි' අන්න නොරඳන තැන්, ඒ කියන විඤ්ඤාණයෙ පඨවි, ආපො තෙජො, වායො කියන මහා භූත ධර්ම රඳන්නේ නැහැ. මොකද ඒ? ධාතුමනසිකාරය තුළින් ධාතූන් ගැන කල කිරිල - 'එකතුකර ගන්න අර පුනර්භවය පිළිබඳ කථාන්තරයට - යම් විඤ්ඤාණයක් පඨවි ආපො තෙජො වායො දැඩිව ගත්තේ නැත්නම්, ඒවායේ රාගය අනභැරියා නම්, අන්න 'එඤ්ඤා ආපොච පඨවි තෙජෝ වායො න ගාධනි.' ඒවට ඉඩක් නැහැ ඒ විඤ්ඤාණයේ. එපමණක් නොවෙයි පඨවි ආපො තෙජො වායො තියනව නම් දිග කොට කථාවක් තියනවනේ. දැන් විත්‍රකාරයා ගැනත් හිතන්න, එඤ්ඤා දීඝඤ්ඤා රසඤ්ඤා කියන්නේ එයයි. එහෙම නැත්නම්

දිගකොට කථාවකුත් නැහැ. සුභාසුභං දැන් අර කථාවේ කිව්ව වගේ ලක්ෂණ අඟ පසග සහිත සත්‍රී රූපයක් හෝ පුරුෂ රූපයක් නිර්මාණය කරනව සිතුවම් පටක. ඔන්න සිතුවම් පටේ කතාව ඕක ආශ්‍රයෙන් තේරුම් ගන්න. ඒ කියන්නේ ඒ සිතුවම් පට අර රාග නඤ්ඤිතණා නියනතාක් සිතුවම් පට අපි හිතුවත් නැතත් ඉබේටම ඇදෙනවා අර කියාපු සායම තුළින් - රාගය තුළින්. නමුත් අන්න අර අනිදස්සන තත්ත්වයට පත්වුණාට පස්සේ විමුක්ත සිතේ නාමරූපයක් පිළිබිඹු වන්නේ නැහැ. ඒකයි 'විඤ්ඤාණං අනිදස්සනං' කියන්නේ. මහ පුදුම ගැඹුරු ගාථාවක් ඒක. අන්තිමට කියන්නේ 'එසථ නාමඤ්ච රූපඤ්ච අසෙසං උපරුජ්ඣති' නාමරූප ඔක්කොම ඉවරයි එතනම. ඒක නිසා 'විඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන' කියන එකත් බොහෝ දෙනාට තේරුම් ගන්න බැහැ. එතන කියෙන්නේ සාමාන්‍ය ලෝකයාගේ විඤ්ඤාණය සංඛත විඤ්ඤාණයක්-අභිසංඛත විඤ්ඤාණයක්. අපි විඤ්ඤාණය කියලා කියන්නේ අර නාමරූපයත් එක්ක යන විඤ්ඤාණයට. අනිත් විඤ්ඤාණය ලෝකයා දන්නේ නැහැ. එහෙම විඤ්ඤාණයක් ඇතෙයි කියලවත්. ඒකට වෙන වෙනයක් කියන්න හැකියි. නිරුද්ධ විඤ්ඤාණය කියලා, නිරුද්ධ වුන විඤ්ඤාණය. නිරුද්ධ වෙන්නේ මොකද? අපට හුරු පුරුදු අරමුණක් නැහැ. ඒ ටිකට තමය ඔය රහත්සිත දක්වන-කොට 'අප්පතිධං අනාරමමණං' කියල කියන්නේ. ඔය පින්වතුන් අහල ඇති සුඤ්ඤත තත්ත්වය දක්වනකොට 'අනිමිත්ත' වචනය යොදනවා. නිමිත්තක් නැහැ 'අප්පතිධං' පිහිටීමක් නැහැ. ශුන්‍යයි, ආත්ම තත්ත්වයෙන් ශුන්‍යයි. ඒ සුඤ්ඤත තත්ත්වය තමයි ඔතනින් පෙන්නුම් කරන්නේ. එතෙන්නට තව අපි එකතු කරමු. ධම්ම පදයේ ගාථා දෙකක්.¹⁷

යෙසං සනතිවයො නඤ්ඤිතණා - යෙ පරිඤ්ඤාන භොජනා
සුඤ්ඤතො අනිමිත්තො ව - විමොකොධා යෙස ගොවරො
ආකාසෙව සකුන්තානං - ගති තෙසං දුරන්තයා

ඒකත් අර වගේම තේරුම් ගන්න අමාරුයි. ඒ කියන්නේ. 'යෙසං සනතිවයො නඤ්ඤිතණා' රහතන් වහන්සේලාට එකතු කරගත්තු දෙයක් නැද්ද, 'යෙ පරිඤ්ඤාන භොජනා' ආහාරය පිළිබඳව හරියටම පිරිසිදු අවබෝධ කර ගත්තද, සුඤ්ඤතො අනිමිත්තො ව විමොකොධා යෙස

ගොවරො යම් කෙනෙකුගේ ගොදුරුබිම. ගෝවර කියන්නේ පින්වතුනි, ගොදුරු බිම. එතකොට යම් කෙනෙකුගේ ගොදුරුබිම සුඤ්ඤත අනිමිත්ත තත්වය. එතකොට ආහාරය නොවෙයි. ආහාරය නොවෙයි ගොදුර. රහතන් වහන්සේලා ආහාරය ගන්නේ ගොදුරක් හැටියට නොවෙයි. උන්වහන්සේලා ඒක තුළ සුඤ්ඤතාව අවබෝධ කර ගැනීමෙන් තමන්ගේ 'අනිමිත්ත සුඤ්ඤතා ගොදුර බිමෙයි' උන්වහන්සේලා හැසිරෙන්නේ. ඒ අය යන ගමන් මාර්ගය සොයා ගන්න බැහැ 'ආකාසෙව සකුන්තානං ගති තෙසං දුරන්තයා'. අහසේ කුරුල්ලෝ ගිය මාගීය දක්වන්න බැරුව වගේ රහතන් වහන්සේලාගේ හිත යන හැටි තේරුම් ගන්න බැහැ. අනිමිත්ත නිසා අප්පණ්හිත නිසා. ඔය ගැන බොහෝ තැන්වල සඳහන් වෙනවා. දෙවියන් බඹුන් වදිනවලු රහතන් වහන්සේලාට, 'අනේ ඔබ වහන්සේගේ හිත යන අරමුණ අපට පේන්නේ නැහැ.' අරහත් එල සමාපත්තිය නිසා. ඒ ගැනයි ඔය කියන්නේ. එතකොට ඒ ගොදුරු බිම 'සුඤ්ඤතො, අනිමිත්තො' ඒ කාරණයම ප්‍රකාශ කරන ඊළඟට තියන ගාථාව තමයි:

යසසාසවා පරිකබ්ණා - ආහාරෙ ව අනිසසිතො
 සුඤ්ඤතො අනිමිත්තො ව - විමොකෙඛා යසස ගොවරො
 ආකාසෙව සකුන්තානං - පදං තසස දුරන්තයං

අර වගේම අදහසක් තියෙන්නේ ආශ්‍රව ඤය කළ රහතන් වහන්සේ පිළිබඳව. හෝජන හතර පිළිබඳව හොඳින් තේරුම් ගත්ත නම් උන්වහන්සේලා ගිය මාගීය දූක ගන්න, ඒ කියන්නේ හිත යන මාගීය තේරුම් ගන්න බැහැ. අනිමිත්ත, අප්පණ්හිත නිසා. ඔන්න දන් තේරුම් ගන්න ඒ නිසා තමයි 'සංඛාය සෙවී ධම්මඨො සංඛං නොපෙති වෙදගු' ඒ රහතන් වහන්සේලා ගිණිමට නොයේ කියන්නේ, සාමාන්‍ය ලෝකයා ගණන් ගන්නේ නැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ආහාර ගන්න හැටි බලන්න, උන්වහන්සේගේ වරියාව පරීක්ෂා කරන්න. බ්‍රහමායු බ්‍රාහ්මණයාගේ ශිෂ්‍ය උත්තර නමැති බ්‍රාහ්මණ තරුණයා හත් මාසයක් බුදු රජාණන් වහන්සේ පිරිපස්සෙන් සෙවනැල්ල වගේ ගියා. ඊට පස්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ වරියාව පිළිබඳව මහා පුදුම වණිනාවක් බ්‍රහමායු සුත්‍රයේ දක්වනවා.¹⁸ ඒකෙ මෙන්න මෙහෙම එකක් තියනවා අර කියාපු ආකාරයට 'නෙව දවාය න මදාය' ආදී වශයෙන්

අට්ඨකාම සමනනාගතව බුදුරජාණන් වහන්සේ ආහාරය වළඳනවා. එපමණක් නොවෙයි මහා ආශ්චර්යය වන්නේ 'රස පටිසංවේදී භගවා නො ව රස රාග පටිසංවේදී' බුදුරජාණන් වහන්සේගේ රස නභර ක්‍රියාත්මක වෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේට රස දැනෙනවා. නමුත් රස රාගයක් නැහැ. ඇල්මක් නැහැ. අන්ත අර සුඤ්ඤත අනිමිත්ත' කතන්දරේ.

එතකොට ඒක තුළින් හිතාගන්න මේ පින්වතුන් - පුදුම ගාථා දෙකක් - ආහාරය පිරිසිඳ අවබෝධ කරගන්න කියන්නේ ආහාරය නොගැනීම නොවෙයි. යථා තත්ත්වය තේරුම් අරගෙන තණහාව රාගය ආදිය ඉවත් කළ අවස්ථාවයි. ඒවා ඉවත් නොකළ අවස්ථාවේ අපි බලාපොරොත්තු උනත් නැතත් අර තෘෂ්ණා වේගය තුළින් අපේ විඤ්ඤාණය කොතනක හරි සටහන් වෙනවා, සිතුවම් පටක් ඇදෙනවා. මව් කුසයේ හෝ වේවා වෙන තැනක හෝ වේවා. එතන තමයි හැමෝම ගිහිල්ල හිරවෙලා ඉන්නේ. 'ආයතීං පුනඛහවො' නැවත පුනර් භවයක් ඇති වෙන්නේ. විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත් එකට යනව නම් විඤ්ඤාණය ඉවත් උනොත් එතන නාමරූපයක් හටගන්නේ නැහැ. එතකොට ඒ ටික තමයි කිව්වේ, යම් අවස්ථාවක ජීවත්ව ඉන්න අවස්ථාවෙන් විඤ්ඤාණය නාමරූපයෙන් මිදිල නම්, මරණ අවස්ථාවේ නිමිත්තක් ගන්නේ නැහැ. ඒ නිමිත්තක් නොගන්න සචභාවය තමයි අර කියාපු කුළුගේ උපමාවෙන් දක්වුවේ. ඒ සුර්ය රශ්මියට පිහිටන්න තැනක් නැහැ. බිත්තියක්වත්, පොළවක්වත්, වතුරක්වත් මොකවත් නැහැ. මේ පින්වතුන් සලකගන්න මේ ආහාර ප්‍රඥප්තිය කොයි තරම් ගැඹුරුද කියලා මේ ධර්මයේ තිබෙන. ආහාර පිළිබඳව වතුරාධීසත්‍යය ක්‍රමයට ආහාරයත්, ආහාර සමුදයත්, ආහාර නිරෝධයත්, ආහාර නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාවත්, කියන ආකාරයෙන් නිසියාකාරව තේරුම් ගත්තොත් එතන කියවෙනව ඒ තැනැත්තා රහත් වෙනවය කියලා. ආයින් අමුතුවෙන් කරන්න දෙයක් නැහැ. ඔය ටික ආශ්‍රයෙන් මේ පින්වතුන් හිතා ගන්න මේ දේශනාව කමටහනක් කියලා. කාටත් මේ ගැඹුරු දේවල් පවා කියන්නේ මේවා ගැඹුරුයි කියලා හිතන්න එපා. ඇත්ත වශයෙන් ධර්මය ගැඹුරු තමයි. හරි හැටි තේරුම් ගත්තොත් යම් කෙනෙක් ඒක යෝනියෝ මනසිකාරය වශයෙන් සිත යොදනව නම් අර

කියාපු මාගී ඵල ආදිය ඇතක නොවේ. ඒ නිසා මේ පින්වතුන් අද දින සිල් සමාදන් වෙලා යම් සීලයක පිහිටලා යම් ප්‍රමාණයකට හරි තම තමන්ගේ බණ භාවනා කර ගන්නත් ඇති. මේ දේශනාවන් මේ පින්වතුන්ට විදර්ශණාත්මක වශයෙන් උපකාරවත් වේවා!

ඒ ආහාරය පිළිබඳ සංඝයා වහන්සේලා පමණක් නොව යෝගාවචර පින්වතුන්, බෞද්ධ පින්වතුන් ඒ ආහාර ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාවේ යෙදෙනවා. ඒ ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාව නියම විදියට, හරියට, ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාව සම්පූර්ණ කරගත්තොත් අන්න එතනම මාගී ඵල තියනවා. මේ දේශනාව තම තමන්ගේ බණ භාවනාවලට උපකාර කරගෙන හැකිතාක් ඉක්මනින් සෝවාන්, සකදාගාමි, අනාගාමි අර්හත් කියන මාගී ඵල ප්‍රතිචේධයෙන් මේ අති භයානක සංසාරයෙන් අත් මිදීමට ශක්තිය බලය ලැබේවා කියල ප්‍රාර්ථනා කරනවා. අවිච්ඡේ සිට අකනිටා දක්වා යම්තාක් සත්ත්ව කෙනෙක් මෙබදු ධර්ම දේශනාමය හා ධර්ම ශ්‍රවණමය කුසලයක් අනුමෝදන්වීමට කැමති නම් ඒ අනුමෝදන්වීම තුළින් ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් උතුම් වූ අමාමභ නිවනින් සැනසෙත්වා කියලා ප්‍රාථනා කරගෙන මේ ගාථා කියල පින් දෙන්න.

‘එතනාවනා ව අමෙහගි.....’

පාදක සටහන්:

1. ද්වයනානුපසංහා සුත්ත, සුත්ත නිපාත, 234 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 25)
2. ආභාර සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 2-20 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
3. පුත්තමංස සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 2-152 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
4. සාරස්පසකාසිනි 11 - 79 පිට (භේ.මු.)
5. සතිපට්ඨාන සුත්ත, මජ්ඣිම නිකාය 1-138 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 10)
6. භික්ඛුනී සුත්ත, අංගුත්තර නිකාය, 2-280 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 19)
7. පාරාසරිය ථෙර ගාථා - ථෙර ගාථා, 190 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 28)
8. නාලක සුත්ත, සුත්ත නිපාත, 222 (බු.ජ.ත්‍රි. 25)
9. රජුපම සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 4-346 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 16)
10. ඕසතරණ සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 1-2 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 13)
11. ඵ්ඝ්ඝ ථෙර ගාථා - ථෙර ගාථා - 228 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 28)
12. කුමාර පඤ්ඤා බුද්දක පාඨ බුද්දක නිකාය, 1-4 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 24)
13. සමමාදිට්ඨි සුත්ත, මජ්ඣිම නිකාය, 1-112 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 10)
14. අපථිරාග සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 2-158 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
15. කකචුපම සුත්ත, මජ්ඣිම නිකාය, 1-320 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 10)
16. කෙවඩ්ඪ සුත්ත, දීඝ නිකාය, 1-538 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 7)
17. අරහත්ත චග්ග, ධම්මපද, බුද්දක නිකාය, 1-44 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 24)
18. බ්‍රහමායු සුත්ත, මජ්ඣිම නිකාය, 2-576 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 11)

20 වන දේශනය

(පහන් කණුව ධම් දේශනා අංක 202)

හමෝ තසස භගවතෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධසස

යෙ මෙ පුබ්බෙ විශාකංසු
හුරං ගොතම සාසනා
ඉච්චාසි ඉති භවිසසති
සබ්බං තං ඉතිහීතිහං
සබ්බං තං තකකච්චස්නං
නාහං තස්ථ අහිරමිං

ඤ්ඤා ච මෙ ධම්මං අකතාහි
තණ්හානිගසාතනං මුනි
යං විදිඤ්ඤා සතො වරං
තරෙ ලොකෙ විසතතිකං

ඉධ දිට්ඨසුත මුත විඤ්ඤාතෙසු
පියරූපෙසු හෙමක
ඡන්දරාග විනොදනං
නිබ්බාන පදමච්චුතං

එතදඤ්ඤාය යෙ සතා
දිට්ඨධම්මාහිනිබ්බුතා
උපසන්නා ච තෙ සදා
තිණණා ලොකෙ විසතතිකං¹

සැදහැවත් පින්වතුනි !

තිලෝගුරු භාග්‍යවත් තථාගත සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ සොයා ගත්තු පටිච්චසමුප්පාද ධම්මයේ විශේෂත්වය වර්තමානය තුළම සංසාර ගැටළුවට විසඳුමක් ඉදිරිපත් කිරීමයි. එතෙක් ලෝකයේ පහළ වුණු අන්‍යාගම් කතීවරු අතීතයත් අනාගතයක් තර්කයෙන් ගැටලුමින්

මේ සංසාර ගැටළුවට විසඳුමක් සෙව්වා. මේ ස්වාකධාන ධර්මයේ සන්දර්භය අකාලික එහිපසසික යන ගුණපද කුලීනුත් නිතර යෙදෙන 'දිට්ඨිමය ධර්මය' දිට්ඨි දර්මයෙහි කියන පදයෙනුත්, ප්‍රකට වන්නේ අන්ත ඒ වර්තමාන විසඳුමයි. අපි අද මේ විසිවන පටිච්චසමුප්පාද දේශනාවට සුඤ්ඤා නිපාතයේ පාරායණ වගගයේ හේමක සූත්‍රය මාතෘකා කර ගත්තේ ඒ විශේෂ ලක්ෂණය ගැන මේ පින්වතුන්ගේ අවධානය යොමු කරන්නටයි. ඒ ගාථාවල අර්ථය මෙහෙමයි.

1. යෙ මෙ පුබ්බෙ විසාකංසු - නුරං ගොතම සාසනා
 යම් කෙනෙක් මට ගොතම සාසනයෙන් පිට යම් ධර්මයක් කියා
 දන්නාද

ඉව්වාසි ඉති හවිසසති
 ඔවුන් කිව්වේ මෙසේ විය මෙසේ වන්නේය කියලයි.
 සබ්බං තං ඉතිහීතිහං
 ඒ ඔක්කොම 'මෙසේ විය මෙසේ විය' කථාවල්
 සබ්බං තං තකකච්ඤ්ඤං
 ඒවා තකී වචන කථාවල්
 නාහං තස් අභිරමීං
 මම ඒවා ගැන සතුටු වුනේ නැහැ. ඊළඟට කියනවා

2. තඤ්ඤා මෙ ධර්මං අකධානි - තණහානිශ්ශාතනං මුනි
 මුනිවරයාණෙනි ඔබ වහන්සේ මට තණහාව විනාශ කරන ධර්මය
 කියාදුන මැනවි

යං විදිත්වා සනො වරං -තරෙ ලොකෙ විසතතිකං
 යම් ඒ ධර්මය තේරුම් අරගෙන සතිමත්ව හැසිරෙන්නේ ලෝකයේ
 ඇලෙන සුළු තණහාවෙන් එතර වන්නේය.

3. ඉධ දිට්ඨිසුතමුත විඤ්ඤාතෙසු
 පියරූපෙසු හෙමක
 ඡන්දරාග විනොදනං
 නිබ්බාන පද මවුනං

හේමක මේ ලෝකයේ ප්‍රිය ස්වරූප ඇති, දුටු ඇසු දැනුන දැනගත්

හැම දෙයක් කෙරෙහිම ජඤානය දුරු කිරීම ගිලිහී නොයන නිවන් තත්වයයි.

එතදඤානය යෙ සතා

මේ කාරණය තේරුම් අරගෙන යම් කෙනෙක් සතිමත්ව

දිට්ඨමානිතිබ්බතා

දිටු දුමියෙහිම නිවුනාහුද

උපසන්නා ව තෙ සදා

ඔවුහු හැම කල්හිම උපශාන්තය

තිණණා ලොකෙ විසත්තිකං

ලෝකයේ ඇලෙන සුළු තණහාවෙන් එතර වූවාහුය.

පින්වතුනි, මීට කලින් අපි පැවැත් වූ දේශනා වලදී සඳහන් කළා විසුද්ධි මාර්ගයේ දැක්වෙන දූතට සම්මත පටිච්චසමුප්පාද විචරණයට අනුව අඩග දොළහෙන් අවිජ්ජා සංඛාර කියන අඩග දෙක අතීතයට අයත් හැටියටත් අන්තිමට තියන ජාති, ජරා මරණ, අඩග දෙක අනාගතයට අයිති හැටියටත් ඊළඟට විඤ්ඤාණ නාමරූප සලායතන එසස වේදනා තණහා උපාදාන, භව කියන මැද තියන අඩග අට වර්තමානයට අයිති හැටියටත් දැක්වෙනවා. ඉතින් ඒ විචරණය, ඒ මතය, අපි පිළිගත්තොත් හේමක මානවකයා අනිත් ආගම් දර්ශන ගැන කියපු 'මෙසේ විය මෙසේ වන්නේය' කියන 'ඉතිහිතිහ' වෝදනාව අපේ ධර්මයටත් එල්ල වෙනවා. නමුත් පින්වතුනි, මේ ධර්මය 'මෙසේ මෙසේ' ධර්මයක් වත් 'එසේ මෙසේ' ධර්මයක් වත් නොවෙයි. මේ කියාපු භව තුනේ විග්‍රහය ඔප්පු කරන්න විසුද්ධිමාර්ග කතීයකුමා බුද්ධසෝඡ ස්වාමීන් වහන්සේ - විසි ආකාර පටිච්චසමුප්පාද විග්‍රහයකුත් ඉදිරිපත් කරනවා? පහේ ගොඩවල්.

- අතීතෙ හෙතවො පඤ්ච - ඉදානි එල පඤ්චකං
- ඉදානි හෙතවො පඤ්ච - ආයතිං එල පඤ්චකං

අතීතයේ හේතු පහයි. වර්තමානයේ ඒවායේ එල පහයි. වර්තමානයේ හේතු පහයි. අනාගතයට එල පහයි. මොනවද මේ අතීත හේතු පහ හැටියට දක්වන්නේ. අවිජ්ජා සංඛාර, තණහා, උපාදාන,

හව. වර්තමාන ඵල හැටියට දක්වන්නේ විඤ්ඤාණ නාමරූප සලායතන ඵසස වෙදනා. ආයිමත් වර්තමාන හේතු හැටියට දක්වන්නේ අවිජ්ජා සඛබාරා තණ්හා උපාදාන හව. අනාගත ඵල අර කිව්ව විඤ්ඤාණ නාමරූප සලායතන ඵසස වෙදනා. මේ විග්‍රහය තුළින් පින්වතුනි, මේ පටිච්චසමුප්පාද අඩග දොළහ අතර තියන ඉද්දසව්වයනා කියන ඒ පුදුම සම්බන්ධතාව පලුදු වෙනවා. අපි මීට කලින් මේ පින්වතුන්ට කියාදීලා තියනවා ඒ අඩග දෙකක් අතර තමයි පටිච්චසමුප්පාද ධම් නායාය ඉද්දසව්වයනාව. 'මෙය ඇති කල්හි මෙය වෙයි මෙය හටගැනීමෙන් මෙය හටගනී. මෙය නැති කල්හි මෙය නොවෙයි මෙය නිරුද්ධ වීමෙන් මෙය නිරුද්ධ වේ කියලා කියන අර ඉද්දසව්වයනා 'මෙය නිසා මෙය වන බව' කියන එක තමයි එතන ධම් දෙකක් අතර. හැම යුගලයක් අතරම ඒක තියනවා. ඒ නිසා ඒක බිඳින්න බැහැ. ඒකට තව දේවල් එකතු කරන්නත් බැහැ. අඩග දෙක පුදුම විදියට එකට බැඳීලා තියනවා. ඒ ගැන දැක්වෙනවා 'යා තනු තථතා අවිතථතා අනඤ්ඤථතා ඉද්දසව්වයනා' කියලා. 'එය එසේමයි වෙනස් කරන්න බැහැ. අන්සේ බවක් නැහැ' කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ සම්බන්ධතාව තහවුරු කරනවා. විසුද්ධිමාගීයේ විස්තරයෙන් මේක බිඳෙන බවයි අපට කියන්න වෙන්නේ.

එපමණක් නොවෙයි බුද්ධිසොෂ ස්වාමීන් වහන්සේ වටට තුනක් ගැනත් කියනවා. කම්ම වටට, කිලෙස වටට, විපාක වටට. නමුත් පින්වතුනි අපි පෙන්නල දුන්නා මහානිදාන සූත්‍රය විග්‍රහ කළ අවස්ථාවේ මේ පටිච්චසමුප්පාදයට අයිති නියම 'වටට' කථාව තමයි විඤ්ඤාණ නාමරූප අතර තියන ඒ 'වට්ටය'. ඒක ප්‍රකාශ කෙරෙන මහ ගැඹුරු බුද්ධ දේශනා කොටස අපි කීප වරක් උද්ධෘත කරල දක්වුවා.³ මේ අවස්ථාවෙදින් මේ අලුත් අයටත් දැනගන්න කියන්න වෙනවා 'එතනාවතා බො ආනඤ ජායෙථ වා ජීයෙථ වා මීයෙථ වා වචෙථ වා උප්පජ්ජෙථ වා, එතනාවතා අධිච්චන පථො එතනාවතා නිරුත්තිපථො එතනාවතා පඤ්ඤාත්තිපථො එතනාවතා පඤ්ඤාවචරං එතනාවතා වට්ටං වට්ටනී ඉසථතං පඤ්ඤාපනාය යද්දං නාමරූපං සහ විඤ්ඤාණෙන. ඒකේ තේරුම 'මේතාක් දුරටය ආනන්ද කෙනෙක් උපදනේ හෝ දිරන්නේ හෝ මියයන්නේ හෝ චුතවන්නේ හෝ නැවත උපදනේ, මේතාක් දුරටය

අධිවචන මාගීයක්, නිරුක්ති මාගීයක්, ප්‍රඥපති මාගීයක්, දැක්විය හැක්කේ. මේතාක් දුරටය ප්‍රඥාවට බැසගත හැක්කේ. මේතාක් දුරටය මේ හව තත්ත්වයක් පෙන්නුම් කිරීම සඳහා වටයක් කරකැවෙන්නේ එනම් නාමරූපය විඤ්ඤාණය සමඟ. එතකොට ඒකයි නියම වටය.

ඒක තුළ තියනවා ඔක්කොම ජාති ජරා මරණ ආයෙ අඩුවක් නැහැ. ඉතින් මේක වඩාත් පැහැදිලිව අග්‍රශ්‍රාවක මහා ප්‍රාඥ සාර්පුතන සොමීන් වහන්සේ ඉතාම සරල උපමාවකින් නළකලාප සූත්‍රයේ ඉදිරිපත් කරනවා, මහා කොට්ඨික සොමීන් වහන්සේගේ ප්‍රශ්න මාලාවකට පිළිතුරු වශයෙන්⁴. උන්වහන්සේ පුදුම උපමාවක් දෙනවා. යම් සේ ඇවැත්නි බට කෝටු මිටි දෙකක් ඉහළින් සම්බන්ධ වෙන හැටියට හේත්තු කරලා තියනවා නම් අන්න ඒ විදියටයි නාමරූප ප්‍රත්‍යය කරගෙන විඤ්ඤාණය පවතින්නේ, විඤ්ඤාණය ප්‍රත්‍යය කරගෙන නාමරූප පවතින්නේ. ඊළඟට නාමරූප ප්‍රත්‍යය කරගෙන සළායතන එසස වෙදනා තණ්හා ආදිය පවතින්නේ. ඊළඟට ඒ බට කෝටු මිටි දෙක අතරින් එකක් අදින කොට අනික වැටෙනවා. අනික අදින කොට මේක වැටෙනවා. එතකොට ඒ විදියට නිරෝධ පැත්ත කියන්නේ මෙහෙමයි. නාමරූප නිරෝධයෙන් විඤ්ඤාණ නිරෝධය, විඤ්ඤාණ නිරෝධයෙන් නාමරූප නිරෝධයත් එක්කම සළායතන එසස වෙදනා තණ්හා උපාදාන ඔක්කොම ඇදගෙන වැටෙනවා. ටිකකට හිතන්න, හිතට නගාගන්න බලන්න පින්වතුනි, බට කෝටු මිටි දෙකෙන් එකක්. වම් පැත්තෙ තියන බට කෝටු මිටිය විඤ්ඤාණය කියල හිතමු. දකුණු පැත්තෙ තියන බට කෝටු මිටිය නාමරූපය කියල හිතන්න. එතකොට නාම රූප බට කෝටු මිටියට තව බට කෝටු මිටි ගොඩක් හේත්තු කරල තියනවා. ඒ ඔක්කොම වැටෙනවා නාමරූප වැටුණොතින්. ඔන්න දැන් තේරුම් ගන්න ඒක නිසයි සන්ධික අකාලික එහිපසික කියන්නේ. ඒ ගුණ එතනම තියනවා. ආයි ඕක අතීතයට වර්තමානයට අනාගතයට කාලත්‍රයට දාන්න දෙයක් නැහැ.

විසුද්ධිමාගී විචරණය ගැන අපි එහෙම කිව්වා. ඔය කියාපු අඤ්ඤාමඤ්ඤ පවචයනාව තුළින් ඒකෙ ප්‍රතිලාභ හැටියට දවයනාව කියල දෙයක් මතුවෙනවා. අපි දවයනානුපසස්සනා සූත්‍රය මාතෘකා කරගන්නා

දේශනා රාශියකටම. මේ පින්වතුන්ට මතක ඇති සමුදය, නිරෝධය කියන ද්වයතාවක් තියනවා. ඒ වගේම තවත් ද්වයතාවක් තියනවා. 'අජ්ඣතන බහිද්ධා' ඇතුළත පිටත. ඔය ටික තමයි ඔය පින්වතුන්ට සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ හැම තැනම අනුවෙන් 'ඉති අජ්ඣතනං වා කායෙ බහිද්ධා වා කායෙ' කථාන්තරය ගැන අපි කියලා තියනවා.⁵ 'සමුදය ධම්මානුපසසී වා වයධම්මානුපසසී' වා කියන ඔය ද්වයතාව. ද්වයතාව කියන වචනය අපේ ථෙරවාද සම්ප්‍රදාය ගණන් අරගෙන නැහැ. ඔය වචනය එළියට ඇවිල්ලා නැහැ. නමුත් ඒකේ වැදගත්කම අපි පෙන්වුවා. 'ද්වයං' කියල සූත්‍ර දෙකක් තියනවා එක ළඟ සමායතන සංයුතයේ ද්වයං නාමයෙන්ම. ඔන්න එක 'ද්වයං' සූත්‍රයක තියෙන්නේ මෙහෙමයි.⁶ මහණෙනි, මම නුඹලාට 'ද්වයං' දෙකක් දේශනා කරනවා. මොකක්ද දෙක? ඇසයි රූපයයි, කණයි ශබ්දයයි, නැහැයයි ගඳ සුවඳයි, දිවයි රසයි, කයයි සපඨීයයි, මනසයි ධම්මයි. ඔන්න දෙක.

ඊළඟට මහ පුදුම අභියෝගයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරණවා. යම් කෙනෙක් කිව්වොත් මේ දෙක ප්‍රතික්ෂේප කරලා මම වෙන දෙකක් පෙන්වනවා කියලා. ඒක කටහැකර කථාවක් පමණයි. එයාට ඔප්පු කරගන්න බැරිව වෙහෙසට පත්වෙනවා. අන්න බලන්න ද්වයතාව ගැනයි. ඊළඟට තියන අනිත් ද්වයං සූත්‍රයේ මේ විදියටයි සඳහන් වෙන්නේ. 'ද්වයං භික්ඛවෙ පටිච්ච විඤ්ඤාණං සමෙහාති දෙකක් නිසයි විඤ්ඤාණය හට ගන්නේ කථංඤ්ඤ භික්ඛවෙ ද්වයං පටිච්ච විඤ්ඤාණං සමෙහාති' කොහොමද ඒක? වකුඤ්ඤ පටිච්ච රූපෙ උප්පජ්ජති වකුච්චිඤ්ඤාණං ඇසත් රූපයත් නිසයි වකුච්චිඤ්ඤාණය ඇතිවුණේ. ඊළඟට තව එකක් වදාරණවා වකුච්චි. අනිච්චං විපරිණාමී අඤ්ඤාථාභාවී. රූපා අනිච්චා විපරිණාමීනො අඤ්ඤාථාභාවීනො ඇසත් අනිත්‍යයි වෙනස් වන සුඵයි අන්‍යාකාරයකට පත්වන සුඵයි. රූපත් එහෙමයි. ඊළඟට වදාරණවා 'ඉථෙතං ද්වයං චලඤ්ඤව වයඤ්ඤ අනිච්චං විපරිණාමී අඤ්ඤාථාභාවී' මේ දෙකම සැලෙනවා සලිත වෙනවා අනිත්‍යයි වෙනස් වෙනවා. අඤ්ඤාථා භාවයට පත්වෙනවා. මේ දෙකක් පිළිබඳ ප්‍රශ්නය විසඳෙන්නේ අනිත්‍යතා ධර්මය තුළින් බව කෙටියෙන් සලකාගන්න. මේ ද්වයං කියන එකේ අජ්ඣතන බහිද්ධා කොටස ඔප්පු වෙන තවත් වටිනා සූත්‍රයක් තියනවා. ඒක අර මජ්ඣිම නිකායේ තියන

බාල පණ්ඩිත සූත්‍රය නොවේ සංයුත් සඟයේ තියනවා බාල පණ්ඩිත සූත්‍රය කියලා එකක්.⁷ ඒකෙ කොටසක් විතරක් අපි මේ වෙලාවේ කියමු 'අවිජ්ජානීවරණසස භික්ඛවෙ, බාලසස තණහාය සමපයුත්තසස එවමයං කායො සමුදාගතො. ඉති අයඤ්චෙව කායො ඛනිද්ධාව නාමරූපං ඉජෙථතං දායං. දායං පටිච්ච එසෙසා සලෙවායතනානි යෙහි ථුට්ඨො බාලො සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදියති එතෙසං වා අඤ්ඤතරෙන'

ඒකෙ තේරුම, 'මහණෙනි අවිද්‍යා නීවරණයෙන් වැසුණු තණහාවෙන් බැඳුන බාලයාට මේ කයක් ලැබිල තියනවා. මේ කය එක පැත්තකින්. ඛනිද්ධාව නාමරූපං - නාමරූපය අනිත් පැත්තෙන්. භිතාගන්න කය කියන්නේ සවිඤ්ඤාණක කය. සවිඤ්ඤාණක කය එක පැත්තකින් අනිත් පැත්තෙන් - 'ඛනිද්ධා' - නාම රූපය. ඉජෙථතං දායං. දායං පටිච්ච එසෙසා ඒ දෙක නිසා එතන ඉඳලයි එසස සලායතන ඔය කථාන්තර තියෙන්නේ. ඒ ඩිංග ඇති ඒ ගැන. ඔය දවයං කථාවේ වටිනාකම අපි ඒකෙන් පෙන්නුවා.

ඊළඟට අපි යමු හේතු පච්චය කියන වචන දෙකට. බුද්ධ කාලයේ හැම සූත්‍රයකම ඒ දෙක යෙදෙන්නේ සමානාර්ථවත් පද හැටියටයි. 'කො හෙතු කො පච්චයො' කියල ඇහැව්වොත් ඒකට දෙන පිළිතුර දෙකක් නොවෙයි එකක්. ඒක හොඳට ඔප්පු වෙන හොඳ ලස්සන සූත්‍රයක්. අපි කියමු වැඩි විස්තර නැතත් තේරෙන හැටියට මහාපුණණම කියල සූත්‍රයක් තියනවා⁸ සඳ එළිය ඇති රාත්‍රියක එළිමහනේ බුදුරජාණන් වහන්සේ භික්ෂුන් වහන්සේලා අහන ප්‍රශ්න වලට පිළිතුරු දෙනවා. එක භික්ෂුන් වහන්සේ නමක් මහ පුදුම විදියට එකපිට එක ප්‍රශ්න පහක් ඇහුවා. ඒක සිංහලට නැගුවොත් මෙහෙමයි. 'සාමීනී කුමක්ද හේතුව කුමක්ද ප්‍රත්‍යය රූපස්කන්ධයක් පෙන්නුම් කිරීමට? කුමක්ද හේතුව කුමක්ද ප්‍රත්‍යය වෙදනාස්කන්ධයක් පෙන්නුම් කිරීමට? කුමක්ද හේතුව කුමක්ද ප්‍රත්‍යය සංඥා ස්කන්ධයක් පෙන්නුම් කිරීමට? කුමක්ද හේතුව කුමක්ද ප්‍රත්‍යය සංස්කාර ස්කන්ධයක් පෙන්නුම් කිරීමට? කුමක්ද හේතුව කුමක්ද ප්‍රත්‍යය විඤ්ඤාණ ස්කන්ධයක් පෙන්නුම් කිරීමට? ඔන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ පිළිතුර දෙනවා -

'මහාභුත හතර තමයි හේතුව මහාභුත හතරමයි ප්‍රත්‍යය රූපසකන්ධයක් පෙන්නුම් කිරීමට, ස්පඨයමයි හේතුව ස්පඨයමයි ප්‍රත්‍යය වේදනාස්කන්ධයක් පෙන්නුම් කිරීමට, ස්පඨයමයි හේතුව ස්පඨයමයි ප්‍රත්‍යය සංඥාස්කන්ධයක් පෙන්නුම් කිරීමට. ස්පඨයමයි හේතුව ස්පඨයමයි ප්‍රත්‍යය සංස්කාර - ස්කන්ධයක් පෙන්නුම් කිරීමට. නමුත් නාමරූපයමයි හේතුව නාමරූපයමයි ප්‍රත්‍යය විඤ්ඤාණස්කන්ධයක් පෙන්නුම් කිරීමට. අපට ඕනෑ කරන්නේ මෙතනින් අන්න අර කාරණයයි. හේතු ප්‍රත්‍යය කියන එක සමානාර්ථවත් හැටියටයි සූත්‍ර දේශනාවල යෙදිල තියෙන්නේ. නමුත් පින්වතුනි අපට පේනවා ප්‍රකරණ සාහිත්‍යයෙන් ප්‍රකරණ ග්‍රන්ථ වලදී මේ පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳ යම්කිසි අර්ථ විපරිණාමයක් සිදුවෙව්ව බව. පළමුවෙන් අපි නිදර්ශනයක් දෙමු. නෙතතිප්පකරණයේ පරිකාර හාර විභව කියන කොටසේ-එතෙත්ට එනකොට මේ හේතු, ප්‍රත්‍යය දෙකක් ලෙස දක්වනවා. මෙහෙමයි කියන්නේ 'දෙව ධම්මා ජනයනි හෙතු ව පච්චයොව'. යමක් උපදවන්නේ ධම් දෙකකින් - හේතුවයි ප්‍රත්‍යයයි. ඒ දෙක අතරින් මෙහෙමයි කියන්නේ 'අසාධාරණො හෙතු සාධාරණො පච්චයො' දන් පින්වතුන් සළකාගන්න අසාධාරණ කියන්නේ සමාජයේ දේශපාලනය කරන කොට කියන කථාව නොවෙයි. අසාධාරණ කියන්නේ පොදු නොවන ඒ කියන්නේ විශේෂ. සාධාරණ කියන්නේ පොදු, එහෙම හිතාගන්න. එනකොට අසාධාරණො හේතු කියන්නේ හේතුව සුවිශේෂයි, ප්‍රත්‍යය පොදුයි. ඔන්න නිදසුනකුත් දෙනවා. අංකුරයකින් - අංකුරයක් කියල කියන්නේ පින්වතුනි, ඇටයක් පැළවෙන අවස්ථාවනෙ - නෙතතිප්පකරණය කියන්නේ කොහොමද? ඒකේදි බීජය තමයි හේතුව - අසාධාරණ හේතුව. ඊළඟට ප්‍රත්‍යය තමයි පොළවයි දිය සිරාවයි. ඊළඟට ඔක්කොම හකුළුවා දක්වනවා මේ විදියට 'ඉති සභාවො හෙතු පරභාවො පච්චයො. අජ්ඣතතිකො හෙතු ඛාහිරො පච්චයො. ජනකො හෙතු පරිග්‍රාහකො පච්චයො'. ඊළඟට තව එකක් කියනවා අසාධාරණො හෙතු සාධාරණො පච්චයො. ප්‍රත්‍යය කියන වචනය තෝරන්න ගිහිල්ල සභාවො හෙතු පරභාවො පච්චයො. ඔන්න අමුතු දෙයක්. අපට සභාව කියන එක සාමාන්‍යයෙන් යෙදෙන වචනයක්. ඔන්න පාරිභාෂික ශබ්දයක් කරගෙන ඒක. 'ස-භාව' කියන්නෙ තමන්ගේ සභාවය. පරභාවො කියන්නේ අනුන්ගේ සභාවය. ඔන්න

බලන්න වැඩවල හැටි. එතකොට ‘සභාව’ තමයි අංකුරයක බීජය. ‘පරභාව’ තමයි අර ආපො, පය්වි, තෙජෝ, වායෝ ආදිය. නමුත් සේලා තෙරණියගේ කතාන්තරයෙන් එහෙම පේනවා¹⁰ මේ කාරණා තුනම වැදගත් බව. කෙසේ හෝ වේවා. ඔන්න එතකොට ඒ එකක්, ඊළඟට අජකධනිකො හෙතු අධ්‍යාත්මික එක, හේතුව. බාහිර එක, පවයය. ඊළඟට ජනක උපද්දවන එක ‘හේතුව’ ඒකට උදව් කරන එක ‘ප්‍රත්‍යය’. ඔන්න ඔහොම විග්‍රහයක් හේතු ප්‍රත්‍යය පිළිබඳව දක්වලා තියනවා.

ඉතින් පින්වතුනි, ඔන්න ඊළඟට අපට කියන්න සිද්ධ වෙනවා. අපි ඊළඟට එමු පට්ඨානප්‍රකරණයට¹¹. එතන තියෙනවා ප්‍රත්‍යය විසි හතරක් වෙලා. හින්වල සම්බන්ධතාව පෙන්වන්න ගිහිල්ලා ප්‍රත්‍යය විසි හතරක් එතන තියනවා. ඒකෙන් පළවෙනි එක ‘හේතු’ කියල නම් කරල තියනවා. අර කියාපු අර්ථයෙන්ම නොවේ. එතකොට හේතු කියන එක අන්තිමට විසිහතරෙන් එකක් වුණා. ඒව අතරින් එකක් තමයි ‘අඤ්ඤාමඤ්ඤා පවයය’ කියන එක. ඒකත් අපි කියාපු ගැඹුරු අර්ථයෙන් නොවේ. ඒකත් විසි හතරෙන් එකක් වුණා. ඒ මදිවට දැන් උගතුන් වෙහෙසෙනවා, ‘අනන්තර සමන්තර’ කියන ප්‍රත්‍යය දෙකට දීලා තියන එකම විග්‍රහය නිර්වචනය හැදින්වීම නිසා ඒ දෙකේ අනන්‍යතාව ඔප්පුකර ගන්න බැරිව. ඉතින් ඔන්න ඔහොම දෙයක් තියෙනව. ඊට වැඩිය අපි කියන්න යන්න නෑ. අපි ඊළඟට මාරුවෙමු පටිසම්භිදාමඟ්‍රප්‍රකරණයට¹² ඒ හරියට එතකොට තවත් ඒ වගේම විපරිණාමයක් අපට පේනවා. හේතු, හේතු සමුප්පන්න කියන වචන දෙක තෝරන්න මෙහෙමයි පටිසම්භිදාමඟ්‍රප්‍රකරණයේ, මෙහෙම කියනවා අවිජ්ජා හෙතු, සංඛාරා හෙතු සමුප්පන්නා, සංඛාරා හෙතු, විඤ්ඤාණං හෙතු සමුප්පන්නං ඒ කියන හැටියට අංග දොළහෙන් ඉස්සරහින් තියන එක හේතුවයි ඊළඟ එක හේතු සමුප්පන්නයි. නමුත් පින්වතුනි අපි පෙන්නල දන්නා ‘යෙ ධම්මා හෙතුප්පවා තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ’ කියන එක ආශ්‍රයෙන් හේතු කියල කියන්නේ අවිද්‍යාව වත් මොකක් වත් නොවේ. අන්න අර ඉදප්පවයතාවයි ‘මෙය ඇති කල්හි මෙය වෙයි’ ඒ පටිච්චසමුප්පාද ධර්ම න්‍යායයයි හේතුව, හෙතු සමුප්පන්න කියන එකත් අපි පෙන්නුවා අර අංග දොළහම හෙතු සමුප්පන්නයි. අර විදියට ගන්න බෑ. අවිජ්ජා ආදි ඒව නිදර්ශන. ඔය කාරණය තවත් පැහැදිලි වෙනවා ඇතැම්

තැන්වල කියවෙනව සෝවාන් පුද්ගලයා ගැන 'හෙතුව සුද්ධෝ හොති හෙතු සමුප්පනෙනව ධම්ම'. හේතුවත් හොඳින් දැක්ක හේතුවෙන් හටගත් දේත් හොඳින් දැක්කා.

ඊළඟට අපට වඩාත් පැහැදිලි වෙන එක තමයි එක් අවස්ථාවක බුදුරජාණන් වහන්සේ - මේවා ගැන අපි කලිනුත් කියල තියනවා - පටිච්චසමුප්පාදයත් පටිච්චසමුප්පන ධර්මත් අතර ඇති වෙනස දක්වල තියෙනව.¹³ පටිච්චසමුප්පාදය කියන එක හඳුන්වන්නෙ එතෙන්දි මහ පුදුම පාඨයකින් එතන කියනවා ජාති පච්චයා භික්ඛවෙ ජරාමරණං. උප්පාදා වා තථාගතානං, අනුප්පාදා වා තථාගතානං, ධීතාව සා ධාතු ධම්මධීතනා ධම්මනියාමනා ඉද්දසාව්වයනා' එතකොට ජාතියත් ජරාමරණයත් අතර ඇති සම්බන්ධතාව ඔප්පු කරන සම්බන්ධකම එතන කියන්නේ 'තථාගතයන් වහන්සේලා උපදනේ හෝ නුපදනේ හෝ 'ධීතාව සා ධාතු' ඒ ධම් ධාතුව එහෙමමයි. ඒක 'තථා' ආයෙ වෙනස් කරන්න බැහැ. ඉද්දසාව්වයනා' ඉද්දසාව්වයනාවයි. ඒකයි පටිච්චසමුප්පාදය. ඒකෙ පටිච්චසමුප්පන ධම් පෙන්නුම් කරන්නේ අන්න අර ඊළඟට කියාපු අංග වලින් අවිජ්ජා ආදී ඒ එක එකක්ම 'හෙතුසමුප්පන' එහෙම නැත්නම් පටිච්චසමුප්පන ධම්. අවිජ්ජාදි හැම එකක්ම 'අනිච්චං සංඛතං පටිච්ච සමුප්පනං' පටිච්චසමුප්පන දේවල්. ඒ විග්‍රහයෙදින් අපට ජේනවා කල්යාණමේදී යම්කිසි අර්ථ විපරිණාමයක් මේ පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය පිළිබඳව සිද්ධවුන බව.

ඊළඟට අර හේතු පච්චය කතාව වගේම දෙයක් තමයි පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය බොහෝ විට අවිද්‍යාවේ ඉඳල අංග දොළහ අනතගාමී ප්‍රශ්නවලට, උභතෝකෝටික ප්‍රශ්නවලට, පිළිතුරක් හැටියට ඉදිරිපත් කළ අවස්ථා සූත්‍ර දේශනාවල කොතෙකුත් තියනවා. ලෝකයා ද්වයනිස්සිතයි. දෙකක් පිළිබඳ කථාව. එක්කො 'තියනවා' එක්කො 'නැහැ'. එක්කො 'සියල්ල තියෙනවා' එක්කො 'සියල්ල නැහැ'. එක්කො 'තමන් කරනවා' එක්කො 'අනුන් කරනවා'¹⁴. ඔන්න ඔහොම ද්වයනාවයක් තුළයි ලෝකයා ඉන්නෙ. ඒ වගේ බ්‍රාහ්මණයින් ඇවිල්ලා අහපු ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු දෙන අවස්ථාවේ විශේෂයෙන් කවචායන ගොතන සූත්‍රයෙ අපි පෙන්නල දීල තියනවා ඒ අන්න දෙක 'ද්වය නිශ්‍රිත

බව¹⁵ “සබබං අත්ථිති බො කච්චාන අයං එකො අනොතා, සබබං නත්ථිති අයං දුතියො අනොතා. එතෙ තෙ කච්චාන උභො අනොත අනුපගමම මජ්ඣෙකං තථාගතො ධම්මං දෙසෙති යදිදං අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා.....” ඒ කියන්නේ සියල්ල ඇත කියන එක, එක් අන්තයක්. සියල්ල නැත කියන එක තවත් අන්තයක්. ඒ දෙකටම යන්නේ නැතිව තථාගතයන් වහන්සේ අර කියාපු අංග දොළහේ පටිච්චසමුප්පාදය දක්වනවා. එතන අනුලෝම පටිලෝම දෙකම ඇතුළත්. තේරුම් ගන්න පුළුවන් නේද පින්වතුනි, අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා කියලා, ඊළඟට වදාරණවා අවිද්‍යාවගේම නිරවශේෂ විරාග නිරෝධයෙන් ඒ කියන්නේ මේ දෙක අතර තියෙන්නේ සමුදය නිරෝධය. ඒකාන්ත වශයෙන් තියනව කියන්නත් බැහැ. ඒකාන්ත වශයෙන් නැතැයි කියන්නත් බැහැ. මේවායේ හටගැනීම තියනවා නිරුද්ධවීම තියනවා. ඇතිවීම තියනවා නැතිවීම තියනවා. ඒක පිළිබඳ ධර්මතාවයි එතකොට මේ ‘පටිච්චසමුප්පාද’ කියන්නේ. එපමණක් නොවෙයි ‘සයං කතං’ ‘පරං කතං’. තමාද කළේ අනුන්ද කළේ ආදී මේ වතුෂ්කෝටි ප්‍රශ්න හතරකුත් උභතෝකෝටික ප්‍රශ්න හයකුත් ඉදිරිපත් කළා. එතකොට බුදුහාමුදුරුවෝ ඔන්න ඔය දොළහ ඉදිරිපත් කළා. බොහෝ දෙනා මේකේ තේරුම දන්නේ නැ. ඇයි මේ දොළහ ඉදිරිපත් කරන්නේ? ඒක තුළම වර්තමාන විසඳුම තියනවා. ප්‍රශ්නයේ ව්‍යුහය විග්‍රහ කරලා පෙන්වනවා. මොකක්ද ව්‍යුහය? අවිද්‍යා පසුබිම තුළ සංස්කාර ඇති වෙනවා. ඒ සංස්කාරණය තුළින් අර විඤ්ඤාණ නාමරූප දියසුළිය කරකැවෙන්නේ. ඒ දියසුළිය කරකැවීමේ ප්‍රතිලාභය තමයි ඊළඟට සළායතනය තුළ ආයතන දෙබිඹි වෙලා යනවා. අන්න අයං කථාව ඇසත් රූපයත් ‘කතන් ඉබ්බදයන්’ ආදී වශයෙන්. ඒ නිසයි අපි කිව්වේ අර අඤ්ඤාමඤ්ඤා පච්චයතාව නළකළාප උපමාවෙන්. ඊළඟට ඒක බෙදිලා ගියහම අන්තිමට වෙන්නේ මොකක්ද? වේදනා තණහා උපාදාන හව ජාති ඔක්කොම කථාන්තරය එතන තියනවා.

ඉතින් මේක කිව්වට මොකද පින්වතුන්ට පැහැදිලි නොවෙන්න පුළුවන්. දැන් මතක් කරගන්න අපි මේ පටිච්චසමුප්පාද විචරණ වලදී දීප්‍ර උපමා. බොහෝ දෙනාට උපමා වලින් තමයි තේරෙන්නේ. නා නා විධ උපමා අපි දීලා තියනවා නිවන දේශනා වලදී. සිනමා උපමාව, මැජික් ලෝකය, ආදී උපමා කීපයක් දක්වල තියනවා. අපි මෙහෙම ගනිමු. ලෝක කීපයක් හැටියට අපි හිතා ගනිමු. සිනමා ලෝකය. ඊළඟට අපි

හිතමු අර අපේ සුමිත් දාම ඇදිලිල ගැන කිව්වනේ. ඒකට අපි කියමු සුදු ලෝකය කියලා. ඊළඟට මැජික් ලෝකය තියනවා. ඊළඟට ක්‍රිකට් ලෝකය තියනවා. ඊළඟට තවත් ලෝකයක් තියනවා - අර ඒදණ්ඩ උඩ බල්ල ඉස්සෙල්ල නියෝජනය කළේ, ඊට වැඩිය රසවත් අන්දමින් අපි නාසිසස් උපමාවෙන් ඉදිරිපත් කරලා තියනවා. ඒක කවුරුත් ප්‍රිය කරන එකක්. ඒක දන්නේ නැති අයට ඉතාම කෙටියෙන් කිව්වොත් අපි කියවල පුරුදු ශ්‍රීක කථාවක් නාසිසස් නමැති ඉතාම රුමත් ශ්‍රීක තරුණයෙක් තමන්ගේ මුහුණ කවදාවත් දෑකල නැහැ. කැලේ ඇවිදින අතරේ පොකුණකට නැඹුරු උනාම ඒ ඡායාව දෑකලා රැවටුණා දෙවගනක් කියලා. දෙවගන වැළඳගන්න දිය රැලින් එක්ක දින ගණනක් තිස්සේ මහ පෙම් හටනක් කළා. දින ගණනක් පෙම් හටන කරලා අන්තිමට ආලය වෙනුවෙන් ජීවිතය පූජා කළා. අන්න ආතම ස්නේහය. අනිත් ස්නේහත් එහෙම තමයි. ඒකට අපට කියන්න වෙන්නේ ප්‍රේම ලෝකය. එතකොට ලෝක ගොඩක් තියනවා. සිනමා ලෝකය, සුදු ලෝකය, මැජික් ලෝකය, ක්‍රිකට් ලෝකය, ඔන්න ප්‍රේම ලෝකය. දැන් මේ එක එක ලෝකවල අර කියාපු අංග ක්‍රියාත්මක වෙන හැටි බලන්න. ඔන්න සිනමා ලෝකය ගැන හිතන්න. සිනමාව විනුපටිය පටන් ගන්නේ කොයි වෙලාවෙද? මුළු ශාලාවම අනුකාරයේ නිමග්න වුන වෙලාවේ. ඒ වෙලාවේ අර අස්ථිර - තිරයට ඇස් දෙක යොමු වෙනවා. එතන ඉඳල පටන්ගන්නවා. ඒ සෙල්ලම තමයි අර අමුතුවම ලෝකයක නළු නිලියන්ගේ ඔක්කොම සංස්කාර අර්ථවත් වෙන්නේ අනුකාරය තුළයි. විවේකය අවසරාවේ ආලෝකය ආ හැටියේ අර වෛවණී බව ඔක්කොම ඉවරයි. සේදිලා යනවා. එතනින්ම ඉවරයි. නමුත් ඒ දෙක අතරේ තමයි අර නළු නිලියන්ගේ හැසිරීම් ආශ්‍රයෙන් රටාවල් මවාගෙන මහ පුදුම ලෝකයක් මැවෙන්නේ. ඒකයි මෝහනය. එතකොට මේ යන්නේ මොකද, ටිකටි එකක් ගන්නේ මෝහනයට. මුළු වෙන්න. මොකද, ලෝකයම කාම ලෝකයක්. කාම ලෝකය තුළ තියනවා පුංචි පුංචි ලෝක රාශියක්. ඒවා තමයි අපි කිව්වේ. ඒ සිනමා ලෝකය පහසුවෙන් සලකාගන්න පුළුවන්.

ඊළඟට අපි ගනිමු මැජික් ලෝකය. මැජික් කාරයාගේ නූල් සුත්තර තේරුම් ගන්න තාක් තමයි මැජික් ලෝකෙ පවතින්නේ. දුක්ක හැටියේ හොරෙන් හරි වේදිකාවෙ හැංගිලා, මැජික් ලෝකෙත් ඉවරයි.

ඊළඟට අපි හිතමු අර සුදු ලෝකය. ඒකත් අපි හොඳට පෙන්නල කියනවා අර දාම් අදින අජිත් සුමිත්ගේ කථාව ආශ්‍රයෙන්. කෙටියෙන් කියතොත් ඒ ලෝකෙ තියෙන්නේ දාම් පෙතේ. ඒකයි අර කිසිම වටිනාකමක් නැති ඉත්තන් 'ඇත්තන්' වෙලා අන්තිමට මහ ලොකුවට ජය පරාජයක් පිළිබඳව අර 'සෙන්' ගුරුවරයා කඩුව අමෝරාගෙන පරාද වෙච්ච කෙනා මරණව කියලා සියුම් ධම් ගැටළුවක් දීලයි අජිත් සුමිත් යාළුවෝ දෙන්නා තරඟයට පෙළඹුවේ. ඒ අවසරාවේ උග්‍ර විදියට එක්කෙනෙක් ජීවිතේ පූජා කළා. අනිත් කෙනා වෙනුවෙන්. ඔන්න මෙන්න පරදින්න තියෙද්දී අන්තිමට මොකක්ද වුණේ. ගුරුවරයා හරියටම දිනුම් පැරදීම තීරණය වෙන - ඒ කියන්නේ මහා උග්‍ර අවසරාවේ, එක්කෙනෙක් මරන්න වෙනවා ගුරුවරයාට. පැරදිච්ච ගෝලයා. එකකොට ගුරුවරයා මොකද කරන්නේ? පහතට නැමිලා අර ඉත්තන් විසි කළා. ඉවරයි. සුදුව ඉවරයි. සුදු ලෝකය එතනම ඉවරයි. ඔය ඇතිනෙ.

ඊළඟට ක්‍රිකට් ලෝකය ගැන නම් අමුතුවෙන් කියන්න ඕන නැහැ. මේ පින්චතුන් කවුරුත් දන්නවා. නමුත් මේකයි වැදගත් වෙන්නෙ. තරඟයේ පිල් බෙදුනට පස්සෙ ඔන්න අර උපකරණ පණගැන්වෙනවා. ක්‍රීඩකයන්ට අමුතූ නම් දෙනවා. එතන ඉඳලා මෝහනය තමයි. ඔය ක්‍රිකට් ක්‍රීඩා මෝහනය නිසා අන්තිමට දිවි නසාගන්නෙ, ඒකත් ලෝකයක්. ක්‍රිකට් ලෝකය, ජය පරාජය තුළ නා නා ප්‍රකාර දේවල්. ඔක්කොම එතනම තියනවා. උත්පත්තියක් තියනවා මරණයත් තියනවා. ශෝක පරිදෙව දුකඩ දොමනසස ඔක්කොම තියනවා. ඔන්න ඊළඟට ප්‍රේම ලෝකය ගැන. ඒව ගැන අපට වැඩිය මේ පින්චතුන් දන්නවා. ඒකෙදින් ආතම ස්නේහය එහෙම නැත්නම් වෙන කෙනෙක් පිළිබඳ ස්නේහය ඇති වුනාට පස්සෙ තමයි මෙහෙම කියන්නේ 'ලෝකය නම් දුක තමයි. නමුත් අපි දෙන්නා ඉන්න තැන සැපයි'. ඒ සබන් බෝලය පිපිරුව දවසට එක්කො දිවි නසා ගැනීම නැත්නම්, මිනීමරා ගැනීම, ඔන්න ඒ ලෝකය. ඔය එක එක ලෝකයක් තුළ ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ - මනක නියාගන්න - අර අංග දොළහයි. එයින් එතන විශේෂයෙන්ම වැදගත් වන්නේ අර දිය සුළිය - 'වටය'. නියම සන්ධිසථානය කේන්ද්‍රසථානය තමයි විඤ්ඤාණ නාමරූප සම්බන්ධතාව. මහ පුදුම මෝහනයක් ඒක තුළ තියෙන්නේ. ඒක නිසා තමයි අපි කිව්වේ

දුරවබෝධ හැටියට කොන්වුනා. මොකක්ද හේතුව? මොකක්දෝ හේතුවක් තියනවා. මොකක්ද හේතුව? මෙන්න මේකයි පින්වතුනි හේතුව. මේ සාසන ඉතිහාසයේ යම් කිසි අවසථාවක අවාසනාවන්ත සිද්ධියක් සිදුවුනා. මේ පරම ගම්හීර සූත්‍ර දේශනා වොහාර දේශනා හැටියට හංවඩු ගැහිලා පිටිපස්සට තල්ලු වුනා. ඒ වෙනුවට වෙන වෙන දේවල් කරලියට ආවා. මේක බුදුරජාණන් වහන්සේ දැකල වෙන්න ඇති අනාගත වාක්‍යයක් ප්‍රකාශ කරල තියනවා. අනාගතයේ මෙන්න මෙහෙම භික්ෂුන් ඇති වෙනවා කියලා. ඒ අනාගත භික්ෂුන්ගේ ආකල්පය වදාරල තියනවා.¹⁶

‘යෙ තෙ සුත්තන්තා තථාගත භාසිතා ගමහීරා ගමහීරස්ථා ලොකුත්තරා සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තා තෙසු හඤ්ඤාමානෙසු න සුසසුසිසසනති න සොතං ඔදභිසසනති න අඤ්ඤාවිතනං උපට්ඨාපෙසසනති නතෙ උගගහෙනබ්බං පරියා පුණිතබ්බං මඤ්ඤිසසනති.’

අනාගතයේ භික්ෂුන් වහන්සේලා ඇතිවෙනවා තථාගත දේශිත ගමහීර ශුන්‍යතා ප්‍රතිසංයුක්ත ලෝකෝත්තර සූත්‍ර, දේශනා කරන වෙලාවට ඒවට කන්දෙන්තේ නැහැ. ඒවට හිත යොදවන්නේ නැහැ. තේරුම් ගන්න උත්සාහ කරන්නේ නැහැ. ඒව ඉගෙන ගන්නේ නැහැ. හදාරන්නේ නැහැ. මොකද හේතුව? වොහාර දේශනා කියන එක. පින්වතුනි, දැන් තෝරන්නේ කොහොමද අපි වගේ සාමාන්‍ය අය සඳහා බුදුහාමුදුරුවෝ දේශනා කළේ. මේ පින්වතුන් දන්නවා බාහිය සූත්‍ර ආදී එක දේශනාවකින් මාගීඵල රහත්ඵල ලබාගත්තු අවසථා¹⁷. නමුත් අවාසනාවකට වගේ, මොකක්දෝ හේතුවක් නිසා පින්වතුනි, ඒවා පස්සට ගියා. වොහාර දේශනා හැටියට මුළුගැන්වුණා. ඕකෙන් තමයි මේ පටලැවිල්ල සිදු වුණේ.

අපි කල්පනා කරන්ට ඕන පටිච්චසමුපපාද ධර්මය කියන එක බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරල තියෙන්නේ - දැන් පටිච්චසමුපපාද ධර්මය කියල කියන්නේ අර දොළහ කටපාවම් කරගෙන ඉහළට පහළට සජ්ඣායනා කිරීමයි. ඊට වැඩි දෙයක් නැහැ. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මුළු මහත් සංසාර ගැටළුව විසඳන අතර රූප භව අරූප භව විතරක් නොවෙයි මේ කාම භවය තුළ අර කියාපු පුංචි ලෝක වලටත් අදාළ

අභ්‍යන්තර ව්‍යුහය විග්‍රහ කරල දක්වන මහ පුදුම සිද්ධාන්තයක් ඒක තුළ තිබෙන බව බොහෝ දෙනා සලකන්නේ නැහැ. ඒ නිසයි අර අපි කියූ හේතු ප්‍රත්‍යය වචන පිළිබඳ වෙනස් අර්ථ දැක්වුණේ. බුද්ධ වචනයේ තියන ඒවා අපට වෙනස් කරන්න බැහැ. හේතු ප්‍රත්‍යය කියන එක සමානාර්ථයෙන් තියනව නම් අපි ඒක ඒ හැටියට පිළිගන්න ඕන. මේකේ කොඳු කඩන්න ගියහම අන්තිමට කෙළවර වෙන්නේ අර බ්‍රහමණයින් ගියා වාගේ තමා සහ අනුන්, එක්කො තමන් කලා, එක්කො අනුන් කලා. ඔය විදියට ගිහිල්ල තමයි 'සභාවෝ' හෙතු තමන්ගේ හේතුව 'පරහවෝ පච්චයෝ' අනුන්ගේ ප්‍රත්‍යය වගේ අදහස් ඇතිවුණේ. මේවා අද රියේ නොවේ කාලයක් තිස්සේ වෙලා තියනවා. මේ අදහස් ටිකක් විචල්වකාරී වගේ පෙනෙන්නට පුළුවන්. නමුත් අපට කරන්න දෙයක් නැහැ. මේ කාරණය කොයි වෙලාවක හරි එළිදරව් කරන්නට ඕන. කොයි විදියේ විවේචන එල්ලවුනත්.

දැන් එතකොට මේ පින්වතුන් සලකාගන්න පටිච්චසමුප්පාද දේශනාවේදී විශේෂයෙන් අවධානය එල්ල කළ යුතු එක තමයි සංසාර වට්ටය, අඤ්ඤාමඤ්ඤා පච්චයතාව, විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත් අතර ඒ සම්බන්ධතාව. ඒ විඤ්ඤාණයේම තියනවා දෙකක් පිළිබඳ හැඟීම. 'විජානාති' කියල කියන්නේ එකක් අනිකෙන් වෙන් කරන ගතිය. ඒ වෙන්කිරීම තුළින්මයි අන්න නාමරූපය අර විදියට ගන්නේ.

ඒක කෙරෙන්නේ අර අවිද්‍යා අනුකාරය තුළයි. ඒක තුළ අර ඡායාව අල්ල ගන්නවා. නාමරූපය ඡායාව පමණයි. 'මුවා - මිරිඟුව' කතාන්තරය එන්නෙන් එතනනේ. ඒක තුළ අර දෙකක් අතරේ හිරවීම සිදුවෙනවා. මෙතන ඇහැයි අතන රූපයයි. ඊළඟට ඒ මුවා දන්නේ නැහැ ඒ දුවන දුවන වාරයක් පාසා ඇසත් එක්ක යන බව. ඒක නිසා කොන් දෙකක් - කුඤ්ඤා දෙකක් - ගහ ගන්නා. ඔය කුඤ්ඤා දෙක තුළ ලෝකයා හිරවෙලා 'දාවය නිශ්‍රිත' වුණා. බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නල දුන්න මේ අතන දෙකම අතහැරලා - ඒව එකතු කරලා නොවෙයි, සම්බන්ධ කරලා නොවෙයි - ඒ දෙකටම යන්නේ නැතිව ගන්නා විසඳුම තමයි ඔන්න ඔය කියාපු ද්වාදසංග පටිච්චසමුප්පාද විවරණය. මේ විවරණය තුළින් බුදුරජාණන් වහන්සේ එක පැත්තකින් සංසාර ගැටළුව විසඳුවා. ඔය අතීත ජාති, අනාගත ජාති, කථාන්තර ඇල්ලුවේ මොකද? මේ

සංසාරයේ මේ ජාතිය ගැන හරියට තේරුම් ගත්තොත් අතිතයත් එකයි අනාගතයත් එකයි. හිතන්න පින්වතුනි, කෙහෙල් ගහක හරයක් නැති බව තේරුම් ගන්න පට්ට ගහන්න ඕනද? හොඳට කැපෙන කඩුවක් අරගෙන දෙකට මැදින් කැපුවහම අභ්‍යන්තර ව්‍යුහයෙන් ජේනව නේ හරයක් නැති බව. අන්න ඒකයි සෝවාන් පුද්ගලයා නිවන් දුටුවයි කියන්නේ. අපි කලින් කියල තියනව සෝවාන් පුද්ගලයා නිවන් දුටුවයි කියන්නේ ප්‍රඥා ආලෝකය තුළින් ඝෂණිකවම මොහොතකට දැක්කා අර සංස්කාර නිරෝධය. අපි අර නිලමහා යෝධයාගේ යගදා උපමා කථාව ආදියෙන් පෙන්නුවේ. ඒක දැක්ක නම් ඒ පුද්ගලයාට අර රහස පොඩ්ඩක් හරි හෙළිවුණා. සංයෝජන එක පාරටම කැඩෙන්නෙ නැහැ. ක්‍රම ක්‍රමයෙන් ගිහිල්ල තමයි ඒ සත්‍යය දැක්ක නිසා තමයි සෝතාපනන පුද්ගලයා ආයෙ මෙහාට හැරෙන්නෙ නැහැයි කියල කියන්නෙ. ඒ පුද්ගලයා නිවනින්ම කෙළවර වෙන්නෙ. අර කියාපු සත්‍ය දර්ශනය මොහොතකට හරි දකිනවා. සත්‍ය දර්ශනය කියන්නේ ඕකයි. වෙන අමුතු දෙයක් නොවේ පට්ටවසමුප්පාද ධර්මය. 'මෙය ඇති කල්හි මෙය වේ'.

දැන් සෝවාන් පුද්ගලයා ගැන කියන කොට, බොහෝ දෙනා කියනවා අපි හොඳට සිල් රකිනවා ඒ නිසා ඔක්කොම හරි. එහෙම නොවෙයි එතන තියෙන්නෙ. 'යං කිඤ්චි සමුදය ධමමං සබ්බං තං නිරොධ ධමමං' කියන ඒ ධර්මතාව දකින්න ඕන. යම්තාක් දෙයක් හටගන්නා සවභාවය ඇත්තේද, ඒ හැම දෙයක්ම නිරුද්ධවන සවභාවයද ඇත්තේය කියන අන්න ඒක තේරුම් ගන්න ඕන. ඒ දර්ශනය තුළින්, සමුදය නිරෝධ කියන ධර්මතාව දුටුව. මොහොතකට විඤ්ඤාණ නිරෝධය අත්දුටුවා. මොහොතකට විඤ්ඤාණ නිරෝධය අත්දුටුවා. අන්තිමට අල්ලන්නෙ ඒකනෙ. ඒ නිසා තේරුම් ගන්නා පඤ්චසක්‍යධර්මයේම ඇතිවීම් නැතිවීම් සවභාවය. අන්න ඒ සත්‍යදර්ශනය තුළින් තමයි නිවනට නැඹුරුව. ආයි මෙහාට හරවන්න බැහැ. එපමණකින් සෝවාන් පුද්ගලයාගේ ශ්‍රේෂ්ඨත්වය. තව ඊට එහා යන්න තියන බව ඇත්ත. නමුත් ඔය විදියේ දෙයක් එතන තියෙන්නේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරන්නේ ඒ යෝනිසෝමනසිකාරය යෙදූ අවස්ථාවෙයි මේ පැත්ත හෙළිවන්නේ.

එහෙම පිටින්ම නිවන කියන එක ගැන අපි දැන් කිව්වා. අපේ දේශනමාලාව ගැන දැන් තව එකක් කියන්න ඕන. අපි කිව්වනෙ පට්ටවසමුප්පාද ධර්මයේ යම්කිසි ඓතිහාසික පරිණාමයක් අපි

පෙන්නුවා කියලා. මේ දේශනාව පිටට ගියහම සමහරවිට නොයෙකුත් විවේචන ඇතිවෙන නිසා අපට කියන්න සිද්ධ වෙනවා මේ පුංචි දේශනා මාලාව පිළිබඳ පොඩි ඉතිහාසයක් තියන බව. ඒක ටිකක් පෞද්ගලික දෙයක් වගේ වෙන්න පුළුවන් නමුත් කියන්න ඕන. මීට අවුරුදු විස්සකට කලින් මිනිරිගල නිසසරණ වනයේ සංඝයා වහන්සේලාට නිවන පිළිබඳව ගැටළු මතුවුණු අවසාවකදී අපගේ ගුරුදේවයන් වහන්සේ මාතර ශ්‍රී ඥාණාරාම ස්වාමීන් වහන්සේ උන්වහන්සේගේ කුටියේදීම මගෙන් ඉල්ලීමක් කළා “මේ පිරිසට නිවන පිළිබඳ දේශනා මාලාවක් පවත්වන්න. අපට පටිගත කරගන්න පුළුවන්” කියලා. මගේ පළමුවන ප්‍රතිචාරය උනේ - හිතහ මුහුණින් - මට කියන්න තියන දේවල් කිව්වොත් මට ප්‍රහාර එල්ල වෙන බව. නමුත් දෙවන දවසේ උන්වහන්සේ පුදුම විදියට මාව ධෛර්යයවත් කළා. ‘මා අරාධනා කළ බව ඒ දේශනාවේදීම කියන්න’ කිව්වා. ඒක නිසයි මේ පින්වතුන්ට නිවන දේශනා අහන්න ලැබුණේ. ‘නිවනේ නිවීම’ පොත කියවන්න ලැබුණේ. එහෙම නැත්නම් ඒකත් අර කිව්ව කාලයාගේ වැල්ලට යට වෙලා තවමත් එළියට එන්නේ නැහැ. ඒ දේශනා පිළිබඳවත් මුල් කාලයේ අවුරුදු විස්සකට කලින් වපර ඇසින් බැලූ අය දැන් ඇස් ඇරලා බලන බව අපට අහන්න ලැබෙනවා.

ඒ අතර සමහර අය යෝජනා කළා මට පටිවසමුප්පාද ධර්ම පිළිබඳ පොතක් ලියන්න. මට හිතනා පොතක් ලියනවට වැඩිය ලේසියි මගේ දේශනා සිය ගණනක් අහපු මේ අයට දේශනා පැවැත්වීම පහසුයි කියල. ඒ අය ගැඹුරු ධර්ම අහන අතරේ නැගිටලා යන්නෙ නැහැ අපට තේරෙන්නෙ නැහැ කියලා. ඉතින් මම බය නැතිව ඒක පටන් ගත්තා. හැබැයි එකක් තියනවා පින්වතුනි, දේශකයාගෙ ප්‍රතිභානය ශ්‍රාවකයාගේ බුද්ධි මට්ටම අනුවයි. එදා ඒ දේශනා පැවැත්වූයේ මිනිරිගල නිසසරණ වනයේ යෝගාවචර සංඝයා වහන්සේලාටයි. ඒ අවසාවේ අපි දීපු විවිධ උපමා දැන් රටෙත් ගිහිල්ලා. මෙතෙක්දී මේ ගැමි පිරිස සඳහා අපට ගැමි උපමා දෙන්න සිද්ධවුනා. ගමේ ගොඩේ උපමා දුන්නා. ඒ හින්දා ධර්ම අගෞරවයක් වෙන්නෙ නැහැ. අවසාවානුකූලවයි. ඒ ඔස්සේ තේරුම් ගන්න බලන්න බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මේ ගැඹුරු ධර්මය - ගැඹුරු නිසයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පවා මැලිවුණේ මේ ධර්මය දේශනා කරන්න. සහම්පති මහා බ්‍රහ්මයාට දණගහන්න සිද්ධ වුණේ ඒ නිසයි.

මේ කාරණා දෙක අපි කලින් මතක් කරල තියනවා ධර්මයේ දැක්වෙනවා ගැඹුරු හැටියට-එකක් අරියපරියෙසන ආදී සූත්‍රවල සඳහන් වෙනවා.¹⁸ 'දුඤ්ඤං ඉදං ධානං යදිදං ඉදප්පවයනා පටිච්චසමුප්පාදො' කෙලෙස්වලට යටවුණු ලෝකයාට පටිච්චසමුප්පාදය දැකීම අපහසුයි. ඒ වගේම නිරෝධය නම් වූ නිවන. ඒක අමුතු දෙයක් නොවෙයි සමුදය නිරෝධය තියනව නම්. නිරෝධ පැත්ත-ඒකත් ලෝකයාට පෙනෙන්නෙ නැහැ. ඒක සංස්කාර නිරෝධයෙන් වන එකක්. ඒ වෙනුවට හව තෘෂණාවමයි තියෙන්නෙ. ඒකට අදාළව ඊට පස්සේ අනෙකුත් වින්තන එනවා. ඒ මදිවට - තව දුරටත් කියනව නම් මේ ධර්මයේ පටිච්චසමුප්පාදය - ප්‍රතිපත්ති, ප්‍රතිවේදි කියන ත්‍රිවිධ ශාසනයක් තියෙද්දී ප්‍රතිවේදිය මූලිකව වැටුණා. ප්‍රතිපත්තියත් ටික ටික වැටුණා. අන්තිමට පටිච්චසමුප්පාදය විතරයි. ඉතින් උගතුන්ට තැන ලැබුණා. එතන ඉදල පටන්ගන්න ඉතින් විවරණ විග්‍රහ, ආදිය. අපේ මේ ථෙරවාද සම්ප්‍රදායේ පමණක් නොවෙයි. කොටින්ම කියනොත් සමුද්ධ පරිනිව්‍යාණයෙන් අවුරුදු සියයක් යන්න කලින් නිකාය දහ අටක් ඇතිවුනා යයි කියනවා. ඒතරම් ධර්මය ගැඹුරුයි. ඒ විතරක් නොවෙයි ඒ හැම එකකටම මහා ග්‍රන්ථ රාශියක් - කර්ත ගණන් ග්‍රන්ථ - ලියවුණා. ඉදහිටල තමයි ඒවා තේරුම් ගන්නවත් කෙනෙක් උත්සාහ ගත්තේ. අන්න ඒ විදියේ දෙයක් සිදුවෙලා තියනවා.

ඒක නිසා මේ පින්වතුන් කල්පනා කරගන්ට ඕන මේක නිකමම අහල එතනින් කෙළවර කරන්නෙ නැතිව තේරුම් ගන්න ඕන. ඒක තේරුම් ගන්න තරම් ප්‍රඥාව අපට නැහැ කියල අපි ඉතින් පෘථග්ජනයො කියල අධ්‍යයනය වෙන්න එපා. ප්‍රඥාවේ මූල ඛේජය බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වුම් කරල දීලා තියනවා - යෝනිසෝමනසිකාරය. යෝනිසෝමනසිකාරය, කා තුළත් තියනවා. අපි ඒක පෙන්වුවා අර ඇඟිලි පහේ උපමාවෙන්. නැවත කියන්නේ අලුත් අයට තේරුම් ගන්න. මේතාක් නාම ධර්ම තේරුවෙ වෙන ආකාරයකට. එසෙ ඉස්සරහට දාලා. අපි පෙන්වුවා ඇඟිලි පහෙන්. වෙදනා, සංකප්පා, වෙතනා, එසෙ, මනසිකාර. ඔය ධර්ම අතුරින් මනසිකාරය මහපටඇඟිල්ල හැටියට අරගෙන අපි පෙන්වුවා අර නඩුවක උපමාවක් අරගෙන. යම්කිසි නඩුවක සාක්කිකරුවන් නැත්නම් මොකක්ද කරන්නේ. විත්තිකාරයකට සමාව දීලා කථාව අහගන්නවා. ඒ වගේ දෙයක් බුදුරජාණන් වහන්සේට

කරන්න සිඳු වුණා. මොකද මේ සංසාර ගැටළුව විසඳන්න හරිම අමාරුයි - විඤ්ඤාණ මායාව නිසා.

ඒක නිසයි බුදුරජාණන් වහන්සේ විඤ්ඤාණ මායාවේ අනිත් පැත්තේ තියන නාමරූප ධර්මයන් අතුරින් මනසිකාරයට සමාව දීලා රජයේ සාක්ෂි කාරයා කරගන්නා. හැබැයි එයාට කිව්ව හරියට කථාව කියන්න ඕන. අයෝනිසෝ හැටියටයි මෙව්වර කාලයක් ක්‍රියා කළේ. අර අනිත් අයත් එකතු කරගෙන මේ සංසාර අපරාදේ කළේ, අනන්ත කාලයක් මනුෂ්‍යයින්ට මැරෙන්න වෙන. දැන්වත් 'යෝනිසෝ' වෙන්න. එතන ඉඳල තමයි ආරම්භය. යෝනිසෝමනසිකාරය කරල ඉවරවෙන කොට මොකක්ද වෙන්නේ කියලා අපි පෙන්නල දීලා තියනවා. යෝනිසෝමනසිකාරය නිසා තමයි පින්වතුනි වේදනාව, වේදනාව හැටියට දැනගන්නේ. සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ කායෙ කායානුපසසී වේදනාසු වේදනානුපසසී කියල කියන්නේ මොකද කියල හිතන්න ඕන. සාක්කි දෙන කොට ඇත්ත කියන්න වෙනවා. ඇත්ත කියන්න වෙනවා. වේදනාව වේදනාව හැටියට, සඤ්ඤාව සඤ්ඤාව හැටියට, චේතනාව චේතනාව හැටියට. හැබැයි අන්තිමට හොරත් අහුවෙනවා. ලොකුම හොරත් අහුවෙනවා. අර 'දෙයක්' පිළිබඳ කථාවෙන්. 'මනසිකාර සමභවා සබ්බෙ ධම්මා'¹⁹ එතන තමයි ගැඹුරුම තැන. මනසට 'දෙයක්' හම්බවෙන්නේ මනසිකාරයෙන්. එතකොට දැන් කිව්වනේ වේදනා සඤ්ඤා චේතනා එසස මනසිකාර කියන නාම ධර්ම අතුරෙන් මනසිකාර තමයි මහපටඇඟිල්ල. මහපටඇඟිල්ල අනික් ඇඟිලි හතරත් එකතු කරගෙන තමයි මේ වැඩේ ගෙතියන්නේ. එයා වඩාත් කිට්ටු එසසයට. අපි ඇඟිලි හඳුන්වලා දීලා තියනවා. සුළැඟිල්ල මැදැඟිල්ල මය ආදී වශයෙන්. ඒවා ඇත්ත වශයෙන් බුද්ධ දේශනා නම් නොවෙයි. නමුත් උපමාවකින් තේරෙන්න පැහැදිලි කිරීම සඳහායි ඒක යොදාගන්නේ.

එතකොට හිතා ගන්න අර යෝනිසෝමනසිකාරය අපි කා තුළත් තියනවා. ඒක අවදි කරගන්න. ඒක අවදි කරගත් අවසථාවට තමයි විපලලාස ධර්මයන්ගෙන් මිදීම කියල කියන්නේ. මෙතෙක් තිබුන නිව්ව සඤ්ඤා, සුඛසඤ්ඤා, සුභසඤ්ඤා, අත්තසඤ්ඤා වෙනුවට අනිත්‍ය සඤ්ඤා, අසුභසඤ්ඤා, දුක්ඛසඤ්ඤා අත්තසඤ්ඤා ඇති වෙනවා, බුදුරජාණන් වහන්සේ දීපු ඉඟි අනුව. ඒ තමන්ගේ මනසිකාරයේ වෙනස්වීමයි. එතකොට තිබෙන ලෝකය අර කියාපු ලෝක නොවෙයි.

මේක ලෝකය විනිවිද යන ධර්මයක්. ක්‍රම ක්‍රමයෙන් කොන් දෙකක් හැටියට තිබුණු ඒ සන සංඥාව දිය වෙලා යනවා අනිවාර්යවශයෙන්ම කුලීන්. ඒ දියවෙලා යනවත් එක්කම මොකක්ද වෙන්තේ? රාශි සඤ්ඤාව මතුවෙනවා රාශියක් හැටියට පේන්න පටන් ගන්නවා. අන්න ඒක තුළ අනිත්‍යතාව වඩ වඩාත් ගැඹුරට වැටහෙනවා - ඇතිවීම නැතිවීම ප්‍රවාහය. ඒක අවසාන වෙන්තේ කලකිරීමකින්. නිබ්බදාව නිවනට දොර ඇරීමක්. ඔන්න ඔහොම ධර්මතාවක් මේ තුළ තියෙන්නේ. මේව කට පාඩම් කරලවත්, සහතික පත්‍ර ලබාගැනීමෙන්වත් ගන්න පුළුවන් දේවල් නොවෙයි මේ මාර්ගී ඵල ආදිය. මේකේ යෙදෙන්නට ඕන. අතින් සංසාරයේ මේ වායේ ගැඹුරින් යෙදිව වයට විතරයි අර බාහිය ආදීන් වගේ බුදුරජාණන් වහන්සේ බොහොම පොඩි ධර්මයක් 'දුටුවෙහි දුටුමතින් ආදිය' දේශනා කළේ. ඒක හැමෝටම හරියන්නේ නැති වෙන්ත පුළුවන්. හෝඩියේ ඉඳල පටන් ගන්න ඕන. ඒ නිසා තමයි ශීල සමාධි ප්‍රඥා ඔක්කොම අවශ්‍ය වන්නේ. ඒවා ආශ්‍රයෙන් ක්‍රම ක්‍රමයෙන් යම් අවසරාවක අර කිව්ව වගේ 'යං කිඤ්චි සමුදයධමමං සබ්බං තං නිරොධධමමං' අන්තිම හිඟන්නෙක් දුප්පතෙක් සුභ්‍යබුද්ධ වගේ කුණු රෝගියෙක් වෙන්ත පුළුවන්.²⁰ අතින් පිනක් ඇතිව ආවානම් ඇති. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනාව අහල ඉවර වෙන කොට අර කියාපු ධර්මතාව ඇතුළතින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගන්නවා. අර කියාපු පඤ්ඤා උපාදානසකඤ්ච මුල් කොට ඇති දර්ශනය. අන්න ඒ දර්ශනයයි පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය.

උන්වහන්සේ වදාරල තියෙන්නේ²¹ 'උප්පාදා වා තථාගතානං අනුප්පදාවා තථාගතානං ධීතාව සා ධාතු ධමමට්ඨිතතා ධමමනියාමතා ඉදස්සවයතා'. තථාගතයන් වහන්සේලා උපදනේ හෝ වේවා නුපදනේ හෝ වේවා, ඒ ධර්මධාතුව ඒ ධර්ම ස්වභාවය පවතිනව. ධර්මස්ථිතිය කියල දක්වනවා. මේ ඉදස්සවයතාව කියන ධර්මතාව තව දුරටත් වදාරණවා. 'තථතා අචිතථතා අනඤ්ඤථතා ඉදස්සවයතා'-ඒ දෙක අතර ඇති සම්බන්ධතාව ගැන කියන්නේ, එහි එසේ බව, නොඑසේ නොවන බව, අන් සේ නොවන බව, මේ නිසා මේ වන බව, අන්න ඒකයි පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය. අන්න ඒ ධර්මතාව දුටු අවසරාවේදී අර අනිවච්ච අනිවච්ච කියාපු කෙනා ඇතිවීම නැතිවීම ප්‍රවාහය දකින්න පටන් ගන්නවා. ඔන්න ඔය විදියටයි මේ ධර්ම මාර්ගිය.

මේ නිසා මේ දේශනා මාලාව කාටවත් විභාගවලට උපාධි ලබාගන්න උපකාර කරගන්න නොවෙයි. ඒවත් ලැබෙනවා නම් ලැබීව්වාවෙ.

නමුත් මේකෙ පරමාර්ථය සිතාගන්න, මේකෙ ප්‍රායෝගික පක්‍ෂය. මෙව්වර කාලයක් සිද්ධ වුණේ අපි කිව්ව වගේ කුඩයක් පාස් කෙරුවා. ඒකයි, අපේ ඒ ගුරුවරයා මෙහෙම කියල තියෙනවා. ඊට එහාට යන්න හොඳ නැහැ. අපේ අටුවාවාරීන් වහන්සේලා මෙහෙම කියල තියෙනවා. ඊට එහාට හිතන්න හොඳ නැහැ. මහා මෝහයක් තුළ විශාල කාලයක් මහා හොඳ මොළ රාශියක් - වටිනා මොළ රාශියක් ගිහි පැවිදි - මේ පරම ගම්හීර සූත්‍ර දේශනා වෙනුවට අර නානා විධ දේවල් (මම මොනවද කියල කියන්නේ නැහැ) ඔස්සේ දිව්වා. නමුත් සත්‍යය තියෙන්නෙ මෙතනයි. ඒක පෙනෙන්නෙ නැහැ ලෝකයාට. අපට ඒ නිවන දේශනා වලදීත් කියන්න සිද්ධ වුනා ශතවර්ෂ ගණනාවක් තිස්සේ වල් බිහිවී තිබුණු ධම් මාභීයක් හෙළි කළා කියලා. මේ අවසාවාවේදීත් ඒක කියන්න සිද්ධ වෙනවා. මොකද අපි පෙන්වුවා නාමරූපයත් විඤ්ඤාණයත් අතර තියන සම්බන්ධතාව අර කියාපු සමුදය නිරෝධය දෙකේම. ලෝකයා ඉන්නේ සමුදය පක්‍ෂයේ නිරන්තරයෙන්ම. අද රූ වුනාට මොකද හෙට උදෑසන එළිවෙනවනෙ. අන්න ඒ වගේ සමුදය පක්‍ෂයේ හැම තිස්සෙම. සමුදය ගැන හිතනව මිසක් නිරෝධය ගැන හිතන්නවත් කැමති නැහැ. ඒ නිසා තමයි අපි නොයෙකුත් උපමා ආදියෙන් පෙන්වුම් කළේ. තණනා මැහුම්කාරියගේ උපමා ආදියෙන්. තණනා මැහුම්කාරි අර කොන් දෙක ගැටලනවා. නමුත් යම් අවසාවක මැද දුටු අවසාවෙයි ඒ විමුකතිය තියෙන්නෙ. අපි ඒ කොන් දෙක ගැන කියූ නිසා තව ටිකක් ඒ ගැන කියමු. ඒ ගැන අපි කලින් කියල තියනවා. මහා පුදුම බුද්ධදේශනාවක්.

යො උභතෙන විදිඤ්ඤාන
මජ්ඣෙ මනතා න ලිප්පති
තං බුද්ධි මහා පුරිසොති
සොධ සිඛනිමච්චගා²²

යමෙක් කොන් දෙක තේරුම් අරගෙන ප්‍රඥාවෙන් මැද නොඇලේද ඔහුට මම මහා පුරුෂයා යයි කියනවා. ඔහු මේ තණනාව

ඉක්මවා ගියේ යයි කියනවා. විවරණ හයක් ඒ කාලෙ දුන්නා කීපයක් කිව්වොත් සෑප වේදනාව එක් කොනක්, දුක් වේදනාව අනික් කොන නොදුක් නොසුව වේදනාව - කවුරුවත් ගණන් ගන්නෙ නැති එක තමයි මැද. ඊළඟට ඒ වගේ තව තියනවා ආධ්‍යාත්මික ආයතන හය එක කොනක්, බාහිර ආයතන හය අනික් කොන, මැද විඤ්ඤාණය. විඤ්ඤාණය කියන මායාව තුළින් තමයි අර කොන් දෙක වෙන් කරලා තියෙන්නේ.

ඊළඟට කියනවා නාමය එක අන්තයක්, රූපය තව අන්තයක්. විඤ්ඤාණය මැදින් තියන බවක් දන්නේ නැතිව තමයි ඔය නාමරූප පවා භෞතික විද්‍යාඥයින් තෝරන හැටියටයි දැන් බොහෝ දෙනා තෝරන්නේ. අපි මේ මතුකර ටික - 'රූප' ආදිය තෝරන්නේ භෞතික විද්‍යාවේ වේශයක් අරගෙන. මෙතන තියෙන්නේ රූප සංඥාවක්. නාමධම් ආශ්‍රයෙනුයි රූපය හඳුනා ගන්නේ. යම්කිසි විඤ්ඤාණයකට පදනම එතනයි. මේක අර විදියට විග්‍රහ කරල අල්ල ගන්න බැහැ. පරමාණු වාදයකට හරවන්න බැහැ. මෙතන තියෙන එක දකින්න ඕන. දකින්න කොහොමද? අර උපකරණ වලින් නොවෙයි. අර කියාපු යෝනිසෝ - මනසිකාරයෙන්. ඒකට තමයි සීල සමාධි ආදිය අවශ්‍ය වෙන්නේ. ඔය ටිකයි මේ දේශනා තුළින් මතු කළේ.

ඒ නිසා මේ පින්වතුන් නිරන්තරයෙන් කල්පනා කරන්නට ඕන මේවා අපට කිට්ටුකරන්නට බැරි දේවල් නොවෙයි. පටිච්චසමුප්පාදය කියන වචනයටත් බොහෝ දෙනා කැමති නැහැ. තේරුම් ගන්න බැරි දෙයක් විසුඬුම් මාගීයේ කතීයටත්. අනේ අම්මේ බොහොම අමාරු තැනක් හැටියටයි මේකෙ විස්තර වෙන්නේ. ඒ නිසා අපට කිට්ටු කරන්නවත් බැහැ. විසුඬුම් මාගීයේ කතීයතුමාටත් බැරි නම් අපි කොහොම කරන්නද? ඒක තමයි හැමෝගෙම ආකල්පය - නමුත් මේ සරල හැටියට හිතන චෝභාර දේශනා හැටියට සැලකෙන මේ දේශනා තුළ සත්‍යය තියනවා. මහානිදාන මහාපදාන ආදී සූත්‍ර තුළ ඔය කියාපු සේරම කාරණා තියනවා. ඒවා දකින්න ඕන-එව්වරයි අඩුව. වචන තුළ හිරවෙලා නොවෙයි. මේවා ඔක්කොම ලෝක වොහාර මෙතනත් කියවෙනවා අධිවචන මාගී, නිරුක්ති මාගී, ඒක ගැන කියන්න තියනවා. හැම වටයක්ම කරකැවෙන්නේ ඒකට අදාළ අධිවචන කියල කියන්නේ භාෂාවේ කොටස් නිරුක්ති පඤ්ඤානි. හිතල බලන්න ක්‍රිකට් ලෝකය

ගැන. ඒකට අදාළ අධිවචන මාර්ගීයක්, නිරුක්ති මාර්ගීයක්, තියනවනෙ. ඒක ඇතුළෙනෙ වින්දනය තියෙනෙ. 'ඉස්ත' කියන මේ හව තත්ත්වයක් හැදෙන්නෙ එතකොටයි. ඒ හවතත්ත්වය තුළයි උපදින්නේ, දිරන්නේ, මැරෙන්නේ, ඔක්කොම වෙන්නේ ඒ හවතත්ත්වය තුළයි. ඒක පිළිබඳවත් මහ පුදුම සූත්‍රයක් තියනවා.²³ ආයේ දිගට කියන්න බැහැ කෙටියෙන් සඳහන් කරනවා මිසක්. ඒවා අපි නිවන දේශනාවලත් කියලා තියනවා.

'කායෙ වා භික්ඛවෙ සති කාය සංඝෝචනනා හෙතු උපසර්ජති අර්ඝ්ඛනං සුඛදුක්ඛං වාචාය වා භික්ඛවෙ සති වචි සංඝෝචනනා හෙතු උපසර්ජති අර්ඝ්ඛනං සුඛදුක්ඛං මනෙ වා භික්ඛවෙ සති මනො සංඝෝචනනා හෙතු උපසර්ජති අර්ඝ්ඛනං සුඛදුක්ඛං අවිජ්ජා පච්චයාව'

ඒකේ සාමාන්‍ය තේරුම. කයක් කියල ගත් කල්හි කය පිළිබඳ සංවේතනා නිසයි ඇතුළතින් සැපදුක් විඳින්නේ. වචනයක් තියනව කියල ගත් කල්හි වචි සංවේතනා තුළින් ද එසේමයි. මනසක් කියල එකක් තියනව කියල ගත්තහම මනෝසංවේතනා තුළින් ද ඒ ආකාරයටමයි. අන්තිමට කියනවා 'අවිජ්ජාපච්චයාව' - අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන්. අවිජ්ජායකෙව ව අසෙස විරාග නිරොධා සො කායො න හොති, සා වාචා න හොති, සො මනො න හොති, අවිද්‍යාව ඉවර වෙන කොට කය කියල ගන්න දේකුත් නැහැ. වචන කියල ගන්න දේකුත් නැහැ මනස කියල ගන්න දේකුත් නැහැ. ඊළඟට වදාරණවා 'බෙතං තං න හොති, වස්සං තං න හොති, ආයතනං තං න හොති අධිකරණං තං න හොති. යමෙච්චයාසස්ස තං උපසර්ජති අර්ඝ්ඛනං සුඛදුක්ඛං. එතකොට එයාට තිබුණු අරවට උපකාර වුණු කෙන නැහැ. ඒ වාස්තුව - ඉඩම - නැහැ හේතුව නැහැ. ඒව නැතිවුණා අර අවිද්‍යාව නැතිවුණත් එක්කම ප්‍රතිෂ්ඨාවක් නැහැ ඒවට. ඔය ටික තමයි අපි නොයෙකුත් ආකාරයෙන් දක්වුවේ. නැවත නැවත කියන්න ඕන නැහැ. මේ පින්වතුන් ඒවා අවසානුකූලව අහන්න ඕන.

දැන් ඉතින් මේ කොයි එකෙන් අවසානයක් තියෙනවා. හැබැයි ඒක මගේ දුච්ච කමක්ද දන්නෙ නැහැ. මේ දේශනා පෙළ පවත්වනකොට නිවන දේශනාවලදී වගේම මම යම් සැකයක් ඇති කරගෙන හිටියේ මේ දෙසුම් පෙළ ඉවර වෙන්න කලින් සුසුම් පෙළ ඉවර වෙයිද කියල. දැන් ඒකට ලඟයි. නමුත් මේ ජීවිතය රැකුණා. ඒ නිසා අද දින අපි විශේෂ පුණ්‍යානුමෝදනාවකින් - මේ දේශනාව අවසන් කරන්නයි

බලාපොරොත්තු වන්නේ. එතකොට ශතවෂී ගණනක් වල් බිහිවී තිබුණ මේ ධර්ම මාගීයක් හෙළි පෙහෙළි කිරීමට අප දැරූ ප්‍රයත්නයෙන් යම්තාක් කුසල සම්භාරයක් අත්පත්වුණා නම් ඒ සියල්ල අප හැඳූ වැඩු දෙමාපියන්ට, නුවණැස පැදු ගුරුවරුන්ට, මේ ශරීර කුඩුව පවත්වාගෙන යාමට උදව් වූ දායක කාරකාදීන්ට හැම දෙනාටම, අපි අනුමෝදන් කරනවා. අනුමෝදන් වේවා! එමෙන්ම අවිච්ඡේද සිට අකනිටා දක්වා යම්තාක් සත්ත්ව කෙනෙක් මේ ධර්ම දේශනාමය - ධර්ම ශ්‍රවණමය කුසලය අනුමෝදන්වීමට කැමති නම් ඒ අනුමෝදන් වීම තුළින් ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් උතුම් අමා මහා නිවන සාක්‍ෂාත් කර ගනිත්වා කියන ප්‍රාර්ථනය ඇතිකර ගන්න ඕන. ඒ වගේම මේ දේශනා මාලාවට අපි ඒ ඒ තැනින් සුත්‍ර දේශනා වලින් ගත්තා අවසානානුකූලව-නොයෙකුත් කොටස් අරගෙන තමයි මේ දේශනාමාලාව සකස් කළේ. ඒකයි අපට දන් එකතු කරල කියන්න වෙන්නේ. මේ සුත්‍ර දේශනා ගැඹුරු හැටියට ගත්තත් අපට කියන්න වෙන්නේ පරම ගම්භීර සුත්‍ර දේශනා නමැති මල් ගොමුවෙන් නෙලාගත්තු සුදේශිත ධර්මපද පුෂ්පයන් උපකාර කරගෙන ගෙතු මේ දේශනා මල්දම තිලෝගුරු බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් පවා පිදුම් ලැබූ ධර්මවේතෘ රාජයාණන් වහන්සේට පූජා කරමි.

පූජාවේවා! පූජාවේවා! පූජාවේවා!

එත්තාවතා ව අමෙහති - සමහතං පුඤ්ඤසමපදං
 සබ්බෙ දෙවා අනුමොදනතු - සබ්බ සමපතති සිද්ධියා
 සබ්බෙදෙවා අනුමොදීත්වා - බුජ්ඣනතු අමතං පදං

ආකාසධ්‍යාව භුමමධ්‍යා - දෙවා නාගා මහිද්ධිකා
 පුඤ්ඤං තං අනුමොදීත්වා - චිරං රකඛනතු සාසනං

ආකාසධ්‍යාව භුමමධ්‍යා - දෙවා නාගා මහිද්ධිකා
 පුඤ්ඤං තං අනුමොදීත්වා - චිරං රකඛනතු දෙසනං

ආකාසධ්‍යාව භුමමධ්‍යා - දෙවා නාගා මහිද්ධිකා
 පුඤ්ඤං තං අනුමොදීත්වා - චිරං රකඛනතු මං පරං

දුකඛප්පත්තා ච නිදුදුකඛා - භයප්පත්තා ච නිබ්භයා
සොකප්පත්තා ච නිසෙසාකා - භොන්තු සබ්බෙපි පාණිනො

දුකඛප්පත්තා ච නිදුදුකඛා - භයප්පත්තා ච නිබ්භයා
සොකප්පත්තා ච නිසෙසාකා - භොන්තු සබ්බෙපි පාණිනො

දුකඛප්පත්තා ච නිදුදුකඛා - භයප්පත්තා ච නිබ්භයා
සොකප්පත්තා ච නිසෙසාකා - භොන්තු සබ්බෙපි පාණිනො

ඉමීනා පුඤ්ඤ කමමන - මා මෙ ඛාල සමාගමො
සතං සමාගමො භොතු - යාව නිබ්බාන පත්තියා

ඉමීනා පුඤ්ඤ කමමන - මා මෙ ඛාල සමාගමො
සතං සමාගමො භොතු - යාව නිබ්බාන පත්තියා

ඉමීනා පුඤ්ඤ කමමන - මා මෙ ඛාල සමාගමො
සතං සමාගමො භොතු - යාව නිබ්බාන පත්තියා

පාදක සටහන්

1. හෙමක සුත්ත, සුත්ත නිපාත, 334 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 25)
2. පඤ්ඤාභූමි නිදෙස, විසුඳධිමග්ග, 436 පිට (හේ.මු.)
3. මහානිදාන සුත්ත, දීඝ නිකාය, 2-94 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 8)
4. නළකළාප සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 2-180 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
5. සතිපට්ඨාන සුත්ත, මජ්ඣිම නිකාය 1-136 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 10)
6. ද්වය සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 4-146 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 16)
7. බාලපණ්ඩිත සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 2-38 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
8. මහාපුණ්ණම සුත්ත, මජ්ඣිම නිකාය, 3-118 (බු.ජ.ත්‍රි. 12)
9. පරිකබාරහාර විභව්ග, නෛත්තිප්පකරණය, 114 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 39)
10. සෙලා සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 1-244 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 13)
11. තික පට්ඨාන මාතිකා, පට්ඨානප්පකරණය 1-1 (බු.ජ.ත්‍රි. 50)
12. පටිසම්භිදා මග්ග 1-96 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 35)
13. පච්චය සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 2-40 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
14. අවෙල කසසප සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 2-32 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
15. කචාන ගොත්ත සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 2-28 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
16. ආණි සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 2-42 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
17. බාහිය සුත්ත - උදාන පාළි, බුද්දක නිකාය 1-142 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
18. අරියපරියෙසන සුත්ත, මජ්ඣිම නිකාය, 1-408 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 10)
19. කිං මූලක සුත්ත, අංගුත්තර නිකාය, 5-344 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 22)
20. සුඤ්ඤාධිකුට්ඨි සුත්ත - උදාන පාළි, බුද්දක නිකාය 1-222 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 24)
21. පච්චය සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය, 2-40 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 14)
22. මජ්ඣ සුත්ත, අංගුත්තර නිකාය, 4-186 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 21)
23. සඤ්ඤාභූමි සුත්ත - අංගුත්තර නිකාය 2-306 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 19)

කතු හිමියන්ගේ ඉංග්‍රීසි කෘති

- * 1. Concept and Reality in Early Buddhist Thought (1971)
- do - D. G. M. B. Edition (2012)
- * 2. Samyutta Nikaya - An Anthology, Part II - Wheel No, 183/185 - (1972)
- do - D. G. M. B. Edition (2009)
- * 3. Ideal Solitude - Wheel No, 188 - (1973)
- * 4. The Magic of the Mind - (1974)
- do - D. G. M. B. Edition (2007)
- 5. Towards Calm and Insight - (1991)
- do - D. G. M. B. Edition (1998)
- 6. From Topsy-turvydom to Wisdom - Volume I - (2003)
- 7. From Topsy-turvydom to Wisdom - Volume II - (2012)
- 8. Seeing Through (1999)
- 9. Towards A Better World (2000)
- 10. Nibbana - The Mind Stilled - Volume I - (2003)
- 11. Nibbana - The Mind Stilled - Volume II - (2005)
- 12. Nibbana - The Mind Stilled - Volume III - (2005)
- 13. Nibbana - The Mind Stilled - Volume IV - (2006)
- 14. Nibbana - The Mind Stilled - Volume V - (2007)
- 15. Nibbana - The Mind Stilled - Volume VI - (2010)
- 16. Nibbana - The Mind Stilled - Volume VII - (2012)
- 17. Nibbana - The Mind Stilled - Library Edition - (2015)
- 18. Nibbana and The Fire Simile (2010)
- 19. 'A Majestic Tree of Merit' (2012)
- 20. The End of the World in Buddhist Perspective (2014)

* Buddhist Publication Society, P.O. Box, 61, Kandy
 බෞද්ධ ඉන්ද්‍රිය ප්‍රකාශන සමිතිය, කැ.පෙ. 61, මහනුවර

නැවත මුද්‍රණය කරවීම පිළිබඳ විමසීම්
අනුර රූපසිංහ මහතා
 අංක: 27, කොළඹ විදිය, මහනුවර.
 දුරකථනය: 081-2232376